

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI

OİDİPAL DÖNEMDE BABALIK İŞLEVİNİN ANAOKULU BAĞLAMINDA
ÇOCUĞUN GELİŞİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİS ÖZMEN

111104105

Danışman Öğretim Üyesi:
Yrd. Doç. Dr. Alper ŞAHİN

İstanbul, Eylül 2014

ÖZET

Bu araştırmada Oidipal d6nemin başlangıcından itibaren, babalık işlevinin ve okulun çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Okulun kapsayıcı işlevi ile rehberlik hizmetlerinin yol g6sterici rolünün, babalık işlevlerinin geliştirilmesine nasıl yardımcı olabileceği sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmada yarı yapılandırılmış aile g6rüşmeleri, ocuk g6zlemleri ile değerlendirilmeleri ve 6ęretmen g6rüşmeleri ile takip-g6zlem sürecinin sonrasında elde edilen bulguların psikanalitik kuram çerçevesinde anlaşılmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Psikanalitik literatürde, çocuğun ruhsal yapılanmasındaki en 6nemli yapıtaşlarından biri olan babalık işlevinin, Oidipal d6nemin başlangıcıyla 6neminin arttığı düşünülmektedir. Bu nedenle araştırma 2-5 yaş arasındaki çocuklarla gerçekleştirilmiştir. Araştırma süresi boyunca nitel araştırma y6ntemlerinden faydalanılmış, elde edilen bulgular içerik analizi ve s6ylem analizi teknikleriyle değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda ebeveynlere, 6ęretmenlere ve bu kademedede bulunan ruh sağlığı uzmanlarına ışık tutacağı düşünülen bilgiler paylaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Psikanalitik yaklaşım, Oidipus kompleksi, Oidipal 6ncesi d6nem, Oidipal d6nem

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the role of father and the effect of father's behavior on school child's development from the beginning of the Oedipal period. Through this study the question that how the role of father is going to be improved with the role of school's inclusive structure and with the help of school guidance service is tried to be answered. Half structured family conversation, child observation and its interpretation, teacher conversation and its findings observed after child's behavioral pursuance are all tried to be understood and interpreted with using psychoanalytic theory.

According to psychoanalytic literature father role is one of the most important item for the child psychology and it is thought that father role is getting more and more important with the beginning of oedipal period. Therefore 2-5 aged children are involved in this study. In this research qualitative model is used and findings are assessed with using content analysis and discourse analysis. The results that are gained after this study are thought to help teachers, parents and specialists who work at psychological court.

Keywords: Psychoanalytical approach, Oedipus complex, Pre-oedipal period, Oedipal period

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca ve bu çalışmanın ortaya çıkış aşamasında çok değerli bilgi birikimini ve deneyimlerini esirgemeyen, manevi anlamda her zaman desteğini hissettiren, değerli hocam, tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Alper Şahin'e hem çalışmanın uygulama kısmında yol gösterdiği, hem de psikanalizle tanışmamı sağladığı için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca engin bilgi ve tecrübelerini bizlerle paylaşan, Prof. Dr. Nermin Çelen'e çok teşekkür ederim.

Psikanaliz bilgimi bir adım daha öteye taşımamı sağlayan, değerli hocam Neslihan Zapcı 'ya teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgi ve deneyimlerini bizlerle paylaşan, Yrd. Doç. Dr. İdil Kaya Balkan'a çok teşekkür ederim.

Tez çalışmam sırasında her türlü desteği, paylaşımı ve yakınlıklarını esirgemeyen dostlarım ve meslektaşlarım Halide Ezer, Çağla Çelimli, Sibel Pilosof ve Hande Kutlu'ya çok teşekkür ederim.

Son olarak hayatım boyunca beni hep destekleyen ve bana güvenen sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Melis Özmen
Eylül, 2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	2
ABSTRACT.....	3
ÖNSÖZ.....	4
İÇİNDEKİLER.....	5
1. GİRİŞ.....	7
1.1. Babalık İşlevinin Tanımı.....	7
1.1.1. Freud'un Kuramında Babalık İşlevi.....	8
1.1.2 Oidipus Nitelikli Dönem Öncesi Baba.....	8
1.2. Freud: Psikoseksüel Gelişim.....	11
1.2.1. Psikoseksüel Gelişim Evreleri.....	12
1.3. Melanie Klein: Erken Öidipal Dönem.....	14
1.3.1. Oidipus Karmaşası Ve Babalık İşlevi.....	15
1.3.2 Oidipal Karmaşa Ve Üstben Gelişimi.....	21
1.3.3. Ödipal Karmaşa Ve Toplumsallaşmaya Etkileri.....	23
1.4. Psikanalizde Oyun Tekniği.....	26
1.4.1 WİNNİCOTT: Oyun , Geçiş Nesnesi ve Geçiş Alanı.....	26
1.4. Araştırmanın Amacı Ve Araştırma Soruları.....	28
2. YÖNTEM.....	29
2.1 Katılımcılar.....	29
2.2.1. Ön Görüşme Formu (Ek-1) ve Yarı Yapılandırılmış Aile Görüşmeleri.....	29
2.2.2 Bireysel Ve Grup İçi Oyun Ve Gözlemler.....	29
2.2.3. Çocukların Babalarıyla Olan İlişkilerine Dair Gözlemler.....	29
2.2.4.Öğretmen Görüşmeleri.....	29
2.2.5 Çocukların Babalarına Sorulacak Sorular.....	29
2.2.6. Çocukların Annelerine Sorulacak Sorular.....	29
2.2.7. Çocuk Ve Ebeveynleriyle İlgili Duygulara Dair Kaydedilen Notlar.....	29
2.3. İşlem.....	30
2.4. Verilerin Analizi.....	32
2.4.1 Nitel Analizi.....	32

2.4.2 İçerik Analizi.....	32
2.4.3. Söylem Analizi.....	33
2.5. Olgu sunumları.....	35
2.5.1 Olgu Sunumu I.....	35
2.5.2 Olgu Sunumu II.....	57
2.5.3 Olgu Sunumu III.....	76
2.5.4 Olgu Sunumu IV.....	107
2.5.5 Olgu Sunumu V.....	122
3.TARTIŞMA.....	141
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	151
5. KAYNAKLAR.....	153
6. EKLER.....	157
7. ÖZGEÇMİŞ.....	161

1. GİRİŞ

1.1. Babalık İşlevinin Tanımı

Bebeğin yaşamının ilk yıllarında baba, anne-olmayan'ı temsil etmektedir. Baba bebek için bir yabancısıdır ve istenmeyen bir varlıktır. Daha sonra, baba bu olumsuz figürden, olumlu bir figüre dönüşür ve "anneden farklı olan'ı temsil etmeye başlar. Habip 2011' de psikanalizde bahsedilen babayı şu şekilde açıklamıştır: "Psikanalizin kastettiği baba ruhsal babadır. Baba işlevinden kastettiğimiz toplumun, herhangi bir toplumun babaya atfettiği toplumsal bir rol değildir. Burada söz konusu olan ruhsal babadır, babanın sağladığı ruhsal işlevdir" (Habip, 2011a, s.3).

Lacan'a göre "babalık işlevi" yasanın aktarımını sağlamaktadır. Bu hem grubun yasası, soy zinciri ve akrabalık ilişkileri bakımından hem de öznel yani ensest yasağı anlamındadır. Babalık işlevi, topluluğun yasasının özneye aktarılmasıdır. Burada, toplumun yasası yasaklara gönderme yapmaktadır ve babanın temsil ettiği yasağı, oğluna anneyi yasaklamaktır yani ensest yasağıdır. Babalık işlevinin bir diğer unsuru ise soy zinciri oluşturmaktır. Erkek çocuğun kendisinin de dölleyici olmaya hak kazanmasıyla birlikte, dölleme ve soy zinciri ilişkisi baba-oğul ilişkisini yeniden ortaya koymaktadır. Böylece erkek çocuğa, yasakları çiğnemenin babası gibi olmanın yolu açılmış olacaktır (Parman, 2002).

Babalık işlevi ile ilgili olarak bir başka açıklama da Bernard Penot'dan gelmiştir. Penot'ya göre ruhsal hastalığın ortaya çıkışında ilk olarak aile ortamı ele alınmaktadır. Annenin sağladığı ilk bakımın niteliğinin ötesinde, bir başka ailesel değişken de her ailede babalık işlevi olarak adlandırılan uygulama biçimleridir. Klinik deneyimlerinden yola çıkan Bernard Penot belirli sayıda olguda çocuğa karşı babalık rolü oynayan erkek işlevi ile, dölleyen erkek işlevinin birbirinden ayrıldığını söyler. Çocukluğunda evlat edinilmiş ergenler incelediğinde, biyolojik baba ile babalık işlevini gören kişilerin farklı kişiler oldukları dikkat çekmektedir. Dolayısıyla dölleme işlevinden ayrılan bir babalık işlevi ortaya çıkmaktadır. Babalık işlevi bir tür toplumsal-simgesel işlev olarak tanımlanmaktadır (Penot, 2001).

Lacan babalık işlevini, simgesel, imgesel ve gerçek olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır. Simgesel baba, bir kimliğin kaynağını göstermektedir ve Lacan'a göre gerçek

simgesel baba “ölü baba”dır. Başka bir deyişle baba veya anne ailesinden bir atadır. İmgesel baba, herkesin düşlemlerinde ortaya çıkan bir ruhsal imgedir, iyilik ve güvenlik sağladığı varsayılan az ya da çok idealize edilmiş bir tasarımdır. Gerçek baba ise fiziksel boyutta müdahale biçimiyle kendini göstermektedir. Yani anne ve çocuk arasındaki ayrımı sağlayan kişidir (akt. Düşgör, 2007).

1.1.1. Freud'un Kuramında Babalık İşlevi

1930'da Freud anneye olan birincil ilişkinin birincil narsisizmi yarattığını ve babanın dış dünyanın gerçekliğini sağladığını söyler. Baba, çocuğun anneye olan libido nitelikli arzuların doyumunun engelleyicisidir. Freud babanın kısıtlayıcı ve kural koyucu olduğunu söyler. Freud'a göre baba ya kavga edilecek ya da boyun eğilecek bir figürdür. Baba Oidipus nitelikli arzuları engelleyen, korkutucu, iğdiş edici ve başa çıkılması gereken bir otorite figürüdür (akt. Balkan, 2011).

Erdem, Freud'un kuramındaki baba işlevini şu şekilde açıklamıştır: "Freud'un kuramında, babanın ruhsallığın oluşumundaki rolü Oidipus süreci çerçevesinde ele alınır. Oidipus karmaşasının kuramındaki merkezi konumu düşünüldüğünde, baba işlevi, kuramın bütününde annenin rolü ve işlevine oranla çok daha yoğun ve ayrıntılı biçimde incelenmiş ve tanımlanmıştır denebilir. Babanın varlığı her iki cinsiyetten çocuğun, dürtü kontrolünü sağlayan simgesel ruhsal araçlara ulaşmasına, yani çocukta üst benliğin gelişmesine, vicdan duygusunun ortaya çıkmasına ve ahlaki değerlerin içselleştirilmesine aracılık eder. Böylece toplumsal, simgesel düzene geçiş gerçekleşir" (Erdem, 2011, s.15).

Özetle babalık işlevleri; benliğin kendinden dış dünyayı kesip ayırmasına aracılık etme; üst benliğin temellerini atma ve özdeşleşmeler yoluyla benliği güçlendirme işlevleri olarak sıralanabilir (Erdem, 2011).

1.1.2 Oidipus Nitelikli Dönem Öncesi Baba

İlk psikanalitik literatürde Oidipus karmaşası öncesi baba çok az yer almıştır. Freud, Ferenczi ve Abraham'a göre duygusal gelişmenin en önemli unsuru iğdiş edilme kompleksidir ve babanın rolü Oidipus nitelikli dönem ve bu işleviyle değerlendirilmiştir. Oidipus karmaşası öncesi baba ve işlevinden ilk olarak Mahler (1971) ve Abelin (1975) çalışmalarında

bahsetmiştir. Böylece Freud ve o dönemdeki psikanalistlerin tanımladıkları Oidipus nitelikli olan yani kısıtlayan, cezalandıran baba figürünün yanı sıra Oidipus öncesi dönemde besleyen, farklılaşmanın ve bağımsızlaşmanın yolunu açan yaratıcı baba da var olabilmıştır (Balkan, 2011).

Winnicott (1971), bebek gelişimine değinerek annenin mutlak rolü üzerinde durmuştur. Winnicott'a göre bebek ve annesel bakım bir bütün oluşturur ve bebeğin gelişimi için zorunlu olan annenin destekleyici çevreyi sağlamasıdır. "Yeterince iyi annelik" kavramı bu görüşte önemli bir yer tutmaktadır. Winnicott'ın bu kavramı, babaları da kapsamaktadır ancak çocuga yönelik tüm bakıma annesel demek gerekir. Babasal terimi ise anneselden biraz daha sonra gelir. Bu bağlamda erken çocukluk döneminde babanın rolü, anneye birincil annelik meşguliyeti içindeyken, destek olmaktır (Düşgör, 2007).

İlk aylarda paranoid-şizoid konumunda annenin imgesi iyi anne ve kötü anne olarak bölündüğünde kötü anne; bebek için zulm eden, yok eden olur ve bebek dehşet duygusunu yaşar. Bu dehşet duygusu bebek için olduğu kadar, yansıttığı olumsuz duygularla özdeşim kuran anne için de geçerlidir. Baba bu noktada araya girerek bebeğin zulm edici algılamalarından kurtarır, anneye elinden geleni yaptığını hissettirir. Aynı zamanda birbirinin içine girmiş, simbiyotik bir ilişki yaşayan anne-çocuğu ayırarak ortama sakinlik getirir. Bu yoğun duygular içerisindeki ilişkide düşünebilme kapasitesi baba işleviyle mümkün olmaktadır (Balkan, 2011).

Sigmund Freud 1925'de Oidipus öncesi dönemde baba oğul arasındaki sevgi dolu özdeşleşme ilişkisinin üzerinde durmuştur ve erken dönemde yaşanan baba tarafından sevmek ve korunmak deneyiminin içselleştirildiği ve tüm yaşam boyu süren tehlikelerle ve korkularla dolu bu yaşama dayanabilme gücü sağladığını belirtmiştir. Erken dönemde anne bedensel bütünlüğün oluşumunda ne denli vazgeçilmez yere sahipse, bu dönemde oluşan baba imgesi de dış dünyanın tehlikelerine karşı varlıksal bütünlüğün sürdürülmesi için o denli önemlidir. 1927'de Freud şöyle der " Çocuklukta yaşanan medetsizlik duygusu korunmak, sevgiyle korunmak, baba tarafından sunulan sevgiyle korunmak gereksiniminin doğuşuna neden olur" (Parman, 2002, s. 31).

1957 yılında yayımlanan "Çocuk ve Aile" adlı kitabında Winnicott, çocuğun kendisini gerçek ve canlı hissetmesi için babanın kendisini zaman zaman göstermesi gerektiğini söyler. Bu sayede baba çocuğun anneye karşı olan nefretine sınır koyacaktır. Babanın varlığı çocuğun nefretini yansıtabileceği bir odak olacaktır (Habip, 2011).

Sembolik işleviyle baba çocuğun anneyle olan bölünmüş deneyimlerinin bir ambarıdır; bu ambar bebeğin kötü nesneyi dışarıya yansıtmasını ve tutulmasını sağlar. Pratik işleyişte ise anneye yardım ederek annenin bakım verebilme ambarının boşalmasını engeller; babanın varlığı ve çocuğun dış dünyaya yansıttığı iyi ve kötü emanetleri tutabilmesiyle çocuğun içsel iyi deneyimlerini korumasını ve yok olma kaygısından arınmasını sağlar. Çocuğun depresif konuma girmesiyle bölme ve yansıtılmalı özdeşleşim ihtiyacı azalır, babanın kötü deneyimlerin ambarı olma ihtiyacı da azalır. Bu da her iki ebeveynin gerçek özellikleri ile görülmesinin yolunu açar ve çocuğun gerçeği değerlendirme kapasitesinin gelişmesini sağlar (Balkan, 2011, s. 151).

Babanın varlığı ve çocuğu düşünme kapasitesi anne-çocuk arasındaki simbiyotik ilişkiyi engeller, çünkü üçüncü var olmuştur. Doğumla birlikte anne-çocuk ilişkisinde Bowlby' nin (1969) tanımlamış olduğu güvenli bağlanma ve Winnicott'un (1956) bahsettiği birincil annelik tasası olmalıdır. Balkan'a göre (2011) bu süreçte anneyi bebeği ile kurduğu simbiyotik ilişkinin dışına taşıyacak ve ona gerçekliği hatırlatacak kişi babadır. Annenin ilk aylarda yaşadığı kısmen deliliği yani gerçek dünyadan kısmen kopuşu engelleyen, anne ve bebeğin sağ ve sağlıklı kalmasını sağlayan babadır. İlk aylarda anne, bebek ile çok yoğun bir ilişki içindedir ve annenin tüm dünyası bir anda bebeği olmuştur. İşte bu noktada baba, anneye bebeği ile kurduğu bu dünyanın dışında bir dünya olduğunu hatırlatıcı kişidir. Baba varlığıyla, eşiyile birlikte vakit geçirme isteğiyle, anneye gerçekliğin hatırlatıcısı olmaktadır.

1957 yılında yayımlanan "Çocuk ve Aile" adlı kitabında Winnicott babanın, çocuğu ile olan ilişkisinde oynadığı rolleri ele almaktadır. Babanın en temel rolü anne-bebek ilişkisini korumaktır. Winnicott'a göre baba yalnızca annenin yetersiz kaldığı durumlarda onu temsil etmekle kalmaz, aynı zamanda anne-bebek ilişkisindeki bağı dışarıdan gelecek müdahalelere karşı koruyan kişidir. Annenin dış dünyadaki kimi sorumluluklarını üstlenir ve annenin bebeğiyle ilgilenirken dışarıya dönmesini, bebeğinden ayrılmasını engeller. Anne ve bebek için babanın kapsayıcı bir rolü vardır. Winnicott (1957) babanın, annenin hem ruhunda hem de bedeninde kendini iyi hissetmesi için gerekli olduğunu söyler ve bunu şu şekilde açıklar:

"Anne ile babanın birliđi bir gerçeđi sađlar: Bu sađlam gercek etrafında çocuk bir dűşlem, asilabileceđi bir kaya inřa edebilir, tekme atabilir ve uęgen iliřkiler sorununa çareler bulabilir" (s.12-24). Burada Winnicott ilk sahne dűşleminin oluřması için ailesel gerçekliđin zorunlu desteđini vurgular. Baba nefretin yok edemediđi, gűlű ve ayakta kalmayı beceren bir imgedir. Baba, anneden sonra çocuđun hayatına bir yenilik katar. Yenilikle çocuđu bařtan çıkartır. Babanın, ocuđun oyunlarına ve oyuncaklarına olan tutumu ocuk için yepyenidir ve bu durum ocuk için cezbedicidir (Habip, 2011b).

Oidipus ncesi dönemde ocuk ikili ilişkilerinden Oidipal dönemin ulű ilişkilerine geçmektedir. Ancak bundan önce kendi cinsinden biriyle olan ikili ilişkiden, öteki cinsten biriyle olan ikili ilişkiye geçmek söz konusudur. Her řey ayrılma-özerkleşme dönemine girilmesiyle başlamaktadır. Çocuđun anneye olan fiziksel bağımlılığı biyolojik gelişime uygun olarak azalır. Artık, tek başına hareket edebilir ve kendi gereksinimlerini az da olsa kendi kendine karşılayabilmektedir. Baba burada bu ayrılma-zerkleřmeyi kolaylaştırıcı bir rol oynayabilir, nkű henűz Oidipal kaygılar ortaya çıkmamıştır. Üstelik anne çocukla kurduğu simbiyotik ilişkiyle bu tűr ilişkilerin tehlikelerini sunmakta, ayrılma ve özerkleşme zorunlu ve sağlıklı bir sűre olarak ortaya çıkmaktadır. M. Mahler'in deyimi ile baba "kirlenmemiş bir nesne"dir. Anneyle olan fiziksel fűzyondan babayla olan idealleştirme ilişkisine yavaş yavaş geçilmektedir. Baba aynı zamanda anneye olan simbiyotik ilişkiye gerileme arzularının yarattığı tehlikelere karşı bir koruyucu olarak ortaya çıkmaktadır. Erkek ocuđun burada aynı cinsten olduğunun farkına varması cins kimliği duygusuna geçişini sağlamaktadır (Parman, 2002).

Bu dönem babanın idealleřtirildiđi bir dönemdir. Rekabet henűz ortaya çıkmamıřtır ve bir çatıřma söz konusu deđildir. Babayla olan bu yakın iliřki ocuk bűyűyűp 4-5 yařlarına geldiđinde yerini Oidipus karmařasına bırakacaktır (Parman, 2002).

1.2. S. FREUD: Psikoseksűel Geliřim

Freud (1905) ocuklardaki cinselliği nevrotik yetişkinlerle yaptığı analizlerden yola çıkarak keşfetmiştir. Çocukluk dönemindeki cinsel hareketliliğin, çocuksu unutkanlık dediği bastırma mekanizmasına maruz kaldığı ve bu nedenle çocukta var olan cinselliğe yabancı kalındığını belirtmiştir.

Freud (1915) kişinin sürekli olarak, hem dışarıdan hem de içeriden gelen uyarılmalara maruz kaldığını ve dürtülerin içeriden gelen uyarılmalar olduğunu belirtmiştir. Dürtüler, eyleme ve bedene enerjisini vermektedir. Aynı zamanda kişinin ruhsallığında da izler bırakmaktadır. Bu uyarılmalar kişinin ruhsal işleyişinin temelini oluşturur.

"Cinsellik Üzerine Üç Deneme" (1905) adlı eserinde Freud, cinsel dürtülere değinmiştir. Bu eserinde, dürtüsel yaşantının çocuğun dünyaya gelişinden itibaren var olduğunu belirtmektedir. "Haz İlkesinin Ötesinde" (1940) adlı eserinde ise, Freud insanda cinsel dürtülerin varlığının yanı sıra yıkıcı dürtülerin de var olduğunu belirtmiştir. Buradan yola çıkarak saldırganlık dürtüsünü incelemiştir. İnsanda bulunan bu her iki dürtü de çevreden bağımsız olarak doğuştan var olan dürtülerdir.

Freud'a göre cinsel dürtüler, 3-4 yaşlarındaki çocuklarda gözlenebiliyor olsa da, aslında yeni doğan bir bebekte bile vardır. Çocuktaki cinsel dürtüler, belli bir aşamadan sonra kesintiye uğramaktadır. Bu kesinti okul dönemindeki çocukta görülmektedir. Çocuğun bu dönemi gizlilik dönemi olarak adlandırılmıştır. Ahlaki idealler ve libidonun yüceltilerek başka alanlara kaydırılması ile çocuktaki cinsellik de diğer dürtüler gibi bastırılır. Freud gizil dönem öncesini oral, anal ve genital olmak üzere üç döneme ayırmıştır. Çocuğun sağlıklı gelişimi için, bu aşamaların birinden diğerine iz bırakmadan geçmesi beklenmektedir (Freud, 1905).

1.2.1. Psikoseksüel Gelişim Evreleri

Freud (1905) genital öncesi örgütlenme diye de adlandırdığı oral ve anal dönemden bahsetmiştir. Oral dönem genital öncesi örgütlenmenin ilk dönemidir. Freud bu dönemdeki çocukların parmak emmesinden bahseder. Buradaki amaç yalnızca rahatlamaaktır. İlk dönemde aktif olan haz bölgesi, dudak bölgesi, beslenme sırasında uyarılmaktadır ve haz uyandıran bir bölgeye dönüşmektedir. Freud burada bir genelleme yapmaktadır. Çocuğun cinsel eyleminin, yaşamsal açıdan önem taşıyan bir bedensel işlevle bağlantılı ortaya çıktığını söyler. Bu dönemde cinsel eylemin bir nesnesi yoktur. Doyum aracı, bebeğin kendi bedenidir. Freud bu özelliğe otoerotizm demektedir. Bu bölgeler uyarılmakta ve uyarımın doyumunu ile elde edilen haz, yaşamsal bir amaca hizmet etmediğinde de tekrarlanmak istemektedir.

Oral dönemden sonra anal dönem gelmektedir. Burada etkin olan bölge anüstr. Bu dönemde çocuklar dışkılarını tutarak anal mukozanın güçlü bir biçimde uyarılmasını sağlar. Dışkı ile ilişki çocuğun aynı zamanda çevresi ile olan ilişkisini göstermektedir. Kendi bedeninin bir parçası olan dışkıyı çocuk çevresindekilere ya hediye olarak uyumlu bir şekilde verebilir ya da tutarak çevresindekilere karşıtlığını gösterebilir. Dışkı tutma sırasında haz alan çocuk, bu hazzı da kaçırmak istememektedir. Ancak çevresindekiler vermesini beklemektedir. Burada çevre ilk kez çocuğun dürtüsel isteklerine karşı engelleyici bir tutum içindedir. Freud'a göre bu süreçte takılma yaşayan çocuklar yaramaz olarak adlandırılır. Çünkü dürtüsel hazdan çevresi için vazgeçmekte zorlanmaktadırlar.

Anal dönemden sonra gelen genital evre ise cinsel organların erojen bölge olma özelliğini taşıdığı bir evredir. Bu bölgede anatomik özelliklerin de katkısıyla doğal bir uyarılma söz konusudur. Çocuk bu dönemde tuvalette, banyoda ya da sürtünmeler sonucu kazara olan uyarılmalarla bu bölgelerin haz verici özelliğini keşfetmektedir. Diğer evrelerde olduğu gibi bu işlemler esnasında duyulan hazzı, çocuk tekrarlamak ister bunun içinde genital bölgesinde uyarılmaları tekrarlar. Çocukluk amnezisi nedeni ile bu dönem hatırlanmasa da Freud bu durumdan erken çocukluk mastürbasyonu olarak söz etmektedir. Bu dönemdeki cinsel canlanmalar bazı çatışmaları da beraberinde getirir (Freud, 1905).

Çocukların yetişkin cinselliğine en çok yaklaştığı dönem genital dönemdir. Burada artık söz konusu olan kısmi nesnelere değil tek bir kişidir. Bütün olarak algılanan nesnenin kadın erkek ayrımına uğramaması yetişkin cinselliğinden tek farkıdır. Bu dönemde çocuk tek bir cinsel organı tanımaktadır o da erkek cinsel organıdır. Freud bu evreyi fallik evre olarak da adlandırmaktadır (Özen, 2010).

Psikanalitik literatürde okul dönemi, çocuğun psikoseksüel gelişimindeki gizil döneme denk gelmektedir. Bu dönemde çocuk, doğru davranmaya özen gösterir çünkü büyüklerin beğenisini kazanmak onun için çok önemlidir. Bu dönemde çocuğun iç dünyasına hakim olan dürtülerinin, toplumsal olarak kabul edilebilecek amaçlara yönlendiği gözlenir. Çocuk ebeveynine hayranlık duyar, ona benzemek ister. Ebeveynin söyledikleri çocuk için gerçekliği temsil eder. Bu durum ergenliğin başına kadar devam etmektedir. Bu dönemde çocuğun ebeveyni ile olumlu bir özdeşim kurması çok önemlidir bu sayede, çocuğun benliği güçlenir (Freud, 1905; Bornstein, 1951; A. Freud, 1965; Jacobson, 1964; Denis, 2001).

Green, çocuğun psikoseksüel gelişim evrelerinin ortak özelliklerini şöyle belirtmiştir: “1) Vücutta yer alan bir erojen bölge 2) Erojen bölgeyle nesnesini ya da başka bir deyişle içeriyle dışarıyı ilişkiye sokan bir haz arayışı 3) Önce kısmi sonra da tam bir dürtü nesnesi” (Green, 2004: 32). Her erojen bölgenin bir nesnesi bulunmaktadır. Genital öncesi dönemlerde kısmi nesnelere ön plandadır. Örneğin anne memesi oral dönemin nesnesidir. Ancak arzu doyumunu yalnızca tek bir nesnede odaklanmamaktadır. Burada amaç nesnenin bedene alınmasıdır. Anal dönemde ise bedensel kaslar aracılığı ile ortaya çıkan etkin olma edilgin olma karşıtlığı içindedir. Buradaki amaç etkin olmaktır (Freud, 1905).

Tüm bu gelişim evrelerinin özelliği oto-erotik olması ve erojen bölgelerinin birbirinden bağımsız doyum amacıyla olmasıdır. Cinsel gelişimin son evresi ise cinselliğin üreme işlevine yönelik eylemlerle bağlantılı olması, bütün bu erojen bölgelerinin birleşmesi ve hazın kendi yerine başka bir nesneye yönelmesidir. Fakat patolojik durumlarda erojen bölgelerin birleşmesi gerçekleşemez ve takılı kalınan döneme ait olan erojen bölge ve o dönemin özellikleri ruhsal dünyayı etkiler (Freud, 1905).

1.3. MELANİE KLEİN: Erken Oidipal Dönem

Klein, çocuğun annesinin bedeniyle girdiği birincil ilişkiden söz etmekte ve Oidipal çatışmanın memeden kesilmeyle başladığını ileri sürmektedir. Klein’a göre Oidipal çatışma, çocuğun süttten kesilmesiyle karşılaştığı engellenme sonucunda yaşanmaya başlar, sonrasında da bu çatışma anal döneme ait engellenmelerle de pekişir. Klein, aynı zamanda genital dönemde yaşanacak Oidipal çatışmanın şiddetinin bu erken dönemlerde yaşanan çatışmalar tarafından belirlendiğini savunmaktadır. Çocuğun oral ve anal dönemlerde karşılaştığı engellenmeler ceza olarak algılanır ve kaygıya yol açar. Klein’a göre, bu engellenmeler ilerideki dönemlerde yaşanacak tüm engellenmelerin temelidir. Çocuğun yaşadığı kaygı ve engellenmelerde, en büyük rol annededir. Çocuk önce bütün arzularını anne bedenine yöneltebilir ve ona sahip olma arzusunda olabilir. Çocuğun bu arzusu anneye yönelik saldırganlık dürtülerini de açığa çıkartmaktadır. Çocuğu engelleyen anne, onu cezalandıran konumdadır. Önce oral sonra da anal arzularını engelleyen anne böylece kendisine daha çok saldırgan dürtülerin yönelmesine neden olur (Klein, 1928).

Klein'a göre bilinçdışı düşlem, yansıtma, içe alma, bölme, zulmedici ve depresif kaygılar gibi yaşamın ilk yılına ait örüntüler birbirlerini etkiler ve birbiri üzerine eklenir bu sayede Oidipus karmaşası her iki cinsiyet için de şaşırtıcı benzerlik gösteren bir evrim geçirmektedir (Habip, 2011). Erken Kaygıların Işığında Oidipus Karmaşası (1945) isimli makalesinde Klein şöyle demektedir:

"Bence Oidipus Karmaşası yaşamın ilk senesinde başlar ve iki cinsiyette de ilk başta benzer hatlar üstünde gelişir. Annenin memesiyle olan ilişki, bütün duygusal ve cinsel gelişimi belirleyen önemli etkenlerden biridir. Bu yüzden meme ilişkisini her iki cinsiyette Oidipus gelişiminin başlangıcına dair tasvirimde başlangıç noktası olarak alıyorum." (s.27)

Klein'a göre nesnenin içselleşmesine, Oidipal eğilimlerin oluşmasının katkısı vardır. Saldırgan dürtülerin yansıtıldığı nesne çocuk tarafından içselleştirilir ve sonra çocuk aynı saldırganlığı kendisine karşı bekler. Bu durum da çocuk için ceza korkusunu yaratır. Çocuğun yaşadığı erken dönemdeki Oidipal çatışmalar çok şiddetli değilse, çocuk genital dönemde Oidipal sevgi nesnelere yönelebilmektedir (Klein, 1928).

Klein Oidipal çatışmaların kişilik gelişiminde büyük rol oynadığını belirtmektedir. Ancak Oidipal çatışmaların yaşandığı dönemi daha erken yaşlara çekerek Freud'dan farklılaşmıştır. Dolayısıyla üstbenlik oluşumunu da daha erkene çekmiş olmaktadır. Klein, her çocukta var olan anne babaya yönelik saldırgan dürtülerim beraberinde sevgiyi de barındırmasından ötürü üstbenin devreye girmesinin çocukta yoğun suçluluk duygusu yaratacağını belirtmektedir. Üstben ile dürtüler arasındaki çatışmalar uyumlu bir şekilde çözümlenemezse bastırma sayesinde yalnızca durdurulmaktadır. Bu durumda arzular, saldırgan düşlemler ve sonrasında yaşanan yoğun suçluluk duyguları çocuğun bilinçdışında aynen kalacaktır (Klein, 1927).

1.3.1. Oidipus Karmaşası ve Babalık İşlevi

Oidipal karmaşanın kaynağı Sofokles'in trajedisindeki mitolojik bir kahraman olan Oedipus'dur. Kral Oedipus babasını öldürmüş ve annesini eşi olarak almıştır. Farkında olmadan bu iki suçu işlemiştir ve bunu anlayınca da gözlerini kör ederek kendisini cezalandırmıştır (Freud, 1917).

Freud (1897) Fliess'e yazdığı mektubunda Oedipus karmaşasını kendi oto-analizi sırasında bulunduğunu belirtmiştir. Freud, 69 ve 71 numaralı mektuplarında cinsel dürtülerin ebeveynler etrafında geliştiğini söylemiş ve kendi oto analizi sırasında da anneye duyulan aşkı ve babaya karşı hissedilen kıskançlığı fark ettiğini belirtmiştir (akt. Özen, 2010). Freud (1905) Cinsellik Üzerine Üç Deneme'de bu durumun evrensel olduğunu, bireyin cinsel ve duygusal gelişimlerinin temelini oluşturduğunu belirtmiştir.

Kaçınılmaz olarak ilk cinsel uyanışları ebeveynlerine karşı yaşayan çocuk için hadım edilme tehdidi büyük bir çatışma yaratır. Freud'un Totem ve Tabu'da (1913) bahsettiği ilkel topluluklardan bugüne kadar gelen en eski ve en temel yasak babanın öldürülmesi ve ensest yasağıdır. Bundan dolayı çocuk ebeveynlerine yönelik cinsel yönelimlerinden vazgeçmek zorunda kalmaktadır (Freud, 1924). Green ensest yasağı hakkında şöyle demektedir: “Ensest yasağı, cinselliğin -yani doğanın- bir toplumsal kargaşa ögesine dönüşmesi karşısında, birliği ve ortak görevlerin gerçekleştirilmesini hedefleyen ilişkilerin kurtarılması amacı ile ilan edilmiştir” (Green, 1990, s.35). Green'e göre ensest yasağı akrabalık ilişkileri kurmaktadır. Bu sayede çocuk cinsiyet ve kuşak farkını tanır. Green bu durumu “çifte farklılık” diye adlandırır. Çocuk bu farkları tanımakla, cinselliğin anneden başkasıyla olmak zorunda olduğunu anlar. Bu yasakla anneye olan arzular bilinçdışında tutulabilir ve çocuk başka gerçek nesnelere yönelebilir. Böylece toplumsal düzene açılabilir (Özen, 2010).

Fallik dönemde penisin varlığı ve yokluğunun keşfedilmesi ile hadım edilme karmaşası ortaya çıkar ve bu Oidipal karmaşanın kaderini etkiler. Freud erkeklerde hadım edilme kompleksinin Oidipal karmaşayı sonlandırırken, kızlarda ise başlattığını söyler. Erkek çocuk, annesine karşı cinsel yönelimdeyken bir yandan da bunun yasak olduğunu hissettiren baba ile karşılaşır ve hadım edilme endişesi sonucunda anneye olan arzularından vazgeçer. Kız çocuk ise penise sahip olmadığını keşfeder ve bunun sonucu babaya yönelir böylece Oidipal dönem onun için başlamış olur. Ancak bu kez de annenin sevgisini kaybetme korkusu yaşar ve babaya olan arzularından vazgeçer (Freud, 1924). Freud'a göre çocuk bunu ilk fark ettiği zaman kabullenmez; önce penisin küçük olduğuna zamanla büyüyeceğine inanır. Daha sonra penisin daha önce orada olduğunu ama kesildiğini düşünür. İşte bu düşünce sayesinde çocukta hadım edilme karmaşası başlamaktadır (Özen, 2010).

Hadım edilmekten korkan erkek çocuk için bu korku, Oidipal karmaşayı sona erdirmektedir. Erkek çocuk anneyi elde etmek için babanın düşmanlığını göze alamaz. Kız çocuk için ise, penise sahip olmamak, hadım edilme tehdidini doğrularken Oidipal karmaşayı başlatmaktadır. İlk sevgi nesnesi olan annesinden, penis arzusuyla vazgeçip, babayı sevgi nesnesi olarak seçer. Ondan sahip olacağı bebekler de penisin yerini alır. Ancak sonunda bu arzudan da vazgeçer ve kız çocuk için de Oidipal çatışma sonlanır (Düşgör, 2007).

Green, Freud'un Totem ve Tabu'dan sonra hadım edilme kompleksi ile Oidipal karmaşayı birbirine bağladığını söyler. Daha önce yalnızca masturbasyonun sonucu gibi algılanan hadım edilme kaygısı aslında Oidipal karmaşanın da katkısıyla çocuğun cinsel nesnelere ortaya çıkarmasıyla masturbasyonun bilinçdışı nesnesinin ensest nesnesi olduğunu hatırlatarak hadım edilme tehdidinin bu noktada anlaşılmasını sağlar (Green, 1990).

Green, hadım edilmenin anlamına dair başka katkılar da yapmıştır. Green hadım edilmenin insanlığın karşı karşıya olduğu ölüm korkusu ile yakın bir ilişkisi olduğuna değinmiştir. Ölüm insanlar için yaşamdan alınan hazzın sona ermesi anlamına gelmektedir. Haz alamamaktan korkma, anne bedenine sahip olma umudunu kaybetme korkusu anlamını da kazanabilir. Anne bedenine yani hazza ve yaşamdan alınan zevke ulaşabilmek için yaşamak gerekir. Bu nedenle hazzın devamı için hadım edilmeye neden olacak herhangi bir suç işlenmekten kaçınılır (Özen, 2010). Diğer bir yandan hadım edilme hazza ulaşmayı engelleyen her şeyi saf dışı bırakma isteğine de verilen bir cezadır. Bu tehditle hem ensest hem de babanın ölümü engellenir. Babanın hayatta kalması da çocuğun korunması için gerekmektedir (Green, 1990).

Freud (1924), fallik dönemde olan hadım edilme karmaşası ile iç içe olan başka bir karmaşadan daha söz eder, bu da Oidipus karmaşasıdır. Caper (2000) klasik Oidipus karmaşası kuramını şu şekilde aktarmıştır; 4-5 yaşındaki erkek çocuk annesiyle cinsel ilişkiye girme arzusuna neden olan güçlü bir genital libido dalgasının etkisi altındadır. Ancak, bir süre sonra bu arzunun peşinden gidecek olursa babası tarafından iğdiş edileceği kanısına varır. Bu düşünce annesine karşı olan arzularından vazgeçerek babasıyla özdeşleşmesine neden olur. Böylelikle Oidipus karmaşası çözülür ve üstbenlik yapılanmaya başlar (akt. Habip, 2011a).

Oidipus karmaşası kızlarda, küçük kızın kendisinde bir penis olmadığını fark etmesiyle başlar. Bu yoksunluk duygusu penis hasedine yol açar. Kız çocuk annesinin kendisini eksik bir şekilde dünyaya getirdiğini düşünür. Ve bu durum kız çocuğun annesine karşı nefret ve kızgınlık hissetmesine yol açar. Bunun sonucunda daha önce tüm dünyasını kapsayan annesinden uzaklaşır ve babasının penisine karşı hissettiği haset, onu babasına yaklaştırır. Bir süre sonra penise ikame edebilecek en iyi şeyin babasından bebek sahibi olmak olduğuna inanır. Bu durum da kızın nihai cinsel tercihini belirlemektedir (Habip, 2011a).

Erkek çocuk annesine karşı olan Oidipus kökenli arzularını iğdiş edilmekten kaçınmak için terk etmektedir. Kız çocuk ise zaten iğdiş edilmiş olduğunu düşündüğü için babasıyla Oidipus nitelikli ilişkiye girer. Erkek çocuk babasıyla özdeşleşir, Oidipus çatışmasını çözer ve üstbenlik oluşumu meydana gelir. Kız çocuk ise, babasına temelde dışsal bir nesne olarak döner. Freud' a göre kız çocuk her iki ebeveyni de içselleştiremez ve bu nedenle de Oidipus karmaşasını hiçbir zaman çözemez. Hiçbir zaman sağlam bir üstbenlik oluşturamaz ve ebeveynlerinden tam olarak bağımsızlaşamaz (Habip, 2011a).

Oidipal karmaşayı Freud daha çok erkek çocuğu üzerinden anlatmaktadır. Freud'a göre, çocuğun önceki evrelerde annesi ile olan ilişkisi, annenin verdiği bakım ve ihtiyaçlarını gidermesi nedeni ile son derece önemlidir. Bu yüzden çocuğun tüm libidinal yatırımları anneye yöneliktir. Bu dönemde çocuk babası ile de sevecen bir ilişki içerisinde. Fakat fallik dönemle birlikte artan cinsel hazza yönelik ilgi anneye karşı olan libidinal yatırımı da yoğunlaştıracaktır ve anne ile olan ilişkinin cinsel bir nitelik almasını sağlayacaktır. Anne bu dönemde çocuk için cinsel nesne haline gelmektedir. Baba ise anne ile arasına giren rahatsız edici bir rakip konumunu almaktadır. Bu durum da Oidipal karmaşaya yol açmaktadır. Bu dönemde çocuk annenin ilgisini kimse ile paylaşmak istemez, annenin karşısında babanın yerini almaya çalışır. Bu durumdan dolayı çocuğun babayla olan sevecen ilişkisine bir de düşmanlık boyutu eklenir ve babadan kurtulma arzuları ortaya çıkar. Bu nedenle baba ile olan ilişki anneye olan aşktan ötürü ikircikli bir hal almaktadır (Freud, 1925).

Oidipus nitelikli dönemin en önemli işi erkek çocuğun da kız çocuğun da annesi ile yapmış olduğu özdeşimden uzaklaşmasıdır. Kız çocuk için bu kendi kimliğini kazanması için gereklidir. Erkek çocuk içinse sağlıklı erillik duygusuna erişmenin yolu birincil özdeşim nesnesi olan anneden uzaklaşıp babası ile özdeşleşmesidir. Neubauer (1960) "Tek Ebeveynli

Çocuk" makalesinde eğer ebeveyn çiftinden biri yoksa Oidipus nitelikli gerçekliğin de olamayacağını söyler, Oidipus nitelikli yapının oluşabilmesi için iki ebeveyne de gereksinim vardır (Balkan, 2011).

Freud'a göre babanın erkek çocuk için önemi, Oidipus nitelikli özdeşim figürü olmasıydı. Erkek çocuk öncelikle anne ile özdeşleşmiştir, daha sonra baba ile erken dönemde özdeşleşerek anneye yönelik Oidipus nitelikli sevgiyi geliştirir ve iğdiş edilme tehdidinden ötürü anneden kendini çözerek erkek rolünü üstlenir (Özdağlar, 2011).

İyi bir Oidipus nitelikli baba, oğlunun Oidipus nitelikli büyümesini kabul edip, bundan gurur duyar. Baştan çıkarıcı olmayan ve çocuğuna yardım eden baba, olumlu özdeşim nesnesi olur. Erkek çocuk bu babayla hem özdeşim kurabilir hem de ego idealini ona yansıtabilir. Anneye duyduğu arzunun karşısında hissettiği iğdiş edilme kaygısı, babanın seven ve tehditkar olmayan varlığında düzenlenir. Çocuğun enstest nitelikli arzuları, "babamın evlendiği gibi bir kadın istiyorum" a dönüşür. Babanın besleyici ve üretici işlevleri, çocukta baba kimliğinin oluşmasını sağlar. Babanın sınır koymaları ile sağlıklı özdeşim, üstbenlik gelişimi, çatışmanın ve çift değerliliğin kabulü sağlanır. İyi bir Oidipus nitelikli baba yani kendi hakkını ve ihtiyaçlarını koruyabilen baba iyicil bir otoritedir (Balkan, 2011).

Kız çocuğun ilk sevgi nesnesi annesidir. Oidipus nitelikli dönemde kız çocuk bu ilk sevgi nesnesini değiştirmek zorundadır. Bu değiştirme işleminin başarılı olabilmesi için babanın sadece var olup olmaması değil kızıyla ilişkisinin niteliği de önemlidir. Yalnızca annenin varlığı kızın annesiyle olan özdeşimi içi yeterli değildir. Kız çocuğun babanın desteğine ve onayına da ihtiyacı vardır. Bu onayda beklenen babanın onun gelişmekte olan kadınlığını görmesi, böylece edinmiş olduğu güvenle kendi yaşıtı erkeklerin de onu kabul edeceği duygusunun gelişmesidir. Baba tarafından, onaylanan, önem verilen kız annesiyle yarışabilir ve Oidipus öncesi bağdan bu şekilde ayrılabilir. Bu dönemin sonunda kız çocuk babasıyla cinsellikten uzaklaşmış bir nesne ilişkisi kurar ve kadınlık rolünü suçluluk duymadan edinebilir (Balkan, 2011).

Green, hadım edilme karmaşasının, Oidipus karmaşasının bir parçası olduğunu belirtmektedir. Fallik evrede önem kazanan değerlerle ortaya çıkan Oidipus karmaşası, insan arzusunun örgütlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ona göre Oidipus karmaşası, çocuk cinselliğinin doruk noktasıdır. Kısmi nesnelere değil, tam anlamıyla oluşmuş nesnelere konu

almaktadır. Böylece çocuk, anne babayı artık kendinden bağımsız ve ayrı nesnelere olarak algılayabilmektedir. Böylece çocuk cinselliğini dönüştürebilen önemli olgular da ortaya çıkmaktadır. Bunlar anne babanın ayrı olarak algılanması ile olan üçgenleşme, cinsiyet farklılığı ve nesil farklılığının oluşmasıdır (Green, 1990).

Green, Oidipus karmaşasının çözümünün, ebeveyne yönelik cinsel arzularından ve bunun yarattığı çatışmalardan bir vazgeçiş olduğunu söylemektedir. Bu vazgeçişin yüceltme yolu ile yönünün değiştirildiğini ve başka alanlara taşındığını belirtir. Başka alanlara yönelim yani çocuğun okulu ve yetişkinin mesleği gibi, bu alanlardaki uğraşı, gücünü cinsellikten almaktadır. Bu nedenle cinsellik yaşamı sürdüren enerji olarak kabul edilir. Temel yasak olan ensest ve babanın ölümüne dair tutumlar ise yaşamın negatifi olmaktadır (Green, 1990).

Klein da Freud gibi erkek ve kızın genital dönemde farklı şeyler yaşadığından bahsetmiştir. Erkek çocuk için baba hadım edilme kaygısı uyandırarak tehdit edici olur, o da anneye yönelir. Kız çocuk ise babanın penisine sahip olduğunu düşündüğü anneden nefret eder ve babaya yönelir. Klein'a göre kız çocuk daha memeden yoksun kaldığında babaya yönelir. Kız çocuğunu babasına yönelik arzularından vazgeçiren şey, kendi annelik yetisine yönelik korkularla, kendi çocuklarının, hatta güzelliğinin zarara uğrayacağından korkmasıdır. Bu erkeğin hadım edilme korkusuna benzer (Klein, 1945).

Lacan Freud'dan sonra bu çatışmayı anne baba ve çocuk üçlüsü arasında ele almıştır. Lacan'a göre hadım edilme çocuğun anneden ayrılması ile başlar. Lacan, hadım edilmeyi imgesel düzlemde ele almaktadır. Anne ile çocuk arasında narsistik ve imgesel bir bağ vardır. Anne çocuğunu, tüm kadınların arzusu olan eksiğinin yani fallusun yerine koymaktadır. Çocuk ise annenin arzusu ile özdeşleşir ve onu tatmin etmek ister ancak bu tatmin edilemez bir arzudur. Bu nedenle de ensesti yasaklayan ve yasayı temsil eden baba, anne ile çocuk arasındaki kopuşu sağlamaktadır. Anneye fallusa, çocuğa da anneye sahip olamayacağını hatırlatarak hadım etmektedir. Böylece çocuk fallusa kendisinin değil babasının sahip olduğunu anlar, bu da çocuğa baba ile özdeşleşmenin yolunu açmaktadır. Çocuk babanın yerine geçmekten vazgeçer, baba gibi olmayı ister (Özen, 2010).

Grunberger, Oidipal çatışmanın anne tarafından başlatıldığını belirtir. Eğer çocuk babaya yönelip onunla çatışmaya başlamazsa, anneye bağlı kalır. Böylece çocuk anne ile yaşanan narsistik birleşmeden haz duymaya devam eder. Ve çocuk anne ile özdeşleşerek,

annenin narsistik tüm güçlülüğünü elde etmeye çalışır. Fakat biryandan da annenin tüm güçlülüğü çocuğu korkutur. Bunun sonucunda çocuk ile anne arasında yaşanan çatışmalarda, çocuk kendi öfkesini anneye yansıtarak anneyi tehlikeli algılamaya başlar ve anne korkutucu hale gelir. Bu durum çocuğun kendi saldırganlığını uyumlandırma kapasitesinin gelişimini engellemektedir ve çocuğun benlik gelişimi zayıf kalmaktadır. Bu deneyimler çocuk için olumsuz erken dönem deneyimleridir. Çocuğun bundan sonraki ruhsal işlevlerini de etkilemektedir (Lebovici, 1981, akt. Özen 2010).

1.3.2 Oidipal Karmaşa ve Üstben Gelişimi

Freud (1923) "Ben ve İd" adlı yapıtında, bireyin Oidipus karmaşası ile doğru dürüst başa çıkamadığı takdirde, bu dönemin çatışmaları özdeşleşme ve yüceltme yoluyla dönüştürülemediyse, çatışmanın saldırganlığın dışa vurumu şeklinde yaşanacağını belirtmektedir. Bu nedenle kişinin toplumsal beklentilere ve dış dünyaya uyum sağlayabilme kapasitesini anlayabilmek için üstbenin incelenmesi önemli bir yer tutmaktadır.

Üstben kavramı 1923 yılında Freud tarafından "Ben ve İd" adlı yapıtında ortaya konmuştur. Freud, ruhsal aygıtı id, ben ve üstben şeklinde üç bölüme ayırmıştır. Freud, benliğin içinde onu denetleyen ve daha çok vicdan olarak düşündüğümüz başka bir yapının olduğunu keşfetmiştir. Üstben, benliğin içinde olan ama ondan farklılaşmış bir bölüm olarak ele alınmaktadır.

Benlik dış dünyayı ve şimdiki zamanı temsil ederken, üstben ve id geçmişi temsil etmektedir. İd kalıtım yolu ile edinilmiş eğilimleri temsil eder, üstben ise kültürel geçmişi temsil eder. Bu yüzden kişinin üstbenine yalnızca ebeveynin değil onun ardılları yani öğretmen gibi diğer otorite figürleri de katkıda bulunmaktadır. Freud'a göre (1933) üstben, bütün ahlaki kısıtlamaların temsilcisidir ve mükemmele ulaşmak için çabalar. Oidipal dönem içinde çocuğun isteklerine, dışarıdan gelen uyarıları üstben ile kişi kendi kendisine yapar hale gelmektedir. Oidipus karmaşasının aşılmasının tamamlanmadığı durumlarda üstbenin gücünün azaldığı görülür (akt. Özen, 2010).

Freud'a göre (1930) çocuklukta konulan yasakların içselleştirilmesi ile üstbenin gelişimi gerçekleşmektedir. Burada baba işlevinin önemi görülmektedir. Çocuk ilk aşamada, yasağı koyanın cezasından korkar. Otorite olmadığına ise dürtülerini kontrol edemez. Ancak,

dışarıdan gelen yasak içselleştirildiği zaman artık yasağı koyan üstben olacaktır. Bununla birlikte denetleme mekanizması olarak ortaya çıkan üstben, dürtülerin uygun şekilde doyumunu sağlamaya çalışan benlikle çatışma halinde olup, bu çatışmanın sonucunda suçluluk duygusu ortaya çıkacaktır. Böylece kişi yalnızca yaptıklarından değil dürtüsel isteklerinden bile suçluluk duyacaktır. Çünkü artık üstbenlik yani denetleme mekanizması dışarıda değil içeridedir. Üstbenliğin çok katı olduğu durumlarda, yoğun suçluluk duygusu meydana gelmektedir. Freud, içsel süreçlerle beraber katı üstben oluşumuna neden olabilecek iki ebeveyn tutumundan söz eder. Bunlar aşırı sertlik ve aşırı müsamakarlıktır. Aşırı yumuşak ve şefkatli olan bir baba da aynı katı bir baba kadar çocukta aşırı sert bir üstbenlik oluşumuna neden olmaktadır. Çünkü çocuk gördüğü sevginin karşısında var olan saldırganlığını dışarı yöneltecek hiçbir yol bulamayıp bu kez içe yöneltecektir. Sevgisiz yetiştirilmiş çocuklarda ben ile üstben arasında bir çatışma yoktur; çünkü bütün saldırganlık dışarıya aktarılabilir. Freud, katı üstbenin oluşumunda ebeveynlerin etkisini şöyle sıralar: “Saldırganlığı uyandıran dürtü engellenmesi ve saldırganlığı içe aktararak üstbene atfeden sevgi deneyimi” (Freud, 1930: 130; akt. Özen 2010).

Klein’in (1927) katı üstbene getirdiği açıklamalara bakıldığında ağırlıklı olarak çocuğun ruhsal süreçlerine vurgu yaptığı görülmektedir. Saldırgan üstben çocuğun kendi ilkel saldırgan dürtülerinin bir yansımasıdır. Klein, sık sık yaramazlık yapan ve uyumsuz davranışlar sergileyen çocuğun bu davranışları ile bilinçdışı suçluluk duygularını ifade ettiğini belirtir. "Suç Üzerine" adlı yapıtında Klein (1934), suçlunun bir suçu sürekli tekrarlamasıyla yaramaz çocuğun aynı hatayı tekrar ediyor olması arasında bir benzerlik kurmaktadır. Çocuk bilinmeyen ve dolayısıyla daha korkutucu gelen bilinçdışı cezadansa gerçek anne babadan gelecek cezayı tercih etmektedir çünkü bunu bile daha güvenli bulacaktır.

Freud’a göre (1933) üstbenin oluşumunda rol oynayan en önemli süreç, özdeşleşmedir. Özdeşleşme, bireyin benliğinin, diğerinin benliği gibi davranması yani onun özelliklerini içe almasıdır. Bir başka deyişle benliğin bir başka bende özümsemesidir. Üstbenin oluşumu, çocuğun Oidipus karmaşası sonucunda anne ve babası ile özdeşleşmesi yoluyla olmaktadır. Oidipal arzuların yasaklarla karşılanması sonucunda çocuk bu arzularından vazgeçer, aynı zamanda arzularının yöneldiği nesnelere de vazgeçer, yani ebeveynlerinden de vazgeçmiş olur. Çocuğun kaybettiği nesnelere özdeşleşmesi, bir anlamda nesnelere kaybına yönelik bir dengeleme çabası gibidir. Ebeveynin sevgisini kaybetmemek için onların değerleri ile özdeşleşen çocuk, artık yasaları içinde barındırır. Böylece ebeveynin

gözetleme, engelleme ve cezalandırma işlevlerini artık üstben üstlenir. Bu dönemde çocuk için ebeveynleri çok önemli bir konuma sahiplerdir. Çocuk, ebeveynleriyle özdeşleşerek onlar gibi olmaya çalışmaktadır. Böylece çocuk kendi kişiliğini oluşturmaya başlar (akt. Özen, 2010).

Freud bu oluşumu şu sözlerle anlatmaktadır: “Henüz küçük bir çocukken bu yüce varlığı tanıdık, hayran olduk, ondan korktuk ve sonradan onu benimsedik” (Freud, 1923: 34). Freud’un bu sözlerinden de anlaşıldığı üzere, üstben yalnızca yasaklayıcı özelliği barındırmaz. Freud bu özelliğin yanı sıra ona bir ideali de atfetmiştir. Üstben, aynı zamanda olmak istediklerimizi de temsil etmektedir. Bu iki yönüyle birden üstbenin, Oidipal çatışmanın mirasçısı olduğunu söylemektedir (Özen, 2010).

Freud çocuğun anne babasına yönelik arzularından uzaklaşabilmesinin, anne babadan gelecek sınır ve ceza ile gerçekleştiğini belirtir. Böylece çocuk onlara yönelik cinsel yatırımlarından vazgeçmek zorunda kalır. Çocuktaki karşı cinsten ebeveynine yönelik sevgi deseksüalize edilir ve yüceltilir. Cinsel arzu yerini sevecenlik duygulanımlarına bırakır. Cinsel arzuların yerini özdeşimler alır. Çocuk aynı cinsten ebeveyni ile ilişkisini özdeşleşme yolu ile devam ettirmektedir. Çocuk ebeveyni ile özdeşleşir ve bu sayede çocukta ebeveynin yasağı içe alınmış olur. Bu durum da üstbenin çekirdeğini oluşturur. Üstben, ebeveynin yasağının yerine geçmektedir ve çocuğun cinsel arzularının tekrar ebeveyne dönmesine engel olur. Bu sürecin ardından çocuğun cinsel gelişimini durduran gizlilik dönemi de başlar (Freud, 1924).

1.3.3. Oidipal Karmaşa ve Toplumsallaşmaya Etkileri

Freud (1905) "Cinsellik Üzerine Üç Deneme'de" çocuğun ebeveynlerine yönelik olan arzularına karşı engellenmesini ve bu arzulardan vazgeçmesini, toplumsal yaşama bir geçiş olarak nitelendirir. Çünkü ensest yasağı aslında Freud’un Totem ve Tabu’da bahsettiği gibi toplumsal bir kuraldır. Freud’a göre, bu yasağı kabullenip arzularından vazgeçemeyen çocuk yani Oidipal çatışmasını çözümleyemeyen çocuk, çocukluktan çıkıp toplumsal çevrenin bir üyesi haline gelmekte zorlanacaktır (Freud, 1917).

Green'e göre hadım edilme tehdidi arzulara karşı fren etkisi yapmaktadır. Green, hiçbir frenin olmaması durumunun toplumsal yaşamı tehlikeye sürükleyeceğini belirtir ve şöyle der: "Hadım edilme tehdidi işte bu fren, bireyin ve toplumun yaşamının sürmesi ve gelişmesi için gerekli olan fedakarlıktır, dolayısıyla da hadım edilme, ensest, yasa ve toplum birbirlerine sıkı sıkıya bağlı öğelerdir" (Green, 1990, s.113).

Green (1990), ensest yasağı ile birlikte babaya olan saldırgan dürtülerin sonucu olarak babanın katlinin engellenmesinin anlamını da sorgulamıştır. Ensest ilişki için babanın saf dışı bırakılması gerekir. Fakat babanın öldürülmesine yönelik olan yasak, doyuma ulaşmak için tüm sınırların ortadan kalkışının sonucunda çıkacak olan kaosa yönelik bir yasağı simgelemektedir.

Lacan hadım etmede yani yasağı hatırlatmada babanın önemine değinmiştir. Lacan'a göre babanın çocuğu anneden ayırması, çocuğun bireyselleşmesi ve topluma açılabilmesi için gereklidir. Böylece çocuk, anne ve babası ile beraber kendi konumlarını belirleyen -nesil ve cinsiyet farkı gibi- ve arzularını sınırlandıran sembolik bir düzene geçmektedir. Lacan'ın belirttiği kastrasyon semboliktir ve nesnesi imgeseldir. Kastrasyon, herkesin bağlı olduğu bir sistemi ve boyun eğdiği bir yasayı temsil etmektedir. Bu, her insanın sahip olduğuna inandığı ya da özdeşleştiği, imgesel tüm güçlüğü kıran bir yasadır (Nasio, 1988; akt. Özen, 2010). Bu yüzden toplumsal uyumun nasıl olabileceğini anlamaya çalışırken, hadım edilme tehdidinin kabulünü, Oidipal çatışmanın çözümünü ele almak önemlidir.

Oidipus nitelikli dönemde her iki ebeveyn de çifte değerli duygularla sevgi ve nefretle çocuğun zihninde bulunur. Hayatın başlangıcında tümgüçlü bir fantezi vardır; istenilen sadece doyumdur. Baba burada gerçekliği ortaya çıkarandır, kurallarıyla sınırlarıyla, kısıtlamalarıyla gerçeğin ta kendisidir. Bir dış gerçekliğin var olduğunu, sınırları, her iyi şeyin bir sonu olduğunu gösteren, iyi şeylerden ayrılabilmemizi yoksunluklarla başa çıkamamızı sağlayan bekçilerdir babalar. Nefretimize mahzar olan, bizi delilikten koruyan sembolik dünyanın anahtarlarıdır onlar. Ve ancak bu nefrete babayla birlikte dayanabildiğimizde doyumları erteleyebilme, dürtülerimizi kontrol edebilme, hayal kırıklıklarımıza tahammül edebilme kapasitesiyle düşünebilmeye başlarız. Yani Freud' un korkutucu Oidipus nitelikli babası esasında düşünme, zihinselleştirme kapasitesinin yaratıcısı olarak anneden özgürleştiren bir figürdür. Bu da bireyselleşmenin ve toplumsal bir varlık olmanın ilk adımındır (Balkan, 2011 s.149).

Toplumsallaşma için ailenin önemine vurgu yaparak, A. Freud, ebeveynlerin tutumlarının önemine değinmiştir. Aile içinde çok korunan çocukların dışarıda da aynı tepkiyi bekleyeceğini belirtmiştir. Dışarıda aynı hoşgörü ile karşılaşılmadığında, bu çocuklar hayal kırıklığına uğrayacaklardır. Gerek okul yaşantısında gerekse kamuda yasaların önünde herkesin eşit olması bu çocuklar için daha zorlayıcı olacaktır. Çocuklar, alıştikları korunma ve ayrıcalığı alamadıklarında toplumsal yaşama uyumda çeşitli zorluklar gözlenmektedir (A. Freud, 1965).

Minuchin ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, çocukların anneleri ile yakınlıklarının yoğunluğunun ve babaların bu ilişkinin dışında tutulmasının çocuklarda uyum sorunları yaratabileceğini görülmüştür. Bu çocukların günlük yaşantılarına bakıldığında, bakımlarının daha çok anne merkezli olduğu ve babaların çocuk bakımından daha uzak durduğu görülmüştür. Bu çocukların annelerle olan ilişkilerine bakıldığında, şefkatten daha çok karmaşanın hakim olduğu, annesel bakımdan uzak, daha çok öfkeli bir ilişkilerinin olduğu görülmüştür. Bu çalışmaya göre, anneler çocuklarının davranışlarını kontrol etmeye çalışırken sanki bir trafik polisiymiş gibi davranmaktadırlar. Bu tarz bir ilişkide anneler çoğunlukla yapılması daha iyi olan şeyi anlatıp çocuğa yol göstermek yerine, çocuğun yanlış davranışlarına dikkatini vermekte ve olmaması gerekenleri vurgulamaktadırlar. Annelerin sorunlarla baş etmek için kullandığı bu metodun ve babaların bu ilişkide yerlerinin olmamasının, çocukları kuralları öğrenmeye ve içselleştirmeye karşı teşvik etmediği, aynı zamanda duygusal yakınlıktan da yoksun bıraktığı belirtilmektedir (Minuchin ve ark., 1967; akt. Özen 2010).

Penot'a göre; çocuğun toplumsallaşabilmesi için anneye yaptığı yatırımı babaya yöneltmesi gerekmektedir. Ancak bunun için babanın yeterince çekici olması yani çocuk için var olabilmesi gereklidir. Aynı zamanda çocuğun babaya yaklaşabilmesi kolay olmalıdır. Annenin de çocuğu ile arasındaki bağı, baba ile paylaşması gerekmektedir. Burada babaların da ruhsal yapılanması önemli bir nitelik kazanmaktadır. Babalık işlevini gerçekleştirecek kişi, aynı çocuktan beklediğimiz gibi narsistik tümgüçlülükten vazgeçmelidir. Eğer baba kendisi sembolik olarak kastrasyonu ve sınırlılıklarını kabullenmemişse çocuğuna yasadını aktaramaz (Penot, 2001; akt. Özen,2010).

1.4. Psikanalizde Oyun Tekniği

Melanie Klein çocuk tedavilerinde izlenen yol hakkındaki tartişmalarını dahice başlatmıştır: dildeki çağrışımların eşdeğeri oyundur demiştir. Fakat oyunun kendine özgü nitelikleri vardır. İlk olarak oyun bir miş gibi yapmak değildir, o bir analogdur: bir anlamda simgeleştirilmiş nesneye, gerçek nesneye söylemeye iznim olmayan şeyi söylemeyi sağlar (Manela, 2012 s. 24). Klein, psikanaliz oyun tekniğini kullanırken, oyunda yorum yönteminin önemine değinmiştir. Bu yöntemin psikanalizin temel kuralına, serbest çağrışıma benzediğini ifade etmiştir. Bütün davranışlarını oyunla ve değişik etkinliklerle ortaya koyan çocuğun, hem sözcüklerini, hem de oyuncaklarla olan etkinliklerini yorumladığını söylemiştir. Klein, oyunda kullandığı yorum tekniğinde, bilinç dışının keşfi ve aktarımın analizinin önemini vurgulamıştır (Klein, 1955).

Freud'un ünlü makara oyununu fort-da'sı ile birlikte alacak olursak makara hiç bir şekilde anneyi temsil etmemektedir. Burada atmak ve geri getirmek eyleminin kendisi kaybı veya ortadan kaybolmayı temsil eder. Freud oyundaki aktif hareket ile maruz kalınan ayrılığın edilgenliğini karşılaştırmıştır. Buna hoşa gitmeyen bir durumu aktif bir haz hareketine dönüştüren tekrarı ve ayrılığın onarımını ekler (Manela, s.25). Winnicott, oyunun aktüel içindeki bir yaratma ve inşa etme durumu olduğunu belirtmiştir ve nesnenin karşısında yalnız başına oynama, geçiş alanı süreçlerinden bahsetmiş ve geçiş olgularının önemini vurgulamıştır.

1.4.1 D.W. WINNICOTT: Oyun, Geçiş Nesnesi ve Geçiş Alanı

Winnicott'un (1971) "Oyun ve Gerçeklik" adlı yapıtında değindiği, özellikle çocuklar ve ergenlerle yaptığı çalışmalarda kullanmış olduğu eylemler, oyunlardır. Oyun ve oyunun içerdigi unsurlar gerçek eylemler değil, iç gerçekliğin dışa yansıyan simgeleridir (Eracar, s. 85). Oyun oynama fikrini kavrayabilmek için küçük bir çocuğun oynama tarzının değişmez özelliği olan takıntıyı ele almak yararlı olacaktır. İçerik önemli değildir. Önemli olan, daha büyük çocuklarla yetişkinlerin konsantrasyonunu andıran neredeyse dış dünyadan çekilme denebilecek durumudur. Oynayan çocuk kolayca terk edilemeyen, dışarıdan müdahalelere de pek açık olmayan bir alanda ikamet eder. Bu oyun alanı iç ruhsal gerçeklik değildir. Bireyin dışındadır, ama dış dünya da değildir. Çocuk bu oyun alanına dış gerçeklikten nesnelere ya da olgular taşır ve bunları içsel ya da kişisel gerçeklikten gelen bir örneğe hizmet edecek şekilde

kullanır. Çocuk varsanı görmeksizin, rüya potansiyelinden bir örnek yaratır ve dış dünyadan seçtiği parçalardan oluşan bir ortam içinde bu örnekle birlikte yaşar. Oyun oynama güveni içerir ve (başlangıçta) bebek ile anne figürü arasındaki potansiyel mekandan kaynaklanır; burada bebek neredeyse mutlak bir bağımlılık durumu içindedir ve anne figürünün kendisine uyum göstereceğine kesin gözüyle bakar. Oyun oynama esas olarak tatmin edicidir. Yüksek düzeyde endişeye yol açtığı zamanlarda bile doğrudur bu. Ama tahammül edilemeyen bir endişe düzeyi vardır ki bu oyunu yok eder (Winnicott, 1971 s. 72-73).

Winnicott (1971) "Oyun ve Gerçeklik" adlı yapıtında, geçiş nesnesini şu şekilde anlatmaktadır: Bebeğin tam uykuya geçerken kullanmadan edemediği ve endişeye, özellikle de depresif türden endişeye karşı bir savunma niteliği taşıyan bir şey ya da bir olgu çıkabilir; bu bir yün yumağı, bir battaniyenin kenarı, kuş tüyü bir yastık olabileceği gibi, bir sözcük ya da ezgi ya da özel bir davranış ya da konuşma tarzı da olabilir. Belki de bebek yumuşak ya da başka türden bir nesne bulup kullanmıştı; işte bu benim geçiş nesnesi dediğim şeydir. Bu nesne önemli olmayı sürdürür. Anne baba da onun bebek için taşıdığı değeri fark edip bir yere giderlerken yanlarında götürürler. Anne nesnenin kirlenmesine, hatta kokmasına aldırmaz; çünkü onu yıkarsa bebeğin deneyiminin sürekliliğinde bir kopuşa yol açacağını, bu kopuşun ise nesnenin bebek için taşıdığı anlam ve değeri ortadan kaldırdığını bilir. (s.22)

Winnicott (1971), geçiş nesnelere özelliklerini anlatırken, bebeğin nesne üzerinde belli haklar talep ettiğini, nesnenin hem şefkatle kucaklanıp hem de coşkuyla sevilip paralandığını, nesne bebek tarafından değiştirilmedikçe asla değiştirilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Nesnenin kaderinin kendisine yapılan yatırımın yavaş yavaş geri çekilmesiyle olduğunu, böylece yıllar içinde unutulmaktan çok sürgüne yollandığını söylemiştir. Bununla sağlıklı durumdayken geçiş nesnesinin " içe gömülmediği" ni, aynı zamanda onunla ilgili duygunun ille de bastırmaya maruz kalmadığını anlatmıştır. Nesnenin unutulmadığını, ardından yas tutulmadığını, yalnızca anlamını kaybettiğini söylemiştir. W. Winnicott, anne-bebek ilişkisinin olduğu alanı her ikisinin çeşitli etkileşimleriyle kurulan bir geçiş alanı olarak tanımlarken, her iki varlığa da kendini ifade etme şansının tanındığı bir süreçten söz etmektedir. Bebek ve annenin karşılıklı olarak kendi taleplerini sunduğu bu süreçte dinamik olan şey, karşısındakinin eyleminden haberdar olmak, şaşırarak, yeni bir şey üretmek, kendini ifade ederken karşısındakinin eyleminde kendini bulmaktır (Eracar, 2012)

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

Bu araştırmada Oidipal dönemin başlangıcından itibaren, baba işlevinin ve okulun çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Babalık işlevinin çocuğun ruhsal gelişimini nasıl etkilediği ve baba çocuk arasındaki iletişimin çocuk üzerindeki etkilerinin neler olduğu araştırılmıştır. Aynı zamanda okulun kapsayıcı işlevi ile rehberlik hizmetlerinin yol gösterici rolünün, babalık işlevlerinin geliştirilmesine nasıl yardımcı olabileceğini bulmak amaçlanmıştır. Bu çalışma 2-5 yaş arasındaki çocuklarla gerçekleştirilirken, yarı yapılandırılmış aile görüşmeleri, çocuk gözlemleri ile değerlendirilmeleri ve öğretmen görüşmeleri ile takip-gözlem sürecinin sonrasında elde edilen bulguların psikanalitik kuram çerçevesinde anlaşılmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, babalık işlevinin ve okulun çocuğun hayatındaki önemi vurgulanarak, ebeveynlere, öğretmenlere ve okullardaki rehberlik hizmetlerine yol gösterici olabileceği düşünülen bilgiler paylaşılarak, önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma Soruları:

- Oidipal Dönemin başlangıcından itibaren babalık işlevleri okulun yardımıyla nasıl evrilir?
- Okulun kapsayıcı işlevi, babalık işlevinin geliştirilmesine yardımcı olabilir mi?
- Oidipal Dönemde babalık işlevinin yerine getirilmesindeki engeller, çocuğun okula alışma sürecini etkiler mi?
- Okuldaki rehberlik hizmetlerinin yol gösterici rolü, babalık işlevlerinin geliştirilmesine katkıda bulunabilir mi?

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Katılımcılar

Araştırma, İstanbul bölgesinde bulunan özel bir anaokulunda gerçekleşmiştir. Çalışmadaki aileler orta-sosyo ekonomik düzeyden gelen ailelerden seçilmiştir. Çalışma bu anaokulunda 2-5 yaş grubu içerisinde bulunan 5 çocuk ve bu çocukların babalarıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmadaki 5 çocuğun 1 tanesi kız, 4 tanesi erkek çocuktur. Psikanalitik literatürde, çocuğun ruhsal yapılanmasındaki en önemli yapıtaşlarından biri olan babalık işlevinin, Oidipal dönemin başlangıcıyla öneminin arttığı düşünülmektedir. Bu nedenle araştırma 2-5 yaş arasındaki çocuklarla gerçekleştirilmiştir. Dokuz aylık bir gözlem süreciyle beraber araştırmacının derinlemesine ve ayrıntılı nitel bir çalışma yapabilmesi için 5 tane çocuk seçilmiştir.

Araştırmacının bu çocukları seçme nedenleri; C.'nin babalık işlevlerini yerine getiren bir baba olarak gözlemlenmesi fakat annenin ise tam tersini dile getirmesi araştırmacıda merak uyandırmıştır. A.'nın ve E.'nin babalarının çocuklarına karşı çok mesafe oldukları ve onlarla iletişime çok az geçtikleri gözlemlenmiştir. Bu nedenle araştırmacı, okula başlamalarıyla beraber bu konuda yaşanacak değişimleri incelemek istemiştir. T.'nin ise babasıyla çok yakın bir ilişkide olması, araştırmacının çocuğun hayatında babanın bu kadar yakın bir yeri olmasının, onun gelişimine ne gibi etkileri olduğunu merak etmesine neden olmuştur. Y.'nin ise annesiyle olan simbiyotik ilişkisi, araştırmacıya baba işlevindeki yetersizliği, babanın anneye çocuk arasına girip onları gerçekliğe döndüremediğini düşündürmüş ve okulun hayatlarına girmesiyle ne gibi değişimler yaşanacağını yakından gözlemlemek istemiştir. Seçilen bu 5 çocuk okula başladıkları ilk gün itibariyle gözlemlenmeye başlamıştır bu nedenle araştırmacı baba işlevi ile okula uyum süreci arasındaki bağlantıyı da inceleyebilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları:

2.2.1. Ön Görüşme Formu (Ek-1) Ve Yarı Yapılandırılmış Aile Görüşmeleri

2.2.2. Bireysel Ve Grup İçi Oyun Ve Gözlemler

2.2.3. Çocukların Babalarıyla Olan İlişkilerine Dair Gözlemler

2.2.4. Öğretmen Görüşmeleri

2.2.5. Çocuk Ve Ebeveynleriyle İlgili Duygulara Dair Kaydedilen Notlar:

Çocukların babalarıyla olan ilişkilerini anlayabilmek için yalnızca aile bireyleri ile yapılan görüşmeler ya da çocuğu tanımak adına kullanılan araçlar yeterli olduğu düşünülmemektedir. Çocukların ve ebeveynlerin bizde uyandırdığı duygu ve düşüncelerin, aktarım ve karşı aktarım sürecinde değerli bilgiler ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir.

"Çocukluğun önemli kişileri ile özgün bir ilişkisi olan ve o kişilerle bilinçdışı olarak ilişkisini sürdüren çocuksu arzular, analiz sürecinde analiste aktarılır. Böylece arzular, korkular, savunmalar, suçluluk duyguları ve uzlaşma oluşumları biçimindeki erken çocukluğun temel çatışmaları, analizanın analist ile ilişkisinde yeniden ortaya çıkar." (Tükel, 2008)

Psikanalitik kuram; karşı aktarımı, psikanalistin, hastaya ve hastanın aktarımına karşı bilinçdışı tepkilerinin tamamı olarak tanımlamaktadır. (Küey, 2008) "1950'de Paula Heimann, karşı aktarımı, hastayı ve hastanın bilinçdışını anlamak konusunda bir araç olarak tanımlamıştır." (aktaran Küey, 2008) Bu araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinde olan gözlem, görüşme ve doküman incelemesi bir arada kullanılmıştır.

2.3. İşlem:

Bu çalışmada, öncelikle ailelerle ön görüşme yapılmıştır, ardından çocukların takip süreci başlatılmıştır. Anne babalarla birlikte yapılan ön görüşme sonrasında, 2 görüşme babalarla, 1 görüşme annelerle olmak üzere ebeveynlerle toplamda 5 görüşme yapılmıştır. Çalışmaya katkısı olması ve çalışmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla her öğrencinin öğretmeni ile 1 görüşme yapılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin yıl içinde ikişer defa yazdıkları, gelişim gözlem raporlarından faydalanılmıştır. Bunun yanı sıra çalışmadaki bir öğrenci terapi sürecinde olduğundan, öğrencinin terapisti ile 2 defa görüşme yapılmıştır. Tüm görüşmelerden elde edilen veriler vaka gözlemleriyle birleştirilerek çocuğun iç dünyası ve babaya dair algısı anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Çocuklar 9 ay boyunca araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir ve aylık gözlem raporları yazılmıştır. Araştırmacı her çocuğu yakından ve derinlemesine incelemek istemiş aynı zamanda çocukların bu süre içerisindeki gelişimlerini gözlemlemeyi hedeflemiştir bu yüzden 9 aylık bir süreç içinde çocukların gözlemlenmesine karar verilmiştir. Gözlemler haftanın 5 günü, sabah 3 saat/ akşamüstü 3 saat olmak üzere, günde 6 saat gözlem yapılmıştır.

Bu gözlemler araştırmacının önceden hazırlamış olduğu ocuk gözlem formu dikkate alınarak yapılmıştır. Yapılan gözlemler doğrultusunda düzenli notlar alınmıştır. Araştırmacı gözlemlerine yalnızca gözlenen davranışları değil, kendi duygu ve düşüncelerini, gözlemlediği aktarım ve karşı aktarımları ve ihtiyaç olan yerlerde yaptığı müdahaleleri de yazmıştır. Tüm bu gözlemler, uzmanla yapılan düzenli süpervizyon görüşmelerinde tartışılmıştır. Bazı süpervizyon görüşmeleri araştırmacı, uzman ve 3 akran ile gerçekleştirilmiştir.

n görüşme soruları hazırlanırken, annenin hamilelik dönemi itibariyle yaşananlar, doğum süreci, çocuğun fiziksel gelişimi, bebeklik dönemi ve çocukluk dönemi hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Ardından babalarla yapılan görüşmelerde, babanın çocuğun hayatındaki yerini, çocuğun ruhsallığındaki babalık işlevini anlayabilmek için yarı yapılandırılmış sorular hazırlanmıştır. Anne ile yapılan görüşmelerde ise çocuğun anneyle olan ilişkisini görmek ve annenin algısındaki babalık işlevini anlamak amaçlanmıştır. Öğretmen görüşmeleri ise çocuğun gelişiminin ve anne babasıyla olan ilişkilerinin öğretmenin algısında nasıl olduğunu anlamak amacıyla yapılmıştır.

Çocuklar ile bireysel görüşmeler, oyun seansları, bireysel ve grup içi oyun gözlemleri yapılmıştır. Bireysel ve grup içi oyunlarda, çocukların akranlarıyla ve yetişkinlerle ilişki kurma biçimi, ebeveynleriyle ilgili duygularının okul ortamına aktarımı, çocuğun araştırmacıya olan aktarımı ve araştırmacının karşı aktarımı, konularında fikir edinilmiştir.

Araştırma sırasında araştırmacının yorum ve çıkarımlarını test etmesi ve araştırma sonuçlarına dair subjektiviteyi en az düzeye indirgemek amacıyla birden fazla bilgi toplama tekniğinden yararlanılmıştır. Aynı zamanda bir uzman ve 3 akran süpervizyonu alınmıştır. Bu süreçte araştırmacı uzman süpervizyonu sayesinde, kullanmış olduğu psikanaliz yöntemlerinden biri olan aktarım ve karşı aktarım süreçlerini anlamlandırabilmiş ve bu sayede subjektiviteyi en aza indirgeyerek, olgu yorumlarını yapmayı hedeflemiştir. Böylece yapılan araştırmanın geçerliliğinin ve güvenilirliğinin arttırılabileceği dşnlmştir.

2.4. Verilerin Analizi:

2.4.1. Nitel Araştırma

"Nitel araştırmanın çeşitli disiplinlere dayanan güçlü kuramsal temelleri vardır. Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Dilbilim gibi disiplinler nitel araştırmaya hem bakış açısı kazandırmışlar hem de yöntem olarak katkıda bulunmuşlardır" (Bogdan ve Biklen, 1992; Goetz ve LeCompte, 1984; Patton, 1987). Tüm bu disiplinlerde ortak olan amaç, insan davranışını, içinde bulunduğu ortam içinde ve çok yönlü olarak anlamaya çalışmaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2000). " LeCompte ve Goetz, (1984); nitel araştırmada çoğunlukla üç tür veri toplandığını, bu verilerin "çevreyle ilgili veriler", "süreçle ilgili veriler" ve "algılara ilişkin veriler" olduğunu belirtmiştir. Çevreyle ilgili veriler, araştırmanın yer aldığı sosyal, psikolojik, kültürel, demografik ve fiziksel özelliklere ilişkindir. Bu tür veriler sürece ve algılara ilişkin verilere temel oluşturur ve diğer ortamlarla karşılaştırma olanağı yaratır. Süreçle ilgili veriler, araştırma sürecinde neler olup bittiğini ve bu olanların araştırma grubunu nasıl etkilediğine ilişkindir. Algılara ilişkin veriler ise, araştırma grubuna dahil olan bireylerin süreç hakkında düşündüklerine ilişkindir (Şimşek ve Yıldırım, 2000 s.46-47).

Bu üç tür veriyi toplamak için araştırmacının bazı nitel veri toplama yöntemlerini kullanması gerekir. Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama yöntemi vardır: görüşme (odak grup görüşmesi de dahil), gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi" (Şimşek ve Yıldırım, 2000 s.46-47). Nitel araştırmalarda çoğunlukla kullanılan iki yöntem vardır. Bunlar betimsel analiz ve içerik analizidir. Betimsel analizde, toplanan verilerin analizi derinlemesine yapılmazken, içerik analizinde verilerin derinlemesine incelenmesi ile bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşılması gerekmektedir.

2.4.2 İçerik Analizi:

İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir. (Şimşek ve Yıldırım, 2000 s.259).

İçerik analizinin nitel yaklaşımları köklerini yazın kuramından, sosyal bilimlerden ve eleştirel yaklaşımlardan almaktadır. Bir araştırma tekniği olarak içerik analizi yeni iç görüler sağlamakta ve araştırmacının belirli bir olgu hakkındaki anlayışını arttırmaktadır. Bu araştırmada aile görüşmeleri, öğretmen görüşmeleri vakaların takip ve gözlemleri gerçekleştirilmiş, literatür incelemeleriyle bir araya getirilerek içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan bu araştırma içerik analizi ile psikanalitik kuram çerçevesinde değerlendirilip yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu değerlendirmelere her bir olgunun sonunda yer verilmiştir.

2.4.3. Söylem Analizi

Söylem analizi, yazılı metinlerin ayrıntılı bir dilbilimsel analize tabi tutulduğu nitel bir analiz türüdür. Söylem analizi, dilin sosyal yaşamın önemli bir bileşeni olduğu ve sosyal yaşama ait diğer tüm bileşenler ile diyalektik bir ilişki içerisinde olduğu varsayımına dayanmaktadır. Ancak söylem analizi mekanik bir bakış açısıyla tüm sosyal yaşamın dile ve dolayısıyla söyleme indirgenebileceği anlamına gelmemektedir. Diğer yandan bu analiz biçimi diğer nitel analiz türlerinden yalnızca birini oluşturmakta olup çoğu durumda araştırmacılar tarafından etnografik ve benzeri diğer analiz türleri ile birlikte kullanılmaktadır (Fairclough, 2003 akt. Özdemir). Söylem analizinin sosyal bilimlerde yaygınlık kazanması ise büyük oranda Foucault'nun katkılarıyla gerçekleşmiştir (Wickham ve Kendall, 2008 akt. Özdemir).

Söylem analizi ağırlıklı olarak, geleneksel (pozitivist) araştırma geleneğinin eleştirisi üzerine biçim alan postmodern ve postyapısalcı paradigmanın bir ürünü olarak gelişme göstermiştir. Nitekim postyapısalcı yöntembilimi benimseyen araştırmacılar bireye ait öznelğin ancak dilin derinlemesine analiz edilerek belirlenebileceğine inanmaktadırlar. Bu görüşün merkezinde ise dilin sosyal yaşamın bir göstergesi olduğu varsayımı bulunmaktadır (Davison, 2006 akt. Özdemir).

Bu araştırmada, anne baba görüşmeleri, annelerle ve babalarla bireysel görüşmeler, öğretmen görüşmeleri, çocuk gözlemleri ve araştırmacının çocuk ve ebeveynleri ile ilgili duygularına dair kaydedilen notlar incelenmiştir. Araştırmacı ebeveyn görüşmelerinde, anne babaların birbirleri ve çocukları hakkındaki söylemlerini ve algılarını incelemiştir. Aynı zamanda anne babanın birbirleriyle olan ve çocuklarıyla olan ilişkisi gözlemlenmiştir. Bu

görüşmelerde, anne babaların kendi ebeveynleri hakkındaki duygu ve düşünceleri öğrenilmiştir. Öğretmen görüşmeleri esnasında ise öğretmenlerin, öğrencileri ve aileleri hakkındaki söylemleri ve algıları incelenmiştir.

Araştırmacı baba çocuk ilişkisini, babanın kendisiyle olan ilişkisini, bu ilişkilerin araştırmacıda yarattığı duyguları kaydetmiştir. Psikanalitik literatüre bakıldığında, okulun babanın hem erken dönemdeki babalık işlevlerini, hem de Oidipal dönemdeki babalık işlevlerini yerine getirdiği düşünülmektedir. Erken dönemdeki anne ile çocuğu koruma, onlara destek olma, onları ayırıştırma gibi işlevleri yerine getirirken, aynı zamanda gerektiğinde sınır koyma, otorite olma gibi Oidipal babalık işlevlerini de yerine getirdiği gözlemlenmektedir. Bu nedenle araştırmacı yapılan bu çalışmada, okulu bir baba figürü olarak ele almıştır. Çocuğun babasıyla olan ilişkisi incelenirken aynı zamanda çocuğun okula uyumu, okul içindeki davranışları, kurallara uyumu, öğretmenleri ve arkadaşlarıyla olan ilişkisi incelenmiştir.

Araştırmacı çocuk gözlemleri sırasında, çocuğun bireysel ve grup içi oyunlarını, arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle olan ilişkisini, ebeveynleriyle olan ilişkisini ve iletişimini çeşitli yer ve zaman aralıklarında incelemiştir. Yapılan gözlemler, çocuklar okula girerken, sınıf içindeyken, yemek yerken, uyku odasındaiken ve okuldan giderken olmak üzere farklı yer ve zamanlarda gerçekleştirmiştir. Araştırmada yapılan tüm gözlemler tek tek, kendi içerisinde söylem analizi yöntemiyle değerlendirmiştir. Ardından çalışmada incelenen konular, içerik analizi doğrultusunda bir bütün halinde ele alınarak, birbirleriyle olan etkileşimleri ve işlevleri incelenerek analizi yapılmıştır.

OLGU SUNUMU-I

OKULA UYUM SÜRECİ

C. , 3 yaş 1 aylık, erkek çocuktur. C.'nin okula uyum süreci yaklaşık bir ay sürmüştü. Yeni açılan bir okul olduğu için, C. okula ilk başladığında tek öğrenciydi. Dolayısıyla herkes yalnızca onunla ilgilenmekteydi. O günlerde C. çok mutlu bir şekilde okula gelip gitmekteydi. C. öğretmeni ile yakın bir ilişki kurmuştu. Aralarında kısa sürede sevgi ve güven bağı oluşmuştu. İki hafta sonra okula yeni öğrenciler başlamıştı. Dolayısıyla öğretmenin artık yalnızca C. ile ilgilenmesi mümkün değildi. C. , öğretmen diğer çocuklarla ilgilendiğinde kıskanıyor ve sinirleniyordu. Diğer çocukların gelmesiyle, öğretmen çocuklara kuralları öğretmeye başlamıştı. C. hiçbir şekilde kurallara uymak istemiyordu. Öğretmeni sınıftan çıktığı anda ağlamaya başlıyordu, sınıfta ise öğretmenin yanından hiç ayrılmıyordu. C.'nin annesi sürekli öğretmene çok güvendiğini dile getirmekteydi. C.'nin de bu durumdan olumlu yönde etkilendiği, öğretmenine daha hızlı ve kolay alıştığı düşünülmektedir.

Sabahları okula gelmek istemiyor, geldiğinde çok ağlıyordu. Kurallara hiç alışık olmadığı açıkça görülüyordu ve bu durum da onu zorlamaktaydı. C. üçüncü olma konusunda da çok zorlanmaktaydı. Öğretmeni ile ikili yakın bir ilişki kurmuştu ve aralarına kimse girmesin istiyordu. Ne çocuklara karşı ilgisi vardı ne de okuldaki diğer yetişkinlere. Öğretmeni yanındayken başka kimseyle iletişime geçmek istemiyordu. Tuvalet eğitimi henüz verilmemişti ve emzik kullanımı devam ediyordu. Okula bazen annesi bazen babası bırakıp alıyordu. Kendisini kimin bırakıp, kimin alacağını bilmemesinin de C.'yi alışma sürecinde zorladığı düşünülmekteydi.

I.GÖRÜŞME- ANNE BABA GÖRÜŞMESİ

Anne baba birbirlerini yaklaşık dört yıldır tanyorlardı. Evliliklerinden bir yıl sonra çocuk sahibi olmaya karar vermişlerdi. Babanın ailesi erkek torun istemiş fakat anne ile baba kendileri için fark etmediğini kız olsaydı da onu çok seveceklerini söylemişlerdi. C.'nin ismini anne koymuştu. Anne eşiyile tanışmadan önce de erkek çocuğu olursa isminin C. olmasını istediğini söylemişti. Baba da bu ismi kendisinin de beğendiğini dile getirmişti. Anne oğlu iki yaşına geldiğinde koluna C.'nin isminin yazdığı bir dövme yaptırmıştı. Bu konuyu

konuşurken anne: "Eşim böyle şeylerden pek hoşlanmaz ama C.'nin ismi yazdığı için bir şey diyemedi. Gerçi deseydi de benim için bir şey fark etmezdi." diye anlatmıştı.

C. sezeryan ile doğmuştu. Anne hamilelik ve doğum sürecini anlatırken şu ifadeleri kullanmıştı; "Hamileliğimin ilk beş ayını çok hareketli geçirdim. İlk dönemlerde bulantı halsizlik gibi şeyler yaşamadım. Fakat beşinci aydan sonra zor bir hamilelik dönemi geçirdim, aslında o dönemi yatarak geçirdim. Ben normal doğum istiyordum, o süreci yaşamak istiyordum zaten acıya da dayanıklıyım. Fakat doktorum sezeryan olmasını daha doğru buldu. C.'yi gördüğüm an tüm sıkıntılar geride kaldı zaten." Baba : "Ben dışarıda beklerken çok heyecanlandım. Beklemek çok zordu. C.'yi kucağıma aldığım an bütün dünyam değişti. Keşke daha önce olsaydı diye düşündüm."

Bebeklik Dönemi :

Anne lohusalık döneminde herhangi fiziksel ya da ruhsal bir problem yaşamamıştı. Annesinin kendisine çok yardım ettiğini fakat eşinin her zamanki gibi yardım etmeyip C.'yi yalnızca sevdiğini söylemişti. Aslında kayınvalidesinin de yardım etmek istediğini fakat kendisinin istemediğini çünkü anlaşılmadıklarını belirtmişti.

Anne, "C. aslında kolay bir bebektir. Yorulduğum dönemler oldu tabii ki ama o gülümsediği an her şeye değişiyordu." diye ifade etmişti. C. bir ay kadar anne sütü almış, annenin sütü erken kesilmişti. Emzik kullanmaya devam etmekteydi. Anne; "Okulla beraber emzik kullanımı çok azaldı. Öyle acele edip, çocuğumu zorlamak istemiyorum. Bu şekilde yavaş yavaş kendiliğinden bırakır zaten." diye belirtmişti. C. doğduktan sonra anne çalışmayı bırakmıştı. Anne: "Çocuğuma kendim bakmak istedim. Ama artık büyüdü, okula da başladı ben de iş hayatına henüz dönmüyorum ama üniversiteye başlıyorum."

Çocukluk Dönemi ve Gelişim Özellikleri :

C. odasında, kendi yatağında uyuyordu. Anne okuduğu kitaplar sayesinde böyle olması gerektiğini bildiğini dolayısıyla C.'yi bebekliğinden itibaren kendi yatağında yatmaya alıştırdığını belirtmişti. Anne C.'nin yemeğini kendi yiyebildiğini fakat gerektiğinde kendisinin desteklediğini söylemişti. Yemek konusunda C.'nin çok seçici olduğunu, sebze asla yediremediğini söylemişti ve bu konuda babasına çektiğini belirtmişti. Baba ise sevmese de

her şeyi yediğini, özellikle C.'nin yanında çok dikkat ettiğini ifade etmişti. Ardından anne ile baba C.'nin fastfood yemeği çok sevdiğini hatta hamburgerciyi aradıklarında, telefonda konuşarak kendi siparişini verdiğini büyük bir keyifle ve gururla anlatmışlardı. C.'nin erken dönem gelişim özellikleri sorulduğunda tüm soruları anne cevaplamıştı. Bu durum babanın ilgisizliğinden değil, annenin dominant kişiliğinden kaynaklandığı düşünülmekteydi. Anne C.'nin çok hızlı gelişim gösterdiğinden, emeklemeden direk yürümeye geçtiğinden bahsetmişti. Dil gelişiminin de hızlı olduğunu büyük bir gururla anlatmıştı. Anne her soruyu uzun uzun anlatmaktaydı, konuyla ilgili hikayeler anlatıyordu. Ve her anlattığı hikayede araştırmacı; "Benim çocuğum mükemmel yani ben mükemmelim." sözlerini duymaktaydı. Anne sanki nefes almadan, çok hızlı bir şekilde sürekli konuşuyordu. Araştırmacı çoğu zaman araya girmekte zorlanmıştı. Her seferinde müdahale edip konuya tekrardan geri döndürmesi gerekiyordu.

Görüşmenin sonlarına doğru baba araya girerek, sanki, C.'nin tuvalet alışkanlığını henüz kazanmadığını belirtmişti. Bu konu ile ilgili geç mi kaldığını sormuştu. Anne araştırmacının cevabını beklemeden hemen araya girerek; C.'nin zamanı geldiğinde bunu da çok kolay yapacağını, oğlunu zorlamak istemediğini söylemişti. Araştırmacı C.'nin tuvalet eğitimi için hazır olduğunu fakat şuan hala okula alışma sürecinde olduğu için aynı anda iki büyük değişimi çocuklara yaşatmanın doğru olmadığını söyleyerek, okula alışma döneminin ardından öğretmenin de desteğiyle kolay bir şekilde bu eğitimi verebileceklerini söylemişti.

Baba C.'nin emziği de henüz bırakmadığını, bırakması için bir kaç defa emziği sirkeye batırdıklarını fakat işe yaramadığını anlatmıştı. Bu konu görüşmenin başında konuşulduğunda, baba bir şey söylememişti. Anne gene araştırmacının cevabını beklemeden araya girmiş ve kendisinin bu yöntemi doğru bulmadığını kayınvalidesinin söylediğini, denediklerini fakat C. çok zeki olduğu için bu numarayı zaten işe yaramadığını söylemişti. Araştırmacı burada gene nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini, bu durumun önemini ve travmatik olmaması için alıştırarak bıraktırmanın en doğru yöntem olduğunu anlatmıştı. Anne ve baba anlatılanları mantıklı bulduklarını ve bu şekilde yapacaklarını söylemişti.

C.'nin 6 ay kadar önce anneli çocuklu oyun grubu deneyimi olmuştu. Fakat anne o kurumdan ve öğretmenden memnun kalmadığı için C.'nin orada devam etmesini istemediğini belirtmişti. Bu okula gelene kadar çok fazla okul dolaştıklarını fakat hiç bir yerde bu güveni bulamadıklarını söylemişti. Araştırmacıya ve kurucuya çok güvendiğini bu yüzden içinin çok

rahat olduğunu anlatmıştı. Baba da okul eve uzak olsa da, kendisinin iş yerine çok yakın olduğunu bu yüzden de çok memnun olduğunu, C. ile yolda vakit geçirmenin, iş çıkışı gelip hemen onu görmenin çok keyifli olduğunu söylemişti.

Anne Babanın Kendi Ebeveynleriyle İlgili Paylaşımları :

Anne : "Babam mükemmel bir adamdır. Kendisi zaten doktor. Çok yoğun çalışmasına rağmen bizimle hep çok ilgilenmiştir. Annem daha sert bir kadındı o zamanlar. Evin kurallarını annem koyardı, biz kardeşimle daha çok annemden çekinirdik. Bir sıkıntımız olduğunda babama anlatırdık. Annem, eskiden daha sert bir kadındı. Şimdi öyle değil, özellikle torunu olduktan sonra pamuk gibi oldu. Bana da C. ile ilgili konularda her zaman çok yardımcı oldu. O olmasa doğumdan sonraki ilk aylarda eminim çok daha fazla zorlanırdım. "

Baba : "Benim babam sert bir adamdır. Evde her zaman onun sözü geçer. Bizi severdi fakat bunu göstermek konusunda hiç başarılı değildi. Ben C. ile böyle olmak istemiyorum. Bu yüzden onu ne kadar çok sevdiğimi her zaman söylüyorum. Annem harika bir kadındır. Çok fedakardır."

II. GÖRÜŞME- BABA GÖRÜŞMESİ (EK GÖRÜŞME)

Bu görüşme tüm veliler ile yapılan rutin bir görüşmeydi. Görüşmenin amacı; ailelere çocukların okula uyum süreçleri hakkında bilgi vermek ve gerekli konularda önerileri paylaşmaktı. O hafta annenin babası rahatsızlandığı için o gelememişti ve görüşme baba ile yapılmıştı. Baba ile yapılan bu görüşmede C.'nin okula uyum süreci hakkında bilgi verildikten sonra çocukların hayatlarındaki süreklilik ve tutarlılık kavramlarının ne kadar önemli olduğu anlatıldı. Çocukların bu şekilde kendilerini güvende hissettikleri, hayatlarındaki rutinlerin onlara çok iyi geldiği söylendi. Bu yüzden C.'nin okula uyum sürecini daha rahat geçirmesi için, onu okula alıp bırakan kişinin sürekli aynı olması ve C. alışana kadar bunu ona her seferinde söylemelerinin ona iyi geleceği anlatıldı. Baba iş yeri yakın olduğu için kendisinin bunu yapmasının daha mantıklı olduğunu belirtti. Daha sonra anneye telefonda bilgi verildi.

III.GÖRÜŞME- BABA GÖRÜŞMESİ

Araştırmacı babaya C. ile vakit geçirirken neler yaptıklarını sorduğunda, baba sohbet ettiklerini, okuldan çıktıkları anda sohbet etmeye başladıklarını, eve kadar bunun sürdüğünü, beraber çizgi film izleyip, oyun oynadıklarını anlatmıştı. Baba: "C. bu sıralar İngilizce çizgi filmleri izliyor, çok seviyor. Baya da bir kelime öğreniyor oradan, ben de öyle öğrenmişim zaten."

Araştırmacı: "C. ile birlikte ne gibi oyunlar oynuyorsunuz?" Baba: "Araba oynuyoruz, legolarla oynuyoruz. Bu aralar onu legolara yönlendirmeye çalışıyorum. Ben yönlendirdiğim zaman her şeyi oynayabiliyor. Kendi haline bıraktığımız zaman hemen arabalara yöneliyor. Mesela doktorculuk oynuyoruz, beraber yemek yapıyoruz evcilik eşyaları ile, gene onlarla alışverişe gidiyoruz. Bir manav seti var, manava gidiyoruz.

C.'nin arabalara olan merakı hakkında konuşulurken; Baba: "Araba C.'nin her şeyi. Bizim bütün ev arabalarla dolu. Bir sürü başka oyuncakta var. Zaten ev artık oyuncakçı dükkanı gibi oldu. Ama C. her zaman arabaları tercih ediyor. Daha dün mesela beraber arabaları modellerine göre ayırdık odasına yerleştirdik. Oyuncakçıya gittiğimizde de aynı şekilde o kadar oyuncağın içinden mutlaka araba reyonuna gidip bir araba istiyor. Artık bu yüzden alışveriş merkezine giderken korkuyorum. Başka bir oyuncak almak için bile girsek oraya girince hemen unutup gene araba istiyor. Bir keresinde gene böyle yaptığında araba almayı onun yerine lego aldım. Çünkü lego almak için girmiştik o dükkana. Ağladı itiraz etti ama daha arabadayken ağlamayı bıraktı hatta oyuncağını açtı baktı ve iyi ki bunu almışız dedi. "

Araştırmacı: "Yani orada bir sınır koydunuz." Baba: "Evet tabi ki benim sınırlarım vardır. C.de bunları bilir. Hayır dediğim bir şeyi yapmam. Ama bir konuda söz verdiğim de ne olursa olsun o sözümü tutarım. Bazı sınırlar olmak zorunda ama bunu benim tek başıma yapmam yetmiyor işte annesi yapmayınca bir işe yaramıyor." (Kendiliğinden en baştaki konuya geri dönerek)

Baba: "Yani başka oyuncaqlarla da oynuyor aslında biri onu yönlendirdiği zaman ya da birebir ona vakit ayırıp oynadığı zaman. Ben artık bunu yapmaya çalışıyorum. Hep başka oyunlar oynamaya çalışıyorum onunla. Farklı oyuncaqlara yönlendirmeye çalışıyorum ama onlarla da çok uzun süreli oynayamıyor. 10-15 dakika en fazla sonra sıkılıp hemen tekrar

araba oynamaya başlıyor. Çabuk sıkılıyor." Araştırmacı bu sürenin C.'nin yaşındaki bir çocuk için kısa olmadığını, bu durumun normal olduğunu anlatmıştı.

Baba: "Ama arabalarla saatlerce oynayabiliyor. Aslında ben biliyorum arabalar da C. için bir kaçış. C. sıkıldığı zaman yada bir şeylerden kaçmak için arabalara sığınıyor. Nasıl ki ben de sıkılınca ya da kaçmak istediğimde film izliyorum. Benim için de o kaçış yeri film izlemektir, onun için de araba oynamak. Anne de ilgilenmiyor hiç o yüzden, o da sıkılıyor hep araba oynuyor. Bir de akrabalar ve annesi sürekli hediye olarak araba alıyor. Ben söylüyorum artık araba almayın diye ama beni dinlemiyorlar. Annesi de her istediği olsun istiyor, C. ne isterse yapıyor."

Araştırmacı: "Araba daha çok babayı hatırlatan bir oyuncak. Belki siz arabaları çok seviyor olabilirsiniz yada C. ile araba oynamayı çok seviyor olabilirsiniz." Baba: "Evet benimle alakalı olabilir tabii. Ben de arabaları çok severdim hala da severim. Aslında C.'nin başka oyuncaklarla da oynaması hatta kendi yarattığı oyuncaklarla oynaması daha güzel olurdu ama bunu her zaman yapmıyor. Biz küçükken hep öyle yapardık."

Araştırmacı: "Ne gibi mesela?" Baba: "Bizim şimdiki çocuklar kadar çok oyuncuğumuz yoktu. Biz evdeki eşyaları kullanırdık oyuncak diye. Aslında şimdiki çocuklar daha şanslı. Ama gene de bu kadar çok oyuncuğa gerek yok."

Araştırmacı: "C. bütün araba markalarını biliyor. Bunu da sizden öğrenmiştir diye düşünüyorum. " Baba: "Evet benden öğrendi ama ben onu bir şey için zorlamıyorum. O soruyor arabaların markasını ben bir kere bile söylesem hemen öğreniyor. Düşünüyorum ben de arabayla bu kadar oynar mıydım küçükken, (şöyle bir dalıp düşündü) evet ben de çok severdim araba ile oynamayı, bir yol yapıp orada araba sürerdim"

Araştırmacı: "Peki birlikte rekabet içeren oyunlar oynuyor musunuz?" Baba: "Tabii ki oynamaz mıyız, çok oynarız. Yarışma yaparız, koşarız, yemeğini kim önce bitirecek diye yarışırız bazen." Araştırmacı: "Peki o oyunlarda kim kazanıyor?" Baba: "Her zaman C. kazanıyor. Buradan bile çıktığımızda mesela koşu yarışı yaparız her zaman o birincidir. Çünkü kazandığında çok eğleniyor, çok mutlu oluyor. C.'yi almaya geldiğim bu an, günümün en güzel anı. Bütün gün bunu bekliyorum. Hatta bazen düşünüyorum da keşke hiç çalışmasam, bütün gün C. ile vakit geçirsem."

IV. GÖRÜŞME- ANNE GÖRÜŞMESİ

Araştırmacı anneye C. ile ne kadar vakit geçirdiklerini sorduğunda, anne her sabah ve her akşam okuldan sonra birlikte olduklarını ve hafta sonları da hep birlikte ailecek vakit geçirdiklerini anlatmıştı. Anne: "Ama eşim C. ile pek ilgilenmiyor. Alıyor bilgisayarı kucağına bütün gün yatıyor." Araştırmacı C. ile vakit geçirirken neler yaptıklarını sormuştu. Anne: "C. arabalarla oynamayı çok seviyor biliyorsunuz. Ben onu farklı oyuncaklara da yönlendirmeye çalışıyorum. Birlikte bazen lego yapıyoruz. Bazen yemek yapıyoruz. Birlikte çizgi film izliyoruz. Bütün çizgi filmleri öğrendim artık. Benim de içlerinden sevdiğilerim oluyor. C. tabii en çok arabalı olanları seviyor."

Araştırmacı C.'nin babasıyla nasıl vakit geçirdiğini sormuştu. Anne: "Çok fazla kaliteli zaman geçirdikleri söylenemez. Yani eşim 10 dakika ilgileniyor, oyun oynuyor. Çok ilgilendi oluyor. C.'nin her şeyini ben yapıyorum. Hiç yardımcı olmuyor." Araştırmacı: "Peki oyun oynadıkları zaman ne gibi oyunlar oynuyorlar?" Anne: "En çok arabalarla oynuyorlar birlikte. İkisi de araba düşkününü olduğu için. C.'ye sorsanız bütün arabaların markalarını biliyor." Araştırmacı: "Başka ne gibi oyunlar oynuyorlar?" Anne: "Bilgisayar oyunları oynuyorlar. Bazen de yakalamaç, saklambaç gibi oyunlar oynuyorlar".

Araştırmacı evdeki kuralları sorduğunda anne, pek fazla kuralların olmadığını, ama kendisi sinirlendiğinde C.'nin bunu anladığını ve o sırada her ne yapıyorsa yapmayı bıraktığını söylemişti. Araştırmacı evdeki otorite figürünün kim olduğunu sorduğunda, anne daha çok kendisi olduğunu söylemişti. Burada anne konuyu kapatmak ister gibi eşiyle olan ilişkisini anlatmaya başlamıştı. Aralarının kötü olduğundan bahsetmişti. "Evde sanki iki yabancı gibiyiz" ifadesini kullanmıştı. Bu durumda C.'nin evde de hep anne ve babasıyla ikili ilişki içinde olduğu ve hiç üçüncü olmayı deneyimlemediği düşünülmektedir.

Görüşmenin sonunda anne tekrardan babanın ilgisizliğinden bahsetmiş ve araştırmacıdan bu konuyla ilgili eşiyle konuşması için ricada bulunmuştu. Araştırmacı C.'nin şuan nasıl bir gelişim dönemi içinde olduğunu ve önceki dönemlere göre babayla vakit geçirmeye neden daha çok ihtiyaç duyduğunu anlatabileceğini söylemişti.

V. GÖRÜŞME- BABA GÖRÜŞMESİ

Şu sıralar zaman zaman geceleri C.'nin rüya görüp korktuğunu, öyle zamanlarda yanlarında yatmasına izin verdiklerini anlatmıştı. Ne gibi korkuları var diye sorulduğunda, Baba: "Sanırım kabus görüyor, bir de canavardan korkuyor" diye yanıtladı. Böyle bir durumda neler yaptıkları soruldu. Canavar diye bir şeyin olmadığını, korkmaması gerektiğini çünkü kendilerinin hep yanında olduklarını söylediğini belirtti. Araştırmacı da böyle bir durumda başka neler yapabileceklerini anlattı. C.'nin korktuğu canavarı birlikte pencereden kovabileceklerini söylemişti. Bu fikir babanın hoşuna gitmişti ve yapacağını söylemişti. Araştırmacı C.'nin korkularının bu dönemde normal olduğunu, böyle dönemlerde çocuklarının babalarıyla vakit geçirmelerinin, onlara iyi geldiğini anlatmıştı.

Ailecek oyun oynuyor musunuz diye sorulduğunda; Baba: "Aslında pek değil. C. ile genelde dönüşümlü onuyoruz" demişti. Ardından hemen konuyu değiştirip, o hafta yapılacak olan okul gezisi hakkında soru sormaya başlamıştı. Baba sorulan bu sorudan pek hoşlanmamış gibi gözükmekteydi. C.'nin okuldaki kurallara adapte olduğu ve bu konuda çok ilerleme kaydettiği anlatıldı. Bu konuyla ilgili evdeki durumu sorulduğunda, Baba: "Artık bizim de evde kurallarımız var. Örneğin C. artık akşamları yarım saatten fazla televizyon izleyemiyor. Annesi de bu konuda benimle aynı fikirde olduğu için, bu kez daha tutarlı olabildik sanırım" Bunun dışında ne gibi kurallar olduğu sorulduğunda, baba yemekten önce ellerin yıkanması ve yatmadan diş fırçalanması kurallarının olduğunu söylemişti.

Görüşmenin sonunda C. odaya geldi ve babasının kucağına atladı. Baba oğul arasında her seferinde güzel bir kavuşma sahnesi yaşanmaktaydı. İkisi de birbirini görünce gözlerinin içi parlıyor ve her seferinde büyük bir özlem ve sevgiyle sarılıyorlardı. Baba görüşmenin sonunda şu sözleri söylemişti: "Her şeye değişiyor ondan önce sanki hiç yaşamıyormuşum gibi, onsuz bir hayat düşünemiyorum. Hayatı muhteşem bir hale getiriyor, size de tavsiye ediyorum."

VI. GÖRÜŞME- BABA GÖRÜŞMESİ

Görüşmenin başında baba çok neşeli bir şekilde kendiliğinden anlatmaya başlamıştı. C. ile artık daha uzun oyun oynayabildiklerini, C.'deki gelişmelerden dolayı çok memnun olduklarını ve korkularının çok azaldığını söylemişti. Araştırmacı ne gibi oyunlar oynadıklarını sorduğunda, C., eşi ve kendisinin oynadığı bir kutu oyununu anlatmış ve çok eğlendiklerini söylemişti. Anlatırken bile çok keyifli gözükmekteydi. Anne ile o hafta görüşüldüğünde, eşyle aralarının düzeldiğini söylemişti. Son dönemde C.'yi de okula birlikte bırakıp, almaya başlamışlardı. Ailecek daha fazla vakit geçirmelerinin, C. üzerinde de olumlu bir etki yarattığı düşünülmekteydi.

Bu görüşmede C. ile ilgili gelişmelerden bahsedildi, baba büyük bir gururla dinledi. Araştırmacı bu kez görüşmede C.'nin de olmasını istemişti. C. babasını görünce çok mutlu olmuştu. Elinden tutup babasını götürmek istedi. Araştırmacı babasıyla orada oyun oynayabileceklerini söylemişti fakat C. sınıfta oynamak istediğini belirtmişti. Babasının elinden tutup "Gel seni sınıfa götüreyim, orda bir sürü araba var" dedi. Sınıfa girince öğretmenine babasıyla oyun oynamaya geldiğini söyledi. Önce sınıftaki arabaları gösterdi, ardından babasına "Senin karnın acıktı mı?" diye sordu. Baba da çok acıktığını söyledi. C. araştırmacıyla iki arkadaşını daha oyuna dahil ederek herkese yemek yaptı.

ÖĞRETMEN GÖRÜŞMESİ

Öğretmene C.'nin nasıl bir öğrenci olduğu sorulduğunda, başlangıçta C.'nin okula alışmakta zorlandığını özellikle babadan ayrılırken çok sıkıntı yaşadığını anlatmıştı. Fakat babanın sağlam duruşu ve C.'nin de kendisini okulda daha güvende hissetmesi sayesinde, bu sıkıntıyı atlattığını dile getirmişti. Okulun ilk aylarında C.'nin kendisine bağımlılığının çok yoğun olduğunu, hatta kendisi sınıftan çıktığı anda C.'nin ağlamaya başladığını ve peşinden gittiğini belirtmişti. Araştırmacı öğretmenin bu durum karşısında nasıl davrandığını sorduğunda, başlangıçta kendisinin de zorlandığını, C.'nin ağlamasına üzüldüğünü ve nasıl davranacağını bilemediğini söylemişti. Ardından araştırmacı ile yaptığı görüşme sonrası C.'ye her sınıftan çıkışında nereye gittiğini ve geri geleceğini söylemeye başladığını, bu çözümün hem kendisini hem de C.'yi bir süre sonra rahatlattığını dile getirmişti.

C.'nin bu süreçte zorlandığı başka neler olduğu sorulduğunda, başlangıçta emziği bırakmakta zorlandığını fakat bir süre sonra buna ihtiyaç duymadığını anlatmıştı. C.'nin ilk dönemlerde isteklerini ağlayarak yaptırmaya çalışmasını, evde de buna alışık olmasından kaynaklanıyordu diye yorumlamıştı. Bu durumun da okuldaki kurallara alışmayı güçleştirdiğini fakat zamanla okulda ağlayarak isteklerini yaptıramadığını anladığında bu yöntemden vazgeçtiğini dile getirmişti.

C.'nin yetişkinlerle ve arkadaşlarıyla ilişkisi sorulduğunda, okula ilk başladığı dönem kendisi dışında kimseyle fazla iletişime girmediğini, daha sonra araştırmacıyla oyun oynamaya başladığını ve yavaş yavaş okuldaki diğer yetişkinlerle de iletişiminin arttığını anlatmıştı. C.'nin okuldaki en yakın arkadaşıyla ilişkisini, ikisinin de arabalarla oynamayı çok sevdiğinden kaynaklandığını söylemişti. C.'nin en sevdiği oyuncağın araba olduğunu, arabaları paylaşmakta çok zorlandığını ve ilk dönem her gün okula bir çanta dolusu araba getirdiğini anlatmıştı. C.'nin okulda yaşadığı gelişmeler sorulduğunda, başlangıçta kitap çalışmalarını hiç sevmediğini hatta branş derslerine katılmayı bile reddettiğini, öğrenme konusunda arkadaşlarından geride kaldığını fakat zamanla bunun değiştiğini ve artık C.'nin büyük bir istekle derslere katıldığını anlatmıştı. C.'nin ebeveynleri ile olan ilişkisi sorulduğunda şu sözleri söylemişti " C.'nin annesi de babası da ona çok düşkün. Çok ilgililer ve C.'yi çok iyi bir şekilde yetiştirmeye çalışıyorlar. C. şanslı bir çocuk, sevgi dolu bir ailede büyüyor."

Anneye Dair :

Anne genç, güler yüzlü ve enerjik bir kadındı. İlgili bir anne olduğu gözlemlenmekteydi. Konuşmayı çok seven, aslında sürekli konuşma ihtiyacında olan bir kadındı. Araştırmacı görüşmelerde çoğu zaman sanki tek taraflı bir konuşma yaşanmış gibi hissediyordu. Kendisi araştırmacıya bir soru sorduğunda bile aslında gerçekten dinlemiyormuş hissi yaratmaktaydı. Sürekli olarak eşinin C.'ye karşı olan ilgisizliğinden bahsediyordu. Araştırmacının okuldaki gözlemleri bu yönde olmamasına rağmen, anneyi anlamaya çalışıyordu. Annenin, "Eşim C. ile ilgilenmiyor" cümlesinin altında her seferinde "Eşim benimle ilgilenmiyor" cümlesini duymaktaydı.

Babaya Dair :

Çok güler yüzlü, sevecen bir babaydı. Oğlu ile çok ilgili gözükmekteydi. Babanın konuşmalarından hayatının merkezinde C.'nin olduğu anlaşılıyordu. C. ile vakit geçirirken çok büyük bir keyif aldığı her halinden anlaşılıyordu. C.'yi okuldan almaya geldiğinde çoğu zaman yorgun olduğunu söylüyor fakat C.'yi gördüğü zaman yüz ifadesi anında değişiyor ve çok daha mutlu gözüküyordu.

Anne-Baba Çiftine Dair:

Anne baba başlangıçta sürekli birbirlerini şikayet ediyordu. Mutsuz ve evlendikleri için pişman olan bir çift gibi gözüküyorlardı. Araştırmacıyla yapılan her görüşmede, C. ile ilgili olumsuz bir durum konuşulduğunda, ikisi de eşinin suçu olduğunu söylüyordu. Anne ikinci bir çocuk istemediğini, her fırsatta dile getiriyordu. Son aylarda ise, anne eşyle arasının düzeldiğini dile getirmişti. Anne baba artık çok daha huzurlu gözükmekteydi. Okula el ele geldikleri ve mutlu oldukları gözlemlenmekteydi. Son dönemde anne, ikinci bir çocuk daha yapmak istediklerini dile getirmişti.

C. İLE İLGİLİ GÖZLEMLER

Haziran Ayı Gözlemleri

C.'nin arabalar dışında bir oyuncakla oynadığı çok nadir gözlemlenmekteydi. Henüz arkadaşları ile oyun kuramıyordu. Öğretmeninin ilgisini diğer çocuklarla paylaşmaktan hoşlanmıyordu. Aynı zamanda öğretmeni dışındaki yetişkinlerle de iletişim kurmayı tercih etmiyordu. Sürekli ikili ilişkiyi tercih ettiği, üçüncü olmaya alışık olmadığı gözlemlenmekteydi.

C. okul kurallarına uyma konusunda sıkıntı yaşıyordu. Evde kuralların olmadığı ve sürekli C.'nin isteklerinin yapıldığı düşünülmekteydi. Kontrolün sürekli kendisinde olmasını istediği gözlemleniyordu. Okulda bu konuda zorlandığı zamanlarda emziğini istiyordu. Okula alışma döneminde olduğu için öğretmen, bu konuda C.'ye bir sınır getirmiyordu. Okula her gün bir çanta dolusu farklı arabayla geliyordu. Sabahları okula geldiğinde istediği bir arabayı çantasında göremezse ağlamaya başlıyordu. Kırmızı arabası her zaman yanında oluyor ve sorulduğunda, en çok bu arabayı sevdiğini söylüyordu. C. için arabaların geçiş nesnesi olduğu düşünülmekteydi. Arabaları sürekli elinde tutuyordu. Çok kısa süreli başka bir oyun oynasa

bile arabasını elinden hiç bırakmıyordu. Okulda yarım gün kalmaktaydı. Yemekle ilgili bir sıkıntı yaşamıyordu fakat henüz kendi yiyemiyordu. Anne ilk görüşmede kendi yiyebildiğini söylemişti fakat okulda bunu reddediyordu zaten çatal ve kaşık tutmayı da henüz bilmediği gözlemlenmişti.

Araştırmacının onunla ilk iletişimi oyun aracılığı ile olmuştu. Ona arabalarla oynamayı teklif etmişti, C. de çok mutlu bir şekilde kabul etmişti. Birlikte yerde araba sürmüşlerdi. Yemekten sonra bu kez C. araştırmacıyı oyun oynamaya davet etmişti. Sınıfa yemek yapmaya gittiğini söylemişti ve araştırmacıya sen de gelir misin diye sormuştu. Portakal suyu sıkıp araştırmacıya ikram etmişti.

Temmuz Ayı Gözlemleri

C.'nin gün içindeki ağlamaları azalmasına rağmen, okula gelirken çoğu zaman ağlayarak geliyordu. Özellikle babadan ayrılırken çok zorlanıyordu, babanın bacağına sarılıp ağlıyordu. Baba başlarda ne yapacağını bilemiyordu, o da C.'yi bir türlü bırakamıyordu. C. bazen kendini yere atıp, ağlayarak yeri yumrukluyordu. Baba gittiği anda susuyordu. Araştırmacının babayla konuşmasının ardından, baba C.'nin burada ne kadar mutlu olduğunu bildiğini, bu davranışları yalnızca kendi istediğini yaptırmak için sergilediğini belirtti. O günden sonra baba C.'nin bu davranışlarının karşısında çok daha sağlam ve kendinden emin bir tavır sergileyebildi. Aynı zamanda bu görüşme sonrasında, C.'yi sürekli babası okula getirip götürmeye başladı. C. ilk günlerde sürekli "Babam gelip beni alacak" diye tekrar ediyordu. Araştırmacıdan veya öğretmeninden onay alınca rahatlıyordu. İki hafta sonunda C. artık okula gülererek gelmeye başlamıştı. C.'nin her gün babası tarafından getirilip götürülmesi sayesinde yaşadığı sürekliliğin ve tutarlılığın, kendisini daha güvende hissetmesine yol açtığı düşünülmekteydi.

C. hala öğretmenini diğer öğrencilerle paylaşmaktan pek memnun değildi ama artık eskisi gibi ağlayarak tepki vermiyordu. Sınıf içinde öğretmeninden ayrılmayı başarmıştı. Diğer çocuklarla ve araştırmacıyla oyun oynamaktan keyif alıyordu. Ama hala öğretmen sınıftan çıktığı anda ağlıyordu. Öğretmeni her seferinde C.'ye nereye gittiğini ve geri geleceğini söylüyordu. Başlangıçta bu onu rahatlatmaya yetmiyordu. Çoğu zaman öğretmenin peşinden gidiyordu.

C. hala çoğunlukla arabalarla oynamayı tercih ediyordu. Özellikle sınıftan bir arkadaşı ile birlikte masanın üzerinde arabalarını sürüyorlardı ve bu şekilde masanın etrafında dönüp duruyorlardı. Bu oyunu oynarken ikisi de çok eğleniyordu ve sürekli gülüyorlardı. C.'nin en uzun süre oynadığı oyun buydu.

Araştırmacı bir gün sınıfa girdiğinde, C. gene arabasıyla oynuyordu. Yerde duran kendi arabalarından bir tanesini araştırmacıya vermişti ve o arabayla oynayabileceğini söylemişti. Araştırmacı bir süre onunla yerde araba sürmüştü. Bu oyunu oynarken bir veli araştırmacıyla görüşmeye gelmişti bunu duyunca C.'ye teşekkür ederek arabasını geri veren araştırmacı gitmesi gerektiğini söylemişti. C. araştırmacıya; "Arabayı park etmedin." demişti. Bunun üzerine o da duvar kenarına arabayı park etmişti. C. ise oraya park edemeyeceğini söyleyerek, park etmesi gereken yeri göstermişti. Bunun üzerine araştırmacı C.'nin kendisinin gitmesini istemediğini, oyuna devam etmek istediğini düşünerek, geri geleceğini söylemişti. Görüşmesi bittikten sonra sınıfa geri dönmüştü, C. ise öğretmenin yanında arabasıyla oynuyordu. Araştırmacıyı görünce park ettiği arabayı getirmiş ve ona " Polis arabanı çekecekti, ben izin vermedim" demişti.

Ağustos Ayı Gözlemleri:

C. artık okulda tam gün kalmaktaydı. Öğretmenine olan bağımlılığı giderek azalıyordu. Artık öğretmeni sınıftan çıktığında eskisi gibi bir problem yaşanmıyordu, zaman zaman gene peşinden gitmeye çalışıyordu, böyle anlarda sınıfa araştırmacı giriyordu. Araştırmacıyı gören C. sakinleşiyor ve onunla oyun oynamak istiyordu. Araştırmacı yerine başka bir öğretmen girdiğinde ise kendi öğretmenin peşinden gitmeye çalışıyordu. Fakat artık eskisi gibi ağlayarak ve korkarak yapmıyordu bunu. Ancak peşinden gitmesine engel olunursa ağlamaya başlıyordu. Aslında geri geleceğini artık biliyordu fakat kendi istediğini yaptırmak için yapıyormuş gibi gözüксе de aslında sınırlara ihtiyaç duyduğu hissediliyordu. Çünkü okul içindeki eski tedirginliği tamamen geçmişti, artık diğer yetişkinlerle de iletişim kurmaya başlamıştı. Yalnızca öğle uykusundan uyandığında öğretmenin yanında göremezse ağlıyordu. Öğretmeni yanına gittiği anda sakinleşiyordu. Uyandıktan sonra 5 dakika bile olsa, ayılırken öğretmenin kucığında olmak istiyordu.

C.'nin sürekli oynamayı tercih ettiği arkadaşının adı da kendisiyle aynıydı. Ona İngilizce C. diye hitap etmekteydi. Çünkü çift dilli yetiştirildiği için henüz Türkçe

konuşmuyordu. C. onunla hiç konuşmadan, anlaşabiliyordu. Bazen öğretmenin anlamadığı bir şeyi C. arkadaşı için tercüme ediyordu, arkadaşının ne istediğini söylüyordu. İki C. arasında kısa sürede çok güçlü bir bağ kuruldu. Birbirleri dışında kimseyle oynamayı tercih etmiyorlardı. C. öğretmeninden biraz daha bağımsızlaşmayı başarmıştı. Fakat hala ikili ilişkilerin dışına tam olarak çıkamamıştı. Araştırmacı da C. ile daha yakın bir iletişim kurmak için onun oyununa dahil oluyordu. Zaman zaman ikisi, zaman zaman da en yakın arkadaşı olan diğer C., o ve araştırmacı oynuyorlardı. Araştırmacıyla oynarken öğretmenin oyuna dahil etmek istemiyordu. Fakat arkadaşına izin veriyordu. Diğer C. ve kendi arasında kurduğu benzerlikten ötürü bunu daha rahat yaptığı düşünülüyordu. C.'nin oyuncak paylaşımı konusunda sorun yaşamadığı tek arkadaşı diğer C. idi. Yemeğini artık kendi yiyebiliyordu fakat sevmediği yemekleri öğretmenin yedirmesini istiyordu.

Eylül Ayı Gözlemleri

C. artık diğer çocuklarla da oyun kurmaya başlamıştı. Fakat hala en iyi arkadaşı ve ilk tercihi diğer C.di. Zaman zaman evcilik, doktorculuk gibi oyunlar oynasa da gene büyük bir zamanını arabalarla oynayarak geçiriyordu. Araba oyunu dışındaki sembolik oyunları çoğunlukla L. adındaki bir kız arkadaşıyla oynuyordu. L. anne oluyor C. ise baba oluyordu. Alışverişe gidip, yemek alıyorlardı. Burada babasını taklit ettiğini gözlemlenmekteydi. C. paylaşım konusunda ilerleme kaydetmişti. Artık okuldaki arabalar dışındaki oyuncakları paylaşabiliyordu. Fakat arabaları en yakın arkadaşı C. dışında kimse ile paylaşmak istemiyordu. Hatta diğer C.'ye de her zaman kendi istediği arabayı veriyordu ama mutlaka onunla paylaşıyordu, zaman zaman C.'ye araba getirdim diyerek kendi arabalarını da paylaşıyordu fakat kimin hangi arabayı alacağına kendisi karar veriyordu.

Sabahları hala elinde arabasıyla geliyordu ama artık gün içinde kendi arabasıyla oynama ihtiyacı duymuyordu. Artık öğretmeni farklı oyuncaklara yönlendirdiğinde onlarla da oynuyordu. Ve başka bir oyuncakla oynarken elinde arabasını tutma ihtiyacı duymuyordu. Sınıfta öğretmeni yokken ağlamıyor ya da öğretmenin peşinden gitmiyordu. Uykudan uyandığı zaman artık ağlamak yerine öğretmenine sesleniyordu. Zaman zaman öğretmeni yerine araştırmacı yanına gidiyordu ve uyku sonrasında kucakta geçirmek istediği zamanı onunla geçiriyordu.

Araştırmacı ğretmeden C. ile bir anlaşma yapmasını istemişti. Bu anlaşma sonucu C. artık emziği yalnızca uyku saatlerinde kullanacaktı. Zaten eskisi gibi ihtiyaç duymadığı gözlemleniyordu. Bu anlaşmayı yaparken ğretmeni C.'nin artık büyüdüğünü ve emziğe aslında ihtiyaç olmadığını, okulda hiç bir çocuğun emzik kullanmadığını ama çok istiyorsa uyku saatlerinde emziği kullanabileceğini anlattı. Bunun sonucunda herhangi bir ödöl ya da ceza yoktu. ğretmeni kendinden emin bir şekilde bu konuşmayı yaptığında C. kabul etti. Sabah okula emzik ile geldiyse öğretmeninin yardımıyla C. emziğini çantasına kendi koyuyor, uyku saatinde çantasından alıyor, uyku bitiminde tekrar emziği kendi çantasına koyuyordu. Bu konuyla ilgili kontrolün kendisinde olmasının onu rahatlattığını gözlemlenmekteydi.

Ekim Ayı Gözlemleri

C. bu ay başlamış olan müzik, dans, İngilizce gibi branş derslerine girmeyi reddediyordu. ğretmeninin kucağında oturup izlemeyi tercih ediyordu. Serbest oyun dışında kurallı oyunları ya da kitap çalışmalarını yapmak istemiyordu. İsteklerini hala ağlayarak yaptırmaya çalışıyordu ve bu konuda ğretmeni artık taviz vermiyordu. Bir sorun yaşadığında bunu sözel olarak ifade etmesi için destekleniyordu. Kurallara uyma konusunda hala zorlanıyordu. Paylaşım konusu ise hala en çok zorlandığı şeydi. Fakat artık sırasını beklemeyi öğrenmişti. Oyuncak paylaşımında da öğretmenine sırayla dimi diye soruyor, her seferinde bunu duyup rahatlamak istiyordu. Bunu yaparken bazen ağlıyordu fakat eskisi gibi arkadaşlarının elinden zorla oynacağı almaya çalışmıyordu.

C. emziği bırakmıştı artık uykuda da ihtiyaç duymuyordu. Tuvalet eğitimini çok hızlı ve rahat bir şekilde tamamlanmıştı. C. zaman zaman araştırmacının odasına gelip koltuğuna oturuyor ve iş yaptığını söylüyordu. Sınıfa gitmesi gerektiği söylendiğinde çok işi olduğunu bu yüzden gidemeyeceğini söylüyordu. Bazı zamanlar sınıfta istemediği bir aktivite yapılırken, kitap çalışması, boyama faaliyeti gibi, sınıftan kaçıp araştırmacının yanına geliyordu. Öğretmen gelip C.'yi götürmeye çalıştığında ise masasının altına saklanıyordu ve işi bitince geleceğini söylüyordu. C.'nin okulu kendi evi gibi benimsediği gözlemlenmekteydi. Okul içinde artık çok daha rahat ve özgüvenli gözükmekteydi.

Kasım Ayı Gözlemleri

C. bu aralar uyku sonrasında öğretmeni yerine araştırmacının kucağına gelmeyi tercih ediyordu ve onunla daha çok vakit geçirmek istiyordu. Bu durumun araştırmacıyla sürekli oynamak isteyen diğer öğrencilerin etkisi olduğu dşnlmekteydi. Sanki önceliğinin kendisinde olmasını istermiş gibi araştırmacıyla daha da yakın olmak istiyordu. C., araştırmacı diğer öğrencilerle oyun oynarken ilgiyi hep kendi üzerine çekmeye çalışıyordu. Artık ğretmeni C. ve araştırmacı l oyun oynayabiliyordu. O hala ayrı ayrı oynamayı tercih ediyordu fakat araştırmacıyla ikisi oynarken öğretmenin de oyuna dahil olmasına izin veriyordu. Okul kurallarına alışmaya başlamıştı ve artık isteklerini yaptırmak için ağlama yöntemini çok daha az kullanıyordu.

Hala sabahları mutlaka okula araba getiriyordu. ğretmeni ile yaptıkları bir anlaşma sonucu artık bir çanta dolusu araba getirmek yerine üç adet araba getirebiliyordu. Her gün bir çanta dolusu araba getirip götürmesi, hem evde ailesini zorluyordu hem de okulda arabaları gören diğer arkadaşlarını olumsuz etkileyebiliyordu. Ayrıca C.'nin sınırlara duyduğu ihtiyaç gözlemlenmekteydi. Zaten en sevdiği ve geçiş nesnesi olduğu düşünülen kırmızı arabası hep yanındaydı, diğer arabalar sanki o geçiş nesnesinin yedekleri gibiydi. ğretmeniyle yaptığı bu anlaşma sayesinde C. 'ye hem bir sınır getirilmiş olacağı, hem geçiş nesnesinden ayrılmamış olacağı, hem de seçme özgürlüğü yaşatılacağı düşünülmüştü. Ayrıca bu durum sayesinde seçtiği o üç adet arabayı nasıl kullanacağı görülmüş olacaktı. Başlarda bir tanesini arkadaşı C.'ye veriyordu, diğer ikisiyle kendi oynuyordu. Zaman içinde üçüncü arabayı önce araştırmacıyla daha sonra ğretmeni ile paylaşmaya başlamıştı. C. için arabalar ilişki kurmayı kolaylaştıran oyuncaklardı. C. sürekli isteklerini yaptırmaya çalışan inatçı bir ocuk gibi gözükmesine rağmen, ğretmen bir sınır koyarken mantıklı bir açıklama yapıp ona anlattığında sorun çıkmıyordu.

Aralık Gözlemleri

C. artık kurallar konusunda hiç sıkıntı yaşamıyordu. Hatta kurallara uymayan arkadaşları olduğunda, onları uyarıyor ya da öğretmenine söylüyordu. Artık tüm arkadaşlarıyla oynuyor, hatta okula yeni bir ğrenci geldiğinde onunla gidip oynayan ilk ocuk çoğunlukla C. oluyordu. ğretmenini diğer çocuklarla paylaşma konusunda hiç bir sıkıntı yaşamıyordu. Arabalara olan bağlılığı azalmış durumdaydı. Artık tüm oyuncaklarla,

keyifle oynuyordu. Son dönemlerde daha çok sembolik oyun oynuyordu. Tüm branş derslerine giriyor ve hepsine büyük bir istekle katılım gösteriyordu.

Ocak Ayı Gözlemleri

C. başlangıçta öğrenme de güçlük çekiyordu, derslere katılmak istemiyordu. Artık tüm derslere büyük bir ilgiyle katılıyordu ve son derece başarılıydı. Yeni bir şey öğrendikleri zaman artık kendini kapatmıyor ve büyük bir ilgi ve heyecanla öğretmenini dinliyordu. Öğretmen bir soru sorduğunda ise büyük bir coşku ve mutlulukla yanıt vermek istiyordu. C.'nin oyun çeşitliliği artmıştı, arkadaşlarıyla ve araştırmacıyla oynarken sürekli yeni oyunlar kurmaktaydı. Sevdiği bir oyun olduğunda unutmuyor ve bir kaç hafta sonra bile yeniden oynamak isteyebiliyordu.

Şubat Ayı Gözlemleri

C.'nin okulda çok mutlu olduğu gözlemlenmekteydi. Dil gelişiminde ciddi bir ilerleme kaydetmişti. Eskiden konuşmaları çok kısıtlıyken, artık uzun uzun sohbet edebiliyordu. Hatta sohbet etmek en sevdiği şeylerden biri haline gelmişti çünkü okuldaki tüm yetişkinler onunla sohbet etmekten çok keyif alıyordu. Geç kalktığı için sabahları kahvaltı saatini kaçıyordu, bu yüzden geldiğinde, mutfakta okulun aşçısıyla kahvaltı ediyordu, sonra bir süre araştırmacıyla ve kurucuyla sohbet ediyordu, ardından sınıfa girip oyun oynuyordu. Bazen arkadaşlarıyla birlikte sınıftan kaçıp, araştırmacının ve kurucunun yanına geliyorlardı, öğretmen geldiğinde tekrar sınıfa koşuyorlardı ve bunu yaparken çok eğleniyorlardı.

Bazen de öğretmen sınıftan çıktığında, masanın altına saklanıyorlardı, öğretmen geldiğinde onları bulmaya çalışıyordu. Sınıfça oynadıkları bu oyunları, çoğunlukla C. başlatıyordu. Artık çok daha özgüvenli, mutlu ve huzurlu gözükmekteydi ve okulda çok eğlendiği gözlemleniyordu. Akşamları eve gitmek istemiyordu, babasının da kalıp izlemesini ya da oyuna dahil olmasını istiyordu. Babası da büyük bir keyifle oturup C.'nin arkadaşlarıyla oynamasını izliyordu. Öğretmeni artık gitmen gerekiyor dediğindeyse, sorun çıkartmadan gitmeyi kabul ediyordu.

OLGUYA AÇIKLAMALAR VE YORUMLAR

C.'nin okula başladığı ilk dönemde ayrılık kaygısı yaşadığı gözlemlenmekteydi. Araştırmacı bu kaygının nedeninin, Oidipal öncesi dönemden mi yoksa Oidipal dönemden mi kaynaklandığını anlamayı amaçlamıştı. Yapılan gözlemler doğrultusunda, C.'nin emzik kullanımının devam ediyor olması, okul içinde öğretmeninden ayrılmakta zorlanması, C.'nin anneselden ayrılmakta zorlandığını düşündürmektedir. Aynı zamanda C. okulun ilk haftalarında yalnızca öğretmeniyle oyun oynamak isterken, okuldaki diğer yetişkinlerle ve arkadaşlarıyla iletişim kurmaktan kaçınıyordu. Bu durum da C.'nin bireyselleşmede zorlandığını henüz annesel olandan ayırıp ayırıp olmadığını yani yaşadığı ayrılık kaygısının Oidipal öncesi dönemden kaynaklandığını düşündürmektedir. Zaman içinde C.'nin öğretmeninden ayrılabilmesi, emziğe ihtiyaç duymadığı, tuvalet alışkanlığını kazandığı, kendi başına yemek yediği ve okuldaki herkesle iletişim kurmaya başladığı gözlemlenmiştir. Bu durum C.'nin anneselden ayrılarak, bireyselleşmeye başladığını bu şekilde üçüncüye açılımı gerçekleştiği düşünülmektedir. Bununla birlikte öğretmenin yerini yavaş yavaş sistemin aldığını düşünülmektedir.

Bu vakada babanın anneselliği de içinde barındıran tavırları, C.'nin Oidipal öncesi dönemden, Oidipal döneme geçişini kolaylaştırdığı, bu geçiş sürecinde babanın annesel tarafının önemli olduğu düşünülmektedir. Öğretmenin ve araştırmacının, C. her ihtiyaç duyduğunda, babasının geri geleceğini söylemesi, aynı zamanda kendilerinin de C.'nin yanından giderken geri geleceklerini söylemelerinin, C'yi rahatlatmış ve ayrılığa alışmasını kolaylaştıran unsurlardan biri olduğu düşünülmektedir.

C. ile araştırmacının oynadığı araba oyununda, araştırmacının gitmesi gerekmektedir. C. araştırmacıya arabasını park etmesi gerektiğini söylemişti fakat araştırmacının park ettiği yeri beğenmemişti. Araştırmacı C.'nin oyuna devam etme ihtiyacını anlayarak geri geleceğini söylemişti. Geri döndüğünde ise C. araştırmacıya polis arabasını çekmek istediğini fakat kendisinin izin vermediğini söylemişti. Burada C.'nin, araştırmacıyı beklediği, geri geleceğini bildiği, bu yüzden de arabayı koruduğu düşünülmektedir. Araştırmacı gitmesi gerektiği halde oyunun bozulmasına izin vermemişti ve geri geleceğini söylemişti, aynı şekilde C.de oyunun bozulmasına izin vermemişti. Burada C'nin oyunundaki arabayı çekmeye çalışan polis, saldırganlığı temsil ettiği düşünülmektedir.

Winnicott çocuğun yalnız kalma kapasitesinden bahsetmiştir. Çocuklar annelerinin yanında oyuna dalarlar ve anneyi unuturlar. C.'nin babanın yanındayken yalnız kalma kapasitesinin olduğunu fakat annenin yanındayken bunun olmadığı aslında annenin buna müsaade etmediği düşünülmektedir. Anne, babanın C. ile ilgilenmediğini, çok az oyun oynadığını, bu yüzden hep kendisinin oynaması gerektiğini söylemesi, C.'yi yalnız bırakmadığını düşündürmektedir.

Annenin, eşinin C. ile ilgilenmediğini söylediğinde, araştırmacı bunun aslında kendisi ile ilgilenmediğini söyleme şekli olduğunu düşünmektedir. Anne başlangıçta sürekli olarak eşiyile ilgili şikayette bulunmuştur, araştırmacıyla ve kurucuyla bu konuyu konuşmak istemiştir. Araştırmacının bu konuyla ilgili koyduğu sınırdan dolayı, anne bu süreçte özel hayatını, hatta cinsel hayatındaki problemleri dahi kurucu ile paylaşmıştır. Annenin bu konuyu yoğun bir şekilde konuşma ihtiyacı, bu sorunun kendisini çok rahatsız ettiğini düşündürmektedir. Anne baba çiftinin C. üzerinden sürekli birbirlerini suçlamaları, hem C.'yi hem kendilerini, hem de birbirlerini yetersiz gördüklerini düşündürmekteydi. Annenin sürekli konuşma ihtiyacında olması, kendisini yatıştırmakta zorlandığını, babanın onu yatıştıramadığını, aslında kendi anneliğini sorguladığını düşündürmektedir. Anne bu süreçte ikinci bir çocuğu istemediği gibi boşanmayı bile düşünmekteydi.

İlerleyen dönemde C.'nin, okulunda katkılarıyla göstermiş olduğu gelişimler sayesinde, C.'nin artık anne babası için tatmin edici bir çocuk haline geldiği düşünülmekteydi. Çocuktaki olumlu değişimlerin anne babayı da rahatlattığı ve bir çift olarak ilişkilerinin düzeldiği gözlemlenmiştir. Anne ile baba artık çok daha yakın gözükmekte, birbirlerinden iyi bir şekilde bahsetmekte ve mutlu gözükmekteydiler. Anne baba çiftine ait bu gelişmeler, ailedeki kaygının azaldığını, anne babalıklarına dair güvenlerinin arttığını düşündürmektedir. Son dönemde anne ikinci bir çocuk yapmayı düşündüklerini dile getirmiştir.

C.'nin babayı sınıfına davet etmesi üzerine, ona aç olup olmadığını sorması, anne babanın onunla yakından ilgilendiğini, evde onu doyuran bir ilişkinin olduğunu düşündürmektedir. Baba da burada C.'nin oyununa katılarak acıktığını söylemiş ve C.'nin kendisini doyurmasına izin vermiştir.

C.'nin başlangıçta emziği okulda daha çok kullanıyor olması, özellikle zorlandığı anlarda emziğe ihtiyaç duyuyor olması, oraliteyi düşündürmektedir. İhtiyaç duyduğu emzik,

memeyi yani anneyi temsil etmektedir. C.'nin özellikle istediği yapılmadığı zamanlarda bunu yapıyor olması, engellenmeler karşısında (kastasyon karşısında) annesel işleve ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir. Öğretmen annesel işlevleri yerine getirdiği zaman, memeyi yani anneyi temsil eden o olmaktadır. Fakat bir kural koyup babasal işlev gösterdiğinde, C.'nin regrese olup emzik istediği düşünülmektedir. Burada oral bir savunmanın olduğu, C.'nin oraliteye dönerek sakinleştiği gözlemlenmektedir. Burada ağızcıl bir şey vardır ve bu söz değildir. C. burada rahatlamak için hala emziğe ihtiyaç duymaktadır. Henüz emziğin ikamesi olabilecek diğer şeylere geçiş yapamamıştır. Aynı şekilde başlangıçta kendi yemeyi reddetmesi, annesel olandan ayrılmakta zorlandığını düşündürmektedir.

Zaman içinde C.'nin bu konuda gelişim gösterdiği, uykuya geçişte emzik yerine, yine annesel bir şey olan masalla rahatlayabildiği gözlemlenmektedir. Başlangıçta C. her zorlandığında emzik kullanmak istemekteydi. Bir süre sonra gün içinde duyduğu bu ihtiyaç kalmamıştı yalnızca uykuya geçişte emziğine ihtiyaç duymaktaydı. Uykuya geçişin çocuklar için, bu dünyayı terk etmek gibi olduğu, bu yüzden zorlandıkları düşünülmektedir. Bu nedenle C. sakinleşmek için emziğe ihtiyaç duymaktaydı. Bir süre sonra öğretmeni C. ile konuşarak bir anlaşma yapmıştı, C. artık emziğini yalnızca uyku saatinde kullanabilecekti. Öğretmenin çizdiği bu sınır içerisinde, emzik kontrolünün tamamen C.'ye bırakılmasının yani istediği zaman çantasından alıp, kullanmadığı zaman çantasına kendi geri koymasının, C.'yi çok rahatlattığı gözlemlenmekteydi. Öğretmen okul kuralları gereği her öğlen çocukları uyuturken masal okumaktaydı. Masalın çocuklar için anneyi hatırlatan, öğretmenin annesel yanını gösteren, çocukları rahatlatan bir şey olduğu düşünülmektedir. C.'nin bu konudaki gelişimine baktığımızda bir süre sonra uykuya geçişte, C.'yi rahatlatan emziğin yerini, masalın aldığı gözlemlenmektedir. C. bu şekilde emziği kendiliğinden bırakmıştır ve bir daha ihtiyaç duymadığı gözlemlenmiştir. Winnicott'ın bahsetmiş olduğu geçiş nesnesi olan emziğin unutulduğu, ne tamamen atıldığı ne de kaybolduğu, arafta kaldığı düşünülmektedir. C.'nin yaşadığı bu gelişimde rahatlama aracı olan emzikten, yani bir nesneden, soyut olan sese yani masala geçişi gözlemlenmektedir. C.'nin dış nesneden, ruhsal olan içsel bir nesneye geçiş yaptığı düşünülmektedir.

C.'nin uyandıktan sonra öğretmenin yada araştırmacının kucağında olmak istemesi, uykudan ayılırken kendini güvende hissetmediğini ve annesel olan kucaklanmaya ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Öğretmenin ve araştırmacının C.'nin bu ihtiyacını karşılamasının, babasal işlevin kabulünü kolaylaştırdığı düşündürmektedir. C.'nin bu dönemde ihtiyacı olan

annesellikle babasallık arasındaki salınımı, öğretmenin ona yaşatması sayesinde, bu dönemi daha kolay bir şekilde deneyimlediği düşünülmektedir. Bu salınım sayesinde C.'nin babasallıktan geri döndüğünde anneselliği bulabildiğini ve ihtiyacının karşılanacağını görmesinin, ilerlemesini kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Üçüncüye açılımı yaşayan C.'nin, bu sayede dünyaya olan ilgisinin ve merakının arttığı düşünülmektedir. Başlangıçta kitap çalışmalarına ve branş derslerine hiç bir ilgisi olmayan C.'nin bir süre sonra tüm bu derslere büyük bir istek ve coşkuyla katıldığı gözlemlenmiştir.

C.'nin arkadaşları ile olan ilişkisi incelendiğinde, öncelikle kendiyile aynı ismi taşıyan, arabalarla oynamayı çok seven bir erkek çocukla yakın ilişkide olduğu ve onunla sürekli arabalarla oynadıkları gözlemlenmektedir. Bu arkadaşın C. için bir geçiş alanı yarattığı, onunla özdeşleştiği ve bu durumun babayla özdeşim kurmasını kolaylaştırıcı bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Öğretmen arkadaşını anlamadığında C.'nin bir aracı gibi ona yardımcı olması, kuralları tanıyıp, bildiğini ve onları tercüme ettiğini düşündürmektedir. Bu arkadaşı ile yaşadığı ilişkinin C.'nin diğer arkadaşları ile de oyun kurmasını kolaylaştırdığı gözlemlenmiştir. C. 'nin kız arkadaşıyla oynadığı evcilik oyununda, baba rolüne girmesi, babayla özdeşim kurmaya çalıştığını düşündürmektedir.

Araştırmacı C.'nin arkadaşıyla olan oyunlarına dahil olarak, üçlü ilişkiye geçişini kolaylaştırmayı hedeflemiştir. Fakat araştırmacının aldığı uzman süpervizyonu sırasında, burada aslında kendisinin anneye özdeşleştiği ve annenin aktarımı nedeniyle bunu yaptığı anlaşılmıştır. Annenin okulda kendisi gibi birinin olmasını istediği, öğretmen ve araştırmacı olmak üzere iki tane ikamesinin bulunmasını istediği ve bu aktarımı da araştırmacıya yaptığı düşünülmektedir. Araştırmacı burada annenin kaygılarıyla özdeşleşerek karşı aktarımda bulunmuştur. Bu karşı aktarımın, annenin okulu sevmesini kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

C.'nin okuldaki tedirginliği geçmesine ve öğretmene olan bağımlılığı azalmasına rağmen, öğretmen sınıftan çıktığında, peşinden gitme isteği engellendiği zaman, ağlamaya başlıyordu. Araştırmacı, C.'nin öğretmenin geri geleceğini bilmesine rağmen bu alışkanlığını sürdürmesini, C.'nin sınırlara duyduğu ihtiyaç olarak yorumlamaktaydı. C. burada inatçı ve hükmedici gibi gözüküyor olsa da, araştırmacıya sınır koyma vaktinin geldiğini düşündürmüştü.

Babanın C. ile evcilik oynaması, regrese olabildiğini, kadınsılığı işleyebildiğini, bundan rahatsız olmadığını ve güçlü bir baba figürü olduğunu düşündürmektedir. C. ile oyuncakçı dükkanına lego almaya giden baba, C.'nin araba isteğine bir sınır getirmiştir. Baba burada C.'nin ağlaması karşısında yıkılmamış ya da baştan çıkmamıştır. Oyuncakçıya gelmeden önce C. ile lego alacaklarını konuşmalarının, C.'nin yaşayacağı bu engellenmeye ön hazırlık niteliinde olduğu düşünülmektedir. Babanın oyuncakçıda kural koyarken, bunu incitici, ani bir şekilde değil önceden söyleyerek açıklayıcı bir şekilde yapmıştır. Bu durumun C. için babasal imge karşısında işlevsel yetersizliği kabullenmesini kolaylaştırıcı bir rol oynadığı düşünülmektedir. Sonrasında C.'nin bu karardan mutlu olduğu "iyi ki bunu aldık " sözlerinden anlaşılmaktadır. Burada babanın çocuğun hayatını zenginleştiren, onu yeniliklerle tanıştıran işlevi gözlemlenmektedir. Ayrıca sınır getirdiği noktada, yasaklanan şey yerine başka bir şey konduğu (araba yerine, lego) gözlemlenmektedir. Babanın oğluya özdeşim kurabilen bir baba olduğu düşünülmektedir. C.'nin sıkıldığında arabalarla oynamasını, kendisinin film izlemesine benzetmektedir.

Okulun babayla olan ilişkiyi kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Baba okulun yol göstericiliğine izin vermiştir. Burada okul, babasal işlevlerin yanı sıra gerektiğinde annesel işlevleri de yerine getiren kapsayan, kucaklayan bir baba rolündedir. Aynı zamanda babanın bazı şeyleri bilmediğini kabul eden yani kastrasyonu kabul eden bir baba olduğu gözlemlenmiştir. Tüm bunların C.'nin bu dönemi yumuşak bir geçişle deneyimlemesini ve babayla olan özdeşimi kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

OLGU SUNUMU-II

T. 2 yaş 10 aylık. T.'yi ilk günlerde okula babası getiriyordu ve T. babasından ayrılmakta çok zorlanıyordu. T.ile babası sürekli ya oyun oynuyor ya da sohbet ediyorlardı. Dolayısıyla T.yi babasıyla oynadığı oyundan kopartıp, sınıfa girmesi için ikna etmek çok zor oluyordu. Zaten araştırmacı dahil herkesi reddediyordu, sonunda babası konuşup ikna ediyordu. Onu bekleyeceğine söz veriyordu, T. ancak o zaman sınıfa girmeyi kabul ediyordu. T. ile babası arasında bir güven bağı olduğu gözlemlenmekteydi. Çünkü baba işlerini halledip geri geleceğine söz verdikten sonra T. sınıfa girince ağlamıyor ya da babası orada mı diye kontrol etme ihtiyacı duymuyordu.

T.'nin çekingen bir yapısı vardı, ilk günlerde diğer çocuklarla ve öğretmenlerle iletişim kurmaktan kaçınıyordu. Sınıfa girdiğinde bir süre kapının orada duruyor ve ortamı gözlemliyordu. T.'nin ortama alışması ve oyuna başlaması biraz zaman alıyordu. Sonrasında büyük bir keyifle oyuncaklarla oynuyordu. Gitme zamanı gelip babasının yanına geldiğinde ise büyük bir özlem ve mutlulukla birbirlerine sarılıyorlardı. Uyum sürecinde T.ile yaşanan en büyük sorun onu babadan ayırıp, sınıfa sokmaktı. Baba da bu durumu fark etti ve bu süreçte kendisi yerine onu, anneannesinin okula getirmesinin daha iyi olacağını söyledi. T.'nin annesi çok yoğun çalışıyordu ve sabahları işe çok erken gidiyordu. Babası ise o dönemde işsizdi, bu yüzden T. ile daha çok kendisi ilgileniyordu.

I.GÖRÜŞME- ANNE-BABA GÖRÜŞMESİ

Anne baba birbirlerini yaklaşık beş yıldır tanıyorlardı. Evliliklerinden iki yıl sonra çocuk sahibi olmaya karar vermişlerdi. Anne baba, çocuk sahibi olmaya karar verdiklerinde herhangi bir cinsiyet tercihlerinin olmadığını, ikisi de çocukları çok sevdikleri için, her iki cinsiyette de aynı derece sevineceklerini söylediler. Baba yalnızca erkek çocuğum olursa ona futbol öğretim, onunla oynamak çok keyifli olur diye düşündüğünü ama kız çocuğu olsaydı da aynı şekilde mutlu olacağını söyledi. T.'nin ismini baba koymuştu. Doğanın güzelliğine ve gücüne inandığı için bu ismi önermiş, eşi de beğenince bu ismi koymaya karar vermişler.

Anne hamilelik dönemi ile ilgili şu ifadeyi kullandı; " Bir sorun yaşamadım. Her anlamda çok huzurlu bir hamilelik geçirdim." T. normal doğum ile doğmuştu. Anne doğum sürecini anlatırken şöyle demişti: "Normal doğum yapmayı çok istiyordum, bence doğum mucizevi bir şey bunu tam anlamıyla hissedip yaşamak istedim. Kolay bir doğum oldu. Muhteşem bir duyguydu." Baba: " Ben doğum sırasında çok heyecanlandım, sabırsızlandım. T.'yi gördüğüm anda mutluluktan gözlerimin dolduğunu hatırlıyorum, çok güzel bir bebektir."

Bebeklik Dönemi

Anne lohusalık döneminde herhangi fiziksel ya da ruhsal bir problem yaşamamış; " O dönemde annem de eşim de çok yardımcı oldular bana. İlk bir kaç hafta annem bizimle kaldı. Geceleri çoğu zaman eşim de benimle birlikte kalkıyordu. Tabii uykusuz geçirdiğimiz geceler çok oldu. Ama genel olarak keyifli bir dönemdi."

Baba: "Benim o dönemdeki çalışma saatlerim rahattı. Bu çok büyük bir şanstı benim için böylece eşimle ve oğlumla çok fazla vakit geçiriyordum. Eşime elimden geldiğince yardım etmeye çalıştım. Elbette annelik bambaşka bir şey ama ben de elimden ne geliyorsa yaptım. Zaten işe gittiğimde T.'yi çok özliyordum bir an önce eve dönmek istiyordum. Gerçi hala öyle."

T. 8 ay anne memesi almıştı. Anne, doğum izni bitip çalışmaya başladığında, emzirmeyi de mecburen azaltması gerekmişti ve yavaş yavaş hazır mamaya geçilmişti. T.'nin memeyi bırakması kademeli bir şekilde olmuştu ve anne babaya göre zorlanmamıştı. T. emzik hiç kullanmamıştı, bir süre biberon kullandıktan sonra onu da rahat bir şekilde bırakmıştı. Kendinden büyük olan kuzenlerinin sularını ve sütlerini bardaktan içiyor olması, T. 'nin de onlar gibi içmek istemesinin sonucunda, kendiliğinden biberonu bırakmıştı. Bu sırada aile de T.'ye artık büyüdüğünü ve onun da abi olduğunu söyleyerek, onu motive etmişlerdi.

Çocukluk Dönemi ve Gelişim Özellikleri

T. kendi odasında, kendi yatağında uyuyordu. Sonradan zorluk çekmesin diye, anneanneninin tavsiyesi üzerine bebekliğinden beri T.'yi kendi yatağında yatırmışlardı. Baba şu şekilde ifade etmişti: "T. kendi yatağında uyusun, kendi yatağını ve odasını benimsesin diye çoğu zaman o bizimle değil, biz onunla, odasında yatıyorduk. T.'nin odasındaki kanepede otururken çok defa uyuyakaldığımı hatırlıyorum."

Baba, tuvalet eğitimi konusunda çok zorlandıklarını, yazın denediklerini fakat başarılı olamadıklarını söyledi. Bunun nedeninin ise T.'nin son 6 aydır, yaşadığı ciddi bir kabızlık probleminin olduğunu, bu yüzden T.'nin kakasını yaparken canı acıyacak diye korktuğunu, bu problemi hala yaşamaya devam ettiklerini anlattı. T.'nin ilk okul deneyimiydi. Baba T.'nin sosyalleşmesi için okulun çok önemli olduğunu düşündüğünü söylemişti. Evde kuralları baba koyuyordu. Bu kuralların sürekliliği onun için çok önemliydi. Anne: "Eşim mesleğinden dolayı çok disiplinli bir insan olduğu için kurallar konusunda da çok hassas"

Anne Babanın Kendi Ebeveynleriyle İlgili Paylaşımları

Anne: "Benim babam biraz sert mizaçlı bir adamdır. Eskiden ondan çok çekinirdim. T. de biraz benim gibi dedesinden çekiniyor. Annem çok daha yumuşaktır ve çok sevgi dolu bir kadındır."

Baba: "Ben babamla ileriki yaşlarımda daha iyi anlaşmaya başladım. Eskiden hiç anlaşamazdık. Ben zaten sokaklarda büyüdüm, arkadaşlarımla. Annem çok tatlı ve sevecen bir kadındır."

II.GÖRÜŞME- BABA GÖRÜŞMESİ

Araştırmacı babaya T. ile ne kadar vakit geçirdiklerini sormuştu. Baba: "Normalde hafta içi akşamları ve hafta sonları hep birlikte oluruz ailecek. Şu an çalışmadığım için hafta içi sabahları da birlikte vakit geçiriyoruz." Oğluyla vakit geçirirken neler yaptıkları sorulduğunda; Baba: "T.ile vakit geçirmek çok keyifli. Birlikteyken çoğu zaman oyun oynuyoruz ve sohbet ediyoruz. Onunla sohbet etmek de çok zevkli. Akşamları oturup ailecek sohbet etmeye çok özen gösteriyoruz hatta televizyonu bile açmıyoruz. T. ile hayal gücünü

kullandığı oyunları çok oynuyoruz. Bazen güreşiyoruz, son dönemde ona futbol oynamayı öğretmeye de başladım."

Araştırmacı: "Peki rekabet içeren oyunlar oynadığınızda bu oyunlarda kim kazanıyor?" Baba: Tabii ki her zaman T. kazanıyor. O her zaman şampiyon. Evdeki kurallar sorulduğunda, baba: "Uyku saatlerine ve sağlıklı beslenmeye önem veriyoruz. Çok fazla abur cubur yiyerek büyümesini istemiyorum. Çikolata, şeker gibi yiyeceklerin hiçbir faydası yok. Bu yüzden yiyecekse de az yemesi gerektiğini bilmeli." yanıtını vermişti.

Araştırmacı: "Koyduğunuz kuralları sürdürebiliyor musunuz? Baba: "Evet, zaten T.'ye kuralları dayatmıyoruz. Her zaman konuşarak ona açıklıyoruz. Onun da anlamasını istiyoruz." Araştırmacı T.'nin aile içerisinde kimin otoritesini kabul ettiğini sormuştu. Baba: "Daha çok beni. Ama dediğim gibi otorite olacağım diye bir şeyleri dayatmıyorum. Oğlumun benden çekinmesini istemiyorum. Ama biryandan da babanın dediği sözler de önemli olmalı. Yani sporculuktaki gibi aslında siz de bilirsiniz, sporcu antrenörünün sözünü dinlemeli ama bunu çekindiği ya da korktuğu için yapmamalı. Ona saygı duyduğu, sevdiği, inandığı için yapmalı."

Araştırmacı: " T. istenmeyen bir davranış yaptığında tutumunuz ne oluyor?" Baba: "Ona bunun yanlış bir davranış olduğunu anlatıyorum. Onun anlayabileceği şekilde nedenlerini ve sonuçlarını anlatıyorum. Ben cezanın çözüm olduğuna inanmıyorum. Her şeyi konuşarak halledebileceğimizi düşünüyorum. Ama tabii benim de sinirlendiğim anlar olabiliyor. Böyle anlarda T .bakışından anlıyor."

Araştırmacı: "T. istenen bir davranış yaptığında tutumunuz ne oluyor?" Baba: "Onu takdir ederim. Bravo benim oğluma derim. Beğendiğim şeyin ne olduğunu söyleyip bunun ne kadar çok hoşuma gittiğini söylerim."

Araştırmacı: "Sizin kendi babanızla olan ilişkiniz nasıldı?" Baba: "Benim babam çok sert biriydi. Ben ondan çok çekinirdim. Biz tabi daha şanslıydık sokaklarda büyüdük. Başka çocukların arasında ayakta kalmayı kendi kendimize öğrendik. Şimdiki çocuklar daha hassas yetişiyor. Sadece ailelerini görerek büyüyorlar. Okulda var ama burada tamamen sizlerin korumasındalar. Biz daha zor şartlarda büyüdük ama bu bizi daha çabuk olgunlaştırdı, güçlendirdi, doğayla iç içeydik biz daha şanslıydık. "

Araştırmacı: "Siz babanızla vakit geçirdiğinizde, neler yapardınız?" Baba: "Akşamları bir arada olurduk. Ama pek oyun oynamazdık. Dediğim gibi ben sokaklarda bydm arkadaşlarımla."

III. GÖRÜŞME- ANNE GÖRÜŞMESİ

Araştırmacı anneye T. ile ne kadar vakit geçirdiklerini sormuştu. Anne: "Sabahları evden çok erken ıkıyorum, T. o saatte uyuyor. Bu yüzden hafta içi ancak akşamları, hafta sonları da tüm gün birlikteyiz. İŞ yerim karşı tarafta olduğu için akşam ancak saat 19:30-20:00 civarı eve gelebiliyorum. O saatten itibaren T. uyuwana kadar onunla vakit geçiriyoruz eşimle."

T. ile birlikte neler yaptıkları sorulduğunda anne: "Hep birlikte oyun oynuyoruz. Ben ev işlerini yaparken T. babası ile oyun oynuyor. Babasının yapması gereken bir Şey olduğunda ise bu kez T. ile ben oyun oynuyorum. Oyun oynamadığımız zamanlarda sohbet ediyoruz. Biliyorsunuz T. Çok sever konuşmayı. Bizim evde pek televizyon izlenmez. Onun yerine akşamları oturup T. ile sohbet etmeyi ya da oyun oynamayı tercih ediyoruz. "

Araştırmacı : "T.ile ne gibi oyunlar oynuyorsunuz?" Anne: "Legolarla oynuyoruz. Birlikte puzzle yapıyoruz. Bazen evcilik oynuyoruz, T. okula başladığından beri saklambaç oynamayı çok seviyor, sanırım siz de burada oynuyormuŐsunuz, evde hep anlatıyor." Anneye T. ile oynanan oyun hakkında bilgi verildi. Ardından T.'nin babasıyla nasıl vakit geçirdiği soruldu. Anne: "Şu sıralar babası ile daha fazla vakit geçiriyor. EŞim Şu an çalışmadığı için, T.'nin okulda olduğu süre dışında tüm gün beraberler. T. babasıyla oyun oynamayı da çok seviyor. Aynı Şekilde . de çok seviyor oyun oynamayı. "

Araştırmacı: "Ne gibi oyunlar oynuyorlar?" Anne: ". futbol antrenörü olduğu için T.'ye de yavaş yavaş öğretmeye başladı. Birlikte futbol oynuyorlar. Yakalamaç, saklambaç, güreŐ gibi fiziksel oyunları çok oynuyorlar.

Araştırmacı evde ne gibi kurallar olduğunu sormuştu. Anne: "Yemek konusunda kurallarımız var. . sporcu olduğu için sağlıklı yemek yeme konusunda çok hassas. Bunu T.'ye de öğretmeye alıŐıyor. Ben biraz erken olduğunu düşünüyorum. Ama bu konuda o

kadar hassas ki bir şey yapamıyorum. Yani sağlıksız şeyler asla yenmemeli gibi bir düşüncesi yok ama çok yenmemesi gerektiğini düşünüyor."

Araştırmacı: "Peki evde başka kurallarınız var mı?" Anne: "Televizyon çok izlenmemeli, zaten T. de buna çok ihtiyaç duymuyor. Uyku saatleri bizim için önemli, aslında 21:30 gibi yatmasını istiyoruz. Ama şu sıralar kabızlık problemi yaşadığı için, uyku saati sarkabiliyor. Yalnız benim yanımdayken kakasını yapabiliyor. Çok nadir de babasıyla yapılıyor. Bu konu da gerçekten çok zorlanıyor. Babası biraz daha sert bu konuda ve daha sabırsız. Örneğin ben tuvaletten T.'ye masal okuyorum. Eşim bunu doğru bulmuyor. Konsantrasyonu dağınık ve tuvaletini yapması daha uzun sürer diyor ama ben katılmıyorum. Bu T.'yi rahatlatan bir şey."

Araştırmacı T.'nin evde kimin otoritesini kabul ettiğini sormuştu. Anne: "Eşimin otoritesini kabul ediyor. Aslında çok otoriter bir aile değiliz. Her şeyi T.'ye anlatarak, açıklayarak yapturmaya çalışırız. Benim babam daha serttir. T. daha çok ondan çekinir."

IV. GÖRÜŞME-BABA GÖRÜŞMESİ

Baba görüşmeye çağırıldığı için çok memnun olmuştu. Öncelikle T.'yi görmek istediğini, onu çok özlediğini söylemişti. T. koşarak odaya gelmişti, babasını görünce çok mutlu olmuş ve hemen kucığına atlamıştı. Babasına hemen arkadaşıyla oynadığı oyunu anlatmaya başladı. Ardından hayvanlarla oynamaya başladı. Sürekli olarak babayı da oyuna katmak istiyordu, baba da hayır diyemiyordu. (İki oyun arkadaşı kavuşmuş gibiydi.) Baba bu arada araştırmacıya bir haftadır T.'yi göremediğini çok özlediğini anlatıyordu. Ardından görüşmenin yapılabilmesi için öğretmeni T.'yi sınıfına götürmek isteyince, T. babadan ayrılmak istemedi. Baba gitmeyeceğini, araştırmacıyla konuşacağını sonra beraber evlerine gideceklerini anlatınca, T. ikna oldu.

Baba bir anda kendiliğinden konuya girerek, T.'nin çok çekingen olduğunu, bu durumdan endişelendiğini söyledi. Baba: "Aslında ben de öyleyimdir, eşim öyle değildir. Bana çekmiş herhalde. Ben de ilk girdiğim ortamda insanlarla hemen samimi olmam, önce gözlemlerim. T. de benim gibi etrafını ve insanları çok iyi gözlemler. Öyle herkesle samimi olmuyor."

Araştırmacı: "Bu sizce kötü bir Şey mi?" Baba: "Aslında bir yandan iyi bir Şey tabi ki ama gene de çok çekingen bir çocuk olmasını da istemem. Ben böyle olmama rağmen sonuçta sporcuyum, sokaklarda büyüdüm, çekingen olmam mümkün değildi. Sadece kendimi korumak için önce gözlemlemeyi seçerim."

Araştırmacı: " Siz T.' nin nasıl olmasını isterdiniz?" Baba: "Biraz daha dışa dönük olmasını, aslında burada öyle değil biliyorum ama bu sizler sayesinde oluyor sanki. Tek korkum ileride o çekingenlik yüzünden ezilmesi. Biliyorsunuz çocuklar çok acımasız olabiliyor. Burada tüm çocuklar sizin korumanızda, hepsiyle tek tek ilgileniyorsunuz. Ama ilkokula başladığı anda bu ilgi ve koruma kalmayacak. Aslında biraz daha sosyal bir çocuk olmasını istiyorum sanırım."

Görüşmenin sonunda babaya T.'nin okuldaki durumu, son dönemde daha çekingen olduğu, dedenin otoritesinin T.'ye fazla geldiği anlatıldı. Baba okulda yaşanan olayları öğrenince, kendisinin de bu konuda aynı fikirde olduğunu ve bu konuyu eşiyle konuşup, bir şekilde çözmeye çalışacaklarını belirtti.

ÖĞRETMEN GÖRÜŞMESİ

Öğretmen T.'nin başlangıçta okula alışmakta zorlandığını, özellikle babasını bırakmak istemediğini, o dönemde anneannesinden daha rahat ayrıldığını söylemişti. T.'nin hassas bir çocuk olduğunu, bu yüzden zaman zaman adaptasyon sorunu yaşadığını belirtmişti. Bunun yanı sıra konuşmayı çok sevdiğini, çok zeki bir çocuk olduğunu ve oyunlarında çok yaratıcı olduğunu anlatmıştı.

T.'nin içine kapandığı dönemin, dedesinin T.'ye karşı katı tutumundan kaynaklandığını, babası işi bırakıp onunla daha çok vakit geçirmeye başlayınca, düzeldiğini söylemişti. T.'nin kurallara uyma konusunda zorlanmadığını, bir tek başlangıçta paylaşım konusunda sıkıntı yaşadığını ama bunu da zamanla öğrendiğini anlatmıştı. T.'nin bir problem yaşadığında, çoğu zaman içine kapandığını ama son dönemlerde kendisine de söylemeye başladığını anlatmıştı. T.'nin en çok A. ile oyun oynadığını ve birlikte çok çeşitli oyunlar yarattıklarını söylemişti. Öğretmen T.'nin anne babası hakkındaki görüşlerini Şu şekilde dile getirmişti: "T.'nin anne babası çok ilgililer, oğullarıyla çok yakın bir ilişkileri olduğunu düşünüyorum. Özellikle babası T. ile harika oyunlar oynuyor, çok alışık olduğumuz tarzda bir

baba değil aslında. Ama bence ideal bir baba örneği. Okuldaki bütün çocuklar da çok seviyor onu. Annesi de çok güler yüzlü ve kibar bir kadın. Çok güzel bir aile olduklarını düşünüyorum."

Anneye Dair

Anne çok güler yüzlü, sevecen bir kadındı. Çok yoğun çalışmaktaydı gene de T.'ye vakit ayırabiliyordu. T. ile oyun oynamayı ve sohbet etmeyi çok sevdiği gözlemleniyordu. Anne oğul arasında çok yakın bir ilişki olduğu, çok iyi anlaştıkları düşünölmekteydi.

Babaya Dair

Baba T.'nin yanındayken, tüm zihni ve tüm ruhu ile bütün ilgisi T.'nin üzerinde oluyordu. Baba tamamen kendi çocukluğuna inip, T.ile oyun oynuyor ve bundan büyük bir keyif alıyordu. Hatta yalnızca T. ile değil o sırada yanlarında başka bir çocuk varsa onu da hemen oyuna dahil edip, hep birlikte oynuyorlardı. Okuldaki bütün çocuklar T.'nin babası ile oyun oynamayı çok seviyordu. Araştırmacı o anlarda, sanki karşısında yetişkin vücudunda bir çocuk olduğunu düşünüyordu. Çocuklarla nasıl iletişim kuracağını, onların dünyasına nasıl gireceğini çok iyi biliyordu. Ve bunun için hiç bir çaba harcamıyordu çünkü çocuklarlayken sanki o da onlardan biri gibiydi.

Anne Baba Çiftine Dair

Anne babanın mutlu bir çift olduğu gözlemleniyordu. Babanın çalışmadığı dönemlerde, evde anne ile babanın rolünün değiştii düşünölmüyordu. Anne baba ve T. bir araya geldiğinde sanki ailecek büyük bir aşk yaşadıkları hissediliyordu ve çok mutlu bir aile tablosu sergiliyorlardı. Bir araya geldiklerinde, ya hep beraber oyun oynadıkları ya da sohbet ettikleri gözlemleniyordu.

T. İLE İLGİLİ GÖZLEMLER

Kasım Ayı Gözlemleri

İki hafta boyunca T.'yi okula anneanesi getirdi ve dönüşte babası almaya geldi. Bu süreçte T.ile araştırmacı arasında bir güven ilişkisi oluşmuştu. T. sabahları okula geldiğinde başlangıçta okula girmeyi reddediyordu sonra araştırmacıyı görünce biraz rahatlıyordu. Ardından okul kapısında oyun oynamaya başlıyorlardı. T.'nin çok güzel, tombul yanakları

vardı. Araştırmacı her sabah "T. yanaklarını bugün okula getirdin mi" diye soruyordu. O da "Hayır anne ve babaya bıraktım" diyordu. Araştırmacı da "Bana da bir tane getirseydin keşke çok özledim onları" diyordu. T.'de hepsini anne babaya götüreceğim diye gülererek sınıfa kaçıyordu. Böylece saklambaç oyununa başlıyordu. T. bu oyundan çok keyif alıyordu. Her gün T. saklanıyordu, araştırmacı onu bir türlü bulamıyordu. Sonunda buradayız diye ortaya çıkıyordu. Buradayız derken kendisini ve yanaklarını kastediyordu.

Bazen şapkasını takarak yanaklarını saklıyordu, bazen kaçıp kapının arkasında saklanıyordu. Aralarındaki bu oyunun T.'yi rahatlattığı gözlemleniyordu. Çünkü gün içerisinde araştırmacıyı gördüğünde ve özellikle zorlandığı anlarda, araştırmacı daha hiçbir şey sormadan, T. bu oyunu başlatıyordu. Bu iki haftanın sonunda T. okula iyice adapte olmuştu.

Aralık Ayı Gözlemleri

T. okula alışmış olmasına rağmen sabahları geldiğinde, adapte olup oyun oynamaya başlaması için biraz zaman gerekiyordu. Sınıf kapısının önünde oturup arkadaşlarını izliyordu. Araştırmacı ya da öğretmeni yanına gidip birebir ilgilendiklerinde, onunla oyun oynayıp ya da sohbet ettiklerinde, daha rahat adapte oluyordu. Sonra gün içinde bir daha böyle bir şey yaşanmıyor, mutlu bir şekilde arkadaşlarıyla oynamaya devam ediyordu. T. ile araştırmacı inşaat araçlarıyla oynuyorlardı. T. bu oyunu çok seviyordu, genelde ilk tercihi bu oluyordu. O oyuncularla başka bir arkadaşı oynuyorsa, bu kez legolardan inşaat yapmayı tercih ediyordu. Tüm inşaat araçlarının ismini biliyor ve oyun içinde bunları sayıyordu. Araştırmacı bütün bunları nereden öğrendiğini sorduğunda dedesinden (Babasının babası) öğrendiğini anlatıyordu: "Benim dedem bir sürü ev yapıyor, hani okula gelirken gördüğün o çok büyük evler var ya, onları dedem yapıyor. En büyüklerini benim dedem yapıyor" Bütün bunları büyük bir hayranlıkla anlatıyordu.

Ocak Ayı Gözlemleri

Dikkat süresi uzundu ve oynadığı bir oyunu bitirmeden bırakmak istemiyordu. Oyun yarıda kalıyorsa, sınıfa döndüğünde mutlaka o oyunu bitirip, ondan sonra yeni bir oyuna geçiyordu. Eğer bir arkadaşı, o bitirmeden oyununu bozarsa, sinirlenip üzülüyordu.

Arkadaşının oyununu bozmasından çok, bitiremediği için üzüyor gibiydi. Böyle durumlarda o oyuncu, sınıfta duvarın köşesine taşıyıp yeniden başlıyordu.

T. kalabalık grup oyunlarından çok ikili oyunlar oynamayı tercih ediyordu. Sürekli oynadığı bir arkadaşı vardı. O okula gelmediği zamanlarda tek başına oynamayı tercih ediyordu. Araştırmacı sınıfa girdiğinde onun yanına gittiği an, onu da oyununa dahil ediyor ya da sohbet etmeye başlıyordu. Çoğu zaman babasıyla oynadığı oyunları anlatıyordu. T. hala oyuncakları paylaşma konusunda çok zorlanıyordu. Zaman zaman arkadaşlarının oyunlarını bozup, ellerinden oyuncaklarını alıyordu. Öğretmen gördüğü zaman hemen geri veriyordu.

Şubat Ayı Gözlemleri

T. okula Beşiktaş formasıyla gelmişti. Babası onu maça götürmeye söz vermişti. Bütün gün o formayı üzerinden çıkartmadı, babasıyla maça gideceği için çok heyecanlıydı. Kendisinin babası gibi kartal olduğunu ve kartalların çok güçlü hayvanlar olduğunu anlattı. O gün çok yağmur yağdığı için, babası T.'yi maça götürmemişti. Onun yerine evde beraber televizyondan izlemişlerdi ve T.'ye Beşiktaş marşını öğretmişti. Ertesi gün okula geldiğinde araştırmacıya büyük bir heyecanla bunu anlattı. O da Beşiktaş marşını söylemesini istedi. T. önce utandı sonra herkese söyleyemem, sadece sana söylerim dedi. Araştırmacının odasında ona marşı söyledi, elleriyle kartal işareti yaptı. Tüm bunları yaparken çok mutlu ve heyecanlı gözükmekteydi.

T. bütün hayvanları çok seviyordu, en sevdiği oyuncaklardan biri hayvan figürleriydi. Onlarla oynarken seslerini taklit ediyordu. Aslan, kaplan, jaguar gibi güçlü hayvanları çok seviyordu. Ama en sevdiği hayvan kartaldı. Kartal T. için çok özeldi. Hatta büyüdüğünde ne olmak istiyorsun dediği zaman, hiç düşünmeden kartal diyordu. Kartalın babayı temsil ettiği düşünülüyordu.

En yakın arkadaşıyla oynadığı bir oyunda, kartal mı örümcek adam mı daha güçlü diye tartışmaya başladılar. İkisi içinde bu figürler babalarını sembolize ediyordu. Sonunda T. A.'ya küstüğünü söyledi. Akşama kadar öğretmenler ve araştırmacı dahil kimseyle konuşmadı. Sonunda araştırmacı T.'den kartal resmi yapmasını istedi ve bunu sınıftaki panolarının en tepesine asacağını söyledi. Arkadaşı da örümcek adam resmi yaptı, bu resimleri hep beraber panolarına astılar. T. ile A. yeniden oynamaya başladılar. O gün T.'yi okuldan babası almaya

geldi. T. babasını görünce çok heyecanlandı ve babasının elinden tutup sınıfa götürdü. "Baba ben kartal resmi yaptım senin için, kartalın en güçlü olduğunu söyledim, onlar da panonun en yukarisına astılar" diye anlattı.

Mart Ayı Gözlemleri

T.'nin babası bu dönem sürekli iş seyahatlerine gidiyordu. Genelde yurtdışına gittiği için 10-15 günlük sürelerde, T. babasından ayrı kalıyordu. Bu yüzden mutsuz gözüküyor, oyunlarında sürekli babasının gittiği yerlere gidiyordu. Araştırmacıyla birlikte trenlerle oynarken; "Ben Portekiz'e gidiyorum, sen de gelecek misin diye sordu. Araştırmacı da geleceğini söyledi. Bir süre trenleri yerde sürdükten sonra T.: " Burası güzel değilmiş, eve gidelim" dedi. Bahçede bulunan tırtılın üstüne çıkıp trencilik oynuyordu. Bahçeye çıktığı anda koşarak o tırtılın üzerine çıkıyor ve her seferinde farklı bir ülke ismi söyleyerek, oraya gidecek biri var mı diye soruyordu. Arkadaşları da oyuna katılıp, trene binerlerse çok mutlu oluyordu. Kimse binmediği zamanlarda, üzülüyor ve bir anda içine kapanıyordu. Tırtılın üstünden inip, bir ağaç altına gidip kendi kendine toprakla oynuyordu.

T., toprakla oynamayı çok seviyordu. Bu babasıyla da sık sık oynadığı bir oyundu. Babasıyla topraktan solucan bulduklarını ya da karıncaları izlediklerini anlatıyordu. Bazen çok neşeli olduğu anlarda toprağı kazıp bir şeyler bulmaya çalışıyordu çoğunlukla arkadaşları da katılıyordu bu oyununa, bazen de kimseyle oynamak istemediği zaman, ağacın altına oturup kendi kendine oynuyordu. Bu oyunu oynarken sanki kendini güvende hissediyor ve rahatlıyor gibiydi.

T. tuvalet konusunda sıkıntı yaşıyordu. Okula başladıktan sonra hızlı bir şekilde tuvalet alışkanlığını edinmişti fakat hala kabızlık problemi devam ediyordu. Okulda hiç bir şekilde kakasını yapmıyor, evde de yalnızca annesi ya da babası yanındayken yapıyordu. Ama çoğunlukla annesinin olmasını tercih ediyordu. Okulda tuvaleti geldiğinde ve tutmakta zorlandığında, karnı ağrıyor, ağlamaya başlıyordu. Böyle durumlarda babası onu aramamızı söylüyordu. Babayı aradığımızda hemen geliyordu fakat T. onun yanında da çoğu zaman yapmıyordu. Sonunda T.'yi alıp eve götürüyordu.

Nisan Ayı Gözlemleri

Okuldaki bir doğum günü partisine, velimiz bir kase dolusu şeker getirmişti. Bu kase sınıftaki masanın üzerine kondu, çocuklar istedikleri gibi alıp yiyebiliyorlardı. T. bu kasenin içinden avucuna sığdığı kadar şeker alıyor, bunları cebine koyuyor sonra hızlı adımlarla sınıftaki oyuncak mutfağın yanına gidiyordu. Bir kaç kez aynı şeyi yaptıktan sonra araştırmacı T.'nin yanına gitti ve aldığı tüm şekerleri mutfak dolabının içine sakladığını gördü. Şekerleri neden sakladığı sorulduğunda, kafasını yere doğru eğdi ve hiç yemediğini söyledi. Araştırmacı kendisine yiyebileceğini söyledi. Ardından öğretmeni geldi ve o da yiyebileceğini, bütün arkadaşlarının ve kendisinin de yediğini söyledi. T. kararsız kaldı, bir süre düşündü ardından yemeyeceğim dedi ve gidip bir köşede sınıftaki hayvanlarla oynamaya başladı.

Çatal kullanmayı bilmesine rağmen yemeklerde öğretmenin yedirmesini istiyor ve bekliyordu. Yemek konusunda kontrolü sanki tamamen bir yetişkine bırakması gerekiyor gibiydi. Okulda yapılan bir partide çocukların tabaklarının içine, cips, bisküvi, gofret gibi şeyler konmuştu. Araştırmacı T.'yi gözlemlerken, bir süre boyunca elinde bir cipsi tutarak beklediğini gördü. Yanına gidip yemek istiyorsa, yiyebileceğini söyledi. T. "Ama çok az yememiz lazım" dedi. Sanki o yediği az mı çok mu onu anlamaya çalışır gibi cipse bakıyordu. Araştırmacı da neden az yememiz lazım diye sordu. Önce cevap vermedi, bir süre sustular. Sonra "Biliyor musun" dedi. Sohbet kesilsin istemiyor gibiydi ama aklına da ne söyleyeceği gelmemiş gibiydi. Araştırmacı nedenini tekrar sorduğunda; "Ara babamı sor merak ediyorsan" dedi. Araştırmacı da soracağını söyledi ve öğretmenin tabağına az koyduğunu yani tabağındakilerin hepsini bitirse bile gene az yemiş olacağını söyledi. Bunun üzerine T. rahatladı ve büyük bir zevkle yemeye başladı.

Mayıs Ayı Gözlemleri

Bu sıralar T.'yi okuldan dedesi almaya başladı. Baba sürekli yurtdışına gittiği için, o yokken T. ve annesi dedenin evinde kalıyordu. T. iletişime açık, konuşmayı çok seven bir çocuk olmasına rağmen dedesiyle hiç konuşmuyor, dedesi soru sorduğunda bile cevap vermiyordu ve onu gördüğü zaman suratı asılıyordu. Her seferinde babasının onu almasını beklediği için, dedesini gördüğünde hayal kırıklığı yaşıyor gibiydi.

Dede çok sert mizaçlı bir adamdı. T. giderken bize iyi akşamlar demediği için ona kızıyor ve zorla söyletmeye çalışıyordu. Araştırmacı da her seferinde "Bu yaştaki çocuklar vedalaşmaktan hoşlanmayabiliyor, bu çok normal" diye dedeyi sakinleştirmeye çalışıyordu. Dede de "Kuzenleri böyle değildi, ne dersem yaparlardı, bu bir acayip, çok inatçı" diyordu. Dede T.'nin farklı bir çocuk olmasını, çok zeki oluşuna bağlıyordu. Sürekli T.'nin ne kadar zeki bir çocuk olduğunu anlatıyordu. Eskiden kendisi ile hiç iletişime geçmediğini söylemişti ve "Anne babadan bize fırsat kalmıyordu" ifadesini kullanmıştı. Şimdi babası da olmadığı için T. ile daha çok vakit geçiriyorlardı ve bu durumdan memnun olduğunu dile getiriyordu.

T.'yi okuldan dedesi almaya geldiği bir gün, öğretmeni T.'ye gofret vermişti. Dedesi T.'nin gofret yediğini gördü ve birden sinirlendi. Neden yiyorsun bunu diye kızdı. Öğretmeni kendi verdiğini ve ailesinin bu konuda herhangi bir şey söylemediğini anlattı. Dede: "Olsun siz bilmeyebilirsiniz ama T.'nin bilmesi gerekiyor, size söylemesi gerekiyordu" dedi. Araştırmacı T.'nin o sırada çok utandığını ve üzüldüğünü hissetti. Dedeye bu yaştaki bir çocuğun bunu yapamayacağını, böyle konularda öğretmeni bilgilendirmeleri gerektiğini anlattı. Dede bu konuda T.'nin babasından daha sert gözükiyordu ve T. dedesinden çok çekiniyordu.

T., o günden sonra ikindi kahvaltısında, kurabiye, puding gibi yiyecekler olduğunda yemeyi reddediyordu. Her seferinde öğretmenin, o yiyeceklerin okulda yapıldığını zararlı olmadıklarını ya da tabağında az olduğunu söyleyip ikna etmesi gerekiyordu. Artık yemeğini kendi yemeyi eskisi gibi reddetmiyordu fakat bunu ancak oyuna çevrildiğinde yapıyordu. T. yemeği kaşığına alıyordu, araştırmacıya gözlerini kapat diyordu, kaşıktaki yemeği yedikten sonra, bakmasını istiyordu. Araştırmacı da boş kaşığa bakıp, yemek nereye gitti diye şaşırıyordu. Bu oyun bir süre sonra tabağındaki yemeği bitirmesi ile devam etti, araştırmacı T.'nin tabağına bakıp arkasını dönüyor ya da başka bir odaya geçiyordu, geri geldiğinde T. yemeğini bitirmiş oluyordu. Araştırmacı da kimin yediğini soruyordu. T.' de her seferinde farklı bir hayvan ismi söyleyerek onların yediğini söylüyordu. Bazen de "Canavarlar geldi, onlar yedi bütün yemeği sana hiç kalmadı" diyordu.

Haziran Ayı Gözlemleri

Bu dönem T. çok fazla içine kapandı. Eski neşesi yoktu, sohbet etmeyi çok sevmesine rağmen çok az konuşuyordu, hep yalnız oynamayı tercih ediyordu. Araştırmacı yanına gittiğinde her zaman onu oyunlarına dahil eden, hemen ona da bir rol veren T., ancak araştırmacı oyununa dahil olmaya çalışırsa izin veriyordu.

T. sınıfta işlenen bazı konuları bilmesine rağmen, kendisine sorulan hiç bir soruya cevap vermiyordu. Normalde T.'ye bir soru sorulduğunda cevabı bilirse de kendi ne biliyorsa onu anlatmaya başlıyordu. Şimdi ise hiç bir soruya cevap vermiyor, kendisine soru sorulduğunda çok tedirgin oluyordu. Sürekli acaba doğru mu yapıyorum, yanlış mı yapıyorum diye düşünüyor gibiydi. Su içmek ister misin, biraz daha yemek ister misin gibi sorulara dahi cevap vermekten kaçınıyordu.

T.oyunlarında bu dönem sürekli canavarlardan ve hayaletlerden bahsediyordu. Örneğin araştırmacı sınıfa girdiğinde, "Hayalet senin masandaki her şeyi çalacak" diyordu. Hayaletin adının sinsisi olduğunu söylüyordu. Nedeni sorulduğunda, onun çok sinsisi olduğunu, kimsenin onu göremediğini anlatıyordu. Araştırmacı "O zaman odama mı gideyim" diye sorduğunda, T.: "Gitsen de sen onu göremezsin " diyordu. Ancak kendisinin (Bazen bir kartal olarak, bazen bir polis olarak) araştırmacıyı koruyabileceğini, bu yüzden onun yanında kalması gerektiğini söylüyordu. T. araştırmacının odasına geldiğinde resim çizmek istemişti. Bir süre sessizce resim yaptıktan sonra araştırmacı ona ne çizdiğini sordu. "Babamın anneme hediye etmesi için canavar resmi yaptım" diye cevap verdi. Araştırmacı "Annen canavarları seviyor mu" diye sorduğunda, T. cevap vermedi.

T. sınıfta tek başına oynuyordu ve hiç konuşmuyordu. Araştırmacı T.'nin yanına giderek bir oyun kurmaya çalışmıştı. Oyun şu şekildeydi; duvarda asılı olan resim tablosu, müzik kutusu olmuştu. Araştırmacı müzik kutusundaki düğmelere bastığında çocukların bir ses çıkartması gerekiyordu. Oyuna önce A. dahil olmuştu, sonra onun çok eğlendiğini gören T. de oyuna katılmıştı. Tabloda açma-kapama, sesi arttırıp-kısma ve değiştir düğmeleri vardı. Araştırmacı her düğmeye bastığında, çocuklar istedikleri bir ses çıkartıyorlardı. Bir süre sonra çocuklar araştırmacıya hangi düğmenin ne işe yaradığını öğretmeye başlamışlardı ve yeni düğmeler yaratmışlardı. Araştırmacı bazen yanlış düğmeye basıyordu ve çocuklar çok eğleniyordu. T.'nin bu oyunu çok sevdiği, oynadıktan sonra daha keyifli olduğu

gözlemleniyordu. Oyun tekrar tekrar oynanıyordu ve zamanla değişik versiyonları olmuştu. Bazen aynı oyunun şarkı söylenen versiyonu, bazense hayvan sesleri çıkartan versiyonunu oynanıyordu. T. bu dönemde, araştırmacıya sık sık bu oyunu oynamak istediğini söylüyordu ve bunu şu şekilde dile getiriyordu; "Hani seninle oynadığımız müzik oyunu var ya, onu oynayalım mı?"

Temmuz Ayı Gözlemleri

T. oyunlarında sürekli polis oluyordu. Büyüdüğünde trafik polisi olacağını söylüyordu. Araştırmacıyla oynarken sürekli ona ceza yazıyordu. Arabasını yanlış yere park ettiğini, kırmızı ışıkta geçtiğini bu yüzden ceza yazdığını söylüyordu. Bazen sabah okula geldiğinde, babasıyla gelirken bu oyunu oynadığını, yolda yanlış yere park etmiş arabalara ceza yazdıklarını anlatıyordu.

Babası okul çıkışında T.'yi bir polisle tanıştırmıştı. Akşam eve gidince T. babasına, araştırmacıyı arayıp anlatmak istediğini söylemişti. Çok ısrar edince, babası araştırmacıyı arayıp, T. ile konuşmalarını sağladı. T. telefonda araştırmacıya; "Ben bir polisle tanıştım hem de gerçek polisti. Arabasına da bindim. Bir tek beni bindirdi arabasına çünkü benim büyüünce trafik polisi olacağımı anladı." diye büyük bir heyecan ve mutlulukla anlatmıştı.

T.'nin evde anne babasıyla oynadığı bir oyun vardı. Bu oyunu zaman zaman okulda da oynuyordu. Oyunda doymaz adında bir karga vardı ve bu karga gizlice odalara girip tüm yemekleri yiyordu. Okuldaki tüm çocuklar doymazı biliyordu. Yemek saatinde T. ve arkadaşları zaman zaman doymazın geldiğini ve bütün yemekleri bitirdiğini söylüyordu. Bazen de yemeğin başında, doymazın her an gelebileceğini ve yemekleri yiyebileceğini söylüyordu. Araştırmacı T.'ye doymazı sorduğunda, T. şu şekilde anlatmıştı; "Doymaz çok hızlıdır, sen onu göremezsin. O çok sinsî bir hayvandır. Yemeklerini yemezsen, o hepsini bitirir." T. bunları gülerek anlatıyordu, kötülüğü temsil eden bu karga, okuldaki tüm çocukların oyunlarına zaman zaman dahil oluyordu. Çizgi filmlerdeki iyi ve kötü karakterler gibi; örümcek adam ve kartal okulun süper kahramanları, doymaz ise kötülüğün sembolü gibi olmuştu. Sınıfta bir şey bulunamadığı zaman, çocuklar doymaz gelip almıştır diyordu. Bazen pencereden bakıp bir karga gördüklerinde T.'ye soruyorlardı, onun doymaz olup olmadığını. T. bazen hayır o gitti diyordu. Bazen de işte doymaz orada diye gösteriyordu. Bu oyunu hepsi T.'den öğrenmişti. T. bu oyunu oynarken çok eğleniyordu çünkü kendisi bir kartal olduğu

için, kargadan daha güçlü olduğunu, bu yüzden ondan korkmadığını söylüyordu. Ve araştırmacıya onu da koruyabileceğini söylüyordu.

T.'nin kabızlık sorunu, son dönemde düzelmiş gözükmekteydi. Araştırmacı, T. evde tuvaletini yaparken, annenin ona masal okuduğunu öğrenmişti. Aynı yöntem okulda da uygulanmaya başlandı. Öğretmeni T.'nin tuvaletini yapmakta çok zorlandığı anlarda, ona masal okuyordu ve bu yöntem işe yarıyordu.

T.'nin babası işi bırakmıştı bu yüzden T. artık dedesinde kalmıyordu. Baba zaman zaman erken gelip, T.'yi okuldan almadan önce onunla ve T.'nin arkadaşlarıyla bahçede oyun oynuyordu ve o anlarda T.'nin çok mutlu olduğu gözlemleniyordu. Duygu durumu daha iyiye gidiyordu, daha neşeli ve canlı gözüküyordu. Arkadaşlarıyla daha çok oyun oynamaya başlamıştı.

OLGUYA DAİR AÇIKLAMALAR VE YORUMLAR

T. okula uyum sürecinde babadan ayrılmakta zorlanmaktaydı. Erken Oidipal dönemde olduğu düşünülen T.'nin anneye hissettiği aşktan ötürü babaya duyduğu öfkenin, kendisine ve babasına zarar verebileceğinden korkmasının, babadan ayrılığı zorlaştırdığı düşünülmektedir. T. ile babasının çok yakın bir ilişkisi vardı ve çok iyi anlaşmaları gözlemlenmekteydi. T.'nin bu ilişkinin bozulmamasını istediği, babadan ayrılırken bu kaygıyı yaşadığı düşünülmektedir. T.'nin anne babasıyla yakın bir ilişkisi olduğu gözlemlenmekteydi. T.'nin babasının gerektiğinde annelik işlevlerini de yerine getiren bir baba olduğu gözlemlenmekteydi. O dönemde ailedeki anne baba rollerinin değiştiği, babanın anne, annenin ise baba rolüne geçtiği düşünülmektedir.

T. ile araştırmacı arasında oynanan oyunda, T. yanaklarını saklamaktaydı ve her defasında onları anne babasına götürceğini söylemekteydi. Bu oyunun T.'ye anne babayı hatırlattığı ve okul ile ev arasında bir bağ kurmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir. Araştırmacının oyunda T.'nin yanaklarını araması ve çok sevdiğini söylemesi, aslında kendisinin arandığını ve sevildiğini araştırmacının oyunla anlatım biçimiydi. Bu oyun sayesinde T.'nin okulda onu arayıp bulan ve seven birinin varlığını gördüğü ve bu durumun okula alışma sürecini kolaylaştırdığı düşünülmektedir. T. başlangıçta özellikle zorlandığı anlarda yanaklarını eve götürceğini söylemekteydi, bu sözlerin onun henüz alışamadığını söyleme biçimi olduğu düşünülmekteydi. Bu oyunda kontrol T.'nin elindeydi ve bunun onu rahatlattığı gözlemlenmekteydi.

T. dedesinin (babanın babası) en büyük evleri yaptığını anlatmaktadır. Dedenin burada baba rolünde olduğu ve T.'nin baba figürü ile özdeşim kurmaya çalıştığı düşünülmektedir. T.'nin güçlü hayvanları sevmesi ve onlarla oynamayı tercih etmesi, erkekliği düşündürürken, T.'nin kafasındaki erkek figürünün (baba figürünün) güç ve gurur gibi olumlu özellikler taşıdığı düşünülmektedir. T. 'nin en sevdiği hayvan olan kartalın babasını temsil ettiği düşünülmektedir. Arkadaşıyla oynadığı oyun sırasında, T.'nin kartalın en güçlü olduğunu savunması, arkadaşına kabul ettiremediği için ona küsmesi, babayı güçlü tutma çabası olarak yorumlanmaktadır. Ardından babasına yaptığı kartal resmini göstermesi, onu nasıl savunduğunu gösterme çabası olarak düşünülmektedir. Burada T.'nin baba ile özdeşim kurmaya çalıştığı düşünülmektedir.

T.'nin babası futbol antrenörüydü, sürekli erkeklerle birlikte olmasına rağmen annesel işlevleri de yerine getirebilen bir baba olduğu gözlenmekteydi. T. ile daha kadınsı olan evcilik gibi oyunları dahi büyük bir keyifle oynamaktaydı. Babanın bu özellikleri, kadınsı yanıyla barışık olduğunu düşündürmektedir.

T. 'nin şeker, çikolata gibi yiyecekler yerken, büyük bir suçluluk duygusu yaşadığı gözlemlenmekteydi. Baba ve dede tarafından T.'ye yaş olarak yapabileceğinden fazla sorumluluklar verildiği gözlemlenmekteydi. Örneğin çikolatanın çok az yenmesi gerektiğini, babanın T. ile konuşmalarında sürekli olarak vurguladığı gözlemlenmekteydi. Fakat T. önündeki çikolatanın az mı çok mu olduğunu anlayamamaktaydı. Bazen gizli gizli yemekte bazen de yemekten kaçınmaktaydı. Aynı şekilde dedenin öğretmene siz bilemeyebilirsiniz ama T.'nin şeker yememesi gerektiğini bilmesi gerekirdi sözleri, T.'nin üzerinde bu konuyla ilgili büyük bir baskı olduğunu düşündürmekteydi. Özellikle babada ve dedede fiziksel görünüme karşı ciddi bir hassasiyet olduğu ve bunu T.'ye de yansıttıkları gözlemlenmekteydi.

T.'nin doğum günü partisinde anne baba okula gelmişti. Orada çekilen aile fotoğrafında T.'yi baba kucağında tutmaktaydı, yüzü ve bedeni anneye dönüktü, anneye burun buruna bir poz vermişlerdi(sanki iki sevgili gibi). Burada anneye çocuk arasındaki aşk gözlemlenmekteydi. Bu sırada T. eliyle babasının gözlerini kapatmıştı. Anneye yaşadığı bu yasak aşkı sanki babadan gizlemeye çalışır gibiydi.

T. bazen günlerce kakasını tutabiliyordu ve okulda yapmak istemiyordu. Bu durumun daha önce yaşadığı kabızlık probleminden kaynaklandığı, canının yanmasından korktuğu düşünülmektedir. Aynı zamanda T.'nin aslında içinde tutmak istediğinin anne olduğu, baba da gidince, içindekileri bırakmanın daha zor olduğu düşünülmektedir. Daha sonra okulda uygulanan masal okuma yönteminin, T.'ye anneselliği çağrıştırdığı ve onu rahatlattığı gözlemlenmiştir.

T. dedesinde kaldığı dönemlerde iyice içine kapanmıştı, üzerinde hep bir tedirginlik vardı. Sinmiş ve korkmuş gözükmekteydi. Babanın yokluğunun ve dedenin otoritesinin T.'nin üzerindeki olumsuz etkileri gözlemlenmekteydi. Önceden T.'nin iyi babayı koruyabilmek için dedeyle babayı, iyi baba ve kötü baba olarak splitt ettiği düşünülmekteydi. Bu dönemde babanın gitmesiyle birlikte sanki T.'nin düşlemindeki iyi babanın gittiği ve kötü babayla kaldığı düşünülmektedir. Oidipal korkuların olduğu bu dönemde, T.'nin zihnindeki kötü

babayla baş başa kalmasının ona iyi gelmediği düşünülmektedir. Okulda sürekli olarak babayla oynadığı oyunları sürdürmeye çalışması, babasının gittiği yerlere gitmesi, iyi babayı arayışının ve onu canlı tutma çabasının göstergesi olarak yorumlanmaktadır. T. belki de Oidipal öfkesinin babasına zarar verdiğini düşünmüştü ve bunun pişmanlığını yaşamaktaydı. T.'nin o dönemde sorulan sorulara cevap vermekten kaçınması, isteklerini dahi rahatça söyleyemeyecek bir duruma gelmesi, çok durgun ve çekingen tavırları T.'nin depresif bir konumda olduğunu ve katı bir üstbenlik gelişimi içinde olduğunu düşündürmekteydi.

Çocuklukta konulan yasakların içselleştirilmesi ile üstbenlik gelişimi gerçekleşmektedir. Burada baba işlevinin önemi görülmektedir. Çocuk ilk aşamada, yasağı koyanın cezasından korkar. Çocuk, otorite olmadığında ise dürtülerini kontrol edemez. Ancak, dışarıdan gelen yasak içselleştirildiği zaman artık yasağı koyan üstben olacaktır. Bununla birlikte denetleme mekanizması olarak ortaya çıkan üstben, dürtülerin uygun şekilde doyumunu sağlamaya çalışan benlikle çatışma halinde olup, bu çatışmanın sonucunda suçluluk duygusu ortaya çıkacaktır. Böylece kişi yalnızca yaptıklarından değil dürtüsel isteklerinden bile suçluluk duyacaktır. Çünkü artık üstbenlik yani denetleme mekanizması dışarıda değil içeridedir. Üstbenliğin çok katı olduğu durumlarda, yoğun suçluluk duygusu meydana gelmektedir (Freud, 1930).

Freud, içsel süreçlerle beraber katı üstben oluşumuna neden olabilecek iki ebeveyn tutumundan söz eder. Bunlar aşırı sertlik ve aşırı müsamakarlıktır. Aşırı yumuşak ve şefkatli olan bir baba da aynı katı bir baba kadar çocukta aşırı sert bir üstbenlik oluşumuna neden olmaktadır. Çünkü çocuk gördüğü sevginin karşısında var olan saldırganlığını dışarı yöneltecek hiçbir yol bulamayıp bu kez içe yöneltecektir. Freud, katı üstbenin oluşumunda ebeveynlerin etkisini şöyle sıralar: “Saldırganlığı uyandıran dürtü engellenmesi ve saldırganlığı içe aktararak üstbene atfeden sevgi deneyimi” (Freud, 1930: 130).

OLGU SUNUMU-III

OKULA UYUM SÜRECİ

Y. 4 yaş 3 aylık, erkek çocuk. İlk gün Y. ile annesi görüşmeye gelmişti. Görüşme sırasında anne, Y.'nin özel bir durumu olduğunu, dil terapisine gittiğini, terapinin iyi geldiğini belirtmişti. Y. ile anne aralarında özel bir dil geliştirmişlerdi. Y.'nin söylediklerinin bir kısmı zor da olsa anlaşılırken, çoğu anlaşılmamaktaydı. Elbette anne Y.'nin her dediğini anlamaktaydı.

Y. son bir senedir annesiyle birlikte bir çok farklı okul gezmişti. Anne, Y.'nin hiç bir okula adapte olamadığını, kendisi okuldan gittiği anda Y.'nin kıyameti koparttığını, kendini yerden yere atıp kafasını duvarlara vurduğunu bu yüzden öğretmenlerin de arayıp anneyi geri çağırdıklarını anlatmıştı. Sene başında bir okulda, kendinden küçüklerin olduğu oyun grubuna bile katılamadığını belirtmişti. Annenin Y.'nin okula alışabilmesi ile ilgili endişeleri vardı fakat bir yandan da onun çok yol kat ettiğini geçen seneye göre çok olgunlaştığını söylemekteydi.

Araştırmacı ile anne konuşurken, Y. bahçede oyun oynamıştı. Çok hareketliydi, bahçedeki tüm arabalara biniyor ve çok hızlı kullanıyordu. Arabadan indiği anda başka bir arabaya ya da oyuncağa doğru koşuyordu. O kadar hızlı hareket ediyordu ki, öğretmen kendine zarar vermesinden korkmuştu. Bu yüzden Y.'yi bir kaç defa uyarılmıştı. Y. öğretmenin söylediği hiç bir şeyi ilk seferde yapmıyordu. Öğretmen her dediğini kendinden emin bir şekilde bir kaç defa tekrar ediyordu, sonunda Y. öğretmenin dediğini yapıyordu. Anne Y.'nin kurallara alışık olmadığını, daha önceden gittiği okullarda bu konuda çok zorlandığını. Y.'nin hayır kelimesine çok sinirlendiğini, öğretmenin bu konuda çok hassas davranması gerektiğini söylemişti. Fakat öğretmen ile Y. arasındaki ilk ilişkide bunların hiç biri olmamıştı. Y. kurallara alışık bir çocuk değildi ama öğrenmeye açık olduğu gözlemlenmekteydi.

İkinci gün Y. okula çok mutlu bir şekilde gelmişti. İlk gün öğretmeni ve araştırmacı dışında kimseyle iletişime geçme fırsatı olmamıştı. Okulda kimseyi tanımıyordu fakat hiç bir tedirginliği yoktu. Annesini okulun içine dahi sokmak istememişti. Kapıdayken annesini

öpmüş ve "Sen git" diyerek annesini itmişti. Y. bunu yaparken gülümsüyordu ve çok heyecanlı gözükmekteydi. Araştırmacının bu noktada Y.'nin annesini çok sevdiğini fakat aynı zamanda boğulmuş ve nefes almaya ihtiyacı olan bir çocuk olduğunu düşünmekteydi.

Annenin anlattıklarından sonra Y.'nin anneyi bu kadar rahat bırakması herkesi şaşırtmıştı. Araştırmacı anneyi arayıp haber vereceğini söylemişti fakat anne bunu beklemeden 10 dakika içinde, Y.'yi sormak için okulu aramıştı.

I. GÖRÜŞME-ANNE BABA GÖRÜŞMESİ

Anne eşiyle geldiği bu görüşmede her zamankinden daha farklıydı. Kıyafetine daha çok özen göstermiş ve saçlarını yaptırmıştı. Baba her zamanki gibi gene çok bakımlıydı. İkisi arasında bir gerginlik olduğu hissedilmekteydi fakat dışarıya karşı her zamanki gibi çok güler yüzlüydüler.

Anne hamileyken kız çocuk çok istediğini hatta çocuk odasını kız çocuğa göre yaptığını dile getirmişti. Y.'nin odasından hoşlanmadığını ve bu yüzden orada vakit geçirmiyor olabileceğini söylemişti. Anne Y.'nin tek başına çok az oynadığını, sürekli olarak kendisini istediğini ve çoğu zaman oyun odasında oynadığını anlatmıştı. Baba da annenin bu söylediklerini kafasıyla onaylıyordu. Anne zor bir hamilelik dönemi geçirdiğini, o dönemde işiyle ve ailesiyle ilgili sıkıntılar yaşadığını anlatmıştı. Anne hamilelik döneminden bahsederken şu sözleri kullanmıştı: "Hamileyken inşallah yüzü babasına benzesin ama huyu benzemesin diyordum. Maalesef ikisi de babasına benzedi." Baba bu sırada gülerken açıklama ihtiyacı duyuyor, "Benim biraz sinirli bir yapım var da, eşim bundan bahsediyor."

Y. sezeryan ile doğmuştu. Anne Y.'nin vaktinde doğduğunu, doğum öncesinde ya da sonrasında herhangi bir sorun yaşanmadığını söylemişti. Y. 7 aylıkken diş çıkartmaya başlamış, 14 aylıkken yürümeye başlamış, 22 aylıkken de konuşmaya başlamıştı. Y.'nin ilk söylediği kelime "baba" idi. Araştırmacının sorduğu bu sorulara tüm yanıtları anne vermişti, Y.'nin ilk kelimesinin baba olduğunu söylediğinde, baba gururlu bir ifadeyle gülümsemişti.

Anne Y.'yi 2 yaşına kadar emzirdiğini, o zamana kadar iş yerindeki tüm izinlerini kullandığını sonrasında da Y. için işi bıraktığını, bu okulla birlikte ilk kez ayrı kaldıklarını belirtmişti. Önceki anaokulu deneyimlerinde hiç ayrılmadıklarını, bu seneye kadar hep anneli

çocuklu oyun gruplarına gittiklerini, ilk anaokulu deneyimlerini Y. 22 aylık olduğunda yaşadıklarını anlatmıştı. Y. 38 aylıkken tuvalet eğitimi almış, 48 aylık olduğunda tam olarak tuvalet alışkanlığını kazanmıştı. Anne bu durumun kendinden kaynaklandığını, Y.'nin aslında tuvaleti geldiğinde söylediğini fakat kendisinin geceleri bez bağlamaya devam ettiğini belirtmişti. Şuan ise geceleri Y.'yi uyandırıp tuvalete götürdüğünü söylemişti.

Y. kendi odası olmasına rağmen, geceleri anne babayla birlikte yatıyordu. Anne bazen de babanın sıkıştığı için salona gidip yattığını söylemişti. Araştırmacı yaş itibariyle ayrı yatmalarının daha doğru olduğunu söylediğinde, anne " Haklısınız aslında 2 yaşına kadar ayrı yatıyordu, sonra babası kıyamadı ve yanımıza aldı" cevabını vermişti. Burada anne baba için bir kaç defa "Çok iyi bir insan ama Y. ile biraz daha ilgilenmesi lazım" sözlerini kullanmıştı. Bunu söyledikten sonra anne Y.'yi emzirirken aynı yatakta olmanın daha kolay olduğunu, biraz kendisinin de tembelliğinden kaynaklandığını söylemişti. Anne burada çelişkili ifadeler kullanmıştı, ardından gerçek nedeni söylemişti. Anne şu sözleri eklemişti: " Yatak konusunda haklısınız ama işte benim kocam çok sık iş seyahatine çıkıyor. Ayda 10-15 gün evde olmuyor. O zaman tabii benim için de iyi oluyor, ben de alıştım yatakta sarılabileceğim biri olmasına, bir nefes olmasına. Ama haklısınız, yapacağım o zaman önce odasını değiştirip Y.'nin daha çok seveceği bir hale çevireceğim"

Anne Y.'nin konuşma problemini "Tam, akıcı konuşmıyor" sözleriyle ifade etmekteydi. Araştırmacı evde kuralları kimin koyduğunu sorduğunda anne bazen kendisinin bazen de babanın koyduğunu söylemişti. Baba burada araya girerek "Aslında benim koyduğum kurallar pek dinlenmiyor" demişti. Anne cevap olarak "Y.'ye daha çok vakit ayırsan seni de dinler" demişti. Ardından anne araştırmacıya açıklama yaparak "Eşim Y. ile vakit geçirmekten sıkılıyor."

Baba burada araya girerek " Benim de bir şikayetim var. Ben oğlumla hiç yalnız kalıp vakit geçiremiyorum, üçümüz bir arada olunca mutlaka olay çıkıyor. Biz konuşunca bile Y. kavga ediyoruz sanıyor herhalde hemen bağırmağa başlıyor. Öyle olunca ben de dayanamayıp, gidiyorum." Anne: " İlgi için yapıyor bunu" Araştırmacı: "Siz Y.'yi almaya geldiğinizde de buna benzer bir tablo yaşanıyor, Y. çok heyecanlanıyor ve bağırmağa başlıyordu. Bu konuda ilerleme kaydetmeye başladık biliyorsunuz." Anne: "Tabi çocuk alışık değil ailecek vakit geçirmemize ondan" Anne araştırmacıdan destek istermiş gibi bakarak; " O daha sakın olsa, beraber vakit geçirseler daha iyi olmaz mı?" Baba: Ben de oğlumla vakit

geçirmek istiyorum. Şöyle baba oğul çıkıp gezelim istiyorum. Lütfen annesine söyleyin o da buna izin versin." Anne: Ben niye izin ver miyim, sen hemen sıkılıyorsun. Tabi ki Y.'nin babasıyla vakit geçirmeye ihtiyacı var, ben de bunu söylüyorum zaten." Araştırmacı Y.'nin hem ailecek hem de babasıyla baş başa vakit geçirmeye ihtiyacı olduğunu söylemişti. Sonunda anne ile baba anlaşmaya varmış gözükmekteydi. Baba hem ailecek hem de Y. ile yalnız daha çok vakit geçirmeye söz vermişti.

Ebeveynlerin Kendi Aileleriyle İlgili Paylaşımları:

Baba: Ben babasız büyüdüm, eşim de. Eşimin kaderi bu, gerçi o anneannesinde büyümüş. Annem dünya tatlısı bir kadındır, çok fedakardır.

Anne: Benim babam işinden dolayı çok gezerdi, onunla pek vakit geçiremezdik. Annem de iyi bir kadındır ama ben daha çok anneannemle büyüdüm diyebilirim.

ANNE-BABA GÖRÜŞMESİ (EK GÖRÜŞME)

Bu görüşme araştırmacının okulda verdiği bir seminer sırasında ve sonrasında gerçekleşmişti. Anne bu kez çok daha bakımlıydı. Baba her zamanki gibi bakımlı ve neşeli gözükmekteydi. (Annenin normalde çok bakımsız olup, bu tarz aktivitelere bu kadar özenerek hazırlanması araştırmacıya sosyal bir hayatının olmadığını düşündürüyordu, babanın ise kendine ait bambaşka bir hayatı var gibiydi.)

Anne baba bu seminere birlikte gelmişlerdi. Araştırmacı yalnızca annenin geleceğini düşünmüştü ve babanın da gelmesine şaşırılmıştı. Seminer konusu "Ebeveyn Tutumları" idi. Araştırmacı aşırı koruyucu anne baba tutumunu anlatırken (Burada Y.'yi düşünerek) "Bazı anne babalar çocukları 5-6 yaşına gelmiş olsalar bile onlara hala bebekmiş gibi davranabiliyorlar." demişti.

Anne: "Ben bu tutumla ilgili söylediklerinizin hepsini yapıyorum ama benim çocuğum çok normal, çok zeki, iletişimi çok kuvvetli ve sosyal. Ayrıca 5 yaşındaki bir çocuk acıktığını bilemez ki, tabi ki yemek saatini ben belirleyip, ben yedireceğim." Araştırmacı, o yaştaki bir çocuğun acıktığını bilebileceğini ve kendisinin yiyebileceğini, tüm çocukların okulda yemeklerini çok başarılı bir şekilde yediklerini söylemişti.

Seminer sonrasında anne baba ve araştırmacı konuşurken, baba anneyi suçlamaya başlamıştı. Baba: "Y. senin yanında böyle oluyor. Benim yanımda her şeyi kendi yapıyor. Biz yalnızken çok iyiyiz. Beni dinliyor, sen gelince her şey bitiyor, hemen şımarıyor ve hiç bir şey dinlemiyor. Yalnız da bırakmıyorsun bizi. Anne: "Seni çok az grdg için öyle oluyor. Biz yalnızken de gayet iyi. Bizi hep birlikte görmeye alışık değil ocuk, ne yapacağını şaşırıyor." Araştırmacı burada Y.'nin hem anne babasıyla birlikte vakit geçirmeye hem de babasıyla yalnız vakit geçirmeye ihtiyaç olduğunu bir kez daha vurgulamıştı.

II. GÖRÜŞME- BABA GÖRÜŞMESİ

Baba görüşmeye zamanında gelmişti. Çok neşeli ve heyecanlı gözükmekteydi. Baba oturur oturmaz Y.'nin durumunu ve hala konuşmamasının normal olup olmadığını sormuştu. Araştırmacı yaşıtlarına göre Y.'nin dil gelişiminin geride olduğunu, fakat bunun zekası ile ilgili olmadığını, Y.'nin zeki bir ocuk olduğunu söylemişti. Araştırmacı konuşmanın bir ihtiyaç olduğunu fakat çocukların anneleri ile konuşmadan da anlaşabildiklerini, bu yüzden bir çocuğun babasıyla ya da başkalarıyla olduğu zaman ancak konuşmaya ihtiyaç duyduğunu anlatmıştı. Aynı şekilde okulda da insanlarla anlaşmak için dile ihtiyaç olduğunu, bu yüzden okul ortamının faydalı olduğunu söylemişti. Baba burada araya girerek: " Ben de söylüyorum eşime, her dediğini anlama bazen anlamadım diyip doğrusunu sylet diye" demişti. Baba araştırmacıya (zlerek): "Ben Y.'nin bir çok dediğini anlayamıyorum, geri okula başladığından beri biraz daha iyi. Sizler burada onu anlayabiliyor musunuz, merak ediyorum. Mesela annesi gerçekten de her dediğini anlıyor." Araştırmacı Y. ile vakit geirdikte daha çok anlamaya başladıklarını fakat hala her şeyi onların da anlayamadığını söylemişti.

Araştırmacı Y. ile ne kadar vakit geçirebiliyorsunuz sorusuna çok fazla vakit geçiremedikleri cevabını vermişti. Araştırmacı: "Y. ile vakit geirebildiğiniz zamanlarda onunla oyun oynuyor musunuz? " Baba: "Yok işte o yok ben de. Oyun oynayamıyorum, başım kaldırmıyor gürültüyü."

Araştırmacı: "Peki hiç sohbet ediyor musunuz?" Baba: "Hayır. şöyle oluyor ben size anlatayım. Ben eve geliyorum, Y. bağırmaya başladığı zaman hadi bana eyvallah diyip gidiyorum. Annesi de sakinleştirmek için hemen televizyonu açıyor."

Araştırmacı: "Böyle zamanlarda enerjisini atması, sakinleşmesi için bazı oyunlar oynayabilirsiniz onunla, mesela futbol gibi." Baba: "Evet futbol olabilir ben çok severim, bir kaç defa da oynamıştık. Y. de çok seviyor zaten topla oynamayı."

Araştırmacı: "Bu tarz rekabet içeren oyunlar oynadığınızda kim yeniyor?" Baba: "Y. yeniyor tabi, bir kere ben yenmişim, kıyameti koparttı, ağzımın payını aldım o gün." Baba Y. ile geçirdiği vakitleri hatırlayınca kendiliğinde anlatmaya başlamıştı: "Aslında çok hevesleniyorum, onu alıyım birlikte gezelim, yemeğe götürüyüm oğlumu. Ama olmuyor işte annesi bizi yalnız bırakıyor. Üçümüz olunca da kıyamet kopuyor."

Baba burada mümkünse Y.'yi kameradan izlemek istediğini söylemişti. Y. 'yi izlerken baba çok mutlu ve heyecanlı gözükmekteydi. Baba oğlunu almak istediğini söylemiş, Y. babayı görünce büyük bir coşkuyla babanın kucağına atlayıp onu öpmeye başlamıştı.

III. GÖRÜŞME- ANNE GÖRÜŞMESİ

Anne bakımsız, bitkin ve solgun gözükmekteydi. Buna rağmen her zamanki gibi çok güler yüzlüydü. Anne Y.'nin okulda geçirdiği vakit dışında tüm zamanlarını beraber geçirdiklerini söylemişti. Araştırmacı birlikte neler yaptıklarını sorduğunda anne, oyun oynadıklarını, alışverişe gittiklerini, parka gittiklerini söylemişti. Anne Y. ile evcilik, lego, puzzle, araba gibi oyunlar oynadıklarını ve son dönemde Y.'nin boyama yapmayı çok sevdiğini söylemişti. Araştırmacı Y.'nin gün içinde ne kadar televizyon izlediğini sorduğunda, anne 3-3.5 saat yanıtını vermişti, nefes almak için zorlandığı zamanlarda televizyonu açtığını açıklamıştı.

Anne burada anlatmaya devam etmişti: "Babası ilgilenmiyor hiç, Y. de onun ilgisini çok istiyor. Sanki hep babası kaçacakmış gibi hissediyor bence. (Bunu hisseden Y. mi kendi mi?) Eşim bazen eve geldiğinde aşağıdan arıyor, Y. uyudu mu diye, uyumamış olursa tamam o zaman uyusun ben öyle gelirim diyip annesine gidiyor. Eşim annesine çok düşkündür. Kayınvalidem de erkeklere asla hayır diyemez, ne deseler haklısın der, oğluna da eşine de. Hatta bazen biz eşimle tartıştığımızda, ona haklısın diyor sonra oğlunun arkasına geçip aslında sen haklısın ama sus hayır deme diyor. Zaten eşimde bu duruma alışmış, bana da sürekli bana hayır deme diyor."

Anne eşi ile aralarında hem kültürel hem de eğitim olarak çok farklılıklar olduğunu, aile yapılarının da farklı olduğunu, kendi babasının zamanında onu uyardığını ama o zaman çok aşık oldukları için bunu göremediklerini anlatmıştı. Anne Y.'nin eskiden çok daha sinirli olduğunu, kendi boğazını sıkmak gibi kendine zarar verecek hareketlerde bulunduğunu söylemişti. Araştırmacı Y.'nin bu tarz davranışları gördüğü bir durumun yaşanıp yaşanmadığını sormuştu. Anne şu yanıtı vermişti, "Evet, bizim iyi bir evliliğimiz yok maalesef, babası da çok sinirli. Y.' de babasını taklit ediyor, o da ben de söylüyoruz yanlış olduğunu, ben diyorum baba yanlış yapıyor diye ama dinlemiyor gene onun yaptığını yapıyor. Tabii babası sinirlenip bir şeyleri fırlatınca o da fırlatıyor."

Anne Y.'nin konuşmasıyla ilgili yaşadığı sıkıntının babasına olan bu öfkeden dolayı bir tepki olabilir mi diye sormuştu. Araştırmacı hiç konuşmasaydı böyle düşünülebileceğini fakat Y.'nin konuştuğunu söylemişti. Aynı zamanda araştırmacı Y.'nin aşırı hareketliliğinin ve öfkeli halinin bir şeye tepki olabileceğini söylemişti. Araştırmacı Y.'nin hayatında babanın daha çok var olmasının, ona iyi geleceğini anlatmıştı. Anne: "Ben çok konuştum, Y.'nin psikoterapisti de çok söylemişti ama değişmiyor, umarım siz konuşunca değişir." yanıtını vermişti.

Araştırmacı, "Sizin de karı koca olarak zaman zaman baş başa vakit geçirmeye ihtiyacınız vardır." Anne: (Çok içten bir şekilde) "Ah evet olmaz mı kesinlikle var." Araştırmacının söylediği bu cümlenin annenin hoşuna gittiği ve anlaşıldım duygusunu yaşadığı düşünülmüştür.

Anne Y.'nin dil problemi çözüldüğünde her şeyin çözüleceğine inandığını, Y.'nin anlaşılmadığı için de sinirlendiğini söylemişti. Y.'yi anlatırken, bir konuda ona hayır dediğinde, sert bir tutumla bir şey yasaklandığında, Y.'nin bunu inadına yaptığını ama mantığı ve nedenleri açıklandığında söz dinlediğini söylemişti.

Y. öğretmeni okulda ona hayır dediğinde onu dinliyordu elbette bazı durumlarda açıklamaya ihtiyaç duyuyordu her çocuk gibi fakat annenin dediği gibi hayır kelimesine sert bir tepki göstermemekteydi. Anne bu durumu daha öncede dile getirmişti her seferinde de psikoterapistimiz de aynı şeyi söylüyor demekteydi.

Bu görüşme yapıldığında anne bir hafta önce psikoterapiyi bıraktıklarını söylemişti. Bunu söylerken araştırmacıya siz öyle demiştiniz ifadesini kullandı. Anne Y. okula ilk başladığı zaman psikoterapiyi bırakmayı düşündüklerini dile getirmişti. Araştırmacı da bunu tavsiye etmediğini, okul ile terapinin bir arada daha etkili olacağını belirtmişti. Anne kararında ısrarcı olunca, araştırmacı en azından altı ay daha bu şekilde devam edip sonra duruma göre bu kararı tekrar değerlendirmenin daha doğru olacağını söylemişti. Anne ise burada araştırmacıya siz de altı ay sonra bırakabilirsiniz demiştiniz ifadesini kullandı. Ardından anne konuşmasına şöyle devam etmişti, "Hem artık siz de varsınız, Y. zaten sizi çok seviyor. Eşim de okulun çok daha yararlı olduğunu, psikoterapinin fazla bir işe yaramadığını söylüyor. Aslında tabi ki işe yaradı, Y. terapiye başladığında yalnızca 10 kelime biliyordu. Ama ben de okulla beraber gerek kalmadığını düşünüyorum"

Araştırmacı burada çocuklarla okul ortamında çalışmakla, klinik ortamda çalışmanın arasındaki farktan bahsedip, kendisinin psikoterapiyi önerdiğini, gittikleri kişiden memnun değilse, bir başkasını da önerebileceğini söylemişti. Fakat anne bir süre ara vermek istediklerini söylemişti.

Anne: " Y. konuşması geç olduğu için ilkokula başladığında arkadaşlarından geri kalır mı? Araştırmacı: "Kesin böyle bir şey olur ya da olmaz diyemem. Öncelikli olarak Y.'nin şuan ki durumuna odaklanmanın daha doğru olacağını düşünüyorum. Şuan tek söyleyebileceğim Y.'nin konuşması bu şekilde devam ettiği sürece ilkokula zamanında başlayamayacağı." (Araştırmacı burada bir gerçeğe dikkat çekerek annenin konu ile ilgili endişelenip ciddiye almasını hedeflemişti) Anne: "Tabi zaten bu şekilde olursa geç başlatırım. Araştırmacı bunu yaşamamak için Y.'nin psikoterapiye devam etmesinin önemini bir kez daha vurgulamıştı. Anne: "Şuan biraz ara vereceğiz. Zaten tatile de gitme durumumuz var. Böyle bir şeye karar verirsek, mutlaka sizden tavsiye isteyeceğim."

IV. GÖRÜŞME- BABA GÖRÜŞMESİ

Baba görüşmeye geldiği anda, görüşmeye başlamadan önce Y.'yi kameradan izlemeyi rica etmişti. İzlerken gene çok neşeli, heyecanlı ve meraklı gözükmekteydi. Baba Y.'ye bu sıralar çok vakit ayıramadığını, işlerinin yoğun olduğunu ve sürekli iş seyahatinde olduğunu, görüşmeye bile zor geldiğini söylemişti. Baba eşiyile de vakit geçiremediklerini, hiç bir özel hayatlarının kalmadığını dile getirmişti.

Baba: "Eşime diyorum annene bırak ya da babaannesine bırakalım yemeğe çıkalım, bir de benim annemler üst katımızda oturuyor düşünün, ama yok güvenemiyor, Y. durmaz diyor. Arkadaşlarım çocuklarını bakıcıya bırakıp tatile yurt dışına bile gidiyor, çok özeniyorum onlara. Ben de söylüyorum eşime hatta iş seyahatlerime bile çağırıyorum ama Y.'yi bırakamıyor. Benim eşim çok iyi hatta mükemmel bir anne kabul ediyorum ama çok fazla pımpirikli. Biz mesela Y. ile yalnız olduğumuzda hiç bir problem yaşamıyoruz. Örneğin bir lokantaya gittik yemek yemeğe, ben diyorum yemezse yemesin. Ama annesi illa yiyecek diyor, zorla yedirmeye çalışıyor. Biz mesela yalnızken lokantaya götürdüm, yemek geldi. Y. yiyecek misin hayır, tamam kaldır, ne yiyeceksin, köfte, tamam köfte getir. Onu da mı yemiyor, kaldır diyorum garsona. Sonunda dur acıktı Y. diyor ve yemeye başlıyor."

Araştırmacı Y.'de okula başladığından beri herhangi bir gelişim gözlemleyip gözlemlemediğini sorduğunda baba anlatmaya başlamıştı. Y.'nin konuşmasında gelişme olduğunu, okulun faydasını gördüklerini son 6 aydır gelişim olduğunu ve son 1 aydır daha da çok olduğunu, Y.'nin artık evde daha sakin olduğunu, bağırmasının çok azaldığını söylemişti. Evde Y.'nin yapmaması gereken bir şey olduğunda anne baba öğretmenin kızar demektedir ve bunu duyan Y. o davranışından vazgeçiyordu. Baba Y.'nin evde öğretmeninden bahsettiğini anlatmıştı. Öğretmenin verdiği bir ödevi yaparken Y.'ye yardımcı olduğunu söylemişti. Araştırmacı Y.'nin okuldaki kurallara tamamen alıştığını hatta kurallara uymayan arkadaşlarını uyardığını söylediğinde, baba çok sevindiğini söylemişti. Baba araştırmacının evde kullanılmak üzere yolladığı aile katılım yazısını okuduğunu, çok hoşlandığını hatta orada okuduktan sonra Y. ile birlikte evi topladıklarını anlatmıştı.

V. GÖRÜŞME- BABA GÖRÜŞMESİ (EK GÖRÜŞME)

Baba bu görüşmeyi kendi talep etmişti. Y.'nin durumunun normal olup olmadığını merak etmekteydi. Arkadaşlarının Y.'den küçük çocukları olduğunu, geçen hafta onları gördüğünü ve çok güzel konuştuklarını dile getirmişti. Araştırmacı Y.'nin konuşmasının yaşlılarından geride olduğunu, okula başladığı günden bu yana ilerleme kaydettiğini fakat yine de bir desteğe ihtiyacı olduğunu söylemişti. Baba araştırmacıya kendisiyle açık konuşabileceğini, Y.'nin nesi olduğunu sormuştu. Araştırmacı Y.'nin zeki bir çocuk olduğunu fakat duygusal açıdan yaşlılarından geride olduğu için, zihinsel açıdan da yeterli ilerlemeyi kaydedemediğini, anne ile çok iç içe bir ilişkide olduklarını, biraz daha ayrışmaları gerektiğini, bu konuda kendisinin de yapabileceklerinin olduğunu anlatmıştı.

Baba "Yani eşimden kaynaklı bir durum var dimi, lütfen benimle açık konuşun. Bu konuşma aramızda kalacak." Araştırmacı: "Elbette anne ile olan ilişki her zaman çocuklar için çok önemlidir. Aynı şekilde baba ile olan ilişki de." Baba: "Peki eşim psikoterapiye gerek olmadığını söylüyor fakat annemler de kesin gitmesi gerektiğini düşünüyor. Ben de size sormak istedim. Gerçekten gerek var mı?"

Araştırmacı, Y.'nin psikoterapiye ihtiyacı olduğunu, ilkokula az bir zaman kaldığı için de acele etmeleri gerektiğini, bunu daha önce eşiyile de paylaştığını, psikoterapi ve okul bir arada olduğunda daha etkili ve daha hızlı bir çözüm olacağını anlatmıştı. Baba bu konuşmanın sonunda araştırmacıdan psikoterapist tavsiyesi isteyerek, eşini ikna edip ne olursa olsun Y.'yi psikoterapiye başlatacağını söylemişti.

Bu görüşmenin üzerine baba eşiyile konuşmuştu. Anne okula geldiğinde araştırmacıdan psikoterapist numarası istemişti. Baba araştırmacıyı arayıp randevu aldıklarını bildirmişti ve yardımı için teşekkür etmişti. Y. psiterapiye başlamıştı fakat bir süre sonra anne, Y.'nin bademcik ameliyatı ile geniz eti ameliyatı olması gerektiğini bir süredir ertelediklerini, artık yaptırmak istediklerini söylemişti. Bu ameliyatlardan sonra da konuşmasının düzeleceğine inandığını dile getirmişti. Bu yüzden psikoterapiye ara verdiklerini söylemişti.

Anneye Dair:

Anne çoğu zaman bakımsız, solgun ve mutsuz gözükiyordu. Araştırmacıda depresyonda olabileceği izlenimi yaratmıştı. Buna rağmen okuldaki herkese karşı çok samimi ve güler yüzlüydü. Başlangıçta sürekli okulu arayıp Y.'yi soruyordu, Y.'den zihninde ayıramadığı düşünölmekteydi. İlk günden itibaren anne ilgili dikkat çeken şeylerden biri Y. hakkında konuşurken hep biz diye anlatmasıydı. Biz çok hastalanırız, bizim çok burnumuz akar, biz çok yemek yeriz gibi ifadeler kullanmaktaydı. Annenin Y.'ye hiç bir alan tanımadığı ilk günden göze çarpıyordu.

Babaya Dair:

Baba'nın söylemlerinden anneyle Y. arasına bir türlü giremediği, annenin buna izin vermediği anlaşılıyordu. Fakat bir yandan da tahammül kapasitesinin fazla olmadığı, bu yüzden de Y.'yi yalnız bıraktığı düşünölmekteydi. Kendisi de Y.'nin bağırmasına dayanamadığını ve böyle anlarda gittiğini söylüyordu. (Aslında Y.'nin tam da babanın o

yıkılmaz, sağlam duruşuna ihtiyacı vardı.) Son dönemde ise babanın Y. ile vakit geçirmek için daha çok çabaladığı gözlemlenmekteydi.

Anne Babaya Dair:

Anne baba mutlu bir çift değildi, bunu kendileri de dile getiriyordu. Araştırmacının yanında da bir çok defa Y. konusunda tartıştıkları gözlemlenmişti. Anne aşık oldukları için evlendiklerini söylüyordu, şuan ise pişman olmuş gibi gözüküyorlardı. Bu durumun da Y.'ye yansdığı, anne babanın bir çift olamadığı için, Y.ile annenin ayrışmasının daha da zorlaştığı düşünölmekteydi.

ÖĞRETMEN GÖRÜŞMESİ

Öğretmen Y.'nin okula uyum sürecinde hiç bir sorun yaşanmadığını hatta çok kolay olduğunu, annenin anlattıklarından sonra böyle olmasına şaşırıldığını söylemişti. Y.'nin başlangıçta hiç bir kuralı bilmediğini ama zamanla öğrendiğini, en çok paylaşım konusunda zorlandığını anlatmıştı. Özellikle öğretmenin ilgisini başka çocuklarla paylaşma konusunda çok sıkıntı yaşadıklarını, başlarda diğer çocukların da bundan etkilendiğini söylemişti. Y.'ye özellikle sayıları öğretmekte çok zorlandığını, hemen unuttuğunu, arkadaşlarından çok geride olduğunu anlatmıştı. Y.'nin iki kez sinir krizi geçirdiğini, nedenini anlayamadığını söylemişti. Bu durumun annesiyle ilgili olduğunu düşündüğünü, annenin çok müdahaleci ve yumuşak olduğunu ve Y.'nin üzerine çok düştüğünü anlatmıştı. Bu yüzden kendisinin böyle durumlarda daha sert davrandığını, Y.'nin ancak böyle sakinleştiğini, sonrasında da onunla yakından ilgilenirse, yaptığının yanlış olduğunu anlayamayacağını bu yüzden daha uzak durduğunu anlatmıştı.

Yaşadığı problemler karşısında başlarda Y.'nin çok sinirlendiğini, artık konuşarak anlatmayı öğrendiğini söylemişti. Kurallara tamamen uyduğunu hatta uymayan arkadaşlarını kendisine şikayet ettiğini dile getirmişti. Başlarda diğer çocuklarla oyun oynayamadığını ama bu konuda da ilerleme kaydettiğini, artık tüm arkadaşlarıyla oynadığını, özellikle inşaat araçlarıyla oynamayı bir de bahçede oynamayı çok sevdiğini söylemişti. Babasının daha ilgisiz gözöktüğünü, onunla çok konuşma fırsatının olmadığını ama Y. ile daha çok annenin ilgilendiğini gördüğünü belirtmişti. Y.'nin okula başladığından beri, her alanda çok ilerleme kaydettiğini, konuşmasının da daha iyi olduğunu anlatmıştı.

Y.'NİN PSİKOTERAPİSTİ İLE I. GÖRÜŞME:

Bu görüşme Y.'nin okula başladığı hafta yapılmıştır. Araştırmacının Y.'nin psikoterapisti ile yaptığı ilk görüşmede, psikoterapist Y. ile 6 aydır çalıştıklarını, ailenin dil terapisi için kendisine geldiklerini fakat kendisinin Y.'ye dil terapisinden çok oyun terapisi uyguladığını çünkü buna daha çok ihtiyacı olduğunu anlatmıştı. Seanslara ilk başladığında Y.'nin, davranış bozuklukları, dürtüsellik, oyuncakları amacına göre kullanmama, öfke patlamaları sorunları yaşadığını dile getirmişti. Bu yüzden dil gelişimi destekli, oyun terapisi ağırlıklı bir çalışma yaptığını söylemişti. Altı ay boyunca haftada iki kez Y.'nin evinde çalıştığını belirtmişti.

Psikoterapist Y.'yi bu sözlerle anlatmıştı: "Dil gelişiminde olumlu gelişmeler yaşadık. Y.' ye ceza yöntemi uygulandığında aşırı tepki veriyor. Ona karşı hep olumlu ve ılımlı yaklaşmak gerekiyor. Ben Y. ile çalışmaya başladığım ilk dönemlerde; vurma, kendine ve başka çocuklara zarar verme davranışları, kovma, eşyaları atma gibi davranış problemleri gözlemliyordum. Otizm olabileceğinden şüphelendim. Psikiyatriste gittiklerinden, Y.'nin özel eğitime ihtiyacı olduğu söylenmiş. Psikiyatrist atipik otizm tanısı yazabileceğini söylemiş fakat anne istememiş. Anne Y.'nin durumunu kabul etmek istemiyor. Y. iletişime açık bir çocuk, göz kontağı kurabiliyor. Sinirlendiğinde; oyuncak fırlatma, ketlenme, algı kapanması, vurma gibi durumlar gerçekleşiyor. Otistik savunmalar var. Bana göre asla otizm ya da atipik otizm değil. Anne çok yumuşak bir kadın, baba çok sert bir adam. Anne baba arasında çok ciddi tutarsızlıklar var."

Bu görüşmede psikoterapist araştırmacıya Y.'nin durumundan dolayı bir alt sınıfta olmasını önerdiğini söylemişti. Araştırmacı bunu uygun bulmamıştı. Çünkü o sınıfta daha çok regrese olabileceğini düşünmüştü. Kendi sınıfında çok daha az kişi vardı, bu yüzden de öğretmen daha çok birebir ilgilenebilirdi. Yaşlılarıyla arasındaki seviye farkını alt sınıfta da yaşayacaktı, üstelik bir de kendinden küçüklerle bunu yaşamasının, onu duygusal açıdan daha çok yıpratacağı düşünüldü. Araştırmacı bu düşüncelerini psikoterapist ile paylaştığında o da mantıklı bulmuştu ve Y. yaşlılarıyla aynı sınıfa başlamıştı. Y.'nin okulun büyük sınıfında olmaktan dolayı çok mutlu olduğu ve gururlandığı, kendisini bir ağabey olarak görmenin ve okuldaki herkesin de o şekilde davranmasının, ona çok iyi geldiği gözlemlenmiştir.

Y.'NİN PSİKOTERAPİSTİ İLE II. GÖRÜŞME:

Bu görüşme Y.'nin okuldaki ikinci ayında yapılmıştır. Araştırmacı Y.'nin okuldaki durumunu anlatmıştı. Psikoterapist babanın çok sert, annenin ise çok yumuşak olduğunu, kendi çalışmalarında da anne geldiği an Y.'nin bambaşka olduğunu söylemişti. Aileyle kendisinin de sürekli konuştuğunu telkinde bulunduğunu, tuvalet konusunu da 1 senede ancak bu şekilde anneyi hazırlayarak çözdüklerini söylemişti. Araştırmacı anneye Y.'nin ayrışması gerektiğini, babanın bu ilişkiye dahil olması gerektiğini düşündüğünü söylemişti. Terapist kendisinin de bu şekilde düşündüğünü ve sürekli söylediğini fakat baba ile Y.'nin hiç yalnız kalamadığını söylemişti. Annenin babaya bu konuda güvenmediğini, babanın gerçekten çok dürtüsel olduğunu dile getirmişti. Psikoterapist: "Ciddi bir dayak, şiddet olayı yok fakat ceza yöntemi sert olabiliyor. Odaya kapatıp ağlasın demek gibi. Anne babanın ceza yöntemi çok farklı. Evde otorite hiç yok."

Psikoterapist seanslarında 15-20 dakika özel eğitim üzerine çalıştığını sonrasında ağırlıklı olarak oyun terapisi uyguladığını söylemişti. Psikoterapist: "Ofisimde yaptığımız seanslar daha verimli oluyor. Oradayken bazen oyuncakları amacına göre kullanmıyor fakat çok daha verimli oluyor. Anne galiba üşeniyor getirmeye. Sanırım benim de daha net bir sınır koymam gerekiyor bu konuda. " Araştırmacı: "Sembolik oyunlardan, ne gibi oyunlar oynuyorsunuz? " Psikoterapist: "Dondurmacılık, bebek ve annenin olduğu evcilik, marketcilik gibi oyunlar oynuyoruz." Araştırmacı: "Bu tarz oyunları Y. okulda kendi kuramıyor, şu sıralar ancak arkadaşları onu oyuna dahil ederse katılmaya başladı. Sembolizasyon konusunda çok geride. Sayıları ne görsel olarak ne de işitsel olarak öğrenemiyor."

Araştırmacı Y.'nin resim konusundaki geriliğinden bahsedince, terapist Y.'ye hiç bir şekilde kalem tutturamadığını söylemişti. Psikoterapist: "Benimle sürekli oyun oynamak istiyor. Beni kafasında o şekilde yerleştirdi." Psikoterapist araştırmacıdan, kitap çalışması, çizgi çalışması, resim yapma gibi bilişsel konularda Y.'nin desteklenmesini rica etmişti.

Y. İle İlgili Gözlemler:

Eylül Ayı Gözlemleri:

Y. ilk günden itibaren okulda çok mutlu ve heyecanlı gözükmekteydi. Annesini hiç sormuyordu. Öğretmeni ile çok iyi anlaşmıştı. Aşırı hareketlilik hali hala devam etmekteydi. Öğretmeni bir kaç defa uyarmak zorunda kalsa da, Y. sonunda öğretmenini dinliyordu. Başlangıçta sıraya girme, sırasını bekleme, tuvalete giderken öğretmene haber verme gibi okul kurallarının hiç birisini bilmemekteydi fakat öğrenmeye istekli gözükmekteydi. Kısa zaman içinde kuralları öğrenmişti fakat paylaşım konusunda çok zorlanmaktaydı. Hiç bir şekilde paylaşmayı kabul etmiyor, oyuncuğu saklama, fırlatıp atma, ağlama, bağırma gibi aşırı tepkiler verebiliyordu.

Öğretmenini ve araştırmacıyı diğer çocuklarla paylaşmak istemiyordu. Y. ikili ilişkileri tercih ediyordu. Özellikle oyunlarında öğretmeni ile ya da araştırmacı ile oynarken başka kimseyi dahil etmek istemiyordu. Kitap çalışmalarına henüz katılmıyordu çünkü bilişsel ve dil gelişimi yaşlılarından gerideydi. Duyduğu yeni bir bilgiyi tekrar etmiyor ve kelimeleri taklit etmiyordu. Y. yemeğini kendi başına yemeğe alışık değildi. Çatal, kaşık tutmayı biliyordu fakat kullanmaya pek fırsatı olmamış gibi gözükmekteydi.

Y.'yi akşamları okuldan almaya annesi geliyordu. Y.öğretmenden ve araştırmacıdan ayrılmakta çok zorlanmaktaydı. Bir yandan anneyi gördüğüne seviniyor ona sarılıyordu, bir yandan da ayrılmak istemiyordu. Ayakkabılarını fırlatıyor, montunu yere atıyor, kapıda asılı olan resimleri ve süsleri yırtmaya çalışıyordu. Sakinleşip montunu ve ayakkabılarını giydikten sonra öğretmene ve araştırmacıya sarılıyordu. Kapı kapandıktan hemen sonra yumruklayarak ya da tekmeleyerek kapıyı çalıyordu. Kapı açıldıktan sonra öğretmene ve araştırmacıya tekrar sarılıyordu, bu kez kapıyı kendi kapatıp gidiyordu.

Ekim Ayı Gözlemleri

Y.'nin taklit yeteneği gelişmeye başlamıştı. Oyunlarında sürekli olarak arkadaşlarını taklit etmekteydi. Örneğin legolarla oynarken ne yaptıkları sorulduğunda ya da ne resim yaptıkları sorulduğunda mutlaka arkadaşlarının verdiği cevaplardan birini söylemekteydi. Henüz bireyselleşmemişti fakat bu sorular karşısında araştırmacıdan gelecek ilgiyi bildiği

için (gözlemlediği için) taklit yöntemini kullanmaya başlamıştı. Bu tarz sorulara cevap verirken çok heyecanlı ve mutlu gözükmekteydi.

Y. sayı saymayı bilmiyor, görsel olarak da tanıımıyordu. Fakat kavramların çoğunu bilmekteydi. Kitap çalışmalarını hiç sevmiyordu. Yapılan çalışmalar Y.'nin seviyesinin üzerindeydi, bu yüzden zaman zaman ona farklı çalışmalar veriliyordu. Y. öğrenme güçlüğü yaşamaktaydı. Y.'nin kitap çalışmalarında yapamadığı bir şey olduğu zaman çok sinirlendiği ve üzüldüğü gözlemlenmekteydi. Resim yapmayı da hiç sevmiyordu. Y. henüz karalama aşamasındayken, arkadaşları bir şeylere benzetebildikleri resimler yapabiliyordu. İngilizce derslerinde yalnızca şarkı söylenen ve dans edilen kısımlara katılmaktaydı. Y.'nin dedikleri hala tam anlaşılmamaktaydı fakat doğru telaffuz ettiği kelime sayısında artış vardı. Y. kişi zamirlerini kullanmıyor, "Ben" kelimesi yerine kendi ismini söylüyordu.

Kasım Ayı Gözlemleri

Y. okulda bir sinir krizi geçirmişti. Öğretmeni yemeğe giderken Y.'nin elinden oyuncağını almıştı. Y. bir anda ağlayıp bağırma, kafasını duvara vurmaya başlamıştı. Araştırmacı dışarıdan sesleri duymuş ve hemen sınıfa girmemişti. Öğretmenin Y. 'yi sakinleştirme çabasına izin vermişti. Bir kaç dakika sonra araştırmacı sınıfa girdiğinde, öğretmen sınıfın ortasında ayaktaydı, Y. ona sımsıkı sarılmış ve kafasını öğretmenin bacaklarına gömmüş yüzünü göstermiyordu. Ne olduğu sorulduğunda, Y. cevap vermiyordu. Öğretmen ne olduğunu anlatmıştı. Y.'nin kendisini bırakmadığını ne yapacağını bilemediğini söylüyordu. Araştırmacı, bir yandan Y.'nin kafasını okşarken bir yandan da öğretmene, Y.'nin ona sımsıkı sarılıp bırakmamasının, kendisinden özür dileme yöntemi olabileceğini söylemişti. Araştırmacı Y.'ye ve öğretmene bazen böyle şeylerin olabileceğini, insanların sinirlenebileceğini ama kendilerine zarar verecek bir şey yapmalarına gerek olmadığını anlatarak durumu yumuşatmaya çalışmıştı. Ardından araştırmacı Y. ile oyun kurarak, öğretmeni bırakmasını sağlamıştı.

Araştırmacı: "Y.'nin yüzü acaba nerede, kafası burada, saçları burada, omuzları burada. Acaba yüzü nerede?" Y. gülümseyerek "Burada" diye cevap vermişti. Ardından araştırmacı ve Y. inşaat araçlarıyla oynamaya başlamıştı. İnşaat oyuncakları Y.'nin en sevdiği oyuncaklardı. Y.'nin keyfi yerine gelmişti, yeniden mutlu gözükmekteydi. Oyunda Y. inşaat araçlarını sürüyor ardından kaza yaptırarak aracı deviriyordu. Araştırmacı ise "Hadi tamirciye

götürüp tamir ettirelim diyordu". Y. ise yıkılan aracı araştırmacının önüne koyuyordu, araştırmacı kendisinin tamir etmesini istediğini düşünerek her seferinde bozulan aracı tamir ediyordu.

Araştırmacı öğretmeni de oyuna katmaya çalışmıştı, Y. buna izin vermişti fakat ilgisi araştırmacının üzerindeydi, bedeni araştırmacıya dönüktü. Araştırmacının amacı öğretmeni oyuna dahil edip, yavaş yavaş oyundan uzaklaşıp sınıftan çıkmaktı. Araştırmacı ayağa kalktığında Y. elinden tuttu, araştırmacının sandalyesini çekip oturmasını istedi. Sanki tekrar gitmeye çalışmasını engellemek için kendi sandalyesi ile araştırmacıya yanaştı.

Araştırmacı Y.'nin o anda kendisine ihtiyacı olduğunu düşünerek biraz daha oturmaya karar vermişti. Bu sırada diğer öğrenciler de durumdan etkilendiği için, öğretmen bir yandan da onlarla ilgileniyordu. Y.'nin kıskanmaması için yanlarına gidip oyunlarına dahil olamıyordu fakat sözel olarak oyunlarına katılıyordu. Bir öğrenci boncuklarla bilezik yapmaktaydı, öğretmen kendisine de bilezik istediğini söylemişti. Öğrenci bileziği yapıp öğretmene vermişti. Öğretmen çok güzel oldu diyerek teşekkür etmekteydi. Bu sırada Y. kendi oyununu bırakıp kalkmış ve öğretmenin elinden bileziği alarak kopartmıştı. Öğretmen Y.'yi sözel olarak uarmıştı ve yaptığı için yanlış olduğunu söylemişti.

Araştırmacı bu durumun yalnızca öğretmeni ile ilgili olup olmadığını anlamak için aynı zamanda diğer öğrencinin üzüldüğünü gördüğü için, ona dönerek bebeğin ne güzelmiş ona da bilezik yapmak ister misin diye sormuştu. Öğrenci bebeğe bilezik yaptıktan sonra bu kez araştırmacı bebeğin bileziğinin çok güzel olduğunu söylemişti. Y. tekrar kalkıp bu kez bebeğin bileziğini bozmuştu.

Aralık Ayı Gözlemleri

Y. çoğunlukla daha küçük yaş grubuna ait oyunları tercih ediyordu. Örneğin en sevdiği oyunlardan biri Ce-E oyunu idi. Henüz arkadaşları ile oyun kuramıyor ancak yan yana oynayabiliyordu. Y.'nin konuşmasına okuldaki herkes alışmaya başlamıştı. Y.'nin söylediği bir çok şeyi özellikle öğretmeni rahatça anlayabiliyordu. Anlamadığı zamanlarda, anlayamadığını söyleyerek Y' ye tekrar ettiriyordu. Ardından öğretmen kelimenin doğrusunu söylüyordu. Y. üç kelimelik cümlelere geçmişti. Bazen Y.'nin dediği anlaşılmadığında öğretmen ve arkadaşları tahminler yürüterek bulmaya çalışıyordu. Arkadaşları Y.'nin

durumunun farkındaydı ve ona yardımcı olmaya çalışıyorlardı. Zaman zaman Y.'nin ani ve hızlı hareketlerinden dolayı tedirgin olsalar da Y.'yi sevmekteydiler. Y. çok güler yüzlü, heyecanlı ve mutlu gözükmekteydi.

Y. ile araştırmacı zaman zaman inşaat araçlarıyla tamircilik oynamaya devam ediyordu. Y. bozulan araçları tamir etmesi için bazen araştırmacıya bazen de araştırmacı ile birlikte tamirciye götürmekteydi. Y. bu oyunu çok seviyordu ve tekrar tekrar bu oyun oynanıyordu. Bir süre sonra Y. bu oyunda bozulan aracı (araştırmacıya ihtiyaç duymadan) kendi tamir etmeye ya da kendi başına tamirciye götürmeye başlamıştı.

Bir diğer oynadıkları oyundaysa, Y. ile araştırmacı araba sürüyordu, araştırmacı her seferinde Y.'nin arkasından gidiyordu. Y. biranda arabayı masadan aşağı düşürüyordu fakat bir yandan da eliyle tutuyordu. (Araba yere düşmüyor havada kalıyordu) Araştırmacı ise kendi arabasıyla gidip, "Düşme, seni yakaladım" diyerek Y.'nin arabasını kurtarıyordu ve tekrar masaya çıkartıyordu. (Düşersen seni tutarım) Bu oyun da defalarca aynı şekilde tekrarlanmaktaydı.

Ocak Ayı Gözlemleri:

Y. sofraya kurallarına alışmıştı. Yemeğe inerken sıraya giriyor, öğretmen masaya oturup afiyet olsun demeden yemeğe başlamıyor ve yemekten sonra aşçıya tüm arkadaşları gibi eline sağlık diyordu. Bu şekilde arkadaşları ile bir düzen içinde her gün yaptıkları şeyler Y.'nin çok hoşuna gitmekteydi. Y. okuldan ayrılırken hala zorlanmaktaydı fakat ayrılık süresi eskisi kadar uzun sürmemekteydi. Artık kapıdaki resimlere ya da süslere zarar vermeye çalışmıyordu.

Y.'yi ilk kez babası okuldan almaya gelmişti. Y. babayı gördüğünde çok mutlu olmuş, koşarak kucağına atlamıştı. Baba da Y.'yi çok özlediğini söylüyordu ve o da çok mutlu gözükmekteydi. Y.'yi severken aslan oğlum benim sözlerini kullanmaktaydı. Y. babasıyla giderken hiç bir zorluk çıkartmamıştı, hatta babasının elinden çekerek onu götürmüştü. Babasının elini sımsıkı tutmaktaydı ve arkasına bile bakmadan kapıdan çıkıp gitmişti.

(Sanki baba kaçmasın diye)

Y. dağılıp, toplanmakla ilgili oyunları çok fazla oynuyordu. (Tıpkı kendi ruhsal dünyasında olduğu gibi) İnşaat araçlarının içine küçük parçalar yerleştiriyor ardından bunları bazen hızlıca bazen yavaşça döküyor, sonra tekrar tek tek parçaları koyuyordu. Bu oyunu da sürekli tekrar etmekteydi. Başlangıçta bu oyunu araştırmacıyla oynuyor ve ondan da toplama konusunda yardım bekliyordu. Zamanla bu oyunu tek başına oynamaya başladı, bazen de oyunun özellikle toplama kısmında arkadaşların da yardım etmesine izin veriyordu.

Şubat Ayı Gözlemleri:

Araştırmacı sınıfa girdiğinde Y. çok heyecanlanmıştı ve bütün ilgiyi kendi üzerine çekmeye çalıştığı gözlemlenmişti. Elinden tutup araştırmacıyı oyun oynadığı yere çekip, kendisine oturması için bir minder vermişti. Araştırmacı bir yandan Y. ile ilgilenirken bir yandan da başka bir öğrenciyle sohbet etmekteydi. Y. 3 kişilik oyun kurma konusunda sıkıntı yaşamaktaydı. Araştırmacının buradaki amacı Y. ve diğer öğrenciyle beraber oyun oynamaktı. Başlangıçta bu durum Y.'nin hoşuna gitmemişti. Araştırmacı diğer öğrenci ile konuşurken Y. araştırmacının yüzünden tutup kendine çevirmekteydi. Araştırmacı Y.'nin bu çabalarına her seferinde karşılık vermişti, dönüp onunla da ilgilenmekteydi. Bu sırada diğer öğrenci balonla oynamaktaydı. Y. bu oyunun ilgi çektiğini gördüğünde, yere düşen balonu almıştı ve oynamaya başlamıştı. Araştırmacı bir yandan ne kadar güzel attığını söylüyor bir yandan da balonu diğer arkadaşına da vermesi gerektiğini söylüyordu. Y. paylaşım konusunda ilerleme kaydetmişti fakat hala bir kaç kez söylemek gerekiyordu. İstemeyerekte olsa sonunda veriyordu. Bir anda Y., diğer öğrenci ve araştırmacı arasında bir oyun oluşmuştu. Araştırmacı oyun sırasında sürekli iki öğrencinin de çok başarılı olduğunu söylemekteydi. Araştırmacı oyunun içinde hem bir hakem hem de bir oyuncu gibiydi. Bu oyunun Y.'nin çok hoşuna gittiği gözlemlenmişti.

Y.' yi dedesi (annenin babası) okuldan almaya gelmişti. Y. babasını gördüğündeki sevincin aynısını dedesine de göstermişti. Dedesiyle birlikte giderken de vedalaşırken hiç zorlanmamıştı. Y. ilk kez oyunda bir arkadaşını taklit etmemişti. Araştırmacı legolarla oynarken Y.'ye ne yaptığını sorduğunda robot yaptığını söylemişti. Y. kendinden küçük çocuklara karşı çok anlayışlıydı. Örneğin küçük bir öğrenci oyuncağını elinden aldığına ya da ona vurduğunda, karşılık vermiyordu ve kendi oyununa devam ediyordu.

Mart Ayı Gözlemleri

Y. bir sinir krizi daha geçirmişti. Sınıfında arkadaşlarıyla oyun oynarken bir anda bağırma ve kafasını duvara vurmaya başlamıştı. Öğretmeni Y.'yi sakinleştirdikten sonra araştırmacıyı arayıp durumu anlatmıştı. Öğretmen, Y.'yi sinirlendirecek bir şeyin yaşanmadığını, durduk yere olduğunu belirtmişti. Sabah iyi olduğunu, öğlen yemek sırasında biraz gergin olduğunu anlatmıştı. Fakat araştırmacı onun bu duygu durumunu tetikleyecek bir şey yaşanmış olduğunu düşünmekteydi. Öğretmen Y.'yi araştırmacının yanına yollamıştı. Araştırmacı o sırada Y.'yi almak için merdivenlere gitmişti. Y. araştırmacıyı görünce çok sevinmiş ve ona sarılmıştı. (Gözleri yaşlı, sinirli ve dürtüsel.)

Araştırmacı Y.'ye beraber resim yapalım mı diye sorduğunda, Y. "Oley" diye cevap vermişti. Araştırmacı Y.'ye kağıt kalem verdiğinde, Y. kalemi kağıda vurmaya tercih etmişti. Öfkesini boşaltmaya çalıştığı gözlemlenmekteydi. Ardından üzerinde piyano tuşları olan ve telefonu olan oyuncağı almıştı. Hızlıca bütün tuşlara basmaya başlamış ve ahizeyi kaldırıp alo alo demişti. Sonra o oyuncağı da hemen bırakmıştı. Bir oyuna başlayıp, henüz araştırmacı oyuna dahil olamadan, hızlıca başka bir oyuna geçmekteydi. İçinde oyunlar olan laptopu alıp, açamadığı için çok sinirlenmişti. Bir yandan aptal diye tekrar ediyordu bir yandan da ofluyordu. Araştırmacının yardım etmesine izin vermiyor, aynı zamanda yanından kalkmasına da izin vermiyordu. Araştırmacı yerinden kalkmaya çalıştığı an, otur diyerek sandalyeyi gösteriyordu. Sonunda araştırmacı sözel olarak yardım talebinde bulunduğunda, Y. kabul etmişti. Laptop açıldığında Y. "Ateş ateş" demeye başlamıştı. Araştırmacı ateş oyununu mu oynamak istediğini sorduğunda, Y. sevinerek evet cevabını vermişti. Y. bu oyunda sürekli yenildiği için çok sinirleniyordu. Aslında oynadığı oyun yaşına uygun değildi. Bir yandan pes etmek istemiyor bir yandan da kızılıyordu.

O oyunu da bıraktıktan sonra çember atma oyununa geçmişti, bu kez de çemberleri atmayı başaramıyordu. Gene yapabileceğinden daha zor bir şeyi yapmaya çalışıyordu. Araştırmacı biraz daha yaklaştırmabileceğini söylediğinde, Y. bunu kabul etmemişti. Aptal oyuncak diyerek, oyuncağa kızılıyordu. O sırada telefon geldiği için araştırmacı sınıftan çıkmak zorunda kalmıştı, Y. ise hemen peşinden gitmişti. Y. araştırmacının masasındaki her şeyi tek tek elliyordu. Araştırmacının konuşması bittikten sonra beraber tekrar sınıfa dönmüşlerdi.

Y. bu kez puzzle ile oynamak istemişti fakat seçtiği puzzlein kutusunu açtığında beğenmeyip bırakmıştı. Araştırmacı o ana kadar oyun seçimini tamamen Y.'ye bırakmıştı. Y.'nin öfkesini atacağı bir oyun aradığı gözlemlenmekteydi. Araştırmacı eline sünger bir top alıp onunla oynamayı teklif etmişti. Araştırmacı topu Y.'ye atıyor, Y. de topa çok hızlı ve sert bir şekilde vuruyordu araştırmacı ise topu yakalayamıyordu. Araştırmacı her seferinde Y.'ye topa çok güzel vurduğunu, kendisinin bir türlü yakalayamadığını söylüyordu. Bu oyunun Y.'nin çok hoşuna gittiği ve onu rahatlattığı gözlemlenmekteydi. Araştırmacı topu her eline aldığında, Y. hadi at diyordu. Sonra Y. bir anda sınıftan çıkıp hızlıca kendi sınıfına doğru gitmişti fakat kapının önüne geldiğinde vazgeçip geri dönmüştü. Bu kez sınıftaki piyanoyu çalmaya başlamıştı ardından biraz daha topla oynamak istemişti. Daha sonra birlikte Y.'nin sınıfına çıkmışlardı. Y. sınıfa girmişti fakat bu kez de öğretmenden saklanıyordu. Öğretmen bu oyuna dahil olmak istememişti, yanlış davranışı ödüllendirmek istemediğini söylemişti. Y. bunun üzerine saklandığı yerden oflayarak çıkmıştı ve önceki kadar sinirli gözükmemekteydi. Ardından arkadaşlarının yanına oyun oynamaya gitmişti ve ilk seçtiği oyun tamirat oyunuydu.

Nisan Ayı Gözlemleri

Y. araştırmacı sınıftan çıksa da artık geri geleceğini biliyordu. Geri gelme bile aşağıya indiği zaman mutlaka araştırmacıyı görüyor ve yanına giderek ona sarılıyordu. Araştırmacı Y.'ye ne zaman geri geleceğini söylese mutlaka bu sözünü tutuyordu ve her defasında Y.'ye gidip işlerini bitirdiğini ve söz verdiği gibi onunla oyun oynamaya geldiğini söylüyordu.

Araştırmacı sınıfa girdiğinde Y. ile arkadaşları masada legolarla oynuyorlardı. Y. araştırmacı için yanına bir sandalye çekmişti. Eskiden bunu yaptığında kendi sandalyesini de öbürüne yapıştırarak daha yakın temasta olma ihtiyacında olurdu. Y. artık bunu yapma ihtiyacında olmuyordu. Daha önce araştırmacı diğer çocuklarla ilgilenirken, Y. bundan çok rahatsız oluyordu. Artık bu durumdan da rahatsız olmadığı gözlemlenmekteydi. Araştırmacı Y. 'ye gidip çalışması gerektiğini söylediğinde, Y. ona sınıf kapısına kadar eşlik edip, el sallıyordu.

Mayıs Ayı Gözlemleri

Araştırmacı sınıfa girdiğinde Y. kendisini her zamanki gibi güler yüzle karşılamıştı, ilk anlarda gene tüm ilgiyi kendi üzerine çekmek istemişti. Araştırmacıya legolarla yaptığı roketini göstermişti. O da çok beğendiğini söylemişti. Y. birkaç dakika sonra kendi oyununa dalmıştı. Bu kez araştırmacıyı oyununa katma ihtiyacı duymamıştı.

Y.'nin derslere karşı olan ilgisi çok artmıştı, artık tüm derslere büyük bir istek ve heyecanla katılıyordu. Y. hala yaşlılarından geride olsa da, öğrenme becerilerinde ilerleme kaydettiği gözlemlenmekteydi. Kitap çalışmalarında yaptıklarını araştırmacıya göstermekten çok hoşlanıyordu. Araştırmacının her seferinde kendisini motive etmesinin, onu çok mutlu ettiği gözlemleniyordu. Ailesi Y.'nin artık evde de daha sakin olduğunu söylemişti. Başlangıçta kalem tutmayı, resim yapmayı hiç sevmeyen Y., artık resim yapmayı çok seviyordu. Anne, evde de her akşam kendi isteğiyle boyama yaptığını söylüyordu. Y. öğretmenin verdiği ödevleri yapmayı da çok seviyordu. Baba zaman zaman, Y.'ye bu konuda yardım ettiğini söylemişti.

Annenin Son İki Ayda İletişim Defterine Yazdıkları:

(Bu defteri öğretmen ve araştırmacı görmektedir)

- Akşam babası eve gelince Y. ile birlikte evi topladılar sabah ise birlikte kahvaltı hazırlayıp masayı kurmuşlar.
- Y. anne babası ile birlikte boyama kitabında boyama yaptı artık çizgileri taşırmadan resimleri boyayabiliyor.
- Y. bugün okuldan geldikten sonra boyama çalışması yaptı, yemek yiyip yattı.
- Y. akşam okuldan eve gelir gelmez hemen ödevini yapmak istedi ve kendi yaptı.
- Y.'nin bugün yeni odası, arabalı yatağı geldi, okuldan gelince hemen odasına geçti ve boyama yaptı. Anneanesi ile birlikte akşam yemeklerini bile odada yediler. B. öğretmen, Y.'nin artık kendi odasında yatması için sen de teşvik edersen, bize yardımcı olmuş olursun.
- Öğretmen Y. ile konuşmuş, Y.ona söz vermiş, yatağında yatmak için.
- Y. artık kendi odasında, kendi yatağında uyumaya başladı.
- Bu akşam yemeğimizi Y. pişirdi, tavada kızartıp tabağa koydu.
- Kendi yatağında yatıyor fakat her gece mutlaka uyanıp beni odamdan almaya geliyor.

Y.'nin okulda yapılan çalışmalardan birindeki sorular ve yanıtları:

Annen nasıl birisidir?

Y. : "İyi"

Baban nasıl birisidir?

Y. : "Kötü"

Annen en çok sana ne der?

Y. : "Hadi yemek yiyeceğiz."

Baban en çok sana ne der?

Y. : "Y. oyuncağını attı."

Büyüyünce ne olmak istiyorsun?

Y. . "Doktor. "

OLGUYA DAİR AÇIKLAMALAR VE YORUMLAR

Y. ile annesi aralarında özel bir dil geliştirmişlerdi. Bu durum anne ile çocuk arasındaki anaklitik bağın hala devam ettiğini düşündürmektedir. Ayrıca anne seminer sırasında, 5 yaşındaki bir çocuğun acıktığını bilemeyeceğini, bu yüzden kendisinin yedirmesi gerektiğini söylemişti. Annenin bu sözleri, Y. ile arasındaki hayali göbek bağına hala kesemediğini, Y.'i düşleminde bir birey olarak değil sanki kendisinin bir uzantısı olarak gördüğünü düşündürmektedir. Y. kendisiyle ilgili bir şey söylerken "ben" kelimesini kullanmak yerine adını söylemekteydi. Y.'nin yaş olarak bu ayrışmayı ve bu bireyselleşmeyi yaşamış olması beklenmekteydi. Babanın anne ile çocuk arasında giremediği, ayrıştırıcı bir işlevi yeterince gösteremediği, annenin de buna müsaade etmediği gözlemlenmektedir. Burada baba işlevine duyulan ihtiyaç gözlemlenmekteydi.

Anne okulun ilk günü Y. ile bir çok farklı okula gittiklerini fakat Y.'nin bir türlü alışmadığını ve kendisini bırakmadığını dile getirmişti. Aynı zamanda Y.'nin "hayır" kelimesine tepki gösterdiğini, ona bir şey sert bir yolla söylendiğinde çok sinirlendiğini bu yüzden istenilen şeyin mantığının açıklanması gerektiğini dile getirmişti. Y. okula başladığında bunların hiç biri yaşanmamıştı. Annenin bu sözlerinin altında aslında kendisine ve çocuğuna yumuşak davranılmasını istediği, birileri tarafından kapsanılmaya ve anlaşılmaya ihtiyaç duydukları gerçeğinin yattığı düşünülmekteydi. Annenin rahatlatılmaya, kapsanılmaya ihtiyacı olduğu ve bu ihtiyaçların baba tarafından giderilemediği gözlemlenmekteydi. Y. ilk gün anneyi kapıdan uğurlamış önce öpüp ardından gitmesini söyleyerek onu itmişti. Araştırmacı burada Y.'nin aktarımını alarak, onun boğulmuş olduğunu ve nefes almaya ihtiyacı olduğunu hissetmişti. Bu gözlem doğrultusunda annenin Y.'ye bir alan tanımadığı, Y.'nin buna ihtiyaç duyduğu düşünülmekteydi.

Annenin anlattıklarının aksine, Y. anneyi çok kolay bırakmış ve okula adaptasyonda ciddi bir sorun yaşamamıştı. Anne sürekli okulu arayıp Y.'nin nasıl olduğunu sormaktaydı. Bu davranış başka annelerle kıyaslandığında, bir annenin okulu arayıp sorması için ya bir problem yaşanmış olması ya da bir süredir kendisi okula gelemediği için durumunu merak etmiş olması gerekirdi. Fakat Y.'nin annesi her gün okula gelmesine rağmen ve hiç bir sorun yaşanmamasına rağmen, ilk aylarda neredeyse her gün arayıp Y.'yi sormaktaydı. Burada gene anne ile Y. arasındaki anaklitik bağ gözlemlenmekteydi. Anne sanki kendi ruhsallığının bir parçasını okulda bırakmıştı ve kendini eksik hissediyordu. Annenin okula alışma süreci yani

bu ayrılığa alışma süreci, Y.'nin alışmasından çok daha uzun sürmüştü. Annenin bu süreçte rahatlatılma ve kapsanma ihtiyacı araştırmacı tarafından giderilmeye çalışılmıştı. Araştırmacı başlangıçta zaman zaman daha anne okulu aramadan, anneyi arayıp Y.'nin iyi olduğunu söylüyordu, Y. ile ilgili olumlu ya da olumsuz gelişmeleri anneye mutlaka paylaşıyordu. Bir süre sonra annenin araştırmacıya güven duyduğu hissedilmişti. Anne bir şey olduğunda araştırmacının kendisini arayacağını bildiği için, içinin rahat olduğunu söylemişti ve artık gerçek bir sorun olmadığı sürece okulu aramıyordu.

Y. 'nin ilk zamanlarda okulda aşırı hareketliliği gözlemlenmekteydi. Anne bu durumun evde de sürekli olduğunu söylemişti. Bir süre sonra Y.'nin bu hareketliliği ciddi oranda azalma göstermişti. Bu aşırı hareketlilik halinin, istilacı anneye karşı durabilmek için, ondan korunabilmek için kullanılan bir savunma mekanizması gibi olduğu düşünülmektedir. Bu sayede o bunaltı ile, boğulmuşluk hissi ile başa çıkabildiği düşünülmektedir. Okulda ise böyle bir savunmaya ihtiyacı olmadığı için bu durum bir süre sonra ciddi şekilde azalmıştı. Aynı durum zaman içinde, aile tarafından evde de gözlemlenmişti. Okulun Y.'nin hayatına getirdiği rahatlama artık eve de yansımaktaydı. Çünkü Y. gününün büyük bir kısmını okulda geçirmekteydi. Anneye gün içinde geçirdiği zaman diliminde ciddi bir azalma olmuştu. Okul burada babalık işlevi görerek, Y. ile anne arasına girmiş ve ayrıştırıcı bir rol oynamıştı.

Y.'yi akşamları okuldan annesi almaya geldiğinde, gitmekte çok zorlanmaktaydı. Bir yandan anneye sarılıyor, bir yandan eşyalarını fırlatıyor, kapıda asılı resimleri ve süsleri yırtmaya çalışıyordu. Öğretmene ve araştırmacıya sarılıyordu, kapı kapandıktan sonra tekmeleyerek ya da yumruklayarak kapıyı çalıyor ve tekrardan sarılıyordu ardından kapıyı kendi kapatıyordu. Bu yaşananlar bir dönem, bir ritüel halini almıştı. Y. tüm bunları yaparken çok heyecanlı ve dürtüseldi. Araştırmacı bu anlarda Y.'nin anneye duyduğu aşkı ve nefreti hissetmekteydi. Bir yandan annenin istilacı tarafına sanki nefretini kusarken, bir yandan sevgisini kaybetmekten korktuğu için ona sarılıyordu. Annenin sevgisini kaybetmek Y. için belki de annenin yok olması anlamına gelmekteydi. Y.'nin bu konudaki hassasiyeti, annenin onu sevgisiyle tehdit ettiğini düşündürmekteydi.

Çocuklar için, özellikle de Y. için ayrılmak çok zor bir meseleydi. Bu yüzden Y. öğretmenden ve araştırmacıdan ancak kavgayla ayrılabilirdi, bu davranış aynı zamanda Y.'nin ayrılığı kolaylaştırmak için yaptığı bir şey olarak düşünülmektedir. Y.'nin öğrenme kapasitesi yaşlılarından gerideydi. Özellikle sayıları bilmiyor ve öğrenemiyordu.

Simgeleştirme yeteneğinin henüz tam olarak gelişmediği gözlemlenmekteydi. Y.'nin öğrenme yöntemlerinden olan taklit ve tekrar yöntemlerini de kullanmadığı gözlemlenmişti. Y. başlangıçta hiç bir sözü ve davranışı taklit etmemekteydi. Ekim Ayına gelindiğinde ise ilk kez Y.'nin taklit yöntemini kullandığı görülmekteydi. Oyun sırasında Y.'ye legolarla ne yaptığı sorulduğunda, ondan önce cevap vermiş olan arkadaşının söylediği robot yanıtını vermişti. Bir süre Y.'nin aynı davranışı farklı konularda da sürdürdüğü gözlemlenmişti. Öğrenme gerçekliğin kabulü ile, tüm güçlülükten çıkıp (eksik olan şey öğrenilir), yetersizliğin kabulü ile olabilecek bir şeydi. Bunun içinse çocuğun anneye kurduğu anaklitik bağdan ayrışması gerekmektedir. Burada gene baba işlevindeki yetersizlik karşımıza çıkmaktaydı. Y.'nin yapmış olduğu bu taklit davranışı tıpkı anneye olan yapışık ilişki formundaydı. Y. kendine ait bir cevap verememekteydi, henüz o sorumluluğu alamamaktaydı. Fakat gene de bu durumun Y. için küçükte olsa ileriye doğru attığı bir adım olduğu düşünülmekteydi.

Kasım Ayında öğretmen yemeğe gidecekleri sırada Y.'nin elinden oyuncağını almıştı. Bunun üzerine Y. bir sinir krizi geçirmişti. Öğretmen burada Y.'nin kişilik haklarına saygı göstermemiş (karşısında bir yetişkin olsa aynı şeyi yapmazdı) ve Y.'yi bu istenmeyen duruma hazırlamamıştı. Oyuncağının elinden aniden alınmasının, Y.'nin dağılmasına (sanki kendi parçası alınmış gibi) yol açtığı düşünülmektedir. Y. bu durumla baş edememiş ve bir kriz geçirmişti. En başa döndüğümüzde annenin Y.'ye karşı yavaş, yumuşak ve açıklayıcı olun demesi bu durumu daha da anlaşılır kılmaktaydı. Y. hızlı değişimlerle baş edememekteydi. Yaşanan bu olayın üzerine araştırmacı sınıfa girmişti ve Y.'nin öğretmenin bacaklarına sıkı sıkı sarıldığı ve yüzünü bacaklarının arasına sakladığını görmüştü. Araştırmacı bir yandan öğretmeni ile konuşuyor bir yandan Y.'nin kavasını okşuyordu. Bu sırada öğretmeni yumuşatmaya çalışarak Y.'nin o şekilde sarılmasının özür dileme yöntemi olabileceğini söylemişti. Bu tarz şeylerin yaşanabileceğini ve sonra geçeceğini söyleyerek de, öğretmenin ve Y.'nin zihinlerinde sakinlik yaratma çabasıydı. Bu sırada Y. hiç bir şekilde yüzünü çıkartmıyor ve öğretmeni bırakmıyordu. Burada aynı anneye yaşadığı, öğretmene karşı duyduğu aşk ve nefret duyguları hissedilmekteydi.

Araştırmacı Y.'nin o anki ihtiyacını anlamaya çalışarak bir oyun başlatmıştı. "Y.'nin yüzü nerede acaba, saçları burada, omuzları burada, sırtı burada. Acaba yüzü nerede?" Y. bu oyuna hemen karşılık vermiş ve burada diyerek yüzünü göstermişti. Sonunda Y. öğretmenini bırakmıştı. Araştırmacı burada yüzünü sakladığına göre, Y.'nin aranıp bulunmaya ihtiyacı olduğunu düşünmüştü ve bu yüzden bu oyunu başlatmıştı.

Alınan uzman süpervizyonu sırasında, Y.'nin o sırada kaybolduğu, (yetişkin dünyasında ruhsallığının kaybolduğu) araştırmacının da o kaybı hissederek, bu oyunla parçalarını topladığı, Y.'yi bu şekilde yeniden bütün haline getirdiği anlaşılmıştır.

Bu oyunun ardından Y. inşaat araçlarını seçmişti ve onlara kaza yaptırıp ters döndürüyordu. Araştırmacı ise tamirciye götürmeyi teklif ettiğinde Y. aracı araştırmacının önüne koymuştu. Araştırmacı burada kendisinden tamir etmesini beklediğini anlamıştı. Bu oyun tekrar tekrar oynanmıştı, Y. araçları bozuyor, araştırmacı ise tamir ediyordu. Bu oyunun konusu gene bozulup-tamir olmak (parçalanıp-birleştirilmek) ile ilgiliydi. Y.'nin dağıldığı zaman biri tarafından toplanmaya ihtiyacı olduğu, bunu henüz ruhsallığının içine alamadığı fakat bu oyunlarla içselleştirmeye çalıştığı düşünülmektedir. Araştırmacı bu oyuna öğretmeni de dahil etmeye çalışmıştı, Y. buna izin vermişti fakat öğretmen ile ilgilenmemekteydi. Y.'nin vücudu araştırmacıya dönüktü. Öğretmen de oyunu anlayıp tam olarak dahil olamamıştı. Oyun bitmişti ve Y. legolarla oynamaya başlamıştı. O sırada araştırmacı gitmesi gerektiğini söylemişti fakat ayağa kalktığı anda Y. elinden tutup çekmişti. Araştırmacı Y.'nin ihtiyacı olduğunu düşünüp biraz daha oturmaya karar vermişti. Y. sandalyesini yakınlaştırmış ve araştırmacı ile ten temasına girmişti. Burada Y.'nin kapsanmaya ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir. Dokunma ve sarılma bütünleyicidir. Y.'nin burada anneselliğe, annenin kapsayıcılığına ihtiyaç duyduğu düşünülmüştür.

Ardından Y.'nin arkadaşının öğretmene yaptığı bileziği koparması, uzmanla yapılan tartışma sonucunda, Y.'nin bu kez öğretmene aynı şeyi yaptığı, bileziği parçalayarak aslında onu parçalara ayırıp dağıtmak istediği (Öğretmenin kendisine yaptığı gibi) düşünülmüştür. Öğretmenin arkadaşıyla o bütünlüğü yaşayıp, kendisini parçalamasının Y.'yi öfkelenirdiği düşünülmektedir. Bu noktada araştırmacı hem bu durumun öğretmenle mi alakalı olduğunu anlamak için, hem de bileziği parçalanan diğer çocuğa telafi sunmak için, öğrenciye dönüp bebeğine de bilezik yapabileceğini söylemişti. Y. aynı tepkiyi gene vermiş arkadaşının bebeğe yaptığı bileziği parçalamıştı. Alınan uzman görüşüyle, burada Y.'nin aslında toparlanma sürecinin devam ettiği ve o sırada sadece kendisiyle ilgilenilmeye ihtiyacı olduğu anlaşılmıştı. Araştırmacı çok kısa bir süre ilgisini öbür çocuğa vermişti. Fakat bir anlığına bile olsa dikkatini onun üzerinden çekmesinin (zihninin başka yöne dönmesinin), Y.'yi öfkelenirdiği ve yeniden dağılma korkusu yaşadığı, aslında kendini dağılmaya dair ne kadar büyük bir tehdit altında hissettiği düşünülmüştür. Ve bu duruma çok hızlı bir şekilde tepki vermişti.

Burada Y.'yi bütüncül halde tutacak bir ruhsallığa ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bunun üzerine araştırmacı Y. ile inşaat arabalarıyla oynanan oyuna devam etmiştir.

Bu oyun sene boyunca farklı versiyonlarıyla devam etmiştir. Bir süre sonra aynı oyunda Y. ile araştırmacı araçları tamirciye götürmüştür, ardından Y. kendi tamirciye götürmeye ya da tamir etmeye başlamıştır. Oyunun zaman içindeki gelişimine bakıldığında, Y.'nin bütünlüğünü içselleştirmeye çalıştığı, dağılsa da tekrardan bir araya gelebileceğini, kendinin de yapabileceğini (kendi tamir etmeye başladı) oyun dünyasında deneyimlemeye başladığı görülmektedir.

Y.'nin oynadığı bir başka oyun da döküp toplamayla ilgiliydi. Y.'nin iç dünyasının dağılması ve onu yeniden birleştirme çabası sürekli olarak oyunlarına yansımaktaydı. Bu oyunda da gene başlangıçta toplarken araştırmacının ya da öğretmenin ya da zaman zaman arkadaşlarının yardımını isterken bir süre sonra kendi başına toplamaya başlamıştı. Sanki oyunlarında sürekli, dağıldığında toparlanabilmek için, bunun provasını yapıyor gibiydi. Belki de dağılan bir şeyin toparlanabileceğini tekrar tekrar görmeye ihtiyacı vardı. Y.'nin araştırmacıyla oynadığı araba oyunu da, düştüğünde kendisini tutacak birinin olup olmadığını görme isteği olarak yorumlanmaktaydı. Burada Y. gene dağıldığında onu bir arada tutacak birine duyduğu ihtiyacı düşündürmekteydi.

Y.'nin başlangıçta Ce-E oyununu çok seviyor oluşu ve eşyaları saklayıp bulma oyunları, nesne devamlılığını henüz tam kazanamadığını düşündürmektedir. Bu oyunlarda nesnenin bütün olarak kaybolması korkuturken, bir anda gelmesi sevindirmektedir. Freud'un fort- da oyunu gibi nesne gidip gelmekte ve yok olmamaktaydı. Gözden kaybolan, yok olmamaktaydı. Bu oyun aynı zamanda ruhsallığın yok olması ve var olmasını çağrıştırmaktadır. Bu bağlamda annenin Y.'nin ruhsallığına alan tanımadığı, kendisinden ayrışmasına izin vermediği düşünülmektedir. Y.'nin yürümesinin ve tuvalet alışkanlığı kazanmasının geç oluşu, annenin Y.'yi zihninde büyütmediğini, iç dünyasında buna izin vermediğini düşündürmektedir.

Y. okuldaki düzeni, sırayla yapılan şeyleri, sınıfça her gün yaptıkları ritüelleri çok sevmekteydi. Tüm bunları büyük bir heyecan ve istekle yapmaktaydı. Ritüeller tahmin edilebilirliği ve güvenilirliği sağlamaktadır. Burada Y.'nin gene tam bir bireyselleşme

yaşamadığını, gene yapışık olduğu bir konumda güvende hissettiği ama bu durumun da ayrışmayı kolaylaştırmak için bir geçiş alanı yarattığı düşünülmektedir.

Araştırmacı Y.'nin arkadaşı ve kendisiyle 3 kişilik bir oyuna girip giremeyeceğini görmeyi hedeflemesinin üzerine, bir oyun başlatmıştır. Araştırmacının önce iki çocukla ayrı ayrı balonla oynadığı oyun bir süre sonra üç kişilik bir oyun haline gelmiştir. Fakat araştırmacının buradaki rolü hem düzeni sağlayan bir hakem gibi hem de oyuncuları motive eden bir seyirci gibi olmuştur. Araştırmacı bu oyunda üçgen ilişkisine yakın bir ilişki oluşturmuştur. Bu oyundaki üçüncü (araştırmacı) herkese eşit olan, düzeni sağlayan, koruyan aynı zamanda motive eden ve tehlikeli olmayan bir üçünü olmuştur. Y.'nin üçüncüyü ancak bu şekilde güvenli bir ilişki içinde yavaş yavaş kabul edebildiği gözlemlenmiştir.

Çocuklar için ikili ilişki ancak bırakılabilecek kadar güvenliyse, üçlü ilişkiye geçiş yapabildikleri düşünülmektedir. Bu da çocuğun anneyle olan ilişkisiyle bağlantılıdır. Y. için üçüncüye yer açmanın ne kadar zor olduğu gözlemlenmektedir. Çünkü anne ile güvenli bir ilişkileri olmadığı, bu yüzden Y.'nin diğer ikili ilişkilerde de aynı güvensizliği yaşadığı gözlemlenmiştir. Araştırmacının uzmanla yaptığı görüşme sonucunda Y. için üçlü ilişkiye geçilmesinin henüz erken olduğu, öncelikle kendisine anneyle ayrışma alanı sağlanması gerektiği düşünülmüştür.

Bunun yanı sıra Y.'nin küçük çocuklara karşı olan duyarlılığı ve anlayışı, gerektiğinde onları koruması, Y.'nin de kendi anne babası tarafından korunup kollandığını (aşırıya kaçsa da) düşündürmektedir. Aynı zamanda okulun da kendisini koruması, dağılmasına izin vermemesi, acı çektiğinde yanında olması sonucunda, Y.'nin de kendinden küçük ve ihtiyacı olan çocuklara bu şekilde davranmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Burada bir devamlılığın olduğu hem ailenin hem okulun Y.'nin bu davranışlarına katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Y.'nin araştırmacı ve arkadaşı ile oynadığı balon oyununda, arkadaşının kendinden küçük olması yani bir rakip olarak görünmeyip, korunması gereken biri olarak görünmesi, Y.'nin bu oyuna girmesini kolaylaştırdığı varsayılmaktadır. Aynı zamanda bu oyunda Y.'nin düşleminde anne-baba-çocuk üçlüsünün var olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Mart Ayına gelindiğinde Y. yeniden bir sinir krizi geçirmiştir ve öğretmen ne olduğunu bilmediğini söylemektedir. Fakat araştırmacı Y.'nin duygu durumunu olumsuz bir şekilde etkilenmiş olan bir olay yaşandığını düşünmektedir. Öğretmenin bu noktada, ne olduğunu bilmediğini söylemesi ya yanlış bir şey yaptığını görüp, bu yanlış üstlenmek istememesinden kaynaklandığı ya da o sırada ne olduğunun farkına varmayacak kadar dikkatini vermediği düşünülmektedir.

Bu olayın üzerine Y.'nin çaresizliği ve öfkesi gözlemlenmiştir. Y.'nin ard arda yapabileceğinden daha zor oyunlar seçmesi, kendisini sınamaya çalışması (sanki meydan okuyormuş gibi) sınıfta yaşadığı olay sonrası hissettiği çaresizliği ve güçsüzlüğü düşündürmektedir. Yapabileceğinden daha zor oyunlar seçmesi, kendini tüm güçlü görmeye çalışmasından kaynaklandığı ve burada tüm güçlü bir defans gösterdiği düşünülmektedir.

Araştırmacı öncelikle Y.'nin kontrolü elinde tutmasına izin vermiş, yardım etmek istediğinde bunu zorla değil, sorup izin alarak yapmıştır. Daha sonra Y.'nin toparlanmaya ihtiyacı olduğunu düşünerek, topla oynamayı teklif etmiştir. Bu oyunda araştırmacı her seferinde Y.'nin yenmesine izin vererek, onun hissetmeye çalıştığı tüm güçlülüğü ona yaşatmaya çalışmış aynı zamanda öfkesini oyun yoluyla boşalmasına destek olmuştur. Araştırmacı bu oyunda Y.'ye yetişkinlerin de bazen başaramadığı şeyler olabileceğini ve bunu yaşarken aynı zamanda eğlenilebileceğini gösterdiği düşünülmektedir. Bu oyun ile Y.'nin kendini tekrardan güçlü ve başarılı hissetmesinin, aynı zamanda araştırmacının Y.'nin acısının yanında durabilmesinin, Y.'yi yeniden iyi hissettirdiği ve rahatlattığı gözlemlenmiştir.

Y. rahatladıktan sonra sınıfa geri döndüğünde, öğretmeniyle oyun kurmaya çalışmıştır (Saklambaç Oyunu). Fakat öğretmen bu oyuna dahil olmasını "yanlış bir davranışı ödüllendirmek" olarak yorumlayıp, Y.'nin oyununa dahil olmamıştı. Öğretmenin Y.'nin iç dünyasını hiç bir şekilde anlayamadığı düşünülmektedir. Öğretmeni tarafından iç dünyası dağılan Y.'nin, gene öğretmeni tarafından toparlanmak, aranıp bulunmak istediği, aynı zamanda öğretmenin sevgisine ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir. Y.'nin araştırmacı ile yaşadığı toparlanma sürecinin ardından, anne kucağı istediği, öğretmeni tarafından kapsanmaya ihtiyaç duyduğu fakat öğretmenin bunların hiç birine karşılık vermediği gözlemlenmiştir. Y. ise bunun üzerine tamircilik oyunu oynamıştır. Öğretmenin bu durumda Y.'nin ihtiyaçlarına cevap vermemesi, Y.'nin zihninde tamir edilmesi gereken şeylere belki de

bir tanesini daha eklemişti. Ya da Y. biraz daha rahatlamasının ardından kendi kendine tamir etme yolunu, oyun dünyasında yapmaya çalışmıştı.

Y.'nin öfkesinin karşısında araştırmacının var olabilmemesinin, Y.'nin kızgınlığının onu yok etmediğini görmesinin, gelişim sürecinde ona iyi geldiği düşünülmektedir. Anne baba görüşmeleri sonucunda, babanın Y.'nin kızgınlığına ve kaygısına dayanamadığı, öfkelenildiği zaman yanında duramadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmacı yaptığı ebeveyn görüşmelerinde aslında aileye dışarıdan bir üçüncü olarak, yol göstermeye çalışmıştır. Anne babanın, yaşadıkları sorunlarla, hayal kırıklıklarıyla ve oğullarıyla olan ilişkileri hakkında ailenin dışından biriyle konuşabilmelerinin, onlara iyi geldiği düşünülmektedir. Yapılan bu görüşmelerin, sorulan sorular sayesinde, onlara oğulları hakkında düşünme imkanı sağladığı düşünülmektedir. Özellikle baba ile yapılan görüşmelerde, başlangıçta çok kısa yanıtlar veren babanın araştırmacının soruları üzerinde, daha uzun cevaplar verdiği hatta farklı şeyler de hatırlayıp kendiliğinden anlatmaya başladığı gözlemlenmiştir. Bu durum ailelerin düşünme alanına olan ihtiyaçları ile farklı birine, kendileri için tehdit oluşturmayan birine, kendilerini ifade etme ihtiyaçlarının olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmacının evlere gönderdiği aile katılımı formunu, babanın aylar sonra fark etmesi, yapılan görüşmelerin olumlu gelişimini düşündürmektedir. Burada gene okulun kapsayıcı işlevinin işe yararlılığı gözlemlenmektedir. Y.'nin babasının bu formda yazanları uygulayıp, Y. ile evi toplaması, başlangıçta çok ilgisiz gözüken babanın çabasını göstermektedir. Burada Y. için gene toplanmayla ilgili bir oyun olduğu, hem de bu kez babasıyla birlikte yaptığı görülmektedir. Son dönemde baba ilk kez anneye çok net bir sınır koyarak, Y.'nin psikoterapiye başlamasını sağlamıştır. Fakat bu kez de anne Y.'nin bademcik ameliyatı olması gerektiğini söyleyerek psikoterapiyi başlangıçta bırakmıştır. Annenin kız çocuğu istemesi ve Y.'nin yatak odasını yıllarca erkek odasına çevirmemesi, üzerine tam terapi esnasında bademcik ameliyatı yaptırması, annenin zihninde Y.'yi kastre etmeye çalışıyor olabileceğini düşündürmektedir. Annenin erkeklerle olan ilişkisine bakıldığında, boğmak ve yok etmek üzerine kurulu olduğu gözlemlenmiştir. Belki de annenin zihninde erkekler tehdit edici varlıklar olarak algılanmaktaydı ve o da kendini korumak için bunu yapmaktaydı.

Anne ve babanın babasız büyümüş olmaları, kendi ruhsallıklarındaki baba işlevinin yetersizliğine sebep olduğu ve bu kuşaklararası aktarımın Y. ile devam etmekte olduğu düşünülmektedir. Anne babaya bakıldığında, babanın tahammül etme kapasitesinin kendi ruhsallıklarına geçememiş olduğu gözlemlenmektedir. Annenin eşinden bahsederken babamızı diye bahsetmesinden dolayı, annenin düşleminde aile içindeki rollerin karışmış olduğu düşünülmektedir. Anne belki de kendi çocukluğunda yaşadığı babasızlığı, bu şekilde telafi etmeye çalışmaktadır. Fakat seçtiği eşi de babasız büyümüştür. Babasız büyümenin yanı sıra asıl önemli olan, ikisinin ruhsallığında da babalık işlevi yeterince olmadığı düşünülmektedir.

Y. araştırmacının sorularına verdiği cevaplarda, anneyle babayı iyi ve kötü olarak ayırmıştı. Babanın en çok söylediği şeyin "Y. oyuncasını attı" cümlesiyle babanın evde Y. ile ilgili çok fazla şikayet ettiği, annenin ise "hadi yemek yiyeceğiz" cümlesinin, annenin boğuculuğunu gösterdiği düşünülmektedir. Ve tüm bunların sonunda belki de tüm bu yaraları onarabilmek için, Y. büyüncü doktor olmak istediğini söylemiştir.

OLGU SUNUMU- IV

OKULA UYUM SÜRECİ

E. 3 yaş 4 aylıktı. E.'nin okula uyum süreci çok hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleşti. Anne yalnızca ilk gün okulda beklemişti. Anne beklemesine gerek olmadığını E.'nin alışık olduğunu dile getirdi. Araştırmacı okuldaki kurallar gereği ilk gün beklemesi gerektiğini söyledikten sonra anne kabul etmişti. İkinci gün anne, E.'yi kapıdan bırakıp gitti. İlk gün dahi E., annesinin orada olup olmadığını kontrol etme ihtiyacı duymadı. E.'nin ikinci okul tecrübesiydi. Anne E.'nin kilo problemi yaşadığını, öğretmenleri uyarmasına rağmen, E.'nin o okula giderken çok kilo aldığını, bu yüzden kızının okuldan aldığını belirtti. E.'nin herhangi bir kilo problemi olmamasına rağmen annesi kızının da kendisi gibi kilo almaya çok yatkın olduğunu söylüyor, bu yüzden çok dikkat ettiklerini anlatıyordu. Araştırmacıdan ve öğretmenden de aynı şekilde E.'ye fazla yedirmemelerini rica etmişti.

Öğretmenin ve araştırmacının ilgisinden dolayı E. ilk günler okulda çok mutluydu. Okula gelirken hiç bir problem yaşamıyordu fakat akşamları eve gitmek istemiyordu. E. okul kurallarına uyma konusunda hiç sıkıntı yaşamadı. Evdeki hayatında kurallara alışık olduğu düşünülmekteydi.

I.GÖRÜŞME- ANNE BABA GÖRÜŞMESİ

E.'nin okuldaki ikinci haftasında anne araştırmacıyla görüşmek istediğini söylemişti. Görüşmeye anne baba beraber gelmişlerdi. E.'nin okulda nasıl olduğunu, kendilerinin E. için neler yapabileceklerini sormuşlardı. Çok ilgili ebeveynler olduklarına dair bir imaj çizmek istedikleri düşünülmekteydi.

Anne baba birbirlerini yaklaşık 5 yıldır tanımaktaydı. Evliliklerinden 2 yıl sonra E. dünyaya gelmişti. Anne planlı bir hamilelik olmadığını, evliliklerinin tadını biraz daha çıkartıp ondan sonra çocuk istediklerini belirtmişti. Fakat hamile kaldıktan sonra aldırılmak istemediğini ve doğurmaya karar verdiğini söylemekteydi. Baba tüm bu konuşmalar sırasında hep çok sessizdi. O görüşmede sanki yalnızca bir misafir gibi olduğu, orada E. için değil yalnızca eşine eşlik etmek için olduğu izlenimi yaratmaktaydı. Baba ancak araştırmacı kendisine soru sorarsa konuşuyordu. Araştırmacı babaya doğumla ilgili kendisinin ne

düşündüğünü sormuştu. Baba, "Ben de erken olduğunu düşünüyordum" yanıtını vermişti. E.'nin ismini anne koymuştu. Baba kendisi için fark etmediğini E. ismini de beğendiğini ifade etmişti.

E. normal doğum ile doğmuştu. Anne doğum sürecini şu şekilde anlatmıştı; " Sancılı bir doğumdu ama daha uzun sancı çekenleri de duymuştum. Neyse ki doğumdan sonra herhangi bir sorun yaşamadım." Hamilelik süreci sorulduğundaysa anne, fazla kilo almamak için bolca yürüyüş yaptığını, aşermelerinin çok fazla olduğunu, genel olarak rahat bir hamilelik geçirdiğini ifade etmekteydi. Aynı soru babaya sorulduğunda, o dönemde çok yoğun çalıştığını hatta hamilelik döneminin ilk ayında işi nedeniyle yurtdışında olduğunu ifade etmekteydi. Burada anne araya girerek "Neyse ki artık o kadar uzun iş seyahatleri olmuyor." demişti.

Doğum sonrası ile ilgili anne, "Çok yorucu bir dönemdi. Aslında E. kolay bir bebektir fakat ilk dönemler tabii uykusuz kaldığım çok geceler oluyordu. Neyse ki E.'nin doğumuyla itibaren bizde kalan bir bakıcımız vardı. Annem de zaman zaman gelip yardım ediyordu." Babaya bu sırada bir telefon gelmişti ve izin isteyerek odadan çıkmıştı.

Anne bu sırada E.'nin kilo probleminden bahsetti. Araştırmacı E.'nin yaşına göre fazla kilosu olmadığını söylediğinde, dikkat ettikleri için böyle olduğunu, aslında E.'nin kendisi gibi kilo almaya çok müsait olduğunu söylemişti. Anne, kendi anne babasının obez olduğunu, genlerinde böyle bir şey olduğu için çok korktuğunu, E.'nin de bebekliğinde çok kilolu olduğunu, bu yüzden dikkat etmek zorunda kaldıklarını anlatmıştı. Anne araştırmacıdan E.'nin öğretmenini bu konuda uyarmasını rica etmişti. Bu sırada baba tekrardan görüşmeye dahil olmuştu ve yemek konusu ile ilgili hiç bir yorumda bulunmamıştı.

Araştırmacı E.'ye yiyeceği bir ödül olarak sunmanın doğru olmadığını, okulda da buna çok dikkat edildiğini anlatmıştı. Anne kendisinin eskiden bir iki defa bunu yaptığını ama artık onun da bunu hiç yapmadığını belirtmişti. E. doğduğundan beri 6 kez bakıcı değiştirmişti. Anne bir türlü güvenebileceği bir bakıcı bulamadığını, bu konuda çok zorlandığını ama şuan ki bakıcıdan memnun olduğunu, yaklaşık bir yıldır birlikte olduklarını anlatmıştı. E. evde kendi odasında yatağında uyumaktaydı. Anne E.'nin uykuya geçişte zorlanmadığını, her gece kızına masal okuduğunu ifade etmekteydi. Anne E.'nin tuvalet eğitiminin kolay ve hızlı bir

şekilde gerçekleştiğini söylemişti. Tam yaşını sorduğumda önce hatırlayamamış, sonra iki yaş civarında olduğunu belirtmişti. Bu süreçte baba hiç konuşmayıp yalnızca dinlemekteydi.

Anne Babanın Kendi Ebeveynleriyle İlgili Paylaşımları:

Anne: "Annem iyi bir kadındır. Ama her şeye müdahale etmek ister. Bu yüzden buraya gelmesini de istemiyorum. Hatta onlara okul, anne babadan başkasını kabul etmiyormuş dedim. Gelirlerse sizin de işinize karışır kesin. Babam daha az müdahalecidir, daha pasif bir adamdır. Ama çok neşelidir."

Baba: "Ben annemle her zaman daha yakınımdır. Babamla ise çok mesafeliyizdir. Gerçi şehir dışında yaşadıkları için çok görüşemiyoruz."

II. GÖRÜŞME-BABA GÖRÜŞMESİ

Baba görüşmeye zamanında gelmişti. Görüşmenin başında çok gergin gözüküyordu ve çok vaktinin olmadığını söylemişti. Araştırmacı bu gergin ortamı yumuşatmak amacıyla öncelikle E.'nin olumlu özelliklerinden bahsetmişti. E.'nin çok neşeli, güler yüzlü ve zeki bir çocuk olduğunu, tüm arkadaşları ile çok iyi anlaşmış ve okulda herkes tarafından çok sevildiğini anlatmıştı. Bu sözleri duymak babanın hoşuna gitmişti.

Araştırmacı babaya E. ile gün içinde ne kadar vakit geçirebildiklerini sorduğunda; Baba: "Akşamları işten döndükten sonra görüşüyoruz ama bazı akşamlar işten geç çıktırıysam E. yatmış oluyor. Daha çok hafta sonları vakit geçirebiliyoruz." yanıtını vermişti. Baba birlikte vakit geçirebildikleri zamanlarda, ailecek caddede yürüyüş yaptıklarını, parka gittiklerini bazen de alışveriş merkezine gittiklerini söylemişti.

Araştırmacı evde oldukları zamanlarda E. birlikte neler yaptıklarını sorduğunda, baba birlikte resim yaptıklarını, çizgi film izlediklerini özellikle yakalamaç ve saklamaç gibi oyunları E.'nin çok sevdiğini dile getirmişti. Evdeki kuralları daha çok anne koymaktaydı, baba kendisinin gerekli yerlerde müdahale ettiğini söylemekteydi. Araştırmacı: "Mesela ne gibi durumlarda müdahale ediyorsunuz?" Baba: "E. çok şımarık zamanlarda müdahale ederim mesela. Şımarıklığı hiç sevmiyorum. E. aslında şımarık bir çocuk değil ama ara sıra olabiliyor tabii." Araştırmacı: "Ne gibi şımarıklıklar yapıyor?" Baba: "Bazen istediği bir şeyi

çok tutturuyor, yaptırana kadar zorluyor. Mesela en son gece geç bir saatte bakıcısını istediğini söyledi. O anda mümkün olmayan bir şeydi tabi ki bu." (Okulda E.'nin böyle bir şey yaptığı hiç gözlemlenmemiştir, hatta E.'ye hayır dindikten sonra ikinci defa aynı şeyi istediği bile gözlemlenmemiştir.)

Araştırmacı: "Neden o saatte bakıcısını istedi sizce?" Baba: "Ben o gün eve geç gelmişim, annesi de ev işlerinden dolayı çok ilgilenememiş sanırım E. ile, onun da canı sıkılmış herhalde. E. bakıcısını çok sever, onun için oyun arkadaşıdır." Araştırmacı: Peki o sırada siz nasıl bir tepki verdiniz?

Baba: "Önce mantıklı bir şekilde neden bakıcının gelebileceğini, saatin çok geç olduğunu, ertesi gün kendisini görebileceğini anlattık annesiyle beraber. Ama E. ısrarla istemeye devam edince en sonunda sinirlenip bağırdım. Aslında şimdi düşününce çocuk sonuçta, bizim gibi düşünmesini bekleyemeyiz, sanırım o gün ben de kötü bir günümdeydim."

Araştırmacı evde E.'nin uymasını istedikleri ne gibi kurallar olduğunu sorduğunda, baba el yıkama, diş fırçalama, oyuncakları toplama kurallarının olduğunu söylemişti. Baba bu sırada E.'yi görebilmesinin mümkün olup olmadığını sormuştu. Araştırmacı babaya isterse E.'nin sınıfına girebileceğini söylemişti. Araştırmacı burada babanın diğer çocuklarla olan iletişimini de görmek istemiştir. Fakat baba dersi bölmek istemediğini söyleyerek, E.'nin gelmesini istemiştir. E. öğretmeni eşliğinde odaya geldiğinde, koşarak babasına sarılmıştır. Öğretmen E.'yi getirirken babasının onu almaya gelmediğini, onu görmek için geldiğini söylemişti.

E. babasının kucığına çıkıp oturmuştu ve çok mutlu gözükmekteydi. Baba E.'ye sınıfta neler yaptıklarını sormuştu. E. arkadaşıyla birlikte arabalarla oynadığını söylemişti. Baba bu sırada araştırmacıya dönüp, kız çocuğunun bu kadar çok arabalarla oynamasının normal olup olmadığını sormuştu. Araştırmacı normal olduğunu, her oyuncağın bir anlamı olduğunu ve arabaların genellikle babaları temsil ettiğini, E.'nin babasını özlediği zamanlarda bu oyunu oynuyor olabileceğini anlatmıştı. Baba açıklama ihtiyacı duyar gibi, bu sıralar üst üste çok fazla iş seyahatine gittiğini söylemişti. Baba görüşmenin başında fazla vaktinin olmadığını söylemesine rağmen, bir buçuk saat okulda kalmıştı. Başlangıçta görüşmek için isteksiz gözükse de baba, görüşmenin sonunda mutlu bir şekilde ayrılmıştı. Kızı hakkında konuşuyor olmanın hoşuna gittiği gözlemlenmişti.

III. GÖRÜŞME -ANNE GÖRÜŞMESİ

Anne her zamanki gibi çok bakımlı ve güzel gözükiyordu. Anne hemen söze başlayarak, E.'nin okuldaki durumunu çok merak ettiğini sormuştu. Araştırmacı E.'nin başarılı olduğunu, tüm arkadaşları ile çok iyi anlaşmış ve okulda mutlu olduğunu anlatmıştı. Araştırmacı E. ile gün içinde ne kadar vakit geçirdiklerini ve birlikte neler yaptıklarını sorduğunda, anne okuldan sonra yatana kadar ve hafta sonları hep birlikte olduklarını söylemişti. Beraber evcilik oynadıklarını, puzzle ve legolarla oynadıklarını, birlikte yemek pişirdiklerini ve E.'nin en çok bunu sevdiğini anlatmıştı.

E.'nin babasıyla nasıl vakit geçirdiği sorulduğunda anne, akşamları işten döndükten sonra ve hafta sonları hep birlikte olduklarını, ailecek gezmeye gittiklerini, caddede yürüyüş yapmayı çok sevdiklerini, yemeğe gittiklerini anlatmıştı. E.'nin babasıyla ne gibi oyunlar oynadığı sorulduğunda, anne: "Onlar daha çok hareketli oyunlar oynarlar, yakalamaç, saklambaç gibi bazen eşim E.'yi omzuna alır, kucağına alır döndürür E. bunu çok sever" yanıtını vermişti.

Evde kuralları kimin koyduğu sorulduğunda anne, daha çok kendisinin koyduğunu, E.'nin genelde kurallara uyan bir çocuk olduğunu bu konuda zorlanmadıklarını söylemişti. Anne: "Yemekten önce ve sonra eller yıkanır, yatmadan önce mutlaka dişler fırçalanır, oyunu bittikten sonra oyuncaklarını toplar, oyuncaklarını salona taşıması yasaktır, salonda zaten bir kaç oyuncak var bıraksak hepsini salona taşıyacak." Araştırmacı: "Başka ne gibi kurallarınız var evinizde?" Anne: "Zamanında yatması önemli, kapıyı çalmadan yada seslenmeden anne baba odasına girmez mesela, bir de yemek konusunda kurallarımız var tabi onları zaten biliyorsunuz. Aslında ben de bu konuyu konuşmak istiyordum. E. okula başladığından beri kilo almış gözükiyor. "Araştırmacı: "Belki boyu uzayacaktır, alması gerektiği kiloyu almış olabilir mi?" Anne: "Yok doktoru da dikkat etmemiz gerektiğini söyledi. E.'ye bıraksanız o hep ister, siz bitti dediğinizde anlar. Yani ben de çok üzülüyorum bu duruma kızımın psikolojinin etkilenmesini de hiç istemiyorum ama mecburum. Tabi diğer çocuklara veriliyorsa ikinci tabak E.'ye de verilsin ama ona çok az konulsun. Çocuğuna yemek yedirmeye çalışan annelere çok özeniyorum bazen, böylesi çok zor. " Araştırmacı E.'nin bu konuda kısıtlanmasının ileride çok daha büyük sıkıntılara yol açabileceğini anlattı.

Araştırmacı: "Sizi anlıyorum kızınızı korumaya çalışıyorsunuz fakat zaman zaman biraz daha rahat bırakma fikrine ne dersiniz? E.'nin kilo almayacağı fakat psikolojik olarak onu rahatlatacak bir çözüm bulunabilir. Örneğın haftada bir iki gün anne-kız günü yaparak yalnızca o güne özel E.'nin istediklerini yemesine izin verip, birlikte böyle vakit geçirebilirsiniz." Anne haftada bir gün bunu yapabileceğini ve bu fikrin çok hoşuna gittiğini belirtmişti. Görüşmenin sonunda anne E.'nin kendisini görmesini istemediğini, görürse bırakmayacağını söyleyerek okuldan ayrılmıştı.

IV. GÖRÜŞME- BABA GÖRÜŞMESİ

Araştırmacı E.'nin son dönemlerde okulda mutsuz gözüktüğünü, bakıcının ayrılmasından etkilenmiş olabileceğini anlatmıştı. E.'nin evde nasıl olduğunu sorduğunda baba her zamanki gibi iyi olduğunu, herhangi bir sorun olmadığını söylemişti. Araştırmacı tıpkı yetişkinlerde olduğu gibi çocukların bilinmezliğı sevmediğini, hatta çocuklar için bunun daha da zor olduğunu anlatmıştı. Baba yakında başka bir bakıcının çalışmaya başlayacağını, annesinin E. ile bu konuyu konuşacağını belirtmişti.

Araştırmacı E.'nin yemek konusundaki hassasiyetini, bu kadar kısıtlayıcı olmanın ileride ne gibi sonuçlar doğurabileceğini anlatmıştı. Baba bu konuda yorumsuz kalmayı tercih etmişti. Görüşmenin bu kısmında anne okula gelerek görüşmeye dahil olmak istemişti. Anne araştırmacı ile E.'nin yeni bakıcısı hakkında konuşmak istiyordu. Yeni birine güvenmenin çok zor olduğunu anlatmıştı ve araştırmacıdan yeni bakıcı ile E.'nin ilişkisini gözlemlemesini rica etmişti. Anneye E.'nin evdeki duygu durumu sorulduğunda, tıpkı baba gibi her zamanki gibi iyi olduğunu söylemişti. Araştırmacı: "E.'den önceki yaşantınızla şimdiki yaşantınızı karşılaştırdığınızda ne gibi değişimler var?" Anne: "Biz eskiden çok gezerdik. Tabi şu an o kadar gezemiyoruz. En çok bunu özlüyorum sanırım. Ama tabi hepsine değer." Baba: "Evet eskiden daha çok gezerdik. Benim iş seyahatlerime eşim de gelirdi bazen, şuan bunu yapamıyoruz tabi. "

Araştırmacı: "Onunla en keyifli olduğunuz, en yakın olduğunuz zamanlardan bahsedermisiniz?" Anne: Ben en çok E. ile birlikte yemek yapmayı seviyorum, E. de bunu çok sever. Bir de akşamları E.'yi yatırdığımda, ona masal okurum ya da birlikte şarkı söyleriz. Aslında kendimi ona en yakın hissettiğim anlar bunlar sanırım." Baba: "Biz de bu sıralar birlikte resim yapıyoruz. Çizemediğı bir şey olduğunda E. bana çizdiriyor. Ben çiziyorum, o içini boyuyor.

Bu konuda da çok ilerleme kaydetti okula başladığından beri, eskiden hiç bir şeye benzemezdi çizdikleri.

ÖĞRETMEN GÖRÜŞMESİ

Öğretmen E.'nin okula çok kolay alıştığını, okula gelirken değil, giderken zorlandığını özellikle babasıyla gitmek istemediğini anlatmıştı. E.'nin okulda zorlandığı konular sorulduğunda, E.'nin kurallara alışık bir çocuk olduğunu, bir tek yemek konusunda zorlandığını söylemişti. Öğretmen: "Annesi E. 'nin az yemesini istiyordu, tüm arkadaşları ikinci hatta üçüncü tabağı yerken, E.'nin yiyememesi çok acıydı, çok üzüliyordum onun durumuna. Bu yüzden az da olsa mutlaka istediği zaman yemek veriyordum, aslında her zaman istiyordu o. Kilolu bir çocuk değildi. Annesi neden böyle yapıyordu anlayamıyorum."

Öğretmen E.'nin tüm arkadaşlarıyla ve yetişkinlerle iyi anlaşmış, özellikle erkeklere karşı farklı bir ilgisinin olduğunu, arkadaşlarının babalarına bile koşarak sarıldığını söylemişti. Bu durumun da babasının ilgisizliğinden kaynaklandığını düşünüyordu. E.'nin bir dönem çok mutsuz olduğunu, yüzünde yaralar oluştuğunu ve bunları kendisinin yaptığını söylemişti.

Öğretmen: "O dönem E. çok mutsuzdu herhalde bakıcı ayrıldığı için öyle olmuştu çünkü onunla çok yakındı. Ben de E.'nim o durumuna çok üzüliyordum, o dönemde daha çok ilgilenmeye çalıştım onunla zaten kucağımda oturmayı, seilmeyi çok seviyordu. Yüzündeki yaraları da başta nasıl yaptığını anlayamamıştım, ama bir kaç defa sınıfta gördüm, gerçektende yaralarla oynayıp, kanatıyordu." E.'nin gelişiminde ne gibi ilerlemeler yaşandığı sorulduğunda, Öğretmen: "E. başlangıçta öğrenmeye açık bir çocuktü, sonra o mutsuz olduğu dönem kendini kapatmıştı. Ama son dönemde tekrardan düzeldi. Dil, motor ve sosyal gelişimi açısından çok ilerledi."

E. İle İlgili Gözlemler:

Kasım Ayı Gözlemleri:

E. okulda olmaktan dolayı çok mutlu gözükmekteydi. Öğretmeni ve araştırmacı ile oyun oynamaktan çok keyif almaktaydı. Bütün arkadaşları ile oyun oynuyordu. Sürekli olarak yetişkinlerin ilgisini çekmeye çalışmaktaydı. İlk günden itibaren araştırmacının dikkatini çeken şey E.'nin çok fazla ten temasında bulunmak istemesiydi. E. sürekli kucağa alınmak, öpülmek ve sarılmak istiyordu. E.'nin kendini zorla sevdirmeye çalışması gözlemlenmekteydi.

Aralık Ayı Gözlemleri:

E.'nin yüzünde yaralar vardı. Anneye ne olduğu sorulduğunda, E.'nin bu yaraları kendi kendine yaptığını, zaman zaman bunu yaşadıklarını söylemekteydi. Okulda E.'nin kendine zarar verdiği herhangi bir durum araştırmacı tarafından gözlemlenmemişti. E. çoğunlukla arkadaşlarıyla oyun oynamayı tercih etmekteydi. Tek başına oynadığı zamanlarda, oyunun içinde kendi kendine konuştuğu gözlemlenmekteydi. Yaş itibarıyla normal olmasına rağmen bu durum araştırmacıya evde de sürekli bu şekilde oyun oynadığını düşündürmekteydi. Evde anne babanın, E. ile oyun oynamadığı düşünülmekteydi. E. evdeki vaktinin büyük bir kısmını bakıcıyla geçirmekteydi. Anne E. ile çok ilgilendiğini söylemekteydi. Fakat E.'nin duygu durumu ve oyunları, anne babanın ilgisiz olduğunu düşündürmekteydi. E. araştırmacı ile oynadığı bir oyun sırasında; anne rolüne girmişti, çocuk rolündeki araştırmacıya sürekli çok işinin olduğunu ve onunla oynayamayacağını söylemekteydi. Araştırmacı babasıyla oynamak istediğini (çocuk rolünde), babanın nerede olduğunu sorduğunda, E.'den baba oyun oynamaz yanıtını almıştı.

Ocak Ayı Gözlemleri:

E. her yemekte, yemeğini çok hızlı yemekteydi ve herkesten önce bitirmekteydi. Yemeğini yerken sanki biri önünden her an alabilirmiş gibi tedirgin bir şekilde yemekteydi. Yemeğini bitirdikten sonra mutlaka ikinci tabağı istiyordu. Su içerken dahi mutlaka ikinci bardağı istemekteydi. E.'nin okuldaki üçüncü ayıydı fakat bir kez olsun doydum kelimesini kullandığı gözlemlenmemişti. Oyunlarında yemek yaparken, her seferinde iki tencere ve iki tabak kullanmaktaydı. Araştırmacı ikinci tabağın kimin için olduğunu sorduğunda, kendisi

için olduğunu söylemekteydi. Oyununda yaptığı yemeği ikram edecekse mutlaka üçüncü bir tabak daha almaktaydı.

E. yeniden yüzünde yaralarla okula gelmişti. Bu kez araştırmacı ve öğretmen E.'nin sınıfta özellikle tek başına oyun oynarken yüzündeki yaraları koparmaya çalışarak kanattığını gözlemlemişti. Anne evde de aynı şeyi yaptığını, yaraların tam iyileşirken tekrar kanadığını söylemişti.

Şubat Ayı Gözlemleri:

E.'nin yemek konusunda çok hassas olduğu gözlemlenmekteydi. Araştırmacıyla oynadığı yemek yapma oyununda, arkadaşının gelip E.'nin tabağındaki yemeği yemesi, E.'yi çok sinirlendirmişti. E. tabağı yere atmış ve sınıfın diğer köşesine gidip arabalarla oynamaya başlamıştı. E. daha çok sınıftaki erkek arkadaşlarıyla oynamayı tercih etmekteydi. Yemek yapıp yemek dışında çoğu zaman arabalarla oynamaktaydı.

E.'yi akşamları anne ya da baba almaya geldiğinde gitmek istememekteydi. Özellikle baba geldiğinde E.'yi ikna etmek daha zor olmaktaydı. E. gitmek istemediğinde, anne ona sevdiği bir yiyeceği alacağını söylüyordu ve E. bu şekilde hemen ikna oluyordu. Baba ise bunu yapmayı tercih etmiyordu fakat ne yapacağını da bilmiyordu. Genelde kendisi telefonla konuşuyor ya da dışarıda sigara içerek E.'yi öğretmenin hazırlayıp ikna etmesini bekliyordu. E.'yi okuldan bakıcısı almaya geldiğinde ise hiç bir sorun yaşanmıyor, E. mutlu bir şekilde gidiyordu. E. okul dışındaki zamanının büyük bir kısmını bakıcısı ile geçirmekteydi. E.'nin bakıcısı ile iyi bir ilişkisi olduğu hatta anne ve babasından daha yakın bir ilişkisi olduğu gözlemlenmekteydi.

Mart Ayı Gözlemleri:

E.'nin babası ile yakın bir ilişkisi olmadığı gözlemlenmekteydi. E. anne ya da babası okuldan almaya geldiğinde, gitmek istememekteydi. Özellikle babası geldiği zaman, E. tepki göstermekteydi. Gelen kişi bir yabancıymış gibi davranmaktaydı. Babası da E.'ye karşı mesafeli durmaktaydı ve kızı ile iletişime geçmek için çaba göstermediği gözlemlenmekteydi.

E.'yi babası okuldan almaya gelmişti, yarım saat boyunca araştırmacı ile öğretmen E.'yi babasıyla gitmesi için ikna etmeye çalışmıştı. E. babasını gördüğü an önce sınıfına kaçmıştı.

Öğretmeni sınıftan çıkmaya ikna ettikten sonra bu kez araştırmacının odasına kaçmıştı. E. sınıfta ve araştırmacının odasında çok hızlı hareket ediyor, tüm oyuncaklara dokunuyor ve etrafı dağıtıyordu. Öğretmen E.'nin montunu giydirmekte zorlanıyordu çünkü her giydirdiğinde, E. montunu çıkartıp yere atıyordu. Baba bu süreçte çok pasif kalmıştı. Ne diyeceğini, ne yapacağını bilemiyordu. Babanın tek söylediği şey "E. hadi giyin eve gitmemiz lazım" cümlesiydi. E. babaya cevap vermiyor, davranışlarıyla gitmek istemediğini anlatmaya çalışıyordu.

Öğretmen E.'ye eve gidip dinlenmesi gerektiğini çünkü ertesi gün birlikte bir sürü oyun oynayacaklarını anlatarak, onu ikna etmeye çalışıyordu. E. öğretmeninin konuşmasından sonra montunu giymeye ikna olmuştu fakat tekrar sınıfa kaçmıştı. Araştırmacı E.'ye ne yapmak istediğini sorduğunda, E. arabayla oynamak istediğini söylemişti. Araştırmacı hangi arabayla oynamak istediğini sorduğunda E. sınıftan iki tane araba seçmişti. Araştırmacı E.'ye bu arabaları eve götürüp babasıyla birlikte oynayabileceklerini, ertesi gün geri getirdiğinde de birlikte oynayabileceklerini söylemişti. E. dönüp babasına bakmıştı sanki onay bekliyormuş gibiydi. Baba araştırmacının dediğini onaylayarak, E. ile birlikte eve gittiklerinde o arabalarla oynayabileceklerini söyledi. Babanın ilk kez E. ile içten bir şekilde ilgilenerek cevap verdiği gözlemlenmişti. E. bu şekilde eve gitmeye ikna olmuştu. Giderken arkasına bakıyor ve kapıdaki araştırmacı ile öğretmeninden gözlerini ayıramıyordu. Sanki gözden kaybolmalarını istemiyor gibi gözükmekteydi.

Nisan Ayı Gözlemleri:

Anne okulda doğum günü partisi oldukça, E.'nin kendisine doğum gününün ne zaman olduğunu sorduğunu, E. için bir parti yapmak istediğini belirtmişti. E. için okulda bir parti yapılmıştı ve anne erkenden okula gelmişti. Anne parti için diyet kek yapmıştı. Çocuklara büyük bir keyifle yaptığı keklerden ikram etmekteydi. Baba partiye geç gelmiş yalnızca yarım saat kadar kalıp gitmişti. Baba gittikten sonra anne, eşinin çok yoğun olduğunu bu yüzden kalamadığını anlatma ihtiyacı duymuştu. E. ise tüm parti boyunca çok mutsuz gözüküyordu. Anne özel bir gün olduğu için E.'nin ne kadar yediğine karışmayacağını belirtmişti. Arkadaşları yemeklerini yiyip oyuna geçtikten sonra E. hala yemeğe devam ediyordu. Annenin bu durumdan rahatsız olduğu gözlemlenmişti. Sonunda öğretmen isterse E. ile araba oynayabileceklerini söylemişti. Böylelikle E. masadan kalkıp oyun oynamaya başlamıştı.

Parti boyunca anne E. ile hiç oyun oynamamıştı. E. de anneye oynamak için herhangi bir girişimde bulunmamıştı.

E.'nin sürekli ten temasında olma isteği devam etmekteydi. Öğretmeni bir çocuğu kucağına aldığı anda mutlaka o da istiyordu. Öğretmeni ya da araştırmacı masada otururken kucaklarına oturmak istiyordu. Sürekli öğretmenin elinden tutmak, ona sarılmak istiyordu. Arkadaşlarını oyun oynarken öpüyor ve onlara sarılıyordu. E.'nin sınıf arkadaşının babası bir kaç defa okula gelip, çocuklarla oyun oynamıştı. Özellikle E. arkadaşının babasını çok seviyordu, onu gördüğü anda koşup sarılıyordu.

E.'nin babası okul çıkışına geldiğinde, babasına; “Sen git ben T.'nin babasını çok seviyorum. T.'nin babası gelecek, ben onu bekleyeceğim. Onunla oyun oynayacağım” demişti. E.'nin bu sözleri karşısında babanın çok üzüldüğü ve etkilendiği gözlemlenmişti. Baba'nın, "O zaman ben gidiyorum" demesi üzerine E. sınıfa kaçmıştı. Öğretmeni E.'yi konuşarak ikna etmişti. Araştırmacı anne ile olan bir konuşmasında E.'ye yiyeceği bir ödül olarak sunmanın doğru olmadığını, okulda da buna çok dikkat edildiğini anlatmıştı. Anne kendisinin eskiden bir iki defa yaptığını ama artık onun da bunu hiç yapmadığını belirtmişti.

E. bu kez okuldan giderken T.'nin dedesini istemişti. T.'nin dedesi E.'yi her gördüğünde seviyor ve onunla sohbet ediyordu. E. annesini görünce ağlamaya başladı ve gitmek istemediğini, T.'nin dedesini beklediğini söylemişti. Annenin bunları duyduktan sonra çok üzüldüğü gözlemlenmişti. Anne birlikte markete gidip E.'nin istediği bir yiyeceği alacaklarını söyleyerek ikna etmişti kızını. (Anne artık yapmadığını söylemesine rağmen yemeği yine ödül olarak sunmuştu. Zorlandığı anlarda kızını ikna etme yönteminin çoğunlukla bu olduğu gözlemlenmekteydi.)

Mayıs Ayı Gözlemleri

E.'nin bakıcısı değişmişti. E. ayrılan bakıcısı ile iyi anlaşmaktaydı ve onu çok sevdiğini söylemekteydi. Anne araştırmacıya, bu durumu E.'ye nasıl anlatmaları gerektiğini sormuştu. Araştırmacı, bakıcının tekrar gelmeyeceğinin açıkça söylenmesi gerektiğini anlatmıştı. Bakıcı Türk değildi ve memleketine gitmişti. Anne bakıcının bir kaç ay sonra geri geleceğini tekrardan anlaşma ihtimallerinin olduğunu, kendisinin şuan kararsız olduğunu bu

yüzden E.'ye kesin bir şey söylemek istemediğini belirtmişti. Araştırmacının önerisi üzerine bir an önce karar verip E. ile öyle konuşacağını söylemişti.

E. bu ayrılıktan etkilenmiş gözükmekteydi. Okulda her zaman çok mutlu olan E. çok üzgün ve dalgın gözüküyordu. Öğretmenin ilgisini çekmeye çalışmıyor, ten temasında bulunmak için bir çaba harcamıyordu. İçine kapanmıştı ve çoğu zaman tek başına oynuyordu. Arkadaşları ile oynamayı tercih etmiyordu ancak öğretmen ya da araştırmacı oynamak isterse, onlarla oynuyordu. Normalde çok hareketli olan E. çok durgun ve yorgun gözüküyordu. Öğlen uykusu uyumayan E. zaman zaman öğretmene uyumak istediğini söylüyordu. Uyku sırasında yüzüyle oynadığı ve yara yaptığı gözlemleniyordu. Normalde renkleri çok seven, resim yaptığında tüm renkleri kullanan E., bu dönemde çoğunlukla siyah rengi tercih ediyordu. Araştırmacı bu dönemde E. ile daha sık oyun oynuyordu, öğretmeni ise E.'ye karşı çok daha şefkatliydi. Okul kurucusu ve okulun açıcısı dahil E.'nin, mutsuzluğunun farkındaydı ve herkes onunla daha yakından ilgileniyordu.

Haziran Ayı Gözlemleri:

Araştırmacının baba ile yaptığı görüşme sonrasında, baba anneye E.'ye artık yemek konusunda karışmaması gerektiğini söylemişti. Baba aynı zamanda öğretmene de E.'nin okulda ne kadar yemek istiyorsa yiyebileceğini, bu konuda diğer çocuklara nasıl davranılıyorsa E.'ye de aynı şekilde davranılmasını istediklerini belirtmişti. Babanın ilk kez annenin E.'ye zarar veren tutumuna müdahale ettiği gözlemlenmişti.

Bu durumun E.'yi rahatlattığı gözlemlenmekteydi. Yemekten sonra zaman zaman E. doyduğunu söylüyordu. Y.'nin duygu durumu bu dönem biraz daha iyiydi. E.'nin babası bakıcının artık gelmeyeceğini ama istiyorsa telefonda konuşabileceklerini söylemişti. Bu durumun E.'yi rahatlattığı düşünülmekteydi. E.'nin yeni bir bakıcısı vardı ve ona karşı yakınlık kurmaktan kaçınmaktaydı. Fakat aynı zamanda onu reddetmiyordu. E.'nin oyun çeşitliliği de artmıştı. Eskiden çoğunlukla evcilik oyunu ve arabalarla oynarken artık puzzle, lego ve kutu oyunları gibi oyunlarla oynamayı da tercih etmekteydi. Araştırmacı ile oynadığı bir oyunda E. anne rolündeydi, araştırmacı ise çocuk rolündeydi. E. araştırmacıya odanda oyna diyordu. Kendisi de mutfakta yemek yapıyordu. Araştırmacıyı yemeğin hazır olduğunu söyleyerek mutfığa çağırıyordu. Araştırmacıya bir bardak süt vermişti. Sonra birden neden sütü döküyorsun, neden dikkat etmiyorsun diye araştırmacıya kızmaya başlamıştı.

Temmuz Ayı Gözlemleri:

E.'nin bakıcısı yeniden değişmişti. E.'nin artık bakıcılarıyla yakın ilişki kurmaktan kaçındığı gözükmekteydi. Anne bundan önceki bakıcıya güvenememişti, bu bakıcıyı bulması da biraz zaman almıştı. Bu süreçte E. ile kendisi ilgilenmişti. Babanın da son dönemlerde E.'ye karşı daha ilgili olduğu gözlemlenmekteydi. Bakıcı konusunda sorun yaşanması, sanki aileyi yakınlaştırmış gibi gözükmekteydi. Anne bakıcılara güvenemediği için, artık E. ile kendi ilgilenmek istediğini, bu yüzden işlerini hafiflettiğini söylemişti. E. eski neşesine kavuşmuştu. Bir süredir yüzünde herhangi bir yara görülmüyordu. Onu okuldan almaya geldiklerinde, anne babasını artık reddetmiyordu. Özellikle anne baba beraber geldiklerinde E. çok mutlu oluyor ve ikisinin de elinden tutup rahatça gidiyordu.

Anneye Dair:

Anne çok bakımlı ve kilo konusunda kendi ile ilgili de çok dikkatli gözüküyordu, onun da tıpkı E. gibi kilo problemi yoktu aslında. Fakat belli ki kendi ile ilgili de çok hassastı bu konuda. Ne zaman bu konu açılrsa, kendini savunur gibi doktorun da bu şekilde tavsiye ettiğini söylüyordu. Anne başlangıçta kızına karşı çok ilgili gözükmesine rağmen, aslında çok fazla ilgilenmediği gözlemlenmekteydi. Son dönemde kızına olan ilgisinde artış gözükmekteydi.

Babaya Dair:

Baba sürekli meşgul gözükürken, okula her geldiğinde telefonla konuşan, E.'ye karşı ilgisiz duran bir babaydı. Evde de bir baba olarak çok pasif olduğu düşünölmekteydi. Son dönemde ise, bu durumu değişmeye başlamıştı. Gerekli noktalarda anneye sınır koyduğu ve E. ile daha çok ilgilendiği gözlemlenmişti.

Anne Baba Çiftine Dair:

Anne babanın iyi bir ilişkileri olduğu, birlikte gezmeyi sevdikleri fakat E.'nin hayatlarına girmesiyle birlikte kısıtlandıklarını hissettikleri düşünölmekteydi. Çocuk sahibi olmaya hazır olmadıkları, onunla nasıl ilgileneceklerini bilmedikleri gözlemlenmekteydi. İkisinin de özellikle ilk dönemde, zihinlerinde E.'ye yeterince yer açamadıkları fakat E.'nin kötü olduğu dönemden sonra bu konuda ilerleme kaydettikleri düşünölmektedir.

OLGUYA DAİR AÇIKLAMALAR VE YORUMLAR:

E. bebekliğinden itibaren 6 tane bakıcı değiştirmişti. Bu durumun E.'de bağlanma problemi yaratmış olabileceği düşünülmekteydi. İlk dönem E.'nin anne babasıyla çok uzak bir ilişkisi olduğu gözlemlenmişti. E. okula uyum sürecini çok rahat geçirmişti. Okula gelirken değil, okuldan eve dönerken zorlanmaktaydı. İlk günden itibaren E.'nin sürekli ten temasında olmak istediği, okuldaki tüm yetişkinleri gördüğü anda sarılıp kucağına çıkma çabası, E.'nin hayatındaki anne, baba işlevlerindeki yetersizliği düşündürmekteydi.

Kız çocuğun ilk sevgi nesnesi annesidir. Odiplus nitelikli dönemde kız çocuk bu ilk sevgi nesnesini değiştirmek zorundadır. Bu değiştirme işleminin başarılı olabilmesi için babanın sadece var olup olmaması değil kızıyla ilişkisinin niteliği de önemlidir. Yalnızca annenin varlığı kızın annesiyle olan özdeşimi içi yeterli değildir. Kız çocuğun babanın desteğine ve onayına da ihtiyacı vardır. Bu onayda beklenen babanın onun geliştirmekte olan kadınlığını görmesi, böylece edinmiş olduğu güvenle kendi yaşıtı erkeklerin de onu kabul edeceği duygusunun gelişmesidir. Baba tarafından, onaylanan, önem verilen kız annesiyle yarışabilir ve Oidipus öncesi bağdan bu şekilde ayrılabilir. Bu dönemin sonunda kız çocuk babasıyla cinsellikten uzaklaşmış bir nesne ilişkisi kurar ve kadınlık rolünü suçluluk duymadan edinebilir (Balkan 2011).

Babanın çocuğu ile erken bir ilişki kurabilme yeteneğinin ne derece güçlü olduğu, babanın varlığı veya yokluğundan ziyade kendi erken ilişki deneyimlerine bağlıdır. Metzger (2005), bebeğe karşı kendini güvensiz hisseden erkeklerden söz eder. Bu erkekler çocuklarının daha sonraki gelişme dönemlerinde, erkek çocukları ile oynarken, kız çocukları ile ne oynayacaklarını bilemezler. Böylece kız çocuklarının kendileri ile özdeşleşmesine fırsat vermezler. Her iki cinsiyetinde daha sonra sahip olacağı özgüven baba ile olan ilişkiye bağlıdır. Kız çocuk için bu aynı zamanda cinsel rolü ile ilgili kendini kavramasını da etkiler. Kız çocuğun tüm güçlülük duygusunun erken değersizleştirilmiş olması çoğunlukla bu kız çocuğun güçlü dış görünümü olan erkeklere yakınlık duymasına neden olmaktadır (Özdağlar, 2011).

E.'ye bakıldığında, sürekli yetişkinlerin ilgisini çekmeye çalışan, cilveli bir kız çocuğu gözlemlenmekteydi. Bunun yanı sıra E. özellikle erkek çocuklarla oynamayı tercih etmekte ve en çok oynadığı oyunculardan biri arabalardı. Ayrıca E. sürekli olarak arkadaşlarının babalarından özellikle kendisi ile ilgilenenleri gördüğünde, hemen gidip onlara sarılıyor veya

ellerini tutuyordu. Bu duruma babanın ilgisizliğinin yol açmış olabileceği, E'nin asıl amacının babasının ilgisini çekmek olabileceği düşünülmektedir.

E. planlanmış bir çocuk değildi ve anne baba çifti başlangıçta hazır olmadıklarını düşündüklerini dile getirmişti. Anne babanın çift olarak arzularına sahip çıkmadıkları ve E.'ye zihinlerinde yeterince yer ayıramadıkları düşünülmektedir. Bu durumun da gerçek hayatlarında da kızlarıyla ilgilenmelerinin ve onunla vakit geçirmelerinin önünü kestiği düşünülmektedir.

Annenin kendiyle ve kızıyla ilgili kilo konusundaki hassasiyeti ve E.'nin kilosuyla ilgili uyguladığı baskı, kendi bedenine hakim olma çabası olarak yorumlanmaktadır. (Belki de kızını başlangıçta doğurmak istememesinin bir yansımasıydı.) Bu konuda babanın kızını koruyamadığı, anneye bir sınır koyamadığı düşünülmekteydi. Freud "Medeniyette Huzursuzluk" (1930) metninde çocuğun çaresizliğine ve babaya olan özlemine değinmiştir ve çocukluk döneminde, babanın korumasına yönelik ihtiyaçtan daha büyük bir ihtiyaç düşünemediğini söylemiştir (akt. Düşgör, 2007).

E.'nin bu durumdan etkilendiği, her yemekte yemeğini herkesten önce bitirip, bir tabak daha istediği, çok yediği zamanlarda bile doydum kelimesini kullanmadığı gözlemlenmiştir. E.'nin doydum diyemeyişi, ruhundaki açlığı düşündürmektedir. Herzog, "baba açlığı" kavramını kullanmıştır, babanın sadece psikolojik bir boşluğu doldurmak için değil, gerçek bir figür olarak daima arandığını söylemiştir (Herzog, 1982: 163-174). Baba kız ilişkilerini ele alan Maine baba açlığı terimini şu şekilde anlatmaktadır; "Baba açlığı, derin ve babayla kurulmak istenen duygusal bağlantıyla ilgili ısrarcı bir arzudur ve bu terimi, babaya yönelik doyurulmayan özlemi, gıda ve kiloyla ilgili çatışma geliştirerek yaşayan kızlar için kullanıyorum" (Maine, 2004: akt. Düşgör 2007).

E.'nin dönem dönem gösterdiği aşırı hareketliliği depresif bir konumda olduğunu ve yüzünü kanatma davranışıyla ise öfkesini kendine yönelttiği düşünülmektedir. E.'nin bakıcısının ayrılması üzerine, E. durgunlaşmış ve içine kapanmıştı. Baba başlangıçta kızının durumunun farkında değil gibi gözükmekteydi yada kabul etmek istememişti. Araştırmacı ile baba arasında yapılan görüşmeler sonucunda baba kızının bu durumunun farkına varmıştı ve ilk kez anneye sınır koyduğu gözlemlenmekteydi. Okulda ailelerle yapılan düzenli görüşmelerin, ilgisiz gözüken babalar üzerinde dahi etkisi olduğu gözlemlenmişti.

OLGU SUNUMU-V

Okula Uyum Süreci:

A. 3 yaş 4 aylık erkek çocuktur. A.'nın ilk anaokulu deneyimiydi. Okula yarım günlük program ile başlamıştı. İlk hafta A. annesinden ayrılmakta çok zorlandığı için, anne okulda bekliyordu. A.'nın okula alışma süreci yaklaşık üç hafta sürmüştü. Sabahları annesinden ayrılmakta çok zorlanıyordu. Anne A.'yı ağlatmadan konuşarak ikna etmeye çalışıyordu. A. sınıfa girmeye ikna olana kadar da okulda bekliyordu.

Okula uyum sürecinin uzun sürmesinin en önemli nedeni öğretmeni idi. A. öğretmene alışmakta çok zorlanmıştı. Bir ayın sonunda okula alışmış fakat öğretmenine hala alışamamıştı. Sabahları araştırmacıyı görmezse okula girmiyor, mutlaka öncelikle onunla oyun oynamak istiyordu ve sonra sınıfa onun da gelmesini istiyordu. Öncelikle öğretmeni ile kurması gereken güven ilişkisini araştırmacıyla kurmuştu. Bunun nedeninin ailedeki ilişkilerden kaynaklandığı düşünülmekteydi. A.'nın annesi ile olan ilişkisi son derece olumlu iken baba bu ilişkiye çok uzaktı. Baba ile anne bir çift olarak mutlu idi fakat baba A. ile yeterli iletişimi kuramamıştı. A.'nın öğretmeni sert mizaçlı, daha çok babasal işlevleri yerine getiren bir öğretmen olduğundan, A. onunla iletişim kurmakta çok zorlanıyordu. Araştırmacı ise daha çok anne rolünde olduğu için onunla çok rahat bir güven bağı kurabilmişti.

A.'nın öğretmeninden korktuğunu hissedilmekteydi. Gün içinde anne gittikten sonra araştırmacının yanından ayrılmak istemiyordu, onu sınıfına götürdüğünde ise bu kez, sınıftan ayrılmasını istemiyordu ve bunu açıkça ifade ediyordu. Araştırmacı A. öğretmeni ile olan ilişkisinde hala kendini tedirgin hissettiği için bir süre sınıfta onunla oynamaya devam ediyordu. Öğretmenine alışmasını sağlamak için araştırmacı, A. ile oynadığı oyunlara öğretmeni de dahil etmeye çalışıyordu. A. başlarda kesinlikle buna izin vermiyordu. Daha sonra öğretmeninde oyuna girmesine izin vermeye başlamıştı. Ama bu sefer de araştırmacının oyundan çıkmama izin vermiyordu. Öğretmeni ile yalnız oynamak istemiyordu. A. okula başlayalı bir ay olmuştu artık okula mutlu bir şekilde geliyordu fakat öğretmeni ile arasında hala bir güven ilişkisi kurulamamıştı.

I.GÖRÜŞME- ANNE BABA GÖRÜŞMESİ

Anne baba birbirlerini 4 yıldır tanıyorlardı. Evliliklerinden kısa bir süre sonra A. dünyaya gelmişti. Birbirlerini çok sevdiklerini zaten evleneceklerini, A.'nın olmasının sadece evliliği hızlandırdığını belirtmişlerdi. Cinsiyet tercihlerinin olmadığını ama erkek çocukları olduğu için de şuan çok mutlu olduklarını söylediler. Araştırmacı soru sorarken cevapları veren hep anne oluyor, baba çok nadir kafasını sallayarak, annenin söylediklerini onaylıyordu. Anne son derece sıcakkanlı, canlı, neşeli gözüküyor, baba ise daha donuk ve künt bakışlara sahipti. Burada olmaktan dolayı isteksiz bir hali yoktu ama ne yapacağını, ne diyeceğini bilemiyor gibiydi. Araştırmacı babanın olaylara yeterince hakim olmadığını hissediyordu. Konuşmayı çok tercih etmiyordu. Sanki orada A.'nın babası olarak bulunmuyordu da, eşine eşlik etmek için gelmişti. A.'nın ismini anne koymuştu. Anne bu ismi koymayı teklif etmiş, baba da kabul etmişti. Anne A. ismini her zaman çok sevdiğini, güçlü bir isim olduğunu düşündüğünü, bu yüzden bu ismi istediğini belirtmişti.

A. epidüral anestezi ile doğmuştu. Anne doğum sürecini anlatırken şu ifadeleri kullandı: "Normal doğum yapmayı çok istemiştim ama bir yandan da canımın çok acımasından korkuyordum. Korktuğum kadar zor olmadı. Zaten A.'yı gördüğüm an her şey geçti, muhteşem bir andı." Baba: "Ben kendimi baba olmaya hiç hazır hissetmiyordum aslında, çünkü çok büyük bir sorumluluk. Onu görene kadar bu hissi de tam olarak anlayamadım zaten. Doğum sırasında bir sorun yaşanmadı."

Bebeklik Dönemi :

Anne lohusalık döneminde herhangi fiziksel ya da ruhsal bir problem yaşamamıştı. Anne: "İyi ki annem yanımdaydı. Bana bu konuda her zaman çok destek verdi. Aslında A.'yı beraber büyüttük diyebilirim. Anneanesi A.'nın ikinci annesi gibidir. Çok severler birbirlerini. A. zor bir bebek değildi. Onu gördüğüm anda çok akıllı olacağını biliyordum." (A.'nın gerçekten yaşlılarından farklılaşan bir zihinsel gelişimi vardı)

Anne: "Benim biraz uyku problemim var. Geceleri çok geç yatarım daha çok gece yaşayıp, gündüz uyurum. Bu yüzden A.'ya geceleri bakmak benim için hiç zor olmadı, gündüz ben uyurken de annem bakıyordu. " Araştırmacı: Peki eşiniz? Anne: "O çok anlamaz bebek bakımından, yoğununda çalışıyor. Zaten annemle ikimiz baktığımız için çok ihtiyaç

kalmıyordu. O daha çok oyun oynar, sever." Araştırmacı anneye A.'yı emzirme sürecini sormuştu. Anne: "6 ay kadar emzirdim. Son dönemde sütüm zaten azalmıştı. Bu yüzden yavaş yavaş alıştırmakla bıraktırmış oldum. Sonrasında emzik kullanmadı ama biberonu çok seviyordu. "

Çocukluk Dönemi ve Gelişim Özellikleri :

A. kendi odasında, kendi yatağında uyuyordu. Anne kendisinin uyku problemi olduğu için, bu durumdan A.'nın da etkilendiğini ve onun da çok geç yattığını, bu durumun düzelmesini istediğini belirtmişti. Anne A.'nın örümcek adama çok düşkün olduğunu, babasının da sürekli örümcek adamlı oyuncaklar aldığını söyledi. Baba ilk kez kendiliğinden bir yorum yaparak, "Normal bu yaşlarda erkek çocuk örümcek adam sevecek tabii" demişti. Anne A.'nın korkularından bahsederken onun bazen geceleri kabus gördüğünü, babasıyla korku filmi izlediğini bundan dolayı olduğunu düşündüğünü söyledi. Baba hemen kendini savunmaya geçerek, kendisinin zorla izletmediğini, A.'nın izlemek için tutturduğunu ama artık kendisinin de onun yanında izlemediğini belirtti. Araştırmacı bu yaşın korku filmi izlemek için çok erken olduğunu, korkularını tetikleyen şeyin bu olabileceğini söylemişti.

Araştırmacı tuvalet eğitiminin ilk kim tarafından ve ne şekilde verildiğini sorduğunda anne: "A.'ya istenilen şeyin mantığını açıkladığınızda, sizi dinler ve anlayana kadar da sorar. Tuvalet eğitimi sırasında da onunla çok konuştum, hep anlattım. Bu yüzden gayet kolay ve hızlı halloldu. 2 yaşında tuvalet alışkanlığını kazandı." A.'nın daha önce bir okul deneyimi olmamıştı. Başka çocuklarla oynamaya da alışık değildi. Bu yüzden anne A.'nın yetişkinlerle daha iyi anlaşmış olduğunu söylemişti.

Anne Babanın Kendi Ebeveynleriyle İlgili Paylaşımları :

Anne : "Annem her zaman yanımdadır. Bana da, bize de hep çok destek olmuştur sağ olsun. Çok iyi bir annedir. Babamı küçük yaşta kaybettim çok fazla hatırlamıyorum ama o da iyi biriydi."

Baba : "Benim annem de A. ile çok iyi anlaşır. Şehir dışında yaşadığı için çok fazla görüşemiyoruz maalesef. Babamla çok iyi anlaşamayız."

II. GÖRÜŞME- BABA GÖRÜŞMESİ

Araştırmacı babaya A. ile ne kadar vakit geçirdiklerini sormuştu. Baba akşamları işten döndükten sonra görüştiklerini ama çok yoğun çalıştığı için eve geldiğinde çok yorgun olduğunu bu yüzden çok fazla vakit geçiremediklerini, daha çok hafta sonları bir arada olduklarını anlatmıştı. Birlikte vakit geçirebildikleri zamanlarda neler yaptıkları sorulduğunda, baba hafta sonları eşi ve oğluya alışveriş merkezine gittiklerini oradan A.'ya oyuncak aldıklarını, hava güzel olduğundaysa A.'yı parka götürdüklerini söylemişti.

Araştırmacı: "Evde olduğunuz zaman A.ile neler yapıyorsunuz?" Baba: "Genelde bilgisayar oyunu oynarız. Ben çok seviyorum, A. da benim gibi çok seviyor, çokta başarılı." Araştırmacı: "Başka neler yaparsınız birlikte?" Baba: "Akşamları beraber televizyon izleriz. Örümcek adamı çok sever biliyorsunuzdur, ben de çok severim. Beraber onu izleriz."

III.GÖRÜŞME- ANNE GÖRÜŞMESİ

Anne her zamanki gibi çok güler yüzlü ve neşeli bir şekilde gelmişti görüşmeye. Bu dönem annesinin, evlerinde kaldığını, A. doğduğundan beri dönem dönem onlarda kaldığını ve kendisine çok yardımcı olduğunu anlatmıştı. A.'dan bahsederken anne "Konuştuğum zaman beni dinleyip anlamaya çalışmasını, seçimlerini kendisinin yapıyor olmasını çok seviyorum" ifadelerini kullandı. Aile içinde A.'nın kimin otoritesini kabul ettiği sorulduğunda, babasının yanıtı vermişti. Kuralları koyan kişi kim diye sorulduğunda ise: Anne: " Evde kuralları daha çok ben koyarım. Aslında sürekli olan kurallarımız pek yoktur. O anki duruma göre kural koyarım ama A. ya da eşim bu kuralları genelde bozar. Ben de öyle katı bir tavırla kural koymaktan yana değilim. A.'ya her şeyi nedenlerini açıklayarak yaptırmaya çalışırım. Yani çoğunlukla konuşarak ikna ederim. "

Araştırmacı: "A.ile gün içinde ne kadar vakit geçiriyorsunuz? Neler yapıyorsunuz?" Anne: "Okuldan sonra babası eve gelene kadar çoğunlukla birlikte vakit geçiririz. Annem bizde kaldığı zamanlar onunla da çok oyun oynar. Annem kendi evindeyse bazen A.ile ona gideriz ama çoğunlukla biz ikimiz vakit geçiririz, oyun oynarız, sohbet ederiz." Araştırmacı: "Ne gibi oyunlar oynarsınız?" Anne: "A. saklambaç oyununu çok seviyor. Saklambaç oynuyoruz, legolarla oynuyoruz. Biz A. ile daha çok sohbet ediyoruz. Bir de tabii A.'nın örümcek adam tutkusu var biliyorsunuz. Onlarla çok oynuyoruz. Örümcek adamla ilgili her

şey var evde, bir görseniz. Hani şuan caddedeki dükkanın oyuncak vitrini tamamen örümcek adamlarla dolu ya bizim ev de aynen öyle. Oradaki tüm oyuncaklar var A.'da. Babası da çok seviyor zaten çoğunlukla o alıyor."

Araştırmacı A.'nın babasıyla nasıl vakit geçirdiğini, birlikte neler yaptıklarını sormuştu. Anne: " Babası yoğun çalışıyor. A. ile daha çok ben ilgileniyorum. Onunla daha çok yarışmalı oyunlar oynuyorlar. Yakalamaç ve koşu yarışı gibi. Eşim A.'nın yenmesine çoğu zaman izin vermiyor, A. da sinirleniyor. Eşim de çocuk gibi, onu sinir etmek hoşuna gidiyormuş. Bana doğru gelmiyor söylüyorum ama beni dinlemiyor. Bir de eşim teknolojiye çok düşkün, A.' da ondan etkileniyor tabi. Beraber televizyon izleyip, bilgisayarda oyun oynuyorlar." Görüşmenin sonunda anneye rekabet içeren oyunlar ve teknoloji konularında bilgi verildi.

IV. GÖRÜŞME- BABA GÖRÜŞMESİ

Araştırmacı A. ile birlikte nasıl vakit geçirdiklerini sormuştu. Baba: "Yakalamaç ve koşu yarışı oyunlarını çok severiz bazen de futbol oynarız. Bir de bilgisayarındaki oyunları oynarız." Baba A.'nın bilgisayar oyunlarında ne kadar başarılı olduğunu büyük bir gururla anlattı. Araştırmacı: "Bu tarz rekabet içeren oyunlar oynadığınızda, onun kazanmasına izin veriyor musunuz?" Baba: "Bazen veriyorum ama bazen de vermiyorum. İzin vermediğim zaman sinirleniyor ama kaybetmeyi de öğrenmesi lazım. Hayatta her zaman kazanamaz. Eşim bu konuda hata yaptığımı söylüyor. Ama biz de böyle büyüdük. Çocukken bizim her istediğimiz olmuyordu. Şimdiki çocuklar şanlı her istedikleri alınıyor. Yanlış mı düşünüyorum?"

Araştırmacı babanın bu soruyu sormasına çok şaşırılmıştı, daha önce bu konuları umursamaz gibi görünen, kendisi dahil okulda kimseyle iletişime girmeyen baba, bu kez iletişime açıldı ve dikkatle dinliyordu hatta yanlış düşünüp düşünmediğini soruyordu. Araştırmacı çocukların her istediklerinin alınmasıyla, bu durumun farkını anlattı. A.'nın özgüven gelişiminin olduğu bir dönem yaşadığını, bu düşüncelerinin ileriki yıllar için daha doğru bir düşünce olduğu anlatmıştı. Araştırmacı: "A. şuan bir şeyi başaramadığı zaman çok sinirleniyor, bu çok basit bir şey de olabiliyor ve kendine kızıyor." Baba: "Evet evet, evde de bu oluyor". Araştırmacı: "Örneğin çizdiği bir resmi beğenmiyor. Ben hiç bir şeyi yapamıyorum diye ağlamaya başlıyor. Bu gibi durumlar bize A.'nın özgüven gelişimi

açısından biraz daha desteklenmesi gerektiğini gösteriyor. Bu konuda da ona en büyük desteği verebilecek kişi sizsiniz. Erkek çocuk olduğu için bu konuda en çok sizden etkilenecektir." Araştırmacının söyledikleri babanın hoşuna gitmiş gibi gözükmekteydi. A. için böyle bilinçli şekilde yapabileceği bir şeyleri duymanın onu rahatlattığı düşünülüyordu.

ÖĞRETMEN GÖRÜŞMESİ:

Öğretmen A.'nın başlangıçta okula alışmakta zorlandığını, özellikle babayı bırakırken sorun yaşadığını anlatmıştı. O dönemde A.'nın sınıfa girmek istemeyişinin, kurallara alışık olmadığından kaynaklandığını dile getirmişti. A.'nın zamanla alıştığını son dönemlerde hiç bir problem yaşanmadığını belirtmişti. A.'nın nasıl bir çocuk olduğu sorulduğunda öğretmen, kırılgan bir çocuk olduğunu bu yüzden ona karşı daha hassas olduğunu, aynı zamanda A.'nın çok komik ve eğlenceli bir çocuk olduğunu, oyunlarında çok yaratıcı olduğunu söylemişti. A.'nın yaşadığı bir problem karşısında ne gibi tepkiler verdiği sorulduğunda, başlarda hep ağladığını fakat bunu istediğini yaptırmak için değil, üzüldüğü için yaptığını fakat daha sonra kendisiyle konuşabileceğini öğrendiğini dile getirdi. A.'nın okulun başından itibaren ne gibi gelişmeler yaşadığı sorulduğunda, A.'nın çok zeki bir çocuk olduğunu, evde bir çok şeyi okuldan önce öğrendiğini fakat motor gelişimi ile duygusal gelişim konusunda çok ilerlediğini anlatmıştı. Araştırmacı ne gibi ilerlemeler yaşandığını sormuştu. Öğretmen: "A. artık taşırmadan boyama yapabiliyor, çizgilerinde gelişme var. Duygusal açıdan da çok olgunlaştığını düşünüyorum. Eskiden her şeye ağlardı hemen kırılırdı. Şimdi çok daha güçlü ve özgüvenli gözüküyor."

A.'nın ailesiyle olan iletişimi sorulduğunda, Öğretmen: "A.'nın annesiyle olan iletişimi her zaman çok iyiydi. Anne sanki karşısında yetişkin bir insan varmış gibi A. ile sürekli sohbet ediyor. A. babasını önceden reddediyordu. Onunla gitmek istemediği bile olmuştu fakat son dönemlerde artık bu olmuyor, hatta babasıyla oyun bile oynadıklarını görüyorum. Baba değişik bir adam, başlarda ne kadar somurtkandı selam bile vermiyordu, ben biraz çekiniyordum açıkçası ondan ama son dönemlerde o da değişti, selam vermeye hatta gülümsemeye bile başladı." Öğretmen A.'nın kurallara alıştığını, bu konuda uzun zamandır hiç bir sorun yaşanmadığını söylemişti. Onun en çok örümcek adamı sevdiğini ve T. ile birlikte sürekli hayal güçlerini kullandıkları oyunlar oynadıklarını anlatmıştı.

A. İle İlgili Gözlemler:

Aralık Ayı Gözlemleri:

A. otoriteye alışık bir çocuk değildi. Sabahları öğretmeni onu kapıda karşıladığında ağlıyor ve okula girmek istemiyordu, araştırmacıyı görünce ise rahatlıyordu ve anneyi rahat bir şekilde bırakabiliyordu. Araştırmacı kendini A.'nın anneden ayrılığını kolaylaştıran bir geçiş nesnesi gibi hissetmekteydi. Kısa sürede A. ile belirli ritüelleri oluşmaya başlamıştı. Örneğin her sabah okula geldiğinde A. ile birlikte saklambaç oynuyordu. A.'nın her sabah sırayla saklandığı yerler hep aynıydı, önce ayakkabı odasındaki dolabın arkasına saklanıyor, orada ayakkabılarını giyip araştırmacıya sürpriz yaparak dışarı çıkıyor ardından koşarak onun odasındaki masanın altına gidip saklanıyordu. Bir süre araştırmacı onu bulamıyordu, etrafta onu arıyormuş gibi yapıyordu sonunda A. kollarını açarak ve gülümseyerek "buradayım" diye bağırarak ortaya çıkıyordu. Her sabah oynanan bu oyun sanki onun sınıfa girmeden önce yaptığı ısınma turları gibiydi. O her saklandığında araştırmacının onu aramaktan hiç vazgeçmemesinin, kendini güvende hissetmesini sağladığı düşünülüyordu.

Ocak Ayı Gözlemleri:

A. okuldan giderken her gün oynanan, gene ritüel haline gelmiş bir oyun daha vardı. Bu oyun A., annesi ve araştırmacı arasındaydı. A. başka birinin oyuna dahil olmasını istemiyordu. Öğretmeni bu oyuna katılmak istediğinde ise suratı asılıyordu, oyuna devam etmiyor ama gitmeyi de reddediyordu. Öğretmenin vazgeçmesini bekliyordu. Oyun şöyleydi; A. tam annesiyle kapıdan çıkacakken, okul kapısının en alttaki kilidini kilitliyor ve annesine kapıyı açmasını söylüyordu. Annesi kapıyı açamıyordu. Sonra araştırmacıdan kapıyı açmasını istiyordu tam araştırmacı kapıyı açarken kendisi de kilidi açıyordu böylece kapıyı açabilen kişi araştırmacı oluyordu. Herkes şaşırmış gibi yapıyordu. A. bu oyunu çok seviyordu. Araştırmacının o sırada başka bir işi bile olsa, A. sırf bu oyunu oynayabilmek için okuldan gitmek istemiyor böylece araştırmacıyı beklemiş oluyordu. Oyun her seferinde aynı şekilde gerçekleşiyordu. Kapıyı açabilen kişi hep araştırmacı oluyordu.

A. öğretmeni dışında herkese çok alışmıştı. Öğretmenini de eskisi kadar reddetmiyor fakat onunla yalnız olmakta istemiyordu. Hala araştırmacı sınıfa girdiğinde onun çıkmasından çok rahatsız oluyordu. Sürekli araştırmacının yanında olmasını istiyordu. A. artık

arkadaşlarıyla oyun oynamaya başladı. Oyun çeşitliliği çok fazlaydı, özellikle sembolik oyunları çok fazla tercih ediyordu. Hayal gücünü kullanmayı ve yeni oyunlar yaratmayı çok seviyordu.

Şubat Ayı Gözlemleri:

A.'yı zaman zaman babası okula getirmeye başlamıştı. Çoğu zaman babasına dönüp güle güle demiyordu sanki baba orada değilmiş gibi ona bakmadan araştırmacının yanına gidiyordu. Baba seslense de duymamazlıktan geliyordu. Araştırmacı da her seferinde babayı, ayrılmak zor geldiğinden böyle yapıyorlar diye teselli ediyordu. Bazı zamanlarda ise A. babasının bacağına yapışıyor ve kesinlikle onu bırakmak istemiyordu ve çok şiddetli bir şekilde ağlıyordu. Babası kucağına aldığıda bir parça rahatlıyor fakat benim gitmem lazım dediğinde tekrardan ağlamaya başlıyordu ve babanın boynuna sıkı sıkı sarılıyordu. Böyle durumlarda araştırmacı A.'yı okula girmesi için ancak oyunla ikna edebiliyordu. Baba A.'yı ikna etme işini tamamen araştırmacıya bırakıyordu. Bu duruma alışık değil gibi gözüküyordu.

A.'yı babası okuldan almaya gelmişti. Baba sabahları A.'yı okula bırakabiliyordu fakat ilk kez okuldan almaya gelmişti. Normalde her zaman A.'yı annesi ya da anneannesi okuldan alıyordu. Babası gelse bile annesi de mutlaka yanında oluyordu. Öğretmeni A.'ya babasının geldiğini söylerken, A. ona bir sürprizi olduğunu ve kimin geldiğini tahmin etmesini istemişti. A. hemen anne geldi demiş ve çok mutlu olmuştu. Öğretmeni başka biri sana sürpriz yapmış dediğinde, A.'nın suratı asıldı ama cevap vermek istemedi. Öğretmeni baban geldi dediğinde A.'nın gözleri doldu. O sırada legolarla oynuyordu ve " Ben daha sadece bir kere oynadım bunlarla baba geldi " dedi ve ağlamaya başladı.

Babanın gelmiş olması büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştı. Tam yarım saat boyunca A.'yı babasıyla gitmesi için öğretmen ve araştırmacı ikna edilmeye çalışmıştı. Araştırmacı önce A.'nın oyununu bitirebilmesi için ona biraz zaman tanımıştı. Ardından A. sınıfını ve oyuncaklarını göstereceğini diye babayı sınıfa almıştı. Bu arada araştırmacı, baba A. ile oyun oynamaya çalışacak mı diye görmek istemişti. Fakat baba ne yapacağını bilmiyor gibi gözükmekteydi. Araştırmacı A.'ya o an kafasına taktığı palyaço peruğunu annesine götürerek sürpriz yapabileceğini söylemişti. Başta bu fikir A.'nın hoşuna gitmişti, sonra kendisinde aynısından olduğunu söyleyerek, peruğu çıkarttı ve "Siz beni anlamıyorsunuz" dedi. Her mutsuz olduğunda söylediği gibi gene "Hiç bir şey istemiyorum" demeye başlamıştı. Baba

ilgili, sıcak ve yumuşak gözükmekteydi. Fakat gene de böyle bir durumla nasıl başa çıkabileceğini bilmiyor gibiydi. Aralarında yeterince yakın bir bağ olmadığı düşünölmekteydi. Baba A. ile nasıl iletişim kuracağını bilmiyordu ve sanki daha önce denemeye fırsatı olmamış gibiydi. Bir çocukla nasıl konuşulacağını bilmiyordu.

Sonunda öğretmeni sınıfta A. ile özel olarak konuştu ve A.'yı montunu giymesini konusunda ikna edebildi ama ağlaması durmadı. Babası A.'yı kucağına aldı ve onunla konuşup ne olduğunu anlamaya çalıştı ama A. cevap vermiyordu ve ağlamaya devam ediyordu. A. o şekilde babasının kucağında evine gitmişti. Ertesi gün A. okula çok mutlu bir şekilde gelmişti ama babaya gene güle güle dememişti. Baba ile o veda sahnesini yaşamak istemiyor gibi gözükmekteydi.

Mart Ayı Gözlemleri:

Araştırmacı sabah sınıfa girdiğinde A. çok üzgün gözüküyordu. Bir köşede oturuyor ve oyun oynamak istemiyordu. Diğer arkadaşları hamurla oynuyordu. Araştırmacı A.'nın yanına oturup, hamurla oynamaya başlamıştı. Bunu gören A. kendisi için bir yılan yapmasını istemişti. A. yılanı gördüğünde biraz keyfi yerine gelmişti ve kendisinin de yapacağını söylemişti. Çok kısa bir süre denedikten sonra, ben yapamıyorum diye bırakmıştı ve ağlamaya başlamıştı. Araştırmacı neden ağladığını sorduğunda; " Baba bana çok kötü sözler söyledi. Baba beni çok üzdü. Ona söyle bir daha öyle şeyler söylemesin." demişti.

Araştırmacı o gün anne ile konuştuğunda, A.'nın babası koltukta otururken arkadan gelip kafasına tahta oyuncakla vurduğunu anlatmıştı. A.'ya nedenini sorduklarında ise televizyonda gördüğünü ve çok komik olduğunu söylemişti. A. artık her sabah babasıyla okula geliyor ve babasını rahatça bırakabiliyordu. Bir sabah okul kapısının önü kazılıydı. Bunu görünce A. "Baba girmesin diye böyle yapmışlar" dedi. Araştırmacı nedenini sorduğunda; "O büyük, büyükler giremez. Girerse burası kapanır, o tek başına kalır" diye yanıtlamıştı.

Nisan Ayı Gözlemleri:

A. oyun oynarken ya da resim çizerken, yapamadığı bir şey olduğunda çok sinirlenip, üzülüyordu. Normalde çok dışa dönük olan o çocuk, bir anda içine kapanıyordu. Böyle anlarda çoğu zaman ne olduğu sorulduğunda " Benim canım hiç bir şey yapmak istemiyor" diyordu. Bazen öğretmeni durduk yere ağlamaya başladığını söylüyor ve araştırmacıyı çağırıyordu. Neden ağladığı sorulduğunda "Canım hiç bir şey yapmak istemiyor" yanıtını veriyordu.

Araştırmacı A. yanındayken bir şey yapamadığı zaman, onu destekliyordu ve A. başardığını görünce çok mutlu oluyordu. Bir gün A. hamurdan yılan yapmak istemişti, her zaman yaptığı bir şeydi, bu kez hiç denemeden, ben bunu yapamıyorum diye ağlamaya başladı. Araştırmacı yapabileceğini söylediğinde ise; "Hafta sonu hiç bir şey yapmadım. Hiç bir şey başaramıyorum." demişti. Ertesi gün, A. okula annesi ile gelmişti ve annesi ile arasında şöyle bir konuşma geçmişti;

A.: Köpekbalığı, sincap yedi, güneş yedi, martı yedi, çanta yedi

Anne: Kimin çantası, senin mi?

A.: Hayır babanın çantası, ayakkabı yedi babaninkini

Anne: Güzel olanı mı, çirkin olanı mı?

A.: Çirkin olanı yedi.

Anne: O siyah olanı mı?

A.: Evet.

O sırada annesi A.'nın okul ayakkabılarını çıkarttı ve A.ya ayakkabılarını giyebiliyor musun diye sordu. Bu tarz oyunlarda A. karşısındakini yönlendirmeyi çok seviyordu. Annesine dönüp; "Giyemezsin de" dedi. Bir yandan bunu söylüyor bir yandan "Şaka ama dimi" diyordu. Kurucumuz araya girerek "Şaka tabi, sen giyebilirsen" demişti. A. sinirlendi ve "Oyunumu bozdun" dedi. Ardından araştırmacı "Annen gözlerini kapatsın, ona sürpriz yapmak ister misin?" diye sordu. Bu fikir hoşuna gitmişti ve herkesin gözlerini kapatmasını söyledi. Araştırmacıya dönüp; "Sen kapatma, sen bana yardım et" demişti. Ayakkabılarını giydikten sonra anneye hiç bir şey demeden her sabah araştırmacıyla oynadığı saklambaç oyununa geçti. Bu oyunu oynarken yalnızca araştırmacının kendisini bulmasını istiyordu,

başkası bulduğunda üzülüp, sinirleniyordu. Bazen saklandığı yerden " Melis bulsun" diye sesleniyordu.

Mayıs Ayı Gözlemleri:

Araştırmacı ve A. okula geldiğinde her sabah oynadıkları saklambaç oyununu oynamışlardı fakat bu kez A.'yı okulun kurucusu bulmuştu. A. ona kızmamış ve oyunu gene mutlu bir şekilde bitirmişti. Sonra araştırmacıyı elinden tutup, odaya götürmüş ve saklandığı yeri göstermişti. Araştırmacıyla kurduğu oyunlara kimseyi dahil etmek istemeyen A. bir tek okul kurucusuna izin veriyordu. Hatta oyun oynanıldığı sırada kurucu da yanlarındaysa, onu da oyuna dahil ediyordu. Kurucunun adını henüz öğrenemediği için, ondan bahsederken "Öteki en sevdiğim" sözlerini kullanıyordu.

A. sınıfta oyun oynarken, her zamanki gibi örümcek adam olmuştu ve herkese ateş etmeye başlamıştı. Tek tek arkadaşlarının ve öğretmenin adını söyleyerek, onlara örümcek adamın ateş ettiğini söylemişti. Sonra araştırmacıya dönüp, sana ateş etmez dedi. Araştırmacı nedenini sorduğunda; "Çünkü seni çok seviyor. Senin başka bir yere gitmeni istemiyor" demişti. Ateş etmeye devam ederek; " Onları başka bir ülkeye yolluyor, orası pis bir ülke." Çocuklarla sınıfta oyun oynadıktan sonra araştırmacı nereye gittiğini ve tekrar geri geleceğini söylemesine rağmen, A. onu bırakmakta zorlanabiliyordu ve bazen gitmemesi için bacağına sarılıyor, örümcek adam seni tuttu, gidemezsin diyordu. Böyle durumlarda öğretmen çocukların ilgisini kendi üzerine çekmeye çalışıyordu. Öğretmen çocuklara "Bende çok güzel yeşil bir kalem var, en güzel yeşil kalem bende" demişti. A. da "Bende de yeşil kalem var, çok güzel, en güzel yeşil kalem" demişti. Öğretmene dönüp eliyle de işaret ederek " Seninki en güzel değil" dedi. Sonra araştırmacıya dönüp sessizce, "En güzelini ben yapacağım bizim için, benim senin ve N.'nin (kurucu) olacak. Merak etme en güzeli bizimki olacak."

Haziran Ayı Gözlemleri:

Bu sıralar A. yüksek sestten çok rahatsız oluyordu. Okulda kutlanılan doğum günü partisinde bu yüzden durmak istememişti. Müziği kapatın, çok bağıyor diye ağlamaya başlamıştı. Partide giymek için büyük bir hevesle örümcek adam kostümünü getirmişti. Kostümü giymek istedi ve kostümle ilgili şunları söyledi: "O beni özler, ben de onu özlerim. O beni görünce mutlu olur. Bir de seni ve N.'yi görünce mutlu olur. Ama başka kimseyi

görünce mutlu olmaz." demişti. Sonra kostümü giymekten vazgeçti ve partiye katılmak istemedi. A.'nın bu dönem korkuları çok artmıştı. Okul gezisinde Bilim Müzesine gidilmişti. Müzede dondurulmuş hayvanlar vardı ve A. çok korkmuştu. Araştırmacının kucağından inmeyen A., sürekli canlanacaklar mı diye soruyordu. Araştırmacı hayır dedikçe, o da canlanmasınlar diyordu. "Çok korkunç bunlar, benim daha önce gördüklerim böyle değildi, onlar hareket ediyordu. Neden bunlar hareket etmiyor, ne zaman hareket edecekler" diye soruyordu. Araştırmacı konuşarak onu rahatlatmaya çalışıyordu, A. ise onun kucağından inmiyordu. Hayvanlardan korkmuştu ama kurukafaları çok komik bulmuştu. "Bir tek onlar canlansınlar ama komik olsunlar" demişti. A.'nın en sevdiği oyuncaklar; örümcekler, kurukafalar ve iskeletlerdi.

A.'nın, en yakın arkadaşı T. ve araştırmacı oyun oynarken; T. araştırmacıya döndü ve sanki bir masalın kötü sahnesini anlatıyormuş gibi sesini de değiştirerek, "Seni evde kim bekliyor biliyor musun? Kötü bir cadı bekliyor" demişti. A. da araştırmacıya dönüp " Merak etme sen, örümcek adam kötü cadıyı da yenebilir. O seni korur, sen korkma" demişti. A.'nın okulda en çok oyun oynadığı arkadaşı T idi. Hatta bütün gün birlikte oynuyorlardı, zaman zaman başka çocuklar da dahil oluyordu oyunlarına. İkisinin de zihinsel gelişimleri, sınıftaki diğer arkadaşlarına göre daha ilerideydi. İkisinin de hayal güçleri çok kuvvetli ve çok yaratıcıydılar. Birlikte sürekli sembolik oyunlar oynuyorlar, her gün yeni bir oyun yaratıyorlardı kendilerine. Araştırmacı sınıfa geldiği zaman onu da mutlaka bu oyunlara dahil ediyorlar ve kendisine de bir rol veriyorlardı. Bazen onun oyun içinde söylemesini istedikleri cümlelere kadar kendileri karar veriyordu. Aradan bir kaç hafta geçse de önceden oynadıkları bir oyunu hatırlayıp tekrar oynamak istiyorlardı. En çok oynadıkları oyunlardan bir tanesi de şöyleydi; araştırmacıyı canavarlar kovalıyor ya da hayaletler gelip masasının üzerindeki eşyalarını çalıyordu. Onlarda süper kahraman olarak sırayla onu kurtarıyorlardı. A. her defasında örümcek adam oluyor, T. ise kartal oluyordu.

Kendi aralarında yine bu tarz bir oyun oynarken, hangisinin daha güçlü olduğuna dair kavga etmeye başlamışlardı. A. sürekli örümcek adam kartalı yener diyordu, T. ise hayır kartal örümcek adamı yener çünkü o herkesten güçlü diyordu. Öğretmenine ve araştırmacıya sorduklarında ikisinin de çok güçlü olduğunu söylüyorlardı fakat bu cevap onlara yetmiyordu. En sonunda birbirlerine küsmüşlerdi. A. "Bir daha T. ile konuşmayacağım, o beni çok üzdü." demişti. T. ise içine kapanmış ve kimseyle konuşmamaya başlamıştı. Araştırmacı ikisinden de en güçlü buldukları kahramanın resmini çizmesini istemişti ve bu resimleri isterlerse sınıftaki

panolarının en tepesine asabileceğini söylemişti. Bu fikir ikisinin de hoşuna gitmişti ve resimler asıldıktan sonra tekrardan birlikte oynamaya başlamışlardı.

A.'yı babası okuldan almaya gelmişti. A. akşamları giderken araştırmacıyla kapıda oynadığı oyunu oynamak istemişti, baba oyunu bilmediği için kapının kilidini açmıştı, A. ise oyunu bozulduğu için üzülüp, sinirlenmişti. Araştırmacı babaya oyunu anlatmıştı, A.'ya da dönüp, babasının oyunu bilmediği için öyle yaptığını, artık öğrendiğini ve tekrar oynayabileceklerini söylemişti. Oyun tekrar oynanmış, bu kez baba, annenin oyundaki rolünü oynamıştı ve A. mutlu bir şekilde okuldan ayrılmıştı.

Temmuz Ayı Gözlemleri:

A. gene bazı sabahlar babasını bırakıp, okula girmek istemiyordu. Araştırmacı babası gittiği için üzülüyor ya da sinirleniyor gibi hissediyordu. Çoğu zaman babasıyla vedalaşmıyor, arkasına bile bakmadan okula giriyordu. Ama annesi bıraktığında onu öperek uğurluyordu. A. bir sabah okula geldiğinde babasının ona aldığı lazeri evde unuttuğunu ve lazerini istediğini söylemişti. Okula girmek istemedi, aslında daha çok babayı bırakmak istemiyor gibiydi. Babası A.'ya lazeri annesinin getirebileceğini ya da kendisinin gidip getirebileceğini söylemişti, A. kabul etmeyince gidip yenisini almayı teklif etti. Baba farklı çözümler üretmeye çalışmıştı ve sonunda A.'yı ikna etmeyi başarmıştı.

A. ile babasının ilişkisi önceki dönemlere göre daha iyi gözüküyordu. Eskiden bir problem olduğunda, A. okula girmek istemediğinde, baba hiç bir çözüm üretmezdi, öğretmenden ve araştırmacıdan çözüm üretmelerini beklerdi. Babanın oğluya artık daha rahat iletişim kurabildiği gözlemleniyordu. Sabahları A.'yı okula babasının getiriyor olması, birlikte geçirdikleri zamanın ve sürekliliğin, ilişkilerini güçlendirdiği düşünülmekteydi.

A.'nın korkuları geçmişti, artık hiç bahsetmiyordu. Araştırmacı sınıfa girdiğinde ilk kez koşup yanına gelmemişti. Oynadığı oyuna devam etmiş ve araştırmacıyı oyuna davet etmişti. Araştırmacı yapması gereken işler olduğunu söylediğinde, tepki vermemişti. Artık çok daha rahattı ve kendine olan güveni artmış gözükmekteydi. A. ile babası sabahları okula koşu yarışı yaparak geliyorlardı. Babası A.'nın geçmesine izin veriyordu. Baba bize dönüp, siz okulda ne yapıyorsunuz, antrenman mı yaptırılıyorsunuz A.'ya, çok hızlı koşuyor diye

sormuştu. A. çok mutlu olmuş, araştırmacının ve okul kurucusunun etrafında elleri havada koşarak şampiyonluk turu atmıştı.

Ağustos Ayı Gözlemleri:

A. okula yeni gelen E. adında bir kız arkadaşı ile oynamaya başlamıştı. Daha önce kızlarla oynamayı tercih etmeyen A. ilk kez bir kız arkadaşıyla bu kadar çok oynamaya başlamıştı. Çoğunlukla, A., T., ve E., birlikte oynuyorlardı. E. A.'yı yanağından öpmüştü. A. gülümsemiş sonra araştırmacının önünde zıplamaya başlamıştı. Araştırmacı önce anlayamamış, ne güzel zıplıyorsun demişti. A. ise suratını asmıştı. Ne olduğu sorulduğunda ise; " Ben seni öpecektim ama yeterince yükseğe zıplayamadım." demişti. A. okuldan giderken gözlemci ile oynadığı ritüel haline gelmiş oyunu bir süredir oynamıyordu. Her zaman oyunu kendisi başlatırdı, artık bu oyunu oynamaya ihtiyaç duymadığı düşünülmekteydi. Sınıftan çıktığı bir anda araştırmacıya şöyle demişti; " Sen ve Nükhet(okul kurucusu) gidince çok üzülüyoruz biz, ama sonra geçiyor"

Sabah A. okula babasıyla geldi ve kapıdan girmek istemedi. Baba gitmem gerekiyor dediğinde, A. babasının bacağına sarıldı ve yüzünü sakladı. Baba önce açıklama yapmaya çalıştı, yağmur yağarsa ıslanacağını bu yüzden hemen gitmesi gerektiğini söyledi. İşe yaramayınca, akşam gelirken A.'ya oyuncak gemi almayı teklif etti. A. bir anda araştırmacıya dönerek: "Denizaltı almıştı ama suyun üzerinde yüzdü" diye anlatmıştı. O sırada baba A.'yı kucağına aldı ve içeri girdiler. Daha önce böyle durumlarda sıkılan baba, bu kez çok sabırlıydı. A. izin vermeden gitmek istemiyordu. A. ikna olmadı diye üç kez kapıdan döndü. A.'yı kırmak istemiyor gibiydi. Bunu yaparken önceki zamanlarda olduğu gibi isteksiz değildi. Ayakkabı odasında kapının önünde sandalye duruyordu, baba kendisinin oraya giremeyeceğini çünkü sığmayacağını söyleyerek bir oyun başlatmıştı. Babanın da artık A. ile oyun oynamaktan keyif aldığı gözlemleniyordu. A.'nın itiraz ettiği konularla nasıl başa çıkabileceğini, oyun kurarak A. ile daha rahat iletişim kurabileceğini keşfetmiş gibi gözükmekteydi. Son zamanlarda A.'yı babası motoruyla okula bırakıyordu. A. bundan çok keyif alıyordu sürekli anlatıyordu, kendisinin de motor kullandığını söylüyordu. A. sabahları okula gelirken bahçede babasıyla futbol, koşu yarışı, saklambaç gibi oyunlar oynuyor ve her seferinde babası A.'nın yenmesine izin veriyordu. Hem düzenli bir şekilde, oyun oynayarak vakit geçiriyorlar hem de babasının izin vermesi, A.'nın özgüven gelişimine olumlu yönde etki ediyordu.

Anneye Dair:

Anne çok güler yüzlü ve neşeli bir kadındı. İletişime açıktı ve A.ile sürekli sohbet ediyordu. A.'ya bir şey yapmaması gerektiğini söylerken ya da ondan istediği bir şey olduğunda, her şeyin mantığını açıklıyordu. Bunu yalnızca yapılması gereken bir şey gibi yapmıyor, A.'nın gerçekten anladığına emin olana kadar devam ediyordu. A.'ya karşı çok sabırlı gözüküyor ve onunla vakit geçirmekten, özellikle de sohbet etmekten çok keyif aldığı gözlemleniyordu.

Babaya Dair:

Baba başlangıçta kimseyle iletişime geçmeyen, hiç gülümsemeyen, selam vermeyen, tepkisiz bir adamdı. Karısına karşı çok ilgili gözükürken, A.'ya karşı çok mesafeliydi. Sabahları A.'yı okula getirmeye başladıktan ve A. ile düzenli zaman geçirip, oyun oynamaya başladıktan sonra, dışarıya karşı duruşu da değişti. Bizlerle çok daha rahat iletişime geçen, gülümseyen, çok daha sıcakkanlı ve daha mutlu gözükken bir adam olduğu gözlemlenmekteydi.

Anne - Baba Çiftine Dair:

Anne babanın mutlu ve uyumlu bir çift olduğu gözlemlenmekteydi. Annenin anlattıklarından, zaman zaman A.'yı anneannesine bırakıp, baş başa dışarı çıktıkları ve bir çift olarak vakit geçirdikleri bilinmekteydi. Böyle zamanlarda anne A.'yı okuldan almaya geldiğinde, çok bakımlı ve özenle hazırlanmış gözükmekteydi. Anne babanın başlangıçta A.'ya karşı olan uzak tutumundan şikayetçi gözüküyordu. Bu konuda rahat olduğu gözlemleniyordu, sanki zamanla düzeleceğini biliyor gibiydi. Annenin uyku probleminden anneanne çok şikayet ediyordu ve çok ciddi bir problem olarak görüyordu fakat baba da bu konuda rahat gözükmekteydi. Birbirlerini oldukları gibi kabul ettikleri ve birbirlerini seven bir çift oldukları düşünülmekteydi.

OLGUYA DAİR AÇIKLAMALAR VE YORUMLAR

A.'nın okula uyum süreci 1 ay sürmüştü. Okulda en çok zorlandığı şey, öğretmeni ile olan ilişkisiydi. A.'nın evdeki yaşantısında babası ile yakın bir ilişkisi yoktu. Anne ve anneanesi tarafından büyütülmüş, annesel işlevlerin daha yoğun olduğu bir çocukluk geçirmekteydi.

A. Oidipal dönemin başlangıcındaydı ve Oidipal nitelikli kaygılarının başladığı gözlemlenmekteydi. A.'yı okula annesi bıraktığında sorun yaşanmıyordu, anne konuşarak onu ikna edebiliyordu yada araştırmacı ile oynadığı oyun sayesinde anneyi daha kolay bırakabiliyordu. Babayı ise bırakmakta çok zorlanıyordu, bazen gitmemesi için babanın bacağına sarılıp ağlıyordu. Zaman zaman A.'nın kaygısı o kadar yoğun oluyordu ki, o sırada oyun bile oynamak istemiyordu. Winnicott, bu konuda şöyle demiştir: "Oyun oynama esas olarak tatmin edicidir. Yüksek düzeyde endişeye yol açtığı zamanlarda bile doğrudur bu. Ama tahammül edilemeyen bir endişe düzeyi vardır ki bu oyunu yok eder" (Winnicott, 2010 s.73). A.'nın anneye karşı duyduğu aşktan ötürü suçluluk yaşadığı, bu durumun da yoğun bir kaygı yarattığı, annenin A.'yı dudağından öpmesinin bu duyguyu daha da tetiklediği ve A.'nın Oidipal karmaşayı yaşadığı düşünülmektedir. A. ile araştırmacı arasında her gün oynanan ve ritüel haline gelen oyunlar, tutarlılığı ve sürekliliği temsil ederken, A.'nın kendini güvende hissetmesine yol açtığı gözlemlenmektedir.

Oidipal dönem öncesinde çocuk için baba besleyen, farklılaşmanın ve bağımsızlaşmanın yolunu açan yaratıcı bir babadır. Oidipal dönemde ise baba; kuralları olan, daha sert ve tehlikeli biri haline gelmektedir. Freud'un (1917) çalışmalarının çok büyük bir kısmında bu baba figürüne rastlanmaktadır. Buradaki baba figürü; çocuğun zihninde güçlü, tehditkar, intikamcı ve otoriter bir baba figürünü temsil etmektedir. Babanın temsili olan okulda, çocuğun tehlikesiz, kendini güvende hissettiği ve tutarlı bir ortamda olmasının çocuğun kaygılarını azalttığı ve babayı içselleştirmesine yardımcı olduğu düşünülmektedir.

A.'nın sürekli saklambaç oyunu oynamak istemesinin, kendisini arayacak biri olup olmadığını görmek istemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Onu arayan birinin olduğunu görmesinin, sevildiğini hissetmesini sağladığı düşünülmektedir. Aynı zamanda saklanmak, yok olmak anlamına gelirken, bu oyunun kastrasyonu temsil ettiği

düşünülmektedir. (Bir şey gözden kaybolduğunda, yasaklandığında, engellendiğinde, tamamen ortadan kalkar mı, yok olur mu?)

Babanın A. ile başlangıçta vakit geçirmemesi, hatta A. ile ilgilendiği zamanlarda, örneğin onu okuldan aldığına, nasıl davranacağını, neler söyleyeceğini bilemeyişi; evde de A. ile baba arasında mesafeli bir ilişki olduğunu düşündürmektedir. Aynı zamanda A.'nın okulda başlangıçta sürekli ikili ilişkiler içinde olması, oyunlarına üçüncü kişiyi dahil etmek istememesi; evdeki anne-baba-çocuk üçgen ilişkisinin kurulamadığını, evde de sürekli ikili ilişkiler içinde olduğunu düşündürmektedir.

A.'nın okuldan her gidişinde annesi ve araştırmacı ile oynadığı oyun, Oidipaliteyi çağrıştırmaktadır. Araştırmacının, annenin okuldaki ikamesi olduğu düşünülmektedir. A. bu oyunun sonunda temsili anne olan araştırmacıdan ayrılarak, gerçek annesi ile evine gitmektedir. Her gün oynanan bu oyunun, A.'nın yaşadığı ayrılığı kolaylaştırdığı gözlemlenmektedir. A.'nın bu ayrılığı bir oyunla kolaylaştırma yöntemi; kastrasyonu kabul ettiğini düşündürmektedir. Bu bağlamda araştırmacı A.'nın anne ile özdeşleşmiş bir çocuk olduğu sonucuna varmıştır. Bu oyunun A. için Winnicott'un geçiş alanı olarak adlandırdığı bir oyun olduğu düşünülmektedir.

A.'yı akşamları okuldan annesi aldığına hiç bir sorun yaşanmaz iken, baba almaya geldiğinde çoğu zaman sorun yaşanıyordu. Baba A.'yı okuldan almaya geldiğinden, A.'nın "Ben daha sadece bir kere oynadım bunlarla, baba geldi" diyerek ağlaması, A.'nın burada yaşadığı hayal kırıklığı ve engellenmişlik hissi, kastrasyonu çağrıştırmaktadır. Baba burada A.'nın iç dünyasında zevk veren şeyi elinden alan adam konumunda görünmektedir. Araştırmacı burada A.'nın yaşadığı hayal kırıklığını hissetmiş ve anne rolüne bürünerek, araya girme ihtiyacı duymuştur. A.'ya kafasına taktığı palyaço peruğunu eve götürüp, annesine sürpriz yapabileceğini söylemiştir. Araştırmacı burada alternatif bir oyun yaratarak, A.'ya geçiş alanı sunmaya çalışmıştır. Aynı zamanda babayı sınıfa davet ederek, A.'nın iç dünyasındaki kastre eden babayı yumuşatmaya, A.'yı gidişine hazırlamaya çalışmıştır.

A.'nın araştırmacının sunduğu alternatif oyunu kabul etmemesi ve aynı peruğun kendi evinde de olduğunu söylemesinin, ev ile okul arasında kurduğu bağlantıyı ve devamlılığı gösterdiği düşünülmektedir. Aynı zamanda peruk anneselliği çağrıştırmakta ve A.'nın evde olduğunu söylediği şeyin bu annesellik olduğu düşünülmektedir. A.'nın istemediği bir şey

yaşadığında ve mutsuz olduğunda sürekli söylediği "Canım hiç bir şey istemiyor" cümlesi, telafi istemediğini düşündürmektedir.

A.'nın hamurla yılan yapmak isteyip, eline hamuru aldıktan sonra daha denemeden, "Hafta sonu hiç bir şey yapamadım, hiç bir şey başaramıyorum" sözleri araştırmacıya, A.'nın babası ile oynadığı rekabet içeren oyunları hatırlatmıştır. A.'nın babası bu oyunlarda oğlunun yenmesine izin vermiyor ve onu bu şekilde sınırlandırmaktan hoşlandığını söylüyordu. Bu oyunda babanın kendi çocukluğuna regrese olduğu ve A.'ya kastrasyonu yoğun bir şekilde hissettirdiği düşünülmektedir. Araştırmacı tarafından babaya, A. ile oynadığı rekabet içeren oyunlar hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmacı yaptığı karşı aktarım ile babaya yol gösterici bir rol oynamıştır. Baba'nın bu görüşme sırasında araştırmacıyı dikkatle dinleyip, sorular sorması; araştırmacıya babanın çaresizliğine cevap verme ihtiyacı doğurmuştur.

A. ile ilişkisinde ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemeyen baba, araştırmacıdan aldığı bilgiler sayesinde rahatlamış gözükmektedir. Baba'nın görüşmeler sırasında konuşulanları A. ile olan ilişkisinde uyguladığı gözlemlenmiştir. A. ile her gün düzenli olarak vakit geçirmesi, daha çok oyun oynaması, oyunlarda A.'nın yenmesine izin vermesi ve okulda her gün araştırmacının ve öğretmenin A. ile kurduğu iletişimi gözlemlemesi, babaya babalık işlevinin nasıl olacağı hakkında bir kılavuz gibi yol gösterici olmuştur. Okula geldiği ilk gün araştırmacıyla, öğretmenle ve A. ile iletişim kurmaktan kaçınan babanın, zaman içinde iyi bir baba olma çabası gözlenmiştir. Baba ile ilgili bu gelişimin, A.'nın babasal imge karşısında işlevsel yetersizliği kabullenmesini ve onunla özdeşleşmesini kolaylaştıran bir unsur olduğu düşünülmektedir.

A. oyunlarında sürekli örümcek adam olmaktadır. A.'nın babası da örümcek adamı çok sevdiğini ve A.'ya hediye olarak sürekli örümcek adam oyuncakları aldığını ifade etmektedir. Bu bağlamda örümcek adamın A. için babayı temsil ettiği düşünülmektedir. Arkadaşı ile oynadığı bir oyunda örümcek adamın kartaldan daha güçlü olduğunu kanıtlama çabası ve araştırmacı ile oynadığı oyunlarda, örümcek adamın onu koruyacağını söylemesi, A.'nın oyunlarında baba gibi güçlü olma isteğini düşündürmektedir. Aynı zamanda baba ile özdeşleşmeye çalışan bir çocuğu çağrıştırmaktadır.

A. örümcek adam olup, öğretmenine ve arkadaşlarına ateş ettiği oyunda, araştırmacıya dönerek "Sana ateş etmez çünkü seni çok seviyor. Senin başka bir yere gitmeni istemiyor.

Onları başka bir ülkeye yolluyor, orası pis bir ülke" demişti. A.'nın düşleminde, araştırmacı ile öğretmeni, iyi anne ve kötü anne olarak split ettiği düşünülmektedir. Araştırmacının sınıftan çıktığı sırada, öğretmenin ilgiyi üzerine çekmek için kendisinde yeşil kalem olduğu ve en güzel yeşil kalem olduğunu söylemesinin ardından, A.'nın en güzelin o olmadığını, en güzelini kendisi ve araştırmacı için yapacağını söylemesi, A.'nın o andaki ihtiyacını açıkça dile getirdiğini göstermektedir. A.'nın o anki ayrılık için temsili bir şeye ihtiyacı olduğunu belirttiği düşünülmektedir.

A.'nın annesinin, onu dudaktan öpmesinin, A.'nın yaşadığı kastrasyon endişesini tetikleyici bir davranış olduğu düşünülmektedir. Bu konuda babanın anneye, sınır koyamadığı gözlemlenmektedir. Araştırmacının anneye bu konu hakkında bilgi vermesi sonucunda, annenin okul ortamında bu davranıştan vazgeçtiği gözlenmektedir. Bu süreçte A. annesine bu durumun nedenini sormuştur. Anne artık büyüdüğünü ve büyüklerin yalnızca eşlerini dudaktan öptüğünü söylemiştir. Babanın koyması gereken sınırı burada, anne koymuştur, baba bu konuda pasif kalmayı tercih etmiştir.

Baba ile A.'nın süreç içinde kurduğu yakın ilişki, öğretmeni ile olan ilişkisine de yansımaktadır. Yapılan gözlemlerde A.'nın babası ile yakınlaşmasının sonucunda, okulda anneyi temsil ettiği düşünülen araştırmacıya çok daha az ihtiyaç duyduğu ve geçiş alanı sağlayan her gün oynamak istediği oyunlara ihtiyaç duymadığı ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda öğretmeni ile daha yakın bir ilişkiye girebilmiştir. Okulun sürekliliğinin, tutarlılığının ve kapsayıcı işlevinin A.'ya iyi geldiği, yaşadığı kaygıları azalttığı ve babayla ilişki kurmasını kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

3. TARTIŞMA

Literatür taramaları sırasında ağırlıklı olarak psikanalitik kuram okumaları yapılmıştır. Bu araştırmada çalışılan vakaların Oidipal dönemin başlangıcında oluşu, o dönemde yaşanan gelişimlerin ve ya problemlerin yalnızca bilişsel düzeyde kalmayıp, ağırlıklı olarak ruhsal aygıtla ve Oidipal dönemde anne-baba-çocuk ilişkisiyle ilgili olduğu düşünülerek, bu çerçevede çocuğun gelişiminin ve yaşadığı problemlerin daha derinlemesine incelenip anlamlandırılması gerektiği düşünülmüştür. Bu nedenle araştırmanın psikanalitik kuram doğrultusunda temellendirilerek hazırlanmasına karar verilmiştir.

Bu araştırmada Oidipal dönemin başlangıcından itibaren, baba işlevinin ve okulun çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Okulun kapsayıcı işlevi ile rehberlik hizmetlerinin yol gösterici rolünün, babalık işlevlerinin geliştirilmesine nasıl yardımcı olabileceğini bulmak amaçlanmıştır.

Anaokulunun çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri incelendiğinde, araştırmamızda çıkan sonuçlar doğrultusunda, anaokulunun iki önemli özelliğinin çocukların gelişimine katkı sağladığı düşünülmektedir. Birincisi anaokulundaki sistemin yapısındaki işlevsellik, ikincisi ise okuldaki rehberlik hizmetlerinin katkıları olduğu düşünülmektedir. Anaokulundaki sistemin yapısına bakıldığında, okulda giriş çıkış zamanlarının belirli olmasının, yemek saatleri, ders saatleri, uyku saatleri gibi süreçlerin, hep aynı zamanda ve aynı kurallar doğrultusunda gerçekleşmesinin, çocuğun hayatındaki rutin olanı temsil ettiği düşünülmektedir. Bu rutinin içerisinde, okulun süreklilik ve tutarlılık işlevlerinin çocuğun gelişimi için yararlı olduğu, çocuğun kendini daha güvende hissetmesini sağladığı düşünülmektedir. Anaokulu döneminde, çocukların anneden ayrışıp, babayla özdeşim kurma süreçlerinde, okulun çocuklar için bu geçiş sürecini kolaylaştırdığı gözlemlenmektedir. Aynı zamanda okulun, çocukların hayatında bir koruyucu alan olduğu düşünülmektedir.

Anaokulundaki rehberlik servisinin çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri incelendiğinde, bir gelişim psikoloğunun okuldaki tüm çalışanlar için ve aileler için rol gösterici ve iletişimi kolaylaştırıcı rolü olduğu düşünülmektedir. Ayrıca gerekli durumlarda psikoloğun müdahalelerine duyulan ihtiyaç ve bu müdahalelerin yapıcı etkisi gözlemlenmiştir. Okul çalışanlarının işbirliği içinde olması ve yönlendirmeye açık olmalarının çok daha verimli sonuçlar doğurduğu gözlemlenmiştir.

Ailelerle yapılan görüşmelerin, bu görüşmelerde rehberlik servisinin kapsayıcı rolünün, aileleri hem rahatlatan hem de sürece dahil eden bir işlevi olduğu düşünülmektedir. Rehberlik servisinin kapsayıcı işlevi, kaygılı anne babaların, okula olan güvenlerinin artmasına neden olurken bu sayede kaygılarının azalması ile birlikte, çocukların da okula uyum süreçlerinin kolaylaştığı gözlemlenmiştir.

Okul içinde ailelere çocuk gelişimi hakkında verilen genel bilgilerden ziyade, aileler ile bireysel görüşmeler yapılarak, kendi çocukları ve gelişimleri hakkında bilgi vermenin daha etkili olduğu gözlemlenmiştir. Rehberlik servisinin ailelerle yaptığı görüşmeler sayesinde, okulun kapsayıcı işlevinin ve yol gösterici rolünün aileler ve çocuklar üzerinde daha etkili sonuçlar doğurduğu düşünülmektedir. Babalarla yapılan düzenli görüşmeler sayesinde, babaların çocukları hakkında bir uzmanla konuşmalarının, onlara çocukları hakkında bir düşünme alanı yarattığı ve çocuklarının gelişim süreçlerine daha yakından dahil oldukları düşünülmektedir. Yapılan görüşmeler sonucunda, konuşulan konular doğrultusunda, tüm vakaların gelişimleriyle ilgili olumlu ilerlemeler kaydettikleri, çocuklarıyla daha uzak ilişkiler içerisinde olan babaların, sürece dahil olarak onlarla daha çok iletişime geçerek daha yakın ilişki kurdukları gözlemlenmiştir.

Araştırmacının çocuklarla ilgili yaşanan sorunları yetişkinler için konuşulabilir bir alana taşınması, çocuklar için de oyun alanına taşınmasına yardımcı olması, sorunların simgeleştirilebilir bir alana taşınmasına yani üzerinde çalışılabilir ve işlenebilir bir hale getirilmesine katkı sağladığı düşünülmektedir.

Freud'a göre, erkek çocuğun önceki evrelerde annesi ile olan ilişkisi, annenin verdiği bakım ve ihtiyaçlarını gidermesi nedeni ile son derece önemlidir. Bu yüzden çocuğun tüm libidinal yatırımları anneye yöneliktir. Bu dönemde çocuk babası ile de sevecen bir ilişki içerisinde. Fakat fallik dönemle birlikte artan cinsel hazza yönelik ilgi anneye karşı olan libidinal yatırımı da yoğunlaştıracaktır ve anne ile olan ilişkinin cinsel bir nitelik almasını sağlayacaktır. Anne bu dönemde çocuk için cinsel nesne haline gelmektedir. Baba ise anne ile arasına giren rahatsız edici bir rakip konumunu almaktadır. Bu durum da Ödipal karmaşaya yol açmaktadır. Bu dönemde çocuk annenin ilgisini kimse ile paylaşmak istemez, annenin karşısında babanın yerini almaya çalışır. Bu durumdan dolayı çocuğun babayla olan sevecen ilişkisine bir de düşmanlık boyutu eklenir ve babadan kurtulma arzuları ortaya çıkar. Bu nedenle baba ile olan ilişki anneye olan aşktan ötürü ikircikli bir hal almaktadır (Freud, 1925).

Okula başlama sürecinde C., A. ve T. vakalarının ayrılık kaygısı yaşadığı gözlemlenmiştir. Araştırmacı çocukların yaşadığı bu kaygıların nedeninin, Oidipal öncesi dönemden mi yoksa Oidipal dönemden mi kaynaklandığını anlamayı amaçlamıştır. C. okula başladığı dönemde emzik kullanmaya devam etmekte, yemeğini kendi yiyememekte, okul içinde öğretmeninden ayrılmakta zorlanmakta ve tuvalet alışkanlığını henüz kazanamamıştır. Yapılan gözlemler doğrultusunda C. vakasının yaşadığı kaygının Oidipal öncesi dönemden kaynaklandığı yani C.'nin anneselden ayrılmakta ve bireyselleşmekte zorlandığı gözlemlenmiştir. Bu vakada öğretmenin C.'nin her ihtiyaç duyduğunda annesel işlevleri yerine getirmesi ayrıca babanın sert bir baba figürü olmayışı, annesel işlevleri de yerine getirebilen bir baba oluşu C.'nin Oidipal öncesi dönemden Oidipal döneme geçişini kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

A. ve T. vakaları incelendiğinde ise, Oidipal nitelikli kaygıların başlamış olduğu gözlemlenmekteydi. Özellikle okula uyum sürecinde, bu çocuklar annelerinden ayrılmakta zorlanmazken, babalarını bırakmakta çok zorlanıyorlardı. Babalarına duydukları aşk ve nefret hisleri araştırmacı tarafından gözlemleniyordu. Babalarına karşı duydukları öfkeden dolayı, kendilerine ve babalarına zarar gelebileceğini düşünerek korktukları düşünülmekteydi. Bu noktada araştırmacının çocuklarla oynadığı oyunların, onları rahatlattığı ve babadan ayrılığı kolaylaştırdığı gözlemlenmiştir. Winnicott (1971), oyun oynamanın çocuğa güvenli bir alan sağladığını ve başlangıçta bebek ile anne figürü arasındaki ilişkiden kaynaklandığını belirtmiştir.

Oidipus karmaşası kızlarda, küçük kızın kendisinde bir penis olmadığını fark etmesiyle başlar. Bu yoksunluk duygusu penis hasedine yol açar. Kız çocuk annesinin kendisini eksik bir şekilde dünyaya getirdiğini düşünür. Ve bu durum kız çocuğun annesine karşı nefret ve kızgınlık hissetmesine yol açar. Bunun sonucunda daha önce tüm dünyasını kapsayan annesinden uzaklaşır ve babasının penisine karşı hissettiği haset, onu babasına yaklaştırır. Bir süre sonra penise ikame edebilecek en iyi şeyin babasından bebek sahibi olmak olduğuna inanır. Bu durum da kızın nihai cinsel tercihinin belirlemektir (Habip, 2011a).

Kız çocuğun ilk sevgi nesnesi annesidir. Oidipus nitelikli dönemde kız çocuk bu ilk sevgi nesnesini değiştirmek zorundadır. Bu değiştirme işleminin başarılı olabilmesi için babanın sadece var olup olmaması değil kızıyla ilişkisinin niteliği de önemlidir. Yalnızca

annenin varlığı kızın annesiyle olan özdeşimi içi yeterli değildir. Kız çocuğun babanın desteğine ve onayına da ihtiyacı vardır. Bu onayda beklenen babanın onun gelişmekte olan kadınlığını görmesi, böylece edinmiş olduğu güvenle kendi yaşıtı erkeklerin de onu kabul edeceği duygusunun gelişmesidir. Baba tarafından, onaylanan, önem verilen kız annesiyle yarışabilir ve Oidipus öncesi bağdan bu şekilde ayrılabilir. Bu dönemin sonunda kız çocuk babasıyla cinsellikten uzaklaşmış bir nesne ilişkisi kurar ve kadınlık rolünü suçluluk duymadan edinebilir (Balkan 2011).

Araştırmamızdaki vakaların erken Oidipus döneminde oldukları düşünülmektedir. Bu dönemde yaşanan Oidipus karmaşası ve anne babayla kurulan özdeşimlerde, kız çocuklarla erkek çocuklar arasında bir takım farklılıklar görülmektedir. Araştırmamızdaki A. ve T. vakalarında görüldüğü üzere, erkek çocukların bu dönemde anneye duydukları aşktan ötürü babalarını kendilerine rakip olarak gördükleri ve babalarına karşı Oidipus nitelikli öfke hissettikleri düşünülmektedir. Kız çocuklarda ise bu durumun tam tersi yaşanmaktadır. Araştırmamızda E. vakasında olduğu gibi, E'nin ilk sevgi nesnesi olan anneden uzaklaşarak, babaya yönelmeye çalıştığı ve babanın ilgisini çekmeye çalışmakta olduğu gözlemlenmektedir. Kız çocuğun bu dönemde yaşadığı nesne değiştirme işlemi için, babanın var olmasının yanı sıra, babanın kızıyla olan ilişkisinin niteliğinin de önemli olduğu düşünülmektedir. E. vakasında yapılan gözlemler doğrultusunda, babanın başlangıçta kızıyla uzak bir ilişkisi olmasından dolayı, E'nin babasının ilgisine, desteğine ve onayına olan ihtiyacının daha fazla ön plana çıktığı düşünülmektedir. Fakat son dönemde babanın E. ile yakınlaştığı, daha yakın bir ilişki içerisine girdiği gözlemlenmiştir. Bu durumun da E'nin yaşadığı kaygıları azalttığı, zaman zaman öfkesini kendine yönlendirdiği durumlarda ciddi bir azalma olduğu ve aynı dönemde E'nin annesiyle de daha yakın bir ilişki içinde olduğu gözlemlenmiştir.

Oidipus nitelikli dönemin en önemli işi erkek çocuğun da kız çocuğun da annesi ile yapmış olduğu özdeşleşimden uzaklaşmasıdır. Kız çocuk için bu kendi kimliğini kazanması için gereklidir. Erkek çocuk içinse sağlıklı erillik duygusuna erişmenin yolu birincil özdeşleşim nesnesi olan anneden uzaklaşıp babası ile özdeşleşmesidir. Neubauer (1960) "Tek Ebeveynli Çocuk" makalesinde eğer ebeveyn çiftinden biri yoksa Oidipus nitelikli gerçekliğinde olamayacağını söyler, Oidipus nitelikli yapının oluşabilmesi için iki ebeveyne de gereksinim vardır (Balkan, 2011).

Vakaların hepsi babalarıyla rekabet içeren oyunlar oynamaktaydı. A.'nın babası dışında tüm babalar, bu oyunlarda çocuklarının yenmesine izin vermektedir. A.'nın durumuna bakıldığında, babasıyla oynadığı bu oyunlarda yenilmesinin, onu olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Okulda özgüven konusunda sıkıntı yaşadığı gözlemlenmektedir. Babanın onu oyunlarında yenmesinin, A.'nın babasal imge karşısında işlevsel yetersizliği kabullenmesini zorlaştırdığı düşünülmektedir. Araştırmacının bu konuyu babayla konuşmasının ardından, babanın bu oyunlardaki tavrını değiştirdiği gözlemlenmektedir. Bu durumun olumlu etkileri okula hemen yansımıştı ve A.'nın özgüveninde ciddi bir artış gözükmemektedir.

Araştırmamızda E.'nin dışındaki tüm vakalarda, okula başladıklarında üçlü ilişki kurmakta zorlandıkları gözlemlenmektedir. Okulun deneyiminin, babanın deneyimini kolaylaştırdığı bu sayede üçüncüye açılımı sağladığı gözlemlenmiştir. Okulun hayatlarına bir üçüncü olarak girmesi, tutarlı, sürekli ve tehlikesiz oluşunun, çocukların üçgen ilişkisine geçmesini kolaylaştırdığı aynı zamanda özdeşimin önünü açtığı düşünülmektedir.

Bağımsızlaşmanın güçlü ve oyuncu babasının içselleştirilmesi hayat boyu sürecek güvenlik hissini sağlamaktadır. Babanın varlığı ile başka bir deyişle güçlü öteki ile sembolik özdeşleşim sağlanır. Erken üçgenleşme yoluyla çocuk kendisini ikili ilişki yerine üçlü ilişkinin bir parçası olarak görür. Bu durum çocuğun zihinsel hayatının gelişmesine olanak sağlamaktadır. Babanın adı üçlü ilişkiler sisteminin kanunlarını temsil eder ve çocuğun kontrolü dışında bir dünya olduğunu anlamasını sağlar. Böylece çocuk kültürün sembolik gerçekliğine adım atmış olur. (Balkan, 2011)

Çocuğa anne-babanın bir çift olduğunu ve kendisinin üçüncü olduğunu öğreten kişi babadır. Çocuğun bu üçgen ilişkisinde, üçüncü olma duygusunu yaşamasının, anne babanın bir çift olduğunu kabul etmesinin, anne ile kurduğu aşırı yakın bağdan ayrışıp bireyselleşebilmesi adına önemli olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda babanın anne ile çocuk arasına girmesi, çocuğa dünya hakkında düşünme yolu açacaktır. Çocuğu dünya ile tanıştırmak baba işlevinin bir parçasıdır. Balkan babanın çocuğu dünya ile tanıştırma işlevini şu sözlerle anlatmıştır: "İlginç olan şudur ki anneler ilk haftalarda bebekleriyle yüz yüze dururken babalar bebeği yüzü dünyaya dönük olarak tutarlar. Bir Kızılderili sözü şöyle der: Bebeğini tutan anne bebeğin kulağına " Seni rahatlatacağım" diye fısılder; baba ise çocuğu

dağın tepesine çıkarıp şöyle bağırır " İşte bu dünya, ben seni onunla tanıştıracam". (Balkan, 2011 s. 152)

İlk aylarda paranoid-şizoid konumunda annenin imgesi iyi anne ve kötü anne olarak bölündüğünde kötü anne; bebek için zulm eden, yok eden olur ve bebek dehşet duygusunu yaşar. Bu dehşet duygusu bebek için olduğu kadar, yansıttığı olumsuz duygularla özdeşim kuran anne için de geçerlidir. Baba bu noktada araya girerek bebeğin zulm edici algılamalarından kurtarır, anneye elinden geleni yaptığını hissettirir. Aynı zamanda birbirinin içine girmiş, simbiyotik bir ilişki yaşayan anne-çocuğu ayırarak ortama sakinlik getirir. Bu yoğun duygular içerisindeki ilişkide düşünebilme kapasitesi baba işleviyle mümkün olmaktadır. (Balkan, 2011)

Yapılan bu araştırmada öncelikle okulun, baba işlevi rolünün önemi gözlemlenmiştir. Çocuğun üçüncüye açılımı henüz gerçekleştirmediği durumlarda, okulun devreye girerek bunu kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Anne ile çocuk arasındaki anaklitik bağın kesilememiş olduğu durumlarda yani babanın anne ile çocuk arasına giremediği ve onları gerçekliğe döndüremediği durumlarda, okulun hayatlarına girmesiyle, bu bağın azalabildiği gözlemlenmiştir. Annenin çocuğu ruhsal dünyasında büyütmeişinin, çocuğun gelişimine de yansıdığı düşünülmektedir. Böyle durumlarda okulun çocuğun hayatına girmesiyle, çocuğa gelişim alanı sağlandığı görülmektedir. Araştırmamızdaki Y. vakasında görüldüğü gibi, istilacı bir annenin çocuğu için, okul nefes alınan, özgürleştiren ve gelişimi kolaylaştıran bir alan haline gelmiştir. Aynı zamanda bu vakada babanın anneyi sakinleştiremediği anlarda, okulun kapsayıcı işleviyle, anneyi rahatlattığı gözlemlenmiştir. Okulun hem babanın kurallarının olduğu hem de annenin temsilinin var olduğu, çocuğun üçgenleşmeyi ve kastrasyonu kabul etmesini kolaylaştıran bir alan olduğu düşünülmektedir.

Sigmund Freud 1925'de Oidipus öncesi dönemde baba oğul arasındaki sevgi dolu özdeşleşme ilişkisinin üzerinde durmuştur ve erken dönemde yaşanan baba tarafından sevilme ve korunma deneyiminin içselleştirildiği ve tüm yaşam boyu süren tehlikelerle ve korkularla dolu bu yaşama dayanabilme gücü sağladığını belirtmiştir. Erken dönemde anne bedensel bütünlüğün oluşumunda ne denli vazgeçilmez yere sahipse, bu dönemde oluşan baba imgesi de dış dünyanın tehlikelerine karşı varlıksal bütünlüğün sürdürülmesi için o denli önemlidir. 1927'de Freud şöyle der "Çocuklukta yaşanan medetsizlik duygusu korunmak ,

sevgiyle korunmak, baba tarafından sunulan sevgiyle korunmak gereksiniminin doğuşuna neden olur." (Parman, 2002, s. 31).

Oidipus karmaşası öncesi baba ve işlevinden ilk olarak Mahler (1971) ve Abelin (1975) çalışmalarında bahsetmiştir. Böylece Freud ve o dönemdeki psikanalistlerin tanımladıkları Oidipus nitelikli olan yani kısıtlayan, cezalandıran baba figürünün yanı sıra Oidipus öncesi dönemde besleyen, farklılaşmanın ve bağımsızlaşmanın yolunu açan yaratıcı baba da var olabilmıştır. (Balkan, 2011)

Okulun babanın hem erken dönemdeki babalık işlevlerini, hem de Oidipal dönemdeki babalık işlevlerini yerine getirdiği düşünülmektedir. Erken dönemdeki anne ile çocuğu koruma, onlara destek olma, anne çocuk ilişkisinde ayrıştırıcı olma gibi işlevleri yerine getirirken, aynı zamanda gerektiğinde sınır koyma, otorite olma gibi Oidipal babalık işlevlerini de yerine getirdiği gözlemlenmektedir. Okuldaki sınırların ve otoritenin çocuğu rahatlattığı, kendini güvende hissettirdiği düşünülmektedir. Araştırmamızdaki C. ve Y. vakasında olduğu gibi çocukların sınırlara ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir. Babanın bu sınırları koyamadığı noktalarda, okulun devreye girdiği ve babanın bu görevini gerçekleştirdiği ya da ona yol gösterdiği düşünülmektedir.

İyi bir Oidipus nitelikli baba, oğlunun Oidipus nitelikli büyümesini kabul edip, bundan gurur duyar. Baştan çıkarıcı olmayan ve çocuğuna yardım eden baba, olumlu özdeşleşim nesnesi olur. Erkek çocuk bu babayla hem özdeşim kurabilir hem de ego idealini ona yansıtabilir. Anneye duyduğu arzunun karşısında hissettiği iğdiş edilme kaygısı, babanın seven ve tehditkar olmayan varlığında düzenlenir. Çocuğun enest nitelikli arzuları, "babamın evlendiği gibi bir kadın istiyorum" a dönüşür. Babanın besleyici ve üretici işlevleri, çocukta baba kimliğinin oluşmasını sağlar. Babanın sınır koymaları ile sağlıklı özdeşim, üstbenlik gelişimi, çatışmanın ve çift değerliliğin kabulü sağlanır. İyi bir oidipus nitelikli baba yani kendi hakkını ve ihtiyaçlarını koruyabilen baba iyicil bir otoritedir (Balkan, 2011).

Winnicott (1971), bebek gelişimine değinerek annenin mutlak rolü üzerinde durmuştur. Winnicott'a göre bebek ve annesel bakım bir bütün oluşturur ve bebeğin gelişimi için zorunlu olan annenin destekleyici çevreyi sağlamasıdır. "Yeterince iyi annelik" kavramı bu görüşte önemli bir yer tutmaktadır. Winnicott'ın bu kavramı, babaları da kapsamaktadır ancak çocuğa yönelik tüm bakıma annesel demek gerekir. Babasal terimi ise anneselden biraz

daha sonra gelir. Bu bağlamda erken çocukluk döneminde babanın rolü, anneye birincil annelik meşguliyeti içindeyken, destek olmaktır (Düşgör, 2007).

Okulun babalık işlevinin yanı sıra, annelik işlevlerinin de önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmamızdaki tüm vakalarda görüldüğü üzere, çocukların annelik işlevine de zaman zaman çok ihtiyaç duyduğu gözlemlenmiştir. Özellikle Oidipal dönemde, çocukların annesellikle babasallık arasındaki salınım ihtiyacı duyduğu ve öğretmenin çocuğun o anki ihtiyacını anlayarak, bu salınımı ona yaşatmasının, çocuğa iyi geldiği gözlemlenmiştir.

Araştırmamızdaki C. vakasında öğretmenin annelik işlevi ile babalık işlevi arasındaki bu salınımı başarılı bir şekilde sağladığı ve bunun C.'yi çok rahatlattığı gözlemlenmiştir. Öğretmen otorite olması gereken noktalarda sınırları koymuş, C.'nin anne kucasına ihtiyaç duyduğu noktalarda da, onun bu ihtiyacını her seferinde karşılamıştır. C.'nin sinirlendiği ya da üzülmediği anlarda, ona sarılarak, kucagında sakinleştirmiş ve onun yanında olmuştur. Y. vakasına baktığımızda ise, öğretmenin bu salınımı yapmadığını, Y.'nin annenin kapsayıcı işlevine ihtiyaç duyduğunda ona bunu veremediği gözlemlenmiştir. Aynı zamanda öğretmenin babasal tahammüle sahip olmadığı gözlemlenmiştir. Burada öğretmenin çocuğun iç dünyasını ve ihtiyaçlarını anlayabilmesinin önemi görülmüştür.

Psikanalitik kuramda okulun babanın temsili olduğu düşünülmektedir. Araştırmadaki gözlemler doğrultusunda, anaokulunun annesel işlevleri de yerine getiren bir babayı temsil ediyor olması, tutarlı ve tehlikesiz bir babayı temsil ediyor olması, çocuğun üçüncüye açılımını, kastrasyonu kabul etmesini ve özdeşimi kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Araştırmamızdaki dört vakada da gözüktüğü üzere, okulun babayla olan ilişkiyi kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Okulun babasal işlevleri daha annesel bir şekilde gerçekleştirmesinin çocuğa iyi geldiği, okulla birlikte babayla çocuk arasındaki ilişkinin de ilerlediği gözlemlenmiştir. Elbette bu noktada okulun özellikle rehberlik servisinin yol gösterici rolünün önemi de ortaya çıkmaktadır.

Araştırmamızdaki A., E., ve Y. vakalarına bakıldığında, başlangıçta baba ve çocuk arasında çok uzak bir ilişki varken zamanla babaların çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmesi, çocuk ile nasıl iletişim kurulduğunu okul ortamında gözlemlemesi ve rehberlik servisiyle yapılan görüşmeler doğrultusunda, baba ve çocuk arasında çok daha yakın bir ilişki kurulduğu gözlemlenmiştir. Bu vakalara bakıldığında, okul babayı da işin içine katan bir baba rolü

oynamaktaydı. Babanın yerine geçmiyor tam tersi babayı da işin içine, yani ilişkiye dahil ediyordu.

Araştırmacı, çalışmadaki tüm vakaların babalarıyla görüşmeler yapmıştı. Bu görüşmeler sırasında çocukların ihtiyaçları doğrultusunda, babalara bazı önerilerde bulunmuştu. Babalar bilmediklerini (kastrasyonu) kabul etmeleri sayesinde, araştırmacının yol göstericiliğine izin vermişlerdir. Okulun bir kılavuz gibi, babalara yol göstermesinin ve onların da önerileri kabul edip, uygulamalarının, çocuklar üzerindeki faydaları tüm vakalarda gözlemlenmiştir. Ayrıca rehberlik servisiyle yapılan düzenli görüşmeler sayesinde babaların çocuklarıyla daha çok ilgilendiği, çocukları ile ilgili farkındalıklarının arttığı ve onlara daha çok vakit ayırdıkları gözlemlenmiştir.

Okuldaki rehberlik servisinin kapsayıcı işlevinin hem çocuk için hem de aile için yapılandırıcı bir işlevi olduğu düşünülmektedir. Yapılan aile görüşmelerinde, ebeveynlerin çocukları hakkında, yaşadıkları zorluklarla ilgili aileleri dışında farklı biriyle konuşuyor olmalarının onlara iyi geldiği, kendilerini ifade edebilecekleri bu alana ihtiyaç duydukları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda bu görüşmelerde ailelere çocukları hakkında düşünme alanı yaratıldığı gözlemlenmiştir. Okul burada aileye bir üçüncü olmaktadır ve aileyi kapsayıcı görevini gerçekleştirmektedir. Aileye destek olan, onu koruyan, sınırlar koyan, yol gösteren bir baba işlevini gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla okul çocuğa olduğu kadar, ailelere karşı da babalık işlevlerini gerçekleştirmektedir.

Araştırmamızdaki vakalardan C.'nin ve T.'nin babalarına bakıldığında, kadınsı yanıyla barışık olan bu babaların daha annesel bir baba işlevi sergileyebildikleri, bu doğrultuda çocuklarla çok daha rahat ve yakın bir iletişim kurabildikleri gözlemlenmiştir. Diğer babaların çocuklarıyla uzak bir ilişkisi olduğu, çocuklarıyla iletişim kurmakta zorlandıkları ve oyun oynamadıkları gözlemlenmekteydi. Fakat T. ve C.'nin babaları çocuklarıyla daha kadınsı olan evcilik gibi oyunları dahi oynamaktaydı.

A.'nın babası ise bu durumun değişebileceğine örnek olmuştu. Başlangıçta oğluya iletişim kuramayan, ne söyleyeceğini ve ne yapacağını bilemeyen baba, zamanla oğluya yakın bir ilişki kurmuş ve onunla oyun oynamaya başlamıştı. Bu örnek Guignard'ın (2012) "Baba doğulmaz baba olunur." sözlerinin bir temsili gibiydi. Dolayısıyla bu örnekte annesel bir babanın yanı sıra, öğrenen bir babanın önemi de gözlemlenmektedir. A.'nın babası

bilmediğini kabul ederek, öğrenmeyi istemişti yani eksikliği kabul etmişti. Bu bağlamda babalara yol gösterildiğinde eksikliğin tamamlanması için, babayla okulun yaptığı işbirliğinin önemi gözlemlenmiştir. Baba öğrendiğinde ise, çocuğun da öğrenme imkanının doğduğu düşünülmektedir.

Anne babanın babasız büyümüş olmaları, babanın ruhsal olarak eksikliği, ailedeki baba işlevinin engelleyicilerinden biri olmaktadır. Y. vakasına bakıldığında, hem anne baba, hem de öğretmen, babasız büyümüştür. Ailede ve öğretmende, babanın tahammül etme kapasitesinin eksik olduğu gözlemlenmektedir. Buna rağmen okulun, Y.'nin gelişimine büyük bir katkısı olmuştur. Bu durum da rehberlik hizmetlerinin okullarda ne denli yarar sağlayabildiğini, rol gösterici ve kapsayıcı rolünün önemini göstermektedir.

Şahin, "Psikanalitik Pedagoji Tarihine Kısa Bir Bakış" (2011) adlı makalesinde, okulda psikanalizin uygulanamayacağını, ancak psikanalitik bilgilerden, psikanalizden geçmiş öğretmenler ve psikolojik danışmanlar aracılığıyla okulun çocuğun gelişimsel seyri ve sorunsalı üzerindeki işlevlerini daha iyi yerine getirebilmek için yararlanabileceğinden bahsetmiştir. Psikanalizin bir eğitim konusu olarak kullanılması değil, bir yönelim olarak psikanalitik düşünebilmenin önemini vurgulamıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Okulda çocukların öğretmenleri ve arkadaşları ile her gün yaptıkları ritüellerin, tahmin edilebilirliği arttırdığı için çocukların kendilerini daha güvende hissetmelerini sağladığı düşünülmektedir. Dolayısıyla okula uyum sürecinde okulda yapılan ritüellerin daha da önem kazandığı gözlemlenmiştir. Bilinmezlik çocuklar için kaygı yaratan bir durumdur. Dolayısıyla okul ortamındaki ritüellerin, aynı zamanda çocukların kaygılarını azalttığı düşünülmektedir. Bu yüzden okul öncesi eğitim programları hazırlanırken bu konuya dikkat edilmesi önerilmektedir.

Okulda uyku saati zamanında çocuklara masal okunmasının, çocukların uykuya geçişini kolaylaştırdığı hatta bir süre sonra emzik kullanımı ihtiyacını azalttığı gözlemlenmiştir. Masal veya ninni gibi şarkıların, anneselliği çağrıştırdığı bu yüzden de çocukları rahatlattığı düşünülmektedir. Emzik anne memesinin ikamesi iken, masal veya ninni annenin sesinin ikamesi olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla çocuğun uykuya geçişi sırasında emzik kullanımından masal dinlemeye geçişi, çocuğun oraliteden, sözele geçişini, aynı zamanda somuttan soyuta geçişini düşündürmektedir. Elbette bunu yaparken çocuğa zaman tanımak, öncelikle emzik kullanımı ile masalın bir arada olmasına izin verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ardından çocuğun ya emziği unutacağı (araştırmamızdaki C. vakasında olduğu gibi) ya da bir süre sonra artık ihtiyaç duymadığından emin olduğunda, onunla konuşulabileceği düşünülmektedir.

Okul öncesi dönem, Oidipal döneme denk geldiği için, çocukların ebeveynlerinden ayrılırken, Oidipal korkuları neticesinde zorlandıkları gözlemlenmiştir. Özellikle okula uyum sürecinde, çocukların bu ayrılık sahnelerini daha rahat yaşayabilmeleri için, öğretmenlerin ya da psikolojik danışmanların çocuklara oyun alanı yaratmalarının önemli olduğu, her sabah oynanan bu oyunların çocuk için bir geçiş alanı yarattığı ve ebeveynlerinden ayrılırken yaşadığı kaygıyı azalttığı düşünülmektedir. Aynı zamanda okula uyum sürecini kolaylaştırıp, hızlandırdığı gözlemlenmiştir. Bağlanma problemi yaşayan ya da henüz anneden tam olarak ayrılmamış çocukların, öğretmenleriyle aynı ilişki tarzını sürdürmeye çalıştıkları, sınıf içinde öğretmenin yanından ayrılmadıkları veya öğretmen sınıftan çıktığında ağladıkları, peşlerinden gitmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Elbette alışma döneminde olan bir çocuk, bunu kendini henüz güvende hissetmediği için de yapabilmektedir. Alışma dönemlerinde, özellikle ilk günlerde öğretmenin çocuğun yanından uzun süreli ayrılmamasının önemli

olduğu düşünülmektedir. Öğretmenin ya da psikolojik danışmanın, sınıftan çıkarken, her seferinde nereye gittiğini ve geri geleceğini söylemesinin çocukları rahatlattığı, bir süre sonra ayrılığın daha kolay yaşandığı gözlemlenmiştir.

Ebeveynlerin, öğretmenin ya da okuldaki psikolojik danışmanın, çocuğun öfkesinin ve acısının karşısında sağlam durabilmesinin, çocuğun öfkesinin onları yok etmediğini görmesinin, kaygılandığında ya da üzüldüğünde onun yanında yıkılmadan durabilmelerinin, çocuğa iyi geldiği gözlemlenmiştir. Bu durumun özellikle okula alışma sürecinde, çocuğun kendini güvende hissedebilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu süreçte çocuğun o anki ihtiyacı anlaşılabilir, ona bir oyun alanı sağlanmasının çocuğun duygu durumunu düzelttiği ve onu rahatlattığı düşünülmektedir.

Yapılan bu araştırmada anaokulu öğretmenlerinin kapsayıcı işlevlerinin önemi gözlemlenmiştir. Annesellikten ayrışıp, üçüncüye açılımı yaşayan çocuğun hayatına okul bir baba temsili olarak girmektedir. Bu dönemde çocukların annesellik babasallık arasındaki salınım ihtiyacı duyduğu, öğretmenlerin çocuğun ihtiyacına göre bu salınımı yaşatmalarının önemi çalışmamızda gözlemlenmiştir. Öğretmenin bunu yapabilmesi için de kapsayıcı rolünün olması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, anaokulu öğretmenlerinin hem kapsayıcı rolü gerçekleştirebilmeleri adına hem de çocuğun ihtiyaçlarını anlayıp, bu doğrultuda çocuğa annesel işlev ile babasal işlevi arasındaki salınımı yaşatmaları gerektiği düşünülmektedir. Anaokulu öğretmenlerine gelişim psikolojisi üzerine verilecek eğitimler sayesinde, uyguladıkları yöntemlerin daha etkili olacağı ve çocukların gelişimine daha olumlu katkı sağlayacakları düşünülmektedir.

Yapılan öğretmen görüşmelerinin, öğretmenlere çocuklar hakkında bir düşünme alanı yarattığı, bu durumun da öğretmenlerin çocuğun iç dünyasını anlamalarına katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu nedenle, anaokullarında öğretmenlerle düzenli süpervizyon çalışmaları yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmadaki araştırma konusu olan Oidipal dönemde babalık işlevinin anaokulu bağlamında çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri, daha geniş bir popülasyona uygulanabileceği, farklı yerlerde ve farklı sosyo-ekonomik gruplarla yapılabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda yapılan araştırma, ampirik çalışmalarla desteklenebilir. Bu şekilde bu araştırma konusuyla ilgili daha kapsamlı bilgi toplanabileceği düşünülmektedir.

5. KAYNAKLAR

BALKAN, R. (2012). Babalar: Kısıtlayıcı mı yoksa özgürleştirici mi? Bana bir masal anlat baba. Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı Baba İşlevi (149-155). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

DÜŞGÖR, B. (2007). Anoreksiya nervoza'da babalık işlevinin projektif testlerle değerlendirilmesi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi.

ERACAR, N. (2012). Geçiş süreci ve psikodrama. Psikanaliz Yazıları (24) 81-87. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

ERDEM, N. (2011) Freud'un kuramında baba işlevi. Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı Baba İşlevi 15-22. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

FLORENCE, G. (2012). Baba, kimsin sen? Baba işlevi ve ötekinin keşfi. Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı Baba İşlevi 39-48. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

FREUD, A. (1965). Çocukta normallik ve patoloji: gelişimin değerlendirilmesi. çev. Ali Nihat Babaoğlu. İstanbul: Metis Yayınları.

FREUD, S. (1905). Three Essays on the Theory of Sexuality. The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, (7) 1901-1905: a case of hysteria, three essays on sexuality and other works, Hogarth Press and The Institute of Psycho-Analysis, 1974, London, 123-246.

FREUD, S. (1915a). Instincts and Their Vicissitudes, The standart edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, (14) 1914-1916, on the history of the psycho-analytic movement, papers on metapsychology and other works, 109-140.

FREUD, S.(1917). Introductory Lectures on Psycho-Analysis, the standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, (16) 1916-1917: Introductory lectures on psycho-analysis (3) , 241- 463.

FREUD, S. (1923a). The Ego and the Id , The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, (19) 1923-1925: The ego and the id and other works, 1-66.

FREUD, S. (1924). The Passing of the Oedipus Complex. International journal of psychoanalysis, (5) 419-424.

FREUD, S. (1925). Some physical consequences of the anatomic distinction between the sexes, The standard edition of the complete psychological works of sigmund freud, (19) 243-258.

FREUD, S. (1940). Haz ilkesinin ötesinde ben ve id. çev. Ali Nahit Babaoğlu. İstanbul: Metis Yayınları.

GREEN, A. (1990). Hadım edilme kompleksi. çev. Levent Kayaalp, İstanbul: Metis Yayınları, 2004.

HABİP, B. (2011a). Psikanaliz kuramlarında babanın yeri paneli açılış konuşması. Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı Baba İşlevi (3-5). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

HABİP, B. (2011b). Kulisteki baba: Winnicott ve yapıtı. Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı Baba İşlevi (31-38). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

KLEİN, M. (1927) Normal çocuklarda suç eğilimi Sevgi, Suçluluk ve Onarım (131-142). çev. Osman Cığeroğlu. İstanbul: Pusula Yayıncılık.

KLEİN, M. (1928). Oidipus çatışmasının erken dönemleri Sevgi, Suçluluk ve Onarım (143-151) çev. İrem Anlı. İstanbul: Pusula Yayıncılık.

KLEİN, M. (1934). Suç üzerine. Sevgi, Suçluluk ve Onarım (196-198) çev. İrem Anlı. İstanbul: Pusula Yayıncılık.

KLEİN, M. (1945). Erken kaygıların ışığında oidipus karmaşası. Sevgi, Suçluluk ve Onarım (279-316). çev. Melis Tanık. İstanbul: Pusula Yayıncılık.

KLEİN, M. (1955). Psikanalitik oyun tekniği: Tarihi ve önemi. Psikanaliz Yayınları (7) 55-75. çev. Burçin Alsancak. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

KÜEY, A.G. (2008). Karşı aktarım kavramının gelişimi. Psikanaliz Yazıları (17) 27-34. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

MANELA, Y. (2012). Oyun ve narsisizm: psikodramada ikiz kavramı. Psikanaliz Yazıları (24) 23-31. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

ÖZDAĞLAR, A. (2011). Çocukluk çağında baba tarafından korunma ihtiyacının şiddetine benzer şiddette başka bir ihtiyaç tespit edemiyorum. Psike İstanbul Psikanaliz Kitaplığı Baba İşlevi (131-143). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

ÖZDEMİR, M. (2014). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (11) 1.

ÖZEN, G. (2010). Karşıt olma ve karşıt gelme bozukluğu olan çocukların ruhsal işleyişlerinin projektif testlerle değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

PARMAN, T. (2002). Erkek olmak ya da üçün üçü olmak, oedipus öncesi dönemden ergenliğin sonuna kadar baba oğul ilişkisi", Psikanaliz Yazıları, (5), 27-38. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

PENOT, B. (2001). Bir psikanalistin bugün babalık işlevi üzerine söyleyebileceği ne olabilir? Psikanaliz Yazıları (3), 71-78. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

ŞAHİN, A. (2011). Psikanalitik pedagoji tarihine kısa bir bakış. Psikanaliz Yazıları (22) 35-44. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

ŞİMŞEK H. & YILDIRIM A. (2000). Nitel veri analizi. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (253-260). Ankara: Seçkin Yayınları.

TÜKEL, R. (2008). Aktarım ve dinamikleri. Psikanaliz Yazıları (17) 13-25. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

WİNNİCOTT , D. ([1960] 1990) The theory of the parent-infant relationship. the maturational process and the facilitating environment, London: Karnac Boks and the Institute of Psychonanalysis. 1960, 37-55.

WİNNİCOTT, D.W. (1971). Oyun ve Gerçeklik. çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları

6. EKLER

Ön-Görüşme Formu

Ad-Soyad:

Doğum Tarihi:

Aile Durumu:

Anne Mesleği:

Baba Mesleği:

Anne-Baba Hayatta-Vefat:

Anne-Baba Birlikte/Ayrı:

Kardeş:

Evde Yaşayan diğer kişiler:

Öykü:

Doğum öncesi

Planlı bir hamilelik mi?

Anne çalışıyor muydu?

Öncesinde başka hamilelik var mı?

Kız ya da erkek çocuk tercihi?

Hamilelik dönemi nasıl geçti?

Doğum:

Normal Doğum/Sezaryen? sezaryen

Nasıl geçti?

Neler Hatırlıyorlar?

Doğum Sonrası:

Bir problem çıktı mı?

Bakımına kimler yardım etti?

Nasıl bir bebektir?

Adını kim koydu?

Fiziksel Gelişim:

Ne zaman yürüdü?

Ne zaman konuşmaya başladı?

Gelişiminde dikkati çeken, yaşıtlarından farklılaşan herhangi bir özellik var mıydı?

Beslenme:

Ne kadar süreyle süt emdi?

Memeden/emzikten nasıl kesildi?

Kendi kendine yemek yiyebiliyor mu?

Ne zaman yemeğe başladı?

Uyku:

Uyku düzeni nasıl?

Şuanda nerede, kiminle uyuyor, ne zamandan beri?

Tuvalet Alışkanlığı:

Kaç yaşında, nasıl kazandı?

Şuan yaşanan bir problem var mı?

Korkular: (Nelerden korkar, ne zamandan beri, hayatını etkiliyor mu?)

Öz bakım Becerileri:

Kendi giyinebiliyor mu?

Yemeğini yiyebiliyor mu?

İlişkiler:

Kardeşiyle ilişkisi nasıl?

Anne baba ile ilişkisi nasıl?

Yaşlılarıyla ilişkisi nasıl?

Yetişkinliklerle ilişkisi nasıl?

Okul:

Daha önce herhangi bir okul deneyimi var mı?

2.2.2. ÖĞRENCİ GÖZLEM FORMU

(Bu form, araştırmacının öğrencileri gözlemlerken dikkat edeceği konuları içermektedir.)

- Oyuncak kullanımı
- Oyuncak seçimi
- Oyun çeşitliliği
- Geçiş nesnesi
- Baba geldiğindeki tepkisi
- Babadan ayrılırkenki tepkisi
- Okul kurallarına uyumu
- Otoriteyi kabulü
- Öğretmeni ile ilişkisi
- Arkadaşlarıyla ilişkisi
- Ebeveynleriyle ilişkisi
- Zorlandığı durumlar
- İstemediği bir şey olduğundaki tepkisi
- İsteklerini dile getirme şekli

2.2.4. ÖĞRETMENLERE SORULACAK SORULAR:

- Öğrenci okula uyum sürecinde neler yaşadı?
- Öğrencinin okulda zorlandığı şeyler var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?
- Öğrenci yaşadığı bir problem karşısında ne gibi tepkiler verir?
- Öğrenci okula ilk başladığı dönemden itibaren ne gibi gelişmeler yaşadı?
- Öğrencinin öğretmeni ve arkadaşlarıyla olan ilişkisi nasıldır?
- Öğrencinin ebeveynleri ile olan ilişkisi nasıldır?
- Öğrenci en çok hangi oyunları oynamayı tercih ediyor?
- Öğrencinin okuldaki kurallara uyumu nasıldır?

2.2.5. BABA GÖRÜŞMESİNDE SORULACAK SORULAR

- Çocuğunuzla ne kadar vakit geçirebiliyorsunuz?
- Çocuğunuzla vakit geçirirken neler yapıyorsunuz?
- Çocuğunuzla ne gibi oyunlar oynuyorsunuz?
- Rekabet içeren oyunlar oynuyor musunuz? Bu oyunlarda kim kazanıyor?
- Çocuğunuzun uymasını istediğiniz belirli kurallar var mı?
- Koyduğunuz kuralları sürdürabiliyor musunuz?
- Çocuğunuz aile içerisinde kimin otoritesini kabul ediyor?
- Çocuğunuz istenmeyen bir davranış yaptığında tutumunuz ne oluyor?
- İstenen bir davranış yaptığında tutumunuz ne oluyor?

2.2.6. ANNE GÖRÜŞMESİNDE SORULACAK SORULAR

- Çocuğunuzla ne kadar vakit geçirebiliyorsunuz?
- Vakit geçirirken neler yapıyorsunuz?
- Çocuğunuzla oyun oynuyor musunuz?
- Ne gibi oyunlar oynuyorsunuz?
- Çocuğunuz babası ile ne kadar vakit geçiriyor? Beraber neler yapıyorlar?
- Çocuğunuz babası ile oyun oynuyor mu? Ne gibi oyunlar oynuyor?
- Evde çocuğunuzun uymasını istediğiniz belirli kurallar var mı? Ne gibi kurallar var?
- Koyduğunuz kuralları sürdürabiliyor musunuz?
- Çocuğunuz aile içerisinde kimin otoritesini kabul ediyor?

7. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Ad-Soyad: Melis Özmen

Doğum Tarihi: 01.01.1985

Doğum Yeri: İstanbul

EĞİTİM:

2011-2014 : Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Bölümü

2005-2009: İstanbul Bilgi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

2000-2004: Fransız Saint-Benoit Lisesi